

Honvédségi Szemle

140. évfolyam
2012/5. szám

A MAGYAR HONVÉDSÉG KÖZPONTI FOLYÓÍRATA

**AZ AKNAMENTESÍTŐ HAJÓ MÁGNESES,
AKUSZTIKUS ÖNVÉDELMI ÉS
AKNAMENTESÍTŐ RENDSZERE**

Honvédségi Szemle

A MAGYAR HONVÉDSÉG KÖZPONTI FOLYÓIRATA

Megjelenik évente hat alkalommal, minden páratlan hónapban (január, március, május, július, szeptember, november)

Kiadja a Honvéd Vezérkar

A kiadásért felel:

Dr. Orosz Zoltán altábornagy

Szerkesztőbizottság:

Elnök: dr. Orosz Zoltán altábornagy

Tagok:

Bozó Tibor dandártábornok

Dr. Böröndi Gábor dandártábornok

Csepregi László ezredes

Farkas Anikó

Frigyer László mk. vezérőrnagy

Gulyás Zoltán dandártábornok

Dr. Harai Dénes ny. ezredes

Huszár János dandártábornok

Kiss Zoltán ny. alezredes

Korom Ferenc dandártábornok

Lamos Imre dandártábornok

Matetits László mk. alezredes

Mihóczy Zoltán dandártábornok

Mikusi Zsolt ezredes

Dr. Nagy László ny. mk. ezredes

Siposné dr. Kecskeméthy Klára ezredes

Siposs Ernő Péter dandártábornok

Dr. Szakály Sándor

Dr. Schandl László orvos dandártábornok

Szpisják József mk. dandártábornok

Vass Sándor mk. dandártábornok

A folyóirat kiadásában és terjesztésében

közreműködik a Zrínyi Média –

HM Kommunikációs Kft.

Felelős vezető:

Dr. Bozsonyi Károly ügyvezető

Kiadói főszerkesztő: Zsalakó István

Szerkesztőség

Felelős szerkesztő: Kiss Zoltán

(06 30 343-4801)

Korrektor: Eszes Boldizsár

Szerkesztőségi titkár: Solti Gabriella

Telefon: 272-02; 459-5355

e-mail: hsz@hm.gov.hu

A szerkesztőség címe:

1087 Budapest, Kerepesi u. 29/B

Címlapfotó: RácZ Tünde

Fotók: Zrínyi Média, a szerzők felvételei, archív, internet

A tördelés a Zrínyi Média grafikai stúdiójában készült.

Tervezőszerkesztő: Dancs Katalin

Nyomdai munkák: HM Térképészeti

Közhasznú Nonprofit Kft.

Felelős vezető: Németh László ügyvezető

Ár nélküli, belső terjesztésű kiadvány.

A folyóirat teljes terjedelmében olvasható a parbeszed.hm.gov.hu és a honvedelem.hu portálon

HU ISSN 2060-1506

A Honvédségi Szemlét az MTA Hadtudományi Bizottsága A kategóriás mértékadó folyóiratként ismeri el.

A Honvédségi Szemle lapelődei:

Ludovica Academia Közlönye,

Magyar Katonai Közöny, Magyar Mars,

Magyar Katonai Szemle, Honvéd,

Katonai Szemle,

Honvédelem, Új Honvédségi Szemle

A Honvédségi Szemle tagja

az Európai Katonai

Sajtósövetségnek

(EMPA)

Tartalom

Dr. Boldizsár Gábor ezredes:

Új egyetem, új kar, új tanév

1

Dr. Isaszegi János ny. vezérőrnagy:

Válságövezetek konfliktusai és háborúi 2012 (1.)

2

Dr. Besenyő János alezredes:

Újabb válsággóc Afrikában: Mali

10

Paulov Attila főhadnagy:

A SESAR-program katonai aspektusai

12

Gál Csaba ny. mk. ezredes:

Nemzetközi katonapolitikai és haditechnikai szemle

14

MISSZIÓBAN

Dr. Lippai Péter ezredes:

Egy PRT-parancsnok gondolatai (2.)

17

Suszter Attila alezredes – Makai Sándor őrnagy:

Mi-24 típusú harci helikopter repülési sajátosságai afgán műveleti területen

25

Bakcsi Dávid főhadnagy:

Előretolt repülésirányítók harcászati felszerelése

28

KIKÉPZÉS–FELKÉSZÍTÉS

Vígh Tibor alezredes:

Public Affairs (PA) alkalmazása műveleti területen

31

Sebestyén Tibor zászlós:

Az aknamentesítő hajó mágneses, akusztikus önvédelmi és aknamentesítő rendszere

37

Dr. Harai Dénes ny. ezredes:

A szolgálatteljesítés minőségének megalapozása

40

MÚLTUNK

Dr. Farkas Györgyi:

Mária Terézia királynő magyar gárdája

42

Dr. Szabó Miklós ny. altábornagy:

A páncélos- (gépesített) háború elméletének főbb kidolgozói, továbbfejlesztői, valamint az elmélet fontosabb tételei

45

Dr. Klemensits Péter:

A midway csata

Dr. Szakály Sándor:

Népbírósi eljárások a Magyar Királyi Honvédség és Csenedőrség tagjai ellen 1945 után

53

FÓRUM

Dr. Fekets Zoltán őrnagy:

Az 5,56 mm-es Stg77 gépkarabély a felhasználó szemével

57

SZEMLE

Dr. Harai Dénes ny. ezredes:

Az ólomkatona megtört lelke

62

INTERJÚ

A honvédelmi és rendészeti bizottság a civil kontroll „zászlóshajója”

Beszélgetés dr. Kocsis Mátéval, az Országgyűlés Honvédelmi és Rendészeti Bizottságának elnökével (dr. Murinkó Attila mk. alezredes)

63

EGY PRT-PARANCSNOK
GONDOLATAI

17

ELŐRETOLT REPÜLÉSIRÁNYÍTÓK
HARCÁSZATI FELSZERELÉSE

28

A SZOLGÁLTATLÉTESÍTÉS MINŐSÉ-
GÉNEK MEGALAPOZÁSA

40

Dr. Boldizsár Gábor ezredes:

ÚJ EGYETEM, ÚJ KAR, ÚJ TANÉV

A miniszterelnök, miniszterek és a védelmi szektor több országos parancsnoka jelenlétében a Ludovika Akadémia parkjában 2012. szeptember 3-án ünnepélyes keretek között került sor a Nemzeti Közszerződési Egyetem első tanévnyitójára. Az akkor két napja bevonult honvédtisztjelöltek elsőéves rendészeti és közszolgálati hallgatótársaikkal együtt tettek ünnepélyes fogadalmat.

Az integrált, honvédelmi, rendészeti és közszolgálati hivatásrendek oktatását végző egyetem január elsején kezdte meg működését a fenntartók elvárásainak megfelelő, a korszerű oktatást szolgáló szervezeti struktúrában. A honvédtisztképzés területén rendkívül mozgalmas másfél évet tudhatunk magunk mögött. Tavaly február elsején megalakult az MH Ludovika Zászlóalj, mely önálló hadrendi elemként a Magyar Honvédség része, ellátva hármas alaprendeltesével a honvédtisztjelöltek élethivatásra nevelését. Következő lépésként az objektumüzemeltetéssel, gyakorlati és technikai biztosítással kapcsolatos feladatok és szervezeti elemek kerültek át az akkori MH Támogató Dandárhoz. A 2011–2012-es tanévet a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem az integrációra felkészülés jegyében már egykaros szervezatként kezdte meg. A feladatmegosztások részeként 2011 novemberétől a Hungária körüli „telephelyen” az MH Ludovika Zászlóalj parancsnoka látja el az objektumparancsnoki feladatokat.

A katonai szervezeti átalakítások mellett folyt az új egyetem kialakítása is. Először a honvédtisztképzés rendszere esett át felülvizsgálaton és átalakításra úgy, hogy az teljes mértékben biztosítsa a Honvédelmi Minisztérium, a Honvéd Vezérkar elvárásait. A Nemzeti Közszerződési Egyetem szervezeti, képzési és gazdasági kialakítása is jelentős erőfeszítéseket igényelt a fenntartók és a jogelőd intézmények valamennyi munkatársától. Az NKE Ideiglenes Szenátusa és Fenntartói Testülete folyamatos munkával teremtette meg a január elseji készenlét és az azt jelképező parlamenti ünnepélyes évindító feltételeit. Az alkotás nem ért véget, hiszen a három hivatásrend hallgatói, oktatói és fenntartói más elvárásokkal, igényekkel, oktatási portfólióval, filozófiával és szervezeti kultúrával egyesültek a közös cél, a köz szolgálata érdekében.

Január elsejétől a napi oktatási, tudományos feladatok ellátása mellett folyik az egyetem továbbfejlesztése, a működés feltételeinek biztosítása. A HM és a HVK elvárásainak megfelelően megkezdődött a karon a négy új szak létesítésével és két szak módosításával kapcsolatos kidolgozó és engedélyeztetési alkotómunka. A jövőben két oktatási szinten (alap és mester), három szakon (katonai vezető, logisztika és üzemeltető) történik majd a képzés. A legmagasabb oktatási szinten, a kar két doktori iskolájában az integráció során is zavartalanul folyt és folyik a képzés. A törvényi kötelezettségekből adódóan a továbbvitelre nem szánt, alapvető-

en civil szakokon kifutó rendszerben képezzük a hallgatókat.

Az integrált egyetemen számos képzési irány, oktatástámogató funkció lett összevonva központi szervezetté. Így a nemzetbiztonsági, a katasztrófavédelmi és a nemzetközi képzések önálló karközi intézetként működnek tovább.

Az együttes munka eredményeként a három jogelőd oktatási rendszere integrálódott a közös filozófia mentén. Az ország, a köz szolgálatát, az állam funkcióinak ellátását biztosító hivatásrendek oktatásának meghatározó eleme a közös oktatási modul, mely mindenki számára kötelező ismerethalmazokat tartalmaz a társ hivatásrendekről, az állam és a közigazgatás működéséről, a jogszabályi és nemzetközi környezetről. A 15 tantárgyi program végső eleme az egyetemi zárógyakorlat, ahol megméretődik, hogy krízisben vagy akár háborús helyzetben is hogyan képes a három hivatásrend szolgálni és védeni a hazát.

Az NKE Hadtudományi és Honvédtisztképző Kara, ahogyan azt a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem is tette, biztosítja a HM és az MH oktatási, képzési igényeit, felkészül a szükséges katonai át- és továbbképzésekre, az előmenetel biztosításához reá háruló feladatok ellátására. A fiatalok katonai hivatás iránti érdeklődése töretlen, ebben az évben 788-an jelentkeztek karunkra és ebből 129-en nyertek felvételt. A katonai élethivatást választó fiatalok oktatása során kulcsfeladat a hagyományok tisztelgetésére nevelés, az elődök cselekedeteinek megismerése, ami nemcsak tudást, de tartást, elkötelezettséget is ad számukra. A honvédtisztképzés szerkezetének és követelményeinek átalakítása befejeződött. Az új egyetem új karán eljött az alkotás ideje, hogy színvonalas tartalommal töltsük meg a kialakított kereteket. Ehhez bölcsességre, időre, türelemre és nyugalomra van szükség.

Köszönet illeti mindazokat, akik katonai esküjükhöz híven, vagy civil elkötelezettként legjobb tudásuk szerint, kitartóan, bátorsággal, hűséggel és becsülettel segítettek a kar és az egyetem kialakítását, hivatásrendünk értékeinek, a honvédtisztképzés feltételeinek megőrzését és fejlesztését az integráció során.

„A Haza Szolgálatában. A Hazáért! A Hazáért Mindhaláig!”

Dr. Isaszegi János ny. vezérőrnagy:

VÁLSÁGÖVEZETEK KONFLIKTUSAI ÉS HÁBORÚI 2012 (1.)

Élettérháborúk, átalakuló biztonság, válságkezelések az ókortól napjainkig

A háromrészes sorozat első írásában a szerző részletes betekintést nyújt a válságövezetek 20–21. századi konfliktusaiba és háborúiba, elemzi a nemzetközi biztonsági szervezetek válságkezelési reagálásait, foglalkozik az egyre erősebben jelentkező élettérháborúk helyzetével az ókortól napjainkig, az átalakuló hadviseléssel, a biztonsági szektor reformjával, valamint a társadalomtudományok alkalmazásával a válságok rendezése során. A második részben a Közel-Kelet és Ázsia, míg a cikksorozatot záró tanulmányban az afrikai és a balkáni válságövezetek konfliktusait és háborús eseményeit vizsgálja és értékeli.

ÁTALAKULÓ BIZTONSÁG

A második évezred utolsó évtizedeiben, a hidegháború megszűntével, majd pedig az új évezred első éveiben számos olyan új biztonsági kihívás, kockázat, fenyegetés jelent meg a világon, aminek kezelésére addig csak részben vagy egyáltalán nem voltak felkészülve az államok, a globális és regionális biztonsági szervezetek, a nemzetközi közösségek. A béke, a béke fenntartása, a békét fenyegető körülmények megelőzése és megszüntetése, az egyre több súlyos bizonyítékot már most is demonstráló, a közeljövő életfeltételeit gyökeresen átalakító környezeti és éghajlatváltozás valós idejű kezelése valamennyi társadalmi berendezkedés érdeke volt, ma is az és a jövőben is az kell legyen.

Sajnos az emberi természet, továbbá az eltérő feltételrendszer hatásai már évszázadok óta „jó indokot” szolgáltatnak arra, hogy az emberek-országok egy-egy csoportja a békés egymás mellett élés helyett egymás megsemmisítésére, leigázására, valamint egymás területeinek, értékeinek elrablására törekedjen. Az emberiség úgy lépett be a 21. századba már több mint egy évtizede, hogy számos tennivalóval szembesült: hogyan tegye biztonságosabbá a világot, hogyan őrizze meg a természeti környezet fenntarthatóságát, hogyan tegye igazságosabbá a világot a gazdag és a szegény országok népei számára, hogyan tudjon élni lehetőségeivel, hogyan segítse a fenntartható fejlődés folyamatát, hogyan óvja meg értékeit?

Több földrészen is áthidaló szervezetek törekedtek és törekzenek ma is a béke és a biztonság' fenntartására, bár – a való világ eseményeit elemezve – az igyekezet gyakran nehezen nevezhető sikeresnek. Elég, ha csak a balkáni térség 600 éves csatározásaira, nemzedékek pusztulására, illetve az I. és a II. világháború kataklizmájára utalunk. Időben előrehaladva említhetjük a 2001. szeptember 11-i egyesült államokbeli vagy a 2004. március 11-i madridi, majd az azt követő londoni eseményeket a maguk globális és globalizációs okaival és hatásaival, valamint a 2011. tavaszi észak-afrikai és arab-félszigeti forradalmi

mozgalmakat, továbbá a 2011-es esztendő második felének szomorú fejleményeit (éhínség, etnikai konfliktusok és anarchia az Afrika szarva régióban; kiújuló vallási háború és véres terrortámadások a külföldi katonáktól 2011 decemberében „felszabadult” Irakban), de nem csökkentették a feszültséget a globális felmelegedés/lehűlés és éghajlatváltozás, valamint környezetvédelem kihívásai kezelésének és az ismétlődő afrikai problémák rendezésének sorozatos sikertelenségei sem. Azt is el kell ismerni ugyanakkor, hogy a különböző nemzetközi szervezetek válságmegoldást kereső, előremutató törekvéseit túlkörzi többek között a „*The Responsibility to Protect (R2P): Challenges and Responses to Global Conflicts*”² jellegű felfogás mind erőteljesebb és széles körű terjesztése.

„A béke minden ember alapvető joga” – hangsúlyozta II. János Pál pápa mintegy százezer egyenruhás hívó előtt Rómában, a Szent Péter téren 2000 novemberében. A zárándoklatra 49 ország hadseregei és rendfenntartó erői képviselőiben tíz- és tízezrek jöttek a világ csaknem minden tájáról az olasz fővárosba. A szentatya méltatta az egyenruhások önfeláldozó, nehéz, olykor életveszélyes munkáját, megemlékezett azokról a bátor emberekről, akik életükkel fizettek azért, hogy hűek maradhassanak küldetésükhöz. A pápa köszönetét fejezte ki azoknak, akik béketeremtő tevékenységükkel segítenek a háborúktól szenvedő országokon, népeken, és akik a természeti csapásoktól sújtott térségekben mentik bajba jutott embertársaikat.

Az elmúlt több mint négy évtizedben katonaként szolgálva megadatott számomra a lehetőség, hogy békemiessziók és válságkezelések révén Európában, a Közel-Keleten, Közép-Ázsiában és Afrikában – az ottani népek történelmén túl – ténylegesen megismerjem a kultúrákat, az emberek hitét, mindennapjaikat, sikereiket és válságaikat, örömeiket-bánatukat. Megismerkedtem az életükkel, hagyományaikkal, vallásukkal és gondolkodásukkal. Mindez nagyban befolyásolt abban, hogy a biztonság szűken vett katonai értelmezése helyett a fogalom tágabb definiálásával foglalkozzam, s kutatásaimat is szélesebb alapokra helyezzem.

Az elmúlt évtizedekben a nemzetközi szervezetek misszióira és különböző rendezvényeire készülve folyamatosan foglalkoztam a világ biztonsági helyzetében történt változások okainak és következményeinek elemzésével, valamint annak értékelésével, hogy a nemzetközi közösség – amelynek ENSZ-, EBESZ-, EU- és NATO-tagságából eredően Magyarország is része – hogyan próbálta és próbálja kezelni a biztonsági helyzet változásából adódó konfliktusokat, valamint hogy az egyes szervezetek mit terveznek a következő két-három évtizedben tenni a válságok megnyugtató és tartós rendezése, továbbá a fejlődés és a fenntartható fejlődés elősegítése érdekében.

„Minden küldetés arra irányul, hogy a háborúban álló népek sorsát enyhítsük, illetve, hogy segítsünk azoknak az erőknél felülke-rekedni, amelyek békét és stabilitást tudnak hozni a konfliktusokban” – ekként foglalta össze a kérdéskörrel kapcsolatos véleményét a magyar honvédelmi miniszter.³

Milyen problémákkal találkozhatunk a 21. század „új” biztonsági kihívásai miatt? Egyet-érték azon szakértők véleményével, akik szerint az új évezred kezdetén a világ biztonsági helyzete alapvetően megváltozott. Az ezt megelőző évszázadokban a nemzetközi helyzet az államok kizárólagosságára épült. A 2001. szeptember 11-i események azonban arra is ráirányították a figyelmet, hogy megerősödtek az olyan, nem állami szereplők, mint a terrorista- és a szervezett bűnözői csoportok, amelyek közvetlenül fenyegethetik a nemzetközi biztonságot. Ugyanakkor ma már tényként lehet azt is kijelenteni: a hidegháborús szembenállás során kialakult nemzetközi biztonsági rendszer nem készült fel az új problémák megválaszolására. Az is tény, hogy a valamikori gyarmatosítás mindmáig érezteti negatív hatását. A kolonizáció modern változataként emlegetett globalizáció főleg a fejlett, gazdag országok számára előnyös. Nem feledhetjük: még ma is vannak hivatalosan és regisztráltan gyarmati sorban lévő országok, népek, amelyeket a gyarmattartó nagyhatalmak nehezen hajlandók elengedni. A jelenlegi helyzetben a nemzetközi biztonság komoly fenyegetéseknek van kitéve, amelyekre a nemzetközi

közösség nem találja a megfelelő válaszokat, eszközközpontú nem alkalmas az újszerű veszélyhelyzetek kezelésére.

A 20. század utolsó éveiben és a 21. század első évtizedében a *hadviselés is átalakult*. A régi koncepció, vagyis a nyílt szembenállás részben eltűnt, részben háttérbe szorult. A mai háborús konfliktusokat a nem hagyományos, esetenként gerilla-hadviselés vagy az aszimmetrikus, esetleg hibrid hadviselés jellemzi, amely az utóbbi húsz évben fokozottan jelentkezett, s az elkövetkező évtizedekben is hasonlóan meghatározó lesz. Mindemellett megjelent az információs, illetve a számítógép-hálózati hadviselés, és bekerült a közudatba a „háborúk privatizálása” kifejezés is. Ez utóbbi többek között azt is jelenti, hogy ma már egy-egy háborús hadszíntéren megjelentek a törvényeket és a jogokat csak csekély mértékben betartó nem állami, szolgáltató, vagy éppen őrzés-védelmet ellátó, hírszerző, harcoló profitorientált szervezetek, a „fegyverek között néma a törvény” elv szerint cselekedve egy szuverén másik állam területén. A biztonságunkat fenyegető veszélyek már nem csak katonaiak, éppen ezért katonai válságkezeléssel azokat megoldani nem lehet.

Az értékeinket érintő legfontosabb *biztonsági fenyegetések* között az eltérő társadalmi fejlődésből vagy a tartós ellentétekből adódó konfliktusokat, a gazdasági, pénzügyi és társadalmi válságokat, a működésképtelen államokat (például Szomáliát), az etnikai és vallási feszültségeket, a rasszizmust, a nemzetközi terrorizmust (például a 2011. augusztus 26-án öngyilkos merénylők által Nigériában az ottani ENSZ-képviselőt ellen végrehajtott terrortámadás), a szervezett bűnözést, a radikális utcai anarchizmust (lásd London, 2011. augusztus), az illegális kábítószer-, fegyver- és műkincs-kereskedelmet, a demográfiai feszültségeket és az éghajlatváltozásból adódó hatásokat, a migrációt, valamint a civilizációs katasztrófákat kell mindenképpen megemlíteni. Ezek azok a fenyegetések, amelyek a biztonsági környezetet negatív irányba befolyásolják. Ráadásul a globális kihívások és kockázatok – országhatárokon átnyúló természetükénél fogva – nemcsak egy-egy állam területén okozhatnak problémát, hanem egész régiókban (például Afrika szarva), vagy a földrészt valamennyi országában hatnak. Ma már nincs periféria a biztonság terén sem.

Kutatásaim során évek óta a világ négy kiemelt válságövezetére kiterjedően foglalkozom a fenti biztonsági kihívásokkal és értékek megővésével, elemzem a biztonsági környezet változásait, azok hatásait, valamint a kihívások, kockázatok és fenyegetések alakulását, trendjét. A globális válságok és regionális konfliktusok köréből (e sorok írásakor, vagyis 2012 nyarán több mint 130 háború és fegyveres konfliktus zajlik a világon, melyekből közel húszban több mint ezer fölött van a halálos áldozatok száma) azt a négy régiót választottam ki, amelyhez több évtizedes személyes gyakorlati tapasztalatok kötnek. Ugyanakkor azt is szem előtt tartottam kutatásaim során, hogy ezen kiemelt régiók az esetenkénti viszonylagos földrajzi távolságuk ellenére szorosan kapcsolódnak egymáshoz, válságaik és konfliktusaik interaktívan befolyásolják egy-egy régió helyzetét.

TÖBBTÉNYEZŐS KONFLIKTUSOK

Kutatási hipotézisem, hogy a világ különböző részein jelentkező *válságok döntő többségükben egy időben természeti és humán eredetűek*, azaz halmozottan súlyosak és többtényezősek, ezért hatékony, valós kezelésük a 21. század egyik legmarkánsabb kihívása, s csak átfogó megközelítéssel, komplex problémamegoldással, a modernkori természettudományi ismeretek és a személyes felelősségvállalás, a társadalmi-gazdasági-vallási-etnikai kompetenciák együttes alkalmazásával lehet-séges!

Példák a többtényezős konfliktusokra:

- *A mai Pakisztán összetett válsághelyzete*. Jellemzői: háborús fenyegetés eszkalálódása Indiával (döntően emiatt is a GDP 35%-át érte el a 2011. évi pakisztáni hadiköltségvetés!), a háborús határvíta Afganisztánnal (a 25 milliós „Pashtunia” több évtizedes kettévágása brit elgondolás alapján, az afgánok által soha el nem ismerten), az ENSZ-mandátumú, NATO-vezetésű afganisztáni nemzetközi műveletekkel kapcsolatos kettős megítélésű tevékenység (a NATO hivatalos támogatása, s egyidejűleg az ISI pakisztáni titkosszolgálat által az ellenállók segítése), a szekuláris és a vallási megosztottságból adódó ellentétek és merényletek, a súlyosbodó és kezeletlen árvizek és potenciális földrengések, a térségi cunamik prognosztizálható következményeitől való és erősödő lakossági félelem hatásai!

- *A mai Szomália (és egyben az Afrika szarva régió) összetett válsághelyzete*. Jellemzői: 60 éve nem látott aszály, 20 év alatt a negyedik sikertelen békekikényszerítő nemzetközi misszió Szomáliában, hivatalos éhínség bejelentése az ENSZ részéről, anarchia, etnikai konfliktusok, ICU és al-Shabaab terrorista-csoportok, valamint klán- és hadurak harca a kormányerőkkel 2012-ben is folyamatosan, több millió éhezővel, tömeges gyermekhalálal, esélytelen humanitárius akciókkal – és tétlen, érdektelen nagyhatalmakkal!

Melyek azok az *értékek, amelyeket védeni és óvni szeretnénk* a biztonsági környezet változásainak hatásai során? Vitathatatlanul első helyre sorolom az embert és az élővilágot. De a kiemelten védendő érték körbe tartoznak a békeműveletek és válságkezelések által szükségszerűen megóvandó értékek, többek között: a jogállamiság; az ökológiai egyensúly és a környezet; a természeti kincsek; a demokrácia; az egyenlőség; a függetlenség; az önrendelkezés; a kisebbségi jogok; az emberi méltóság; a személyi, a szólás- és a vallás-gyakorlási szabadság; a vállalkozási szabadság; a kulturális és az etnikai hagyományok; a fenntartható fejlődés; a közösségi vívmányok; a létrehozott áruk és vagyontárgyak; az ingó és ingatlantulajdonok; a kritikus infrastruktúra.

A közös értelmezéshez elengedhetetlennek tartom a válság és a konfliktusok fogalmi rendszerének tisztázását. A nemzetközi szervezetek szintjén a terminológiájukban és a működésük során az egységes felfogás mind-máig hiányzik.

A *válság* szó eredetileg a görög nyelvből származik (krízis), jelentése a beteg életveszélyes állapotára utal, amikor a betegség válaszúthoz ér, de a gyógyulás még lehetséges. Mai átvitt értelemben a válság negatív folyamatok

összességét jelenti, amelyek során a normális-tól eltérő történések a meghatározóak. E negatív folyamatok természeti és ipari katasztrófák következtében (szomorú aktualitással mutatott erre példát a 2010. októberi vörösiszap-katasztrófa Kolontár–Devecser térségében), külső és belső társadalmi-politikai-gazdasági különbözőségek miatt, negatív gazdasági folyamatok eredményeként alakulhatnak ki: súlyos zavart, veszélyes és nehezen megoldható helyzetet jelentenek, amely válságok konfliktusokban csúcsosodhatnak ki. A *konfliktusok* érdeellentétekből fakadó összeütközésként határozhatóak meg, amelynek egyik legsúlyosabb formája a háborús konfliktus.

Kutatásaim során esetenként számomra is kérdésként merül fel: Vajon egy adott válságrégióban a konfliktuskezelés a béke fenntartásával, a békétámogatással, a békeateremtéssel, a válságreagálással, a válságkezeléssel, a biztonsági szektor reformjával az adott régió érdekeit szolgálja, és/vagy a „nemzeti érdekek érvényesítésének” színtere?

Fodor Lajos, a HM közigazgatási államtitkára, a Magyar Atlanti Tanács által Szombathelyen, 2011. október 13-án rendezett konferencián szóló a magyar nemzeti érdekek érvényesítéséről a Magyar Honvédség nemzetközi műveletekben történő részvételén keresztül. Ugyanakkor ismertek negatív példák is a nemzeti érdekek érvényesítésének értelmezésével kapcsolatosan. Közismert, hogy a volt német államfőnek az Afganisztánban szolgáló NATO-vezetésű ISAF⁴-erők német kontingensének meglátogatásakor, a „nemzeti érdekek érvényesítésével” kapcsolatos elszólása súlyos kellemetlenséget okozott a német belpolitikában, amelynek következtében soron kívüli államfőválasztásra került sor 2010-ben Németországban.

A tisztázandó fogalmak sorába tartozik a fentiekből következően a *biztonság dimenzióinak értelmezése* is. A stabil, kiszámítható és önfenntartó biztonsági dimenziói, tényezői a következők: politikai, katonai, gazdasági, társadalmi, szociális/humanitárius/emberi jogi, ökológiai, környezetvédelmi, informatikai, pénzügyi, integrációs, vallási, oktatási és kulturális, egyben, az emberi létre és értékekre ható (alapvetően tudomány/technika/ technológia).

A konfliktusok változásai, a fegyveres küzdelem és az erőszak módosulásainak eredményeként mára már gyökeresen megváltozott a békeműveletek és válságkezelések természete, fogalomtára is. A békeműveletek fejlődéstörténetét leginkább az jellemzi, hogy egyre több szervezet egyre bonyolultabb konfliktusokban vállal aktív szerepet a rendezés érdekében. A mind összetettebb, ma már egyre inkább egyidejűleg természeti és humán eredetű konfliktusok új eljárásokat, reagálásokat, együttműködési formákat, jogi újr szabályozásokat, fogalmakat hívtak életre.

A 19. és a 20. században zajlott békeműveletek és válságkezelések felfogásával és gyakorlatával szemben a ma zajló válságkezelő műveletek során látható, hogy a nemzetközi közösség szervezetei és tagjai a biztonsági tényezőkhöz komplex megerősítésére törekednek. Például: az Afganisztánban a konfliktus lezárásáért tevékenykedő nemzetközi szervezetek a katonai jelenlét mellett a *biztonsági szektor* valamennyi eleme mentén, többek között a

kormányzat működőképességének helyreállítása, a rendszeti és a katonai biztonság, az újjáépítés, a gazdasági élet beindítása, fejlesztése érdekében dolgoznak.

A NEMZETKÖZI BIZTONSÁGI SZERVEZETEK REAGÁLÁSAI

Ugyan az ENSZ hívta életre a mai értelemben vett békeműveleteket, a világszervezet mégis inkább globális intézmény, ami alapvetően a konfliktusok békés rendezésére hivatott, így eszköztára is erre fókuszál. A politikai stabilitás és a gazdasági fejlődés segítése mellett a globális és nagy veszélyt jelentő kihívásokat kezeli. Az EBESZ tevékenységét jól kifejezik jogelődjének (EBEÉ) keletkezési körülményei. Az emberi jogok és a bizalom erősítés áll tevékenysége középpontjában. Az EU keletkezését tekintve egy gazdasági szervezet (bár ennek működőképessége, például a görög válságra utalva is, 2011-ben erősen megkérdőjelezhető), amelynek tagjai az idő haladtával az igazgatás és a védelmi szektor kérdéseiben is együttműködést építettek ki. A NATO már a kezdetektől fogva védelmi jellegű szervezet. Integrálta a tagállamok politikai akaratát és katonai potenciálját a kollektív önvédelem érdekében. A fejlődés során a tartós szövetségi rendszereken belül a NATO vált a legelszán-tabb, a legszélesebb feladatrendszerrel megoldani képes és akaró szervezetté. Regionális biztonsági szervezet, globális felelősséggel és képességekkel.

A bipoláris világ felbomlásával nem érkezett el az általános béke, mai világunkat továbbra is a háborúk, a konfliktusok, a válságok, a fegyveres erőszak, az emberi szenvedés, a kizsákmányolás jellemzi.

Világunk a 21. században korábban valószínűleg soha nem érzékelt válsághelyzetekkel szembesül. A 20. század hidegháború utáni éveiben újra és újra jelentek meg az ENSZ békefenntartási rendszerének gyengeségei: a világszervezetnek mindmáig nincs a határozatai érvényesítéséhez szükséges önálló állandó hadserege, a vezetés-irányítás nem biztosított az egy időben zajló sokféle és távol eső missziók felett, s a tagországok sem igyekeznek mindig és mindenhol ugyanolyan esélyel és erővel megjelenni, békét teremteni, főleg, ha egy-egy konfliktus távol esik az adott országtól vagy gazdasági, politikai érdekeltségeitől.

A NATO elmúlt 20 éves tevékenységét értékelve kijelenthető, hogy a szövetség az új kihívásokra reagálva folyamatosan átalakul és megújul. Az észak-atlanti szövetség nemcsak katonai szervezet, hanem érdekközösség is egyben. Napjainkban olyan modern kihívásokkal kell szembenéznie a NATO-nak, mint a terrorszervezetek által folytatott aszimmetrikus hadviselés, a kiberterrorizmus vagy a kábítószerek kereskedeleme. Mindezzel együtt tény, hogy önmagában a szervezet nem képes a nemzetközi válságok tartós rendezésére. Minden évtizednek megvan a maga biztonságpolitikai kihívása a NATO és az EU számára. A nyolcvanas években ez a kelet-nyugati kőzeledés volt, a kilencvenes években a balkáni béke-teremtés, jelenleg pedig az észak-atlanti és európai érték- és érdekközösség számára globális szempontok miatt fontos térségek, ezek közül kiemelten Afganisztán stabilizálása.

Az Európai Unió válságkezelési tapasztalatai időben még rövid múlttal rendelkeznek, s a tagállamok más szervezetekben való halmozott részvétele okán is sajnos valós a gyakran emlegetett „papírtigris” képessége.

Az Afrikai Unió és a szervezet öt gyorsregagálású készenléti dandárja kevés sikerrel – sőt például Szomáliában 2011-ben súlyos veszteségekkel – harcolt az elmúlt évek során a kontinens válságaival és háborúival. Voltak nagyratörő tervek Afrikában a legmagasabb szinten, amelyek egységes Afrikát, gyors afrikai válságkezelést vizionáltak.

ÉLETTÉRHÁBORÚK AZ ÓKORTÓL NAPJAINKIG

A 2040-es évek közepéig terjedő időszak nagy valószínűséggel a természeti és kibernetikai hidegháború korszaka lesz. Kutatási és missziós tapasztalataim alapján úgy ítélem meg, hogy a természeti és a humán eredetű – halmozottan, azaz egy adott térségben egy időben jelentkező – konfliktusok és válságok okozzák a következő évtizedekben is a legsúlyosabb problémákat az emberiség s vele a teljes ökorendszer számára.

A globalizációs kihívások és az élettérháborúk a vízért, földért, élelemért; az emberi (véltlen és szándékos) és a természeti eredetű (éghajlatváltozás) válságok élővilágunkat és a környezetünket egyaránt veszélyeztető, pusztító hatásainak látetelei. A kilitástanalans elszegényesedésből következő tömeges migráció, a fegyver-, szerv-, műkincs-, drogereszkedelem és a terrorizmus veszélyes összefonódásának jelei és eseményei mind-mind arra kell hogy ösztönözzék a nemzetközi szervezeteket és az egyes államokat, hogy mégoly optimistaként is, nézzenek mihamarabb szembe a fentebb jelzett, nem is teljeskörűen felsorolt folyamatokkal, s felelősséggel tegyenek az élehetőbb jövő érdekében!

Az ENSZ, a NATO, az EU, az AU, az államok, a kormányzati és a nem kormányzati szervezetek vonatkozásában egyaránt kijelenthető: választ kell adniuk a 21. század kihívásaira, mielőbb, hiszen a világ megváltozott. Napjainkban már nem két politikai és katonai tömb áll szemben egymással. Olyan *határon átváló kihívásokkal* kell szembenéznünk, mint például a globális terrorizmus, a klímaváltozás és a migráció okozta feszültségek, a víz- és élelmiszerhiány, a kibernetikai vagy a geofizikai hadviselés. Fel kell ismernünk időben ezeket a kihívásokat, és választ is kell tudnunk adni rájuk, de mindenféleképpen be kell vonni a rendezésbe a kormányzati és nem kormányzati szervezeteket is, a polgári-katonai együttműködésben rejlő lehetőségek helyszíni maximális kihasználása érdekében. Ezen szervezetek eltérő szervezeti-működési rendjéből adódóan csak összehangolt tevékenységük vezethet eredményre. Ennek hiányában olyan sikertelen missziókra lehet számítani, mint néhány afrikai béke-teremtés, továbbá olyan elhúzódo missziókra, mint a ciprusi vagy a Sínai-félszigeti, vagy éppen térségünkben a balkáni válságrendezés.

A 20. századi nemzeti, regionális és globális válságkezelés nem hozott tartós vagy végleges megoldást. Ellenkezőleg, folytatódott és felerősödött a természet és az emberiség kizsákmányolása, miközben mind a természete-

ti, mind pedig a humán tűrőképesség a határaihoz érkezett. Esetenként kezelhetetlenné váltak a természeti pusztítások, fenyegetetté vált az élővilág, benne az emberiség mind-nagyobb részének holnapja. Ugyanakkor az elmúlt századok során nem mért nagyságú exodusokkal szembesül a világ, amire lassan, ellustultan reagál, elfeledkezve arról, hogy mára már az információk gyorsaságával azonos sebességgel képes hatni a kényszermigráció, de például a különböző betegségek is.

Nem lehet kérdéses, hogy a 21. századi, legtöbbször halmozottan jelentkező természeti és humán katasztrófák, válságok mind gyakrabban vezetnek konfliktushoz, háborúhoz a vízért, az élelemért, s kijelenthetően: az életért, a létezésért!

Élettérháborúk az ókorban

Az írott történelem terjedelme mintegy 5500 év. Az első ismert írásos emlékek Kr. e. 3500 körül készültek. Ez tekinthető az őskor végének, s az írott történelem, azaz az ókor kezdetének. Az ókor végének a történészek a 313–622 időpontok közötti időszakot tekintik. 313-ban Nagy Konstantin elfogadott vallásnak nyilvánította a kereszténységet, 622-től pedig az iszlám megjelenését számítjuk.

Az ókori Európa történelméhez kapcsolódva váltak ismertté többek között: a Kárpát-medence, a kelták, a germánok.

*Az élettér fogalma eredetileg a természettudományokból származik, majd csak jóval később, a 19. század végétől használták ezt a fogalmat politikai kontextusban.*⁵

Az archeológiai kutatások megerősítették, hogy a Neander-völgyi ember pusztulását a mai ember őse okozta, aki erősebbnek bizonyult a tápláléklánc legfelsőbb fokáért vívott harcban. Ez a kiválasztódás, ez az élettérért folytatott küzdelem a mai napig meghatározza az emberi társadalmak egymáshoz való viszonyát.

Országok, kultúrák, vallások és népek pusztultak el már az ókortól kezdve abban az élettérért vívott harcban, amely átforgatta az egész civilizációt. Erők és háborúk formálták az emberi társadalmakat, régiket elpusztítva és újakat létrehozva, egyes népek igényeit és szükségleteit kielégítve mások kárára. Már az ókorban felismerték egyes uralkodók, népek és népcsoportok, hogy az a természetes környezet, azok az erőforrások, határok, folyók, hegyek, kövek, amelyek egy ideig elégségesnek tűntek számukra, a népesség növekedésével és/vagy az igények növekedésével már szűknek érződött. Tudatosult bennük: a birodalmak, az országok abban is különböznek egymástól, hogy milyen földrajzi adottságaik vannak, milyenek a környező területek, milyen a környező területek lakossági aránya a földterülethez képest, mennyire belakottak azon területek. Egyes birodalmak, országok vezetői és népei már az ókorban jogot formáltak saját hiányaik avagy komfortérzetük felülvizsgálatára, s nem riadtak vissza az erőszakos megoldások keresésétől sem.

Megoldásként a közelebbi és távolabbi szomszédok környezetének feltérképezése után azok ideiglenes, visszatérő avagy végleges elhódításával bővítették saját életfeltételeik határait, persze mások kárára, akár háború, netán egyes népcsoportok végleges eltüntetésével.

tése árán is. Persze voltak már az ókorban is kivételek, amikor egyes háborúk személyes bosszú, etnikai villongások, sámani utasítások alapján indultak, de döntő többségükben már ekkor is a mások értékének és területének elrablása, a saját életlét feltételeinek kiszélesítése volt a megindított háború fő motívuma.

Görög–perzsa háborúk

A görög–perzsa háborúk kora az i.e. 499–449 időszakra esik. Függetlenül attól, hogy a háborúk közvetlen előzményeként a többek között Ciprust is érintő ión-felkelés szerepelt, a háborúsodás legfőbb oka és motivációja a hellészpontoszi kereskedelmi útvonal feletti uralomért folyó görög–perzsa ellentét volt.

A déloszi szövetség háborúi

Miután Kr. e. 479 után az Athén és Spárta által vezetett szövetség ellentámadásba ment át a Perzsa Birodalommal szemben, az apró görög államok nagyobb egységekbe tagozódtak: Kr. e. 478-ban Athén létrehozta a Déloszi Szövetséget, formálisan a perzsák ellen, a gyakorlatban azonban saját nagyhatalmi státusának kifejezésére, mely szövetségben a többi polisz évi adóval valójában Attika gazdagságát és erejét biztosította.

Peloponnészoszi háború

Kr. e. 431–404 időszakában Hellász, Kis-Ázsia és Szicília helyszíneken zajlott a háború, amelynek indítéka Spárta és Athén gazdasági ellentéte volt, illetve ambíciója a hegemon helyzet megteremtésére. A legfejlettebb görög városállamok gazdasági fejlődése csak agresszív külpolitikai lépésekkel volt fenntartható. Athén gazdasági ellentéte Spárta szövetségesei közül elsősorban Korinthosszal és Megarával éleződött ki.⁶

Dák–római háborúk

A dák–római háborúk alatt az i.e. 88-ban létrejött Dák Királyság és a Római Birodalom között, 87–106 időszakban zajlott háborús ütközeteket értjük. A háborús történések emlékei, még ma is látható emlékhelyei közelről érintették Magyarországot s a magyarok lakta erdélyi részeket. A háborúk kitérésének olyan okai voltak mindkét fél részéről, mint az élelemraktárak feltöltéséért folyó harcok, a kiváló vetésterületek, a halakban gazdag folyók, a természeti adottságok, mint az arany- és sóbányászat birtoklásának joga, valamint a kereskedelmi útvonalak adóinak begyűjtési joga. Megjelentek az életlét háborúk szempontjai az ütközetek indításában.⁷

Élettérháborúk a középkorban

Bizánci–arab háborúk

A Bizánci Birodalom (ma Törökország) fővárosa, Konstantinápoly (ma Isztambul) első és második arab ostroma nemcsak a bizánciak és az arabok háborújának végkifejletét befolyásolta: ez volt a bizánci–arab harcok csúcspontja, s mint tudjuk, majdnem 700 évig megakadályozta a muzulmánok terjeszkedését Kelet-Európában. Itt sem szabad megfeledkeznünk azonban arról a tényről, hogy évszázadokkal később, 1456-ban Nándorfehérvár hős katonái Hunyadi vezetésével mértek döntő csapást az előrenyomuló ottomán seregekre, mely diadal emlékének is adózik a déli harangszó.⁸

Élettérháborúk a 19. században

A gyarmatbirodalmak kiépítése és a gyarmatosítás mai formái

Gyarmatosításnak nevezzük az újkor történetében azt a folyamatot, amely során a vezető nagyhatalmak gazdasági és politikai függőség alá vonják a világ fejletlenebb (nem iparosított) területeit.

A gyarmatosítás célja:

- a terület stratégiai biztosítása,
- a gyarmaton lévő természeti kincsek kiaknázása,
- olcsó munkaerő kihasználása,
- újabb piacszerzési lehetőség.

A „klasszikus” gyarmatosítás főleg ritkán lakott területekre irányult, ahol az őslakos népek még nem szerveztek államot, vagy csak igen kezdetlegesek (kivéve India). Most célponttá váltak nagy múltú, sűrűn lakott birodalmak, mint Kína vagy a meggyengült nagyhatalmak (pl. Törökország) leszakadó tagjai.

A nyílt katonai és politikai gyarmatszervezés mellett az alávetés változatos formái jelentek meg. Protektorátust (védnökséget) hirdettek ki egyes területek fölött (pl. a franciák Tuniszban), de meghagyták a helyi uralkodó hatalmának egy részét belső kérdésekben. Egenlőtlen szerződéseket kötöttek (pl. Kína), vasút- vagy csatornaépítési koncessziókat (engedélyeket) kényszerítettek ki. Akadt példa már a pusztán pénzügyi, gazdasági függésre is.

A gyarmatosítás, a gyarmatosításra való képesség bizonyítása már-már öncél, a nagyhatalmi helyzet mércéje lett. Kifejlődött a gyarmatosítók faji felsőbbrendűségének tudata.

Afrika gyarmatosításában az angolok és a franciák jártak az élen. A franciák nyugatról kelet felé, az angolok északról dél felé haladva akartak összefüggő gyarmatbirodalmat létrehozni. A brit törekvéseket fejezte ki a Kairó–Fokföld vasút terve.

A Kínai Birodalmat az európai hatalmak már korán felosztották, de nem élvezhették háborítatlanul a maguk darabját. 1899-ben az Egyesült Államok meghirdette a nyitott kapuk elvét, s ezzel megvétózta az európai országok Kínával kapcsolatos kizárólagos jogait. Az új csendes-óceáni hatalom szavának a Spanyolország ellen vívott győzelmes háború adott nyomatókat.

1901-ben, mellözve a búr háború mocsarába süllyedt Angliát, az Egyesült Államok egyedül építette meg a Panama-csatornát. Az Egyesült Államok, mely ipari termelésben már az élre tört, a világpolitikának is súlyos tényezőjévé vált. A világgazdaság átrendeződése a gyarmatosítás új hullámát indította el. A gyarmati versenyfutás átmenetileg elhalványította a kontinentális problémákat. A katonai hódítás mellett megjelentek a gazdasági függés bizonyult viszonyai is. A gyarmatosítók megvívták az első háborúkat a világ újrafelosztásáért.

A világgazdaság földrajzi kiterjesztése

A 19. században Nagy-Britannia ázsiai térhódítását Oroszország igyekezett ellensúlyozni. A két hatalom rivalizálása és összecsapása az egész 19. század folyamán napirenden volt. Az orosz és angol terjeszkedési érdekek összeütközése a perzsa és afgán határon elkerülhetetlen konfrontációval fenyegetett. Az indiai benyomulástól félve Anglia Afganisztánban akarta útját állni a további orosz előrenyomulásnak.

Míg az angolok délről északnyugatnak haladva építették afrikai birodalmukat, a franciák Algériából indultak, ahol 1830-ban vetették meg lábukat.

Gyarmati konfliktusok, hidegháborús források:

- a koreai háború,
- az algériai francia intervenció,
- a franciák és az amerikaiak (s persze a szovjetek) vietnami háborúi,
- az arab–izraeli háborúk,
- a Szovjetunió „Vietnamja”, Afganisztán
- az első iraki háború (Kuvait, öbölháború).

Földünk életlét-háborúi és biztonsági kihívásai a 20. században

Földünk és mi, akik rajta élünk, sok-sok problémával küzdünk: túlnépesedés, a természetes életlét elpusztulása, az emberiség önmagával való versenyfutása, a környezetszennyezés, gazdasági problémák, a városok problémái, a háborúk.

A túlnépesedés problémájával főként a fejlődő országokban találkozhatunk. A természet nem kimeríthetetlen. A környezetszennyezés örök probléma, akár közhelyként is tekinthetjük gondjaink tengerében. Fontos hatása a légszennyezésnek az üvegházhatás. Legfontosabb gazdasági problémák: szegénység, munkanélküliség, megnövekedett szociális kiadások, ágazati válságok.⁹

A NEMZETKÖZI KÖZÖSSÉG 20. SZÁZADI, HAGYOMÁNYOS VÁLSÁGKEZELŐ TEVÉKENYSÉGE

A nemzetközi közösség és szervezetei (ENSZ¹⁰, EBESZ¹¹, EU¹², NATO¹³, AU¹⁴, kormányzati és nem kormányzati szervezetek stb.) mintegy 115 éves történelmi múltra visszatekintő modern kori békeműveletei és válságkezelései szervezeti-működési hiányosságainak, ellentmondásainak, s ezen tevékenységnek egy egységes rendszerben történő feldolgozása és bemutatása álláspontom szerint nemcsak a helyes megítélés és következtetések levonása miatt fontos. Időszerű annak érdekében is, hogy a jövő komplex válságkezelését, azaz a természeti és a mesterséges (szándékos vagy véletlen human eredetű, azaz ember által okozott) konfliktusok és válságok rendezését a nemzetközi közösség nagyobb valószínűséggel vihesse sikerre.

A „történelmi” vagy más néven „korai” nemzetközi békefenntartás és válságorvoslás (lényegileg egyúttal a magyar békefenntartói szerepvállalás kezdete) a 19. század végéig nyúlik vissza: békefenntartói, illetve békefenntartói feladatok Kréta szigetén (1897–1898); Kínában, a bokszerláadás utáni helyzet normalizálása (1900–1914); békekikényszerítés és -fenntartás a Balkánon (Macedóniában, Montenegróban és Koszovóban) (1903–1909) és az albánok lakta Szkutariiban (1912–1914).

A vizsgált négy művelet közül egy kivételével (Kína) csupán az európai nagyhatalmak vettek részt benne. Ennek oka egyrészt az, hogy a konfliktusok ezen a kontinensen zajlottak le, másrészt pedig az európai nagyhatalmak a Török Birodalom térszerzésében keletkező „balkáni vákuumban” saját érdekeiket kívánták kialakítani a többiek rovására. A kínai művelet is összefügg az európai

ENSZ

békefenntartó műveletek (a „kéksapkások”) 2012. augusztus

ENSZ-vezetésű, lezárult békeműveletek (52)

- Közel-Keleten: 6 művelet
- Ázsiában: 8 művelet
- Afrikában: 22 művelet
- Amerikában: 8 művelet
- Európában: 8 művelet

ENSZ-vezetésű, folyamatban lévő békeműveletek (17)

- United Nations Mission in the Republic of South Sudan (UNMISS)
- United Nations Interim Security Force for Abyei (UNISFA)
- UN Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo (MONUSCO)
- African Union – UN Hybrid Operation in Darfur (UNAMID)
- UN Operation in Côte d'Ivoire (UNOCI)
- UN Mission in Liberia (UNMIL)
- UN Mission for the Referendum in Western Sahara (MINURSO)
- UN Stabilization Mission in Haiti (MINUSTAH)
- UN Integrated Mission in Timor-Leste (UNMIT)
- UN Military Observer Group in India and Pakistan (UNMOGIP)
- UN Assistance Mission in Afghanistan (UNAMA)
- UN Peacekeeping Force in Cyprus (UNFICYP)
- UN Interim Administration Mission in Kosovo (UNMIK)
- UN Supervision Mission in Syria (UNSMIS)
- UN Disengagement Observer Force (UNDOF)
- United Nations Interim Force in Lebanon (UNIFIL)
- UN Truce Supervision Organization (UNTSO)

ENSZ BÉKEFENNTARTÓ MŰVELETEK [ENSZ-VEZETÉSŰ MŰVELETEK]

(SAJÁT SZERKESZTÉS; HÁTTÉRFORRÁS: WWW.UN.ORG/DPKO/MISSIONS. LETÖLTÉS: 2012. JÚLIUS 17.)

EBESZ

demokráciaépítő műveletek 2012. augusztus

Lezárt műveletek (15)

- Európában: 11 művelet
- Ázsiában: 4 művelet

Folyamatban lévő műveletek (16)

- OSCE Presence in Albania
- OSCE Mission to Bosnia and Herzegovina
- OSCE Mission to Montenegro
- OSCE Mission to Serbia
- OSCE Mission to Kosovo
- OSCE Mission to Skopje
- OSCE Mission to Moldova
- OSCE Project Co-ordinator in Ukraine
- OSCE Office in Baku
- OSCE Office in Yerevan
- Personal Representative of the Chairman-in-Office on the Conflict Dealt with by the OSCE Minsk Conference
- OSCE Centre in Ashgabat
- OSCE Centre in Astana
- OSCE Centre in Bishkek
- OSCE Office in Tajikistan
- OSCE Project Co-ordinator in Uzbekistan

EBESZ DEMOKRÁCIAÉPÍTŐ MŰVELETEK

(SAJÁT SZERKESZTÉS; HÁTTÉRFORRÁS: WWW.OSCE.ORG/ITEM/43692. LETÖLTÉS: 2012. JÚLIUS 18.)

hatalmi egyensúly megingásával, a nagyhatalmak itt igyekeztek erejüket bizonyítani, befolyásukat növelni.

Az I. világháborút megelőző időszakban a hat legjelentősebb európai nagyhatalom még együtt próbált rendet teremteni a hatalmi szempontból önmaguk számára periférikusnak tekintett területeken. Már az első béketeremtő, illetve békefenntartó kooperációs kísérletek alkalmával meglepődve tapasztalták a diplomatakt az a tény, ami később még számos alkalommal beigazolódott: a különböző nemzetek katonái kiváló bajtársi szellemben, egymást kölcsönösen megértve és támogatva, egymásért akár a közvetlen életveszélyt is vállalva képesek együtt dolgozni a béke megteremtéséért, illetve fenntartásáért a műveleti területen – még akkor is, ha az általuk képviselt országok között esetleg aktuálisan akár külpolitikai vita, szembenállás, vagy fegyverkezési verseny áll fenn (miként arra Kiss Zoltán László is számos példát hoz könyvében).¹⁵

A következőkben tekintsük át az ENSZ, az EBESZ, az EU, a NATO, az AU és egyéb kormányzati és nem kormányzati szervek békefenntartó tevékenységét.

AZ EGYESÜLT NEMZETEK SZERVEZETE (ENSZ) BÉKEFENNTARTÓ MISSZIÓI

A 66 évvel ezelőtt elfogadott Alapokmány fogalmazói számára a béke fenntartása elsőrendű cél volt, mégis az ENSZ megalakulása óta több száz háború tört ki, több mint 20 millió embert öltek meg. Az Alapokmány tisztán és világosan megfogalmazta az ENSZ létrejöttének okait: „Mi, az Egyesült Nemzetek népei elhatározván azt, hogy megmentjük a jövő nemzedékét a háború borzalmaiktól, amelyek életünk folyamán kétszer zúdított kímondhatatlan szenvedést az emberiségre, újból hitet teszünk az alapvető emberi jogok, az emberi személyiség méltósága és értéke, a férfiak és nők, valamint nagy és kis nemzetek egyenjogúsága mellett...”

Az ENSZ deklarált célja, hogy fenntartsa a nemzetközi békét és biztonságot, és evégből intézkedéseket tegyen a békét fenyegető bűncselekmények megelőzésére és megszüntetésére, a támadó cselekményeknek vagy a béke más módon történő megbontásának elnyomására, valamint békés eszközökkel, az igazságosság és a nemzetközi jog elveinek megfelelő módon rendezze vagy megoldja azokat a nemzetközi visszásságokat és helyzeteket, amelyek a béke megbontásához vezethetnek. Ezek legtöbbje átfogó, összetett és tartós beavatkozást és ennek megfelelően átgondolt beavatkozási, békefenntartó, békeépítő stratégiát kíván. A cél mára már nem egyszerűen a passzív konfliktusrendezés, hanem sokkal inkább az átgondolt, aktív konfliktusmegoldás, amelynek eredménye a tartós rendezés, a béke hosszú távú fenntartása és fennmaradása, a konfliktus gyökereinek kiirtása.

Az I. világháború kitörését követően közel hat évtizednek kellett eltelnie, amikor ismét sor került nemzetközi haderő bevonásával nagyszabású béketeremtő akciókra.

A hidegháborús ENSZ-beavatkozásokat nagy hasonlóság jellemezte: viszonylag egyszerűbb, behatárolt feltételeket és feladatokat tartalmazott. E korszak volt a hagyományos, klasszikus vagy első generációs békefenntartó missziók ideje. Az ezt követő korszakban a missziók feltételei és feladatai mind mennyiségileg, mind minőségileg megváltoztak. Az 1992 utáni missziókat szokás második generációs békefenntartó missziókként emlegetni, vagy még inkább multi-dimenziális beavatkozásokként, utalva arra, hogy egyszerre számos – politikai, katonai, gazdasági, humanitárius vagy másképpen: katonai és polgári – feladatot hivatottak ellátni.

Többszempeti Erők és Megfigyelők (1995. szeptember 1-je óta folyamatban), Egyiptom

Az 1979-es Camp David-i békeszerződés ellenőrzésére a három aláíró fél – azaz Egyiptom, Izrael és az Amerikai Egyesült Államok – 1981. augusztus 23-án független nemzetközi békefenntartó erőt hozott létre Többszempeti Erők és Megfigyelők (MFO)¹⁶ néven. Az MFO közel 12 000 fős létszáma 11 ország katonai kontingenséből és két ország kiszolgáló személyzetéből tevődik össze. Feladatai közé tartozik a békeszerződésben létrehozott biztonsági zónák meghatározott katonailétszám- és technikaeszköz-korlátozásainak folyamatos ellenőrzése, a csapatmozgások megfigyelése és jelentése.

A Magyar Köztársaság Országgyűlése 1995-ben első ízben adta hozzájárulását ahhoz, hogy egy (katonai rendészeti funkciókat ellátó) fegyveres magyar kontingens teljesítse szolgálatot a Sínai-félszigeten állomásozó Többszempeti Erők és Megfigyelők békefenntartó missziójának kötelékében. Magyarország 1995 szeptemberétől vesz részt a Camp David-i békeszerződés betartását ellenőrző MFO-misszióban.

Az ENSZ leszerelési, demobilizációs és reintegrációs programjai

A „Leszerelés, demobilizáció és reintegráció”, azaz a DDR¹⁷-programok mára már szinte valamennyi válságkezelés részévé váltak. „Az

ENSZ által Afrikában gondozott leszerelési programokkal gazdasági és egyéb megfontolások miatt is érdemes foglalkozni. Egyre több afrikai menekült érkezik ugyanis az európai országokba (köztük hazánkba is), amelyeknek a szociális ellátórendszere egyre kevésbé képes megfelelő életkörülményeket biztosítani számukra. Meg kell találnunk azokat a megoldásokat, amelyek lehetővé teszik, hogy az afrikaiak a saját hazájukban legyenek képesek biztonságos, stabil körülmények között élni."

A békeműveletek történetében új szakasz kezdődött meg az 1990-es évek közepén: az ENSZ mellett a NATO és az EU is megjelent mint békeműveleteket irányító/kivitelező és végrehajtó szereplő. A válságkezelés elvi feltevéleinek kialakításában azonban ezek a szervezetek is az ENSZ által megszabott irányvonalakat követték, legalábbis az 1995–2004 közti időszakban. Műveleteik szerves részét képezik az ENSZ égisze alatt végbemenő, a nemzetközi béke és biztonság megőrzésére irányuló tevékenységnek, de már egy sor eltérő szabályozással, amelyekkel az ENSZ-nek is meg kellett barátkoznia a közös cél, a regionális béke tartós biztosítása érdekében.

Sajnos ezekben az években újra és újra jelentkeztek az ENSZ békefenntartási rendszerének gyengeségei (szemben a NATO által megtervezett NATO Reagáló Erőkkel, vagy az EU-harccsoportokkal, amelyeknek évekre

előre rögzített összetételét a tagállamok biztosítják, egységes parancsnoksággal és képességgel): a világszervezetnek mindmáig nincs a határozatai érvényesítéséhez szükséges önálló állandó ENSZ-hadserege, a vezetés-irányítás nem biztosított az egy időben zajló sokféle és távol eső missziók felett, s a tagországok sem igyekeznek mindig és mindenhol ugyanolyan eséllyel és erővel megjelenni, békét teremteni, főleg, ha egy-egy konfliktus távol esik az adott országtól vagy gazdasági, politikai érdekeltiségeitől.

AZ EURÓPAI BIZTONSÁGI ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉSI SZERVEZET (EBESZ) DEMOKRÁCIAÉPÍTŐ MISSZIÓI

Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (röviden EBESZ, angolul OSCE¹⁸) a világ legnagyobb biztonsági szervezete, amely Európa, Észak-Amerika és Közép-Ázsia 56 részt vevő államát fogja össze. Eredetileg értekezlet létrehozásáról döntöttek annak érdekében, hogy a Helsinki Záróokmány értelmében alkalmi fórumot teremtsenek a többoldalú, de főképp a kelet-nyugati párbeszédnek. Az 1975-ben létrehozott Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet (EBEE) 1994-ben alakult át szervezetté. Célja az emberi jogok tiszteletben tartatása, a fegyveres konfliktusok megelőzése és a válságkezelés. A szervezet

az 1994-es budapesti konferencián vette fel a jelenlegi nevét. A bécsi székhelyű szervezet célja a korai figyelmeztetés, a válságmegelőzés, a válságkezelés és a válság utáni rehabilitáció.

A béke és biztonság fenntartásában igen fontos szerepet töltenek és töltenek be napjainkban is: a biztonsággal kapcsolatos párbeszéd, a fegyverzetellenőrzés, a leszerelés és a bizalomerősítő, valamint biztonságépítő intézkedések.

Példa az EBESZ-békemisszióra:

EBESZ Bosznia-Hercegovina-i Misszió (OSCE Mission to Bosnia and Herzegovina – 1996. január 1-je óta folyamatosan)

A missziót az EBESZ Állandó Tanácsa hozta létre. Fő feladata a törvényhatósági választások előkészítése és lebonyolítása, valamint segítségnyújtás a megszilárdulás időszakát lezáró állandó választási bizottság létrehozásában. További feladatai: a demokrácia építése, valamint a többnemzetiségű szerb és föderációs hadsereg demokratikus átalakításának felügyelete.

Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (NATO) békekikényszerítő és válságkezelő missziói

A NATO a 21. század első évtizedének kemény kihívásai alapján, az új biztonságpolitikai környezetben felülvizsgálta a korábban konfliktusmegelőzésre, illetve válságkezelésre vonatkozó elméletét. A NATO 1999. évi Stratégiai koncepciója egyértelművé tette: a NATO alapvető és végső célja, miként azt a washingtoni szerződés is rögzíti, hogy politikai és katonai eszközökkel biztosítsa a szövetség tagjainak szabadságát és biztonságát. A szövetség tehát nem csupán a tagjainak védelmét garantálja, de hozzájárul a béke és stabilitás biztosításához is a felelősségi körét alkotó régióon belül.

A NATO mai válságkezelő rendszere a válságok teljes körű megelőzésére és kezelésére szolgál. Olyan rendszerként funkcionál, mely magában foglalja a válságok által jelentett kihívásokra adandó politikai, diplomáciai, gazdasági és katonai válaszok, intézkedések sorát. A NATO kialakított válságkezelési rendszere illeszkedik mind a globális, mind a regionális, mind pedig a nemzeti válságkezelési rendszerekhez. A globális válságkezelési rendszer az ENSZ Alapokmányában foglalt felhatalmazásnak megfelelően működik.

A regionális szinten egy meglehetősen kiterjedt (bi-, tri- és multilaterális) szerződésen, illetve megállapodásokon nyugvó kapcsolatrendszer (pl. ENSZ–NATO; ENSZ–EU; NATO–EU; NATO/EU-tagállamok stb.).

A NATO (amelyet valaha a hidegháborús szembenállás hívott életre) elmúlt 20 éves tevékenységét értékelve kijelenthető, hogy a szervezet az új kihívásokra reagálva folyamatosan átalakul és megújul. Az észak-atlanti szövetség nemcsak katonai rend, hanem érdekközösség is egyben. A szövetség ereje biztosítja a tagállamok számára a fejlődéshez nélkülözhetetlen biztonságot. „A NATO a világtörténelem legnagyobb, legerősebb és legsikeresebb katonai szövetsége” – hangsúlyozta dr. Hende Csaba honvédelmi miniszter a fentebb már említett, 2011. október 13-i konferencián.

NATO

békekikényszerítő és válságkezelő műveletek 2012. augusztus

Lezárt műveletek (31)

Folyamatban lévő műveletek (5)

Megjegyzések:

1. A NATO nem hajtott végre válságkezelő műveleteket a hidegháború idején.
2. Az első válságkezelő műveleteit a NATO 1990-ben indította;
3. A NATO lezárt válságkezelő műveletei az európai szinten túl érintették az ázsiai, a közel-keleti és az afrikai válság régiókat is.

- Operation Joint Guardian, KFOR, Kosovo
- International Security Assistance Force, ISAF, Afghanistan
- Operation Ocean Shield Counter-piracy operation, Red Sea, Gulf of Aden, Indian Ocean, Somalia
- NATO Support to the African Union Mission in Somalia (to AMISOM)
- NATO Training Mission in Afghanistan, NTM-A

NATO BÉKEKIKÉNYSZERÍTŐ ÉS VÁLSÁGREAGÁLÓ MŰVELETEK

(SAJÁT SZERKESZTÉS; HÁTTÉRFORRÁS: WWW.NATO.INT/OPERATIONS. LETÖLTÉS: 2012. JÚLIUS 17.)

EU

válságkezelési műveletek 2012. augusztus

Lezárt válságkezelési műveletek (12)

- Európában: 4 művelet
- Afrikában: 6 művelet
- Ázsiában: 2 művelet

Folyamatban lévő válságkezelési műveletek (16)

- EUCAP SAHEL Niger
- EUAVSEC South Sudan
- EUCAP NESTOR
- EU Somalia Training Mission
- EUNAVFOR Somalia
- EUJUST LEX-Iraq
- EUSEC RD Congo
- ALTHEA/BiH
- EULEX Kosovo
- EUPOL Afghanistan
- EUPOL RD Congo
- EUMM Georgia
- EUBAM Rafah
- EUPOL COPPS/Palestinian Territories
- EUFOR Libya
- Moldova and Ukraine Border Mission

AZ EU VÁLSÁGREAGÁLÓ MŰVELETEI

(SAJÁT SZERKESZTÉS; HÁTTÉRFORRÁS: WWW.CONSILIUM.EUROPA.EU/EEAS/SECURITY-DEFENCE/EU-OPERATIONS.

LETÖLTÉS: 2012. JÚLIUS 18.)

Napjainkban olyan modern kihívásokkal kell szembenéznie a NATO-nak, mint a terror-szervezetek által folytatott *aszimmetrikus hadviselés*, a *kiberterrorizmus* vagy a *kábítószerek-kereskedelem*. Mindezzel együtt tény, hogy önmagában a szervezet nem képes a nemzetközi válságok tartós rendezésére.

AZ EURÓPAI UNIÓ (EU) VÁLSÁGKEZELÉSI MISSZIÓI

Az Európai Unió történelmi gyökerei a második világháborúig nyúlnak vissza. Az európai integráció ötletét – hogy többé ne történhessen meg hasonló öldöklés és rombolás – először Robert Schuman francia külügyminiszter vetette fel beszédében, az ún. Schuman Deklarációban, 1950. május 9-én. Azóta ezt a napot az Európai Unió „születésnapjaként” ünneplik. Magyarország 2004. május 1-jén csatlakozott az Európai Unióhoz.

„Minden évtizednek megvan a maga biztonságpolitikai kihívása a NATO és az EU számára. A nyolcvanas években ez a kelet-nyugati közeledés volt, a kilencvenes években a balkáni béketeremtés, jelenleg pedig az észak-atlanti és európai érték- és érdekközösség számára globális szempontok miatt fontos térségek, ezek közül kiemelten Afganisztán stabilizálása” – Bali József, a Honvédelmi Minisztérium védelempolitikai szakállamtitkára ezzel az összeggel jellemezte korunk kihívásait a 2007 őszén A NATO és az EU szerepvállalása Afganisztánban, különös tekintettel a magyar vezetésű PRT¹⁹ tevékenységére című konferencián.

AZ AFRIKAI UNIÓ (AU) RENDTEREMTŐ ÉS BÉKEKIKÉNYSZERÍTŐ MISSZIÓI

Az Afrikai Uniót 2002. július 9-10-én, az afrikai államok vezetőinek Durbanban tartott csúcstalálkozóján alapították meg azzal az elsődleges feladattal, hogy az Afrikai Egységszervezet (AESZ) utódként küzdjön a szegénység ellen és segítse elő az emberi jogok biztosítását az egész kontinensen. Az Afrikai Uniónak 55 tagja van, ami azt jelenti, hogy gyakorlatilag az összes afrikai államot tömöríti a szervezet. Székhelye Etiópiában, Addisz-Abeában van.

Az Afrikai Unió közvetlen előzménye a NEPAD (The New Partnership for Africa's Development), azaz az *Új partnerség Afrika fejlődéséért* elnevezésű politikai és gazdasági program, mely Algéria, Egyiptom, Nigéria, Szenegál és a Dél-afrikai Köztársaság elnökeinek közös kezdeményezéseképpen jött létre. Célja az volt, hogy biztosítsa a demokráciát, a stabilitást, a jó kormányzást, a gazdasági fejlődés ösztönzését és az emberi jogokat az egész afrikai kontinensen. Az Afrikai Unió előzményének az ún. afrikai egységtörekvések tekinthetőek, melyek során bizonyos szervezetek, mozgalmak és különféle ideológiák az afrikai népek egységét tűzték ki fő céljuknak.

Az afrikai egység gondolata a pán-afrikanizmus 19. századi és 20. század eleji térnyerésével, afrikaiak védelméért és képviseléséért rendezett konferenciáival nyert teret, és az angolul, valamint franciául beszélő, városi értelmiségi feketék mozgalmává széle-

sedett. Ők igyekeztek megteremteni a kapcsolatot az Amerikába rabszolgaként behurcolt feketék leszármazottai és az Afrikában élő feketék között.

Az Afrikai Egységszervezet 1963-as megalakítása azért tekinthető mérföldkőnek az afrikai egységtörekvések tekintetében, mert alapokmánya kimondta, hogy az addigi, az afrikai egység megteremtését célul kitűző állami közötti együttműködések vagy feloszlának, vagy beolvadnak az AESZ-be. Ettől kezdve minden, ami az egységtörekvésekkel kapcsolatos volt, az AESZ hatáskörébe tartozott.

A következőkben tekintünk át az Afrikai Unió szerepét a konfliktusok megoldásában. Remélhetőleg az Afrikai Uniónak nagyobb sikere lesz a konfliktusok megoldásában és kezelésében, mint elődjének, az Afrikai Egységszervezetnek, mely a 60-as, 70-es években nem volt képes megakadályozni Afrika területén a fegyveres összetűzéseket és háborúkat.

Az Afrikai Unió AMISOM (African Union Mission to Somalia) néven egy közel 11 000 fős békefenntartó erőt államosított jelenleg Szomáliában, ahol a központi kormányzat és az iszlám ellenállók közötti konfliktust próbálják kezelni. Napjainkban öt afrikai ország (Uganda, Nigéria, Ghána, Malawi és Burundi) katonái vesznek részt a műveletben. Az AMISOM összetételét és felépítését a burundi polgárháborút lezáró tűzszüneti egyezmény ellenőrzését ellátó Afrikai Unió Burundi Missziójáról (AMIB) mintázták. A 2012. február 23-án Londonban 40 ország, valamint 15 globális, regionális és nem kormányzati biztonsági szervezet részvételével megtartott Szomália-konferencián döntöttek az AMISOM-erők 17 ezer főre történő emeléséről.

Miközben tapasztalhattuk, hogy az Afrikai Unió és a szervezet *öt gyorsreagálású készenléti dandárja* kevés sikerrel harcolt az elmúlt évek során a kontinens válságaival és háborúival, voltak nagyratörő tervek Afrikában, a legmagasabb szinten, amelyek egységes Afrikát s gyors afrikai válságkezelést prognosztizáltak (az AU egyik volt vezetője, a bukott líbiai diktátor, Moammer Kadhafi is ezen a véleményen volt).

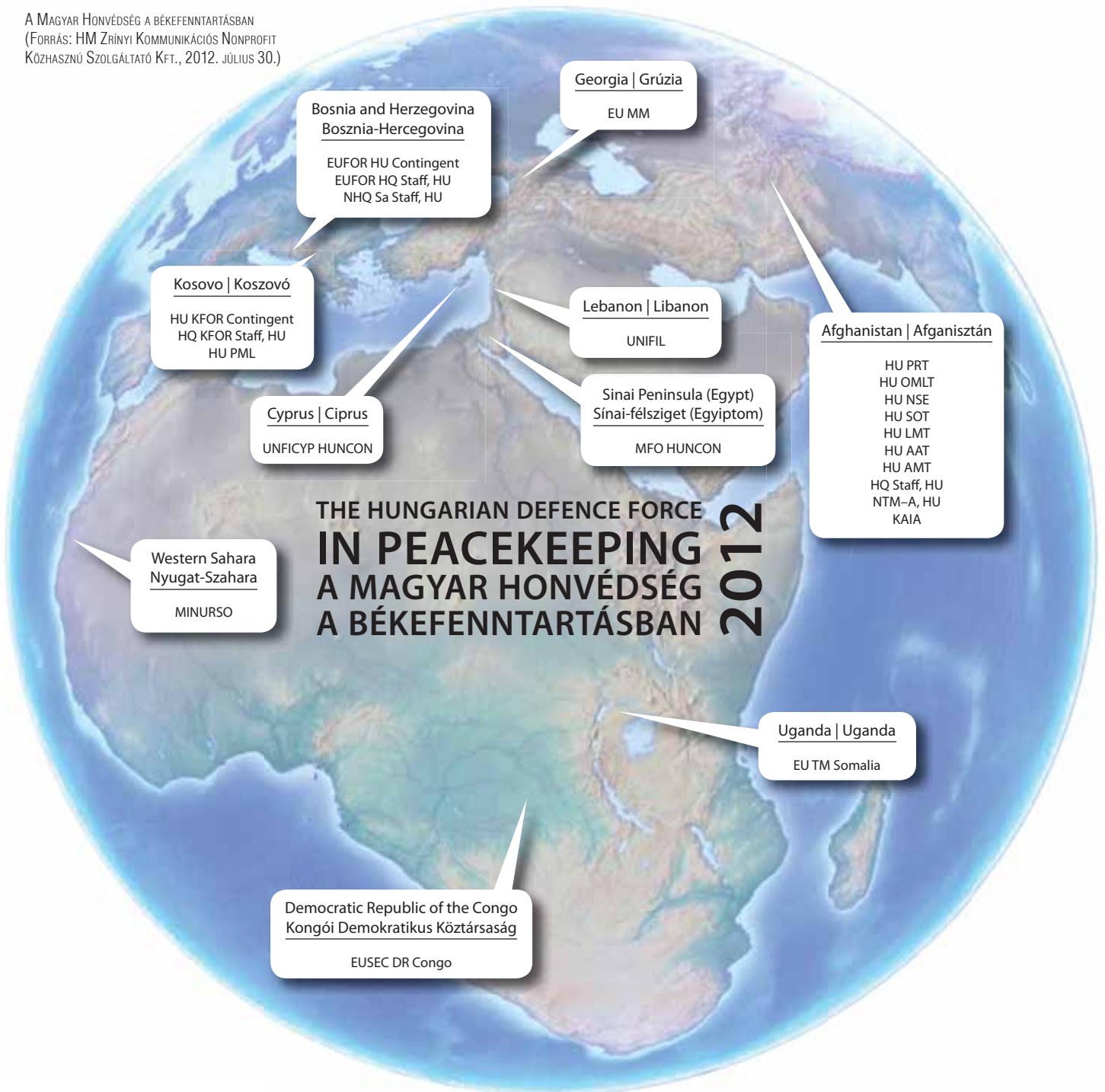
(Folytatjuk)

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- Az ENSZ és a NATO. Magyar ENSZ Társaság, 2002. 9–17.
- Bali József (2008) Előszó. In: A NATO és az Európai Unió szerepvállalása Afganisztánban. GTTSZ–KÜM kiadvány, 3.
- Besenyő János (2009) Az ENSZ leszerelési, demobilizációs és reintegrációs programjai Afrikában. Honvédségi Szemle, 63. évf. 1. szám, 34–36.
- Deák Péter: 2009. Biztonságpolitika a hét-köznapokban. Zrínyi Kiadó, 71.
- Gazdag Ferenc: 2008. A biztonsági szektor reformja és a nemzetközi szervezetek. Biztonságpolitikai Szemle, I. évf. 11. szám: 35–44.
- Haig Zsolt – Várhegyi István: 2005. Hadviselés az információs hadszíntéren. Zrínyi Kiadó, Budapest, 93.
- Kiss Zoltán László: 2011. Magyarok a békefenntartásban. Zrínyi Kiadó, 37.

- Kofi A. Annan: 2000. „Mi, a népek” – az ENSZ szerepe a 21. században, Magyar ENSZ Társaság kiadványa, 16.
- Matus János: 2002. Kollektív biztonság és a kollektív védelem – az ENSZ és a NATO együttműködése. Előadás a MET „Az ENSZ és a NATO” konferenciáján.
- Nagy László: 2009. Feszültségcök, konfliktusok, háborúk. Honvédségi Szemle, 63. évf. 2. szám: 27–29: 39.
- Resperger István: 2009. A 21. század fegyveres konfliktusainak hatása a hadtudományra. Hadtudomány, XIX. évf. 1–2. szám: 15–17.
- Rostoványi Zsolt: 2004. Az iszlám világ és a Nyugat. Interpretációk összecsapása, avagy a kölcsönös fenyegetettség mítosza és valósága. Corvina Kiadó, Budapest, 103–105.
- Salamon Péter – Tófalvi Fruzsina: 2008. Globális trendek 2025. Biztonságpolitikai Szemle, I. évf. 11. szám.: 23–35.
- Siposné Kecskeméthy Klára: 2010. A mediterrán térség és az Európai Unió, Európai Tükör, XV. évf. 5. szám: 87–94.
- Szenes Zoltán: 2005. Katonai kihívások a 21. század elején. Előadás „A katonai erő újszerű alkalmazása a 21. század elején” c. konferencián, 2005. november 3-án. Hadtudomány, XV. évf. 4. szám: 25–29.
- Szerk. Horváth Gyula, Hajdú Zoltán: 2011. Regionális átalakulási folyamatok a Nyugat-Balkán országokban. MTA Regionális Kutatások Központja Pécs, 231–246.
- Tisovszky János: 1997. Az ENSZ és a békefenntartás. Magyar ENSZ Társaság, 3–14.
- Türke András István: 2009. A lisszaboni szerződés biztonság- és védelempolitikai aspektusai. Biztonságpolitikai Szemle, II. évf. 8. szám: 32–36.
- Wagner Péter: 2006. „A bukott államiság” és Afganisztán. In: Márton Péter (szerk.): Államok és államkudarcok a globalizálódó világban. Teleki Intézet, Budapest, 1.
- Günther Greindl and Alfred C. Lugert (Eds.): 2007. Military Cooperation: The Field Experience UN, EU and NATO; Blue Helmet Forum Austria, Graz, Belgierkaserne, 43.
- Lloyd Axworthy: 2005. The Responsibility to Protect: Challenges and Responses to Global Conflicts. Előadás, ELTE.
- Isaszegi János: 2010. Afganisztán a NATO ISAF-erők főparancsnokváltása után. In: Nemzet és biztonság. Biztonságpolitikai szemle, III. évf. 8. sz. ISSN 1789-5286. pp. 66-76.
- Isaszegi János: 2011. Afganisztán a Lisszaboni NATO-csúcstalálkozó után, a NATO-ENSZ-Afganisztán Megállapodás tükrében (Új „Afganisztán-Stratégia” a háború tizedik évében). In: Társadalom és Honvédelem, Katonaszociológiai különszám. XIV. évf. 3-4. sz. ISSN 1417-7293. pp. 3-19.
- Isaszegi János: 2011. A balkáni válságövezet konfliktusai és háborúi. In: Polgári Szemle, 7. évfolyam, 4. szám, ISSN 1786-6553. pp. 101-115.

A MAGYAR HONVÉDSÉG A BÉKEFENNTARTÁSBAN
(FORRÁS: HM ZRÍNYI KOMMUNIKÁCIÓS NONPROFIT
KÖZHASZNÚ SZOLGÁLTATÓ KFT., 2012. JÚLIUS 30.)

¹ Biztonság: rendkívül tág fogalom, amely magában foglalja többek között a politikai, a gazdasági, az ökológiai, a katonai, az informatikai, a társadalmi, a pénzügyi, az integrációs, a szociális, a vallási, az oktatási és kulturális tényezőket. Ma már csak komplexen értelmezhető és kezelhető.

² Kötelesség a megóvás: Kihívások és válaszok a globális konfliktusok-ra.

³ Dr. Hende Csaba honvédelmi miniszter szavai a 2011. augusztus 16-án, Szolnokon megtartott missziós elköszöntő rendezvényen. www.honvedelem.hu/missziok. Letöltés: 2011. augusztus 17.

⁴ ISAF: International Security Assistance Force – Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erő

⁵ Horváth Erika: Élettérelmélet Friedrich Ratzeltől Haushoferig. http://gecse.eu/081210_HorvathErika.htm. Letöltés: 2012.01.03.

⁶ Gaál Ernő – Kertész István: Az őskor és az ókor története, EKf Líceum kiadó, Eger, 2003. ISBN 978-954-21-4684-1.

⁷ Bicsok Zoltán – Orbán Zsolt: Mica Enciclopedie de Istorie a Romaniei, Status Kiadó, Csíkszereda, 2005.

⁸ Visy Zsolt: A déli harangszó Magyarországon és a nagyvilágban, Zrínyi Kiadó, 2011.

⁹ Konrad Lorenz: A civilizált emberiség nyolc halálos bűne. Ikva Kiadó, Budapest, 1994.

¹⁰ ENSZ: Egyesült Nemzetek Szervezete

¹¹ EBESZ: Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet

¹² EU: Európai Unió

¹³ NATO: North Atlantic Treaty Organization (Észak-atlanti Szerződés Szervezete)

¹⁴ AU: Afrikai Unió

¹⁵ Kiss Zoltán László: Magyarok a békefenntartásban. Zrínyi Kiadó, 2011.

¹⁶ MFO: Multinational Force and Observers

¹⁷ DDR: Demilitarization, Demobilization and Reintegration

¹⁸ OSCE: Organization for Security and Co-operation in Europe

¹⁹ PRT: Provincial Reconstruction Team

Dr. Besenyő János alezredes:

ÚJABB VÁLSÁGGÓC AFRIKÁBAN: MALI

Az elmúlt hónapokban arra ébredt a világ, hogy az afrikai Maliban egy új szeparatista mozgalom jött létre, jelentősen megerősödtek az iszlám és arab fegyveres csoportok, kikiáltotta a függetlenségét az ország északi részén élő Azawad népcsoport, majd pedig az Amadou Haya Sanogo kapitány által vezetett tisztek egy csoportja sikeres puccsot szervezett az országot irányító Amadou Toumani Touré elnök ellen. Az események következtében közel 200 ezer polgári lakos menekült el az otthonából, akik az ország más területein, illetve a környező államokban – Niger, Burkina Faso, Algéria és Mauritánia – kerestek menedéket.¹ Emellett évek óta tartó aszályos időszak sújtja Malit, amely több körzetben is majdhogyan nem éhínséghez vezetett. Írásomban a Maliban zajló folyamatokat kívánom bemutatni, mivel az ott történtek hatással vannak az észak-afrikai térség biztonságára is² (Nyugat-Szaharában ENSZ-misszióban 7 fő magyar katonai megfigyelő szolgál).

A kormányzat és a tuareg kisebbség között már évek óta tartó konfliktus 2012. január 17-én eszkalálódott. (Mali függetlenségének elnyerése óta a tuaregek hat alkalommal lázadtak fel a kormányzat ellen, ami kegyetlen, véres harcokhoz vezetett, és jelentős áldozatokkal járt mind a két oldalon.) Ekkor a Nemzeti Mozgalom Azawad Felszabadításáért – National Movement for the Liberation of Azawad/MNLA – nevű szervezet egy jól előkészített katonai művelet keretében sikeresen elfoglalta az ország északi területeit, amelyek eredetileg is tuareg törzsi területeknek számíttanak.³ Az offenzívát segítette a március 22-én végrehajtott katonai puccs, amely elősegítette a tuaregek ellen harcoló egységek és a még éppen hogy működő közigazgatás szétesését.⁴

A puccsisták nem tudták megszilárdítani a hatalmukat, a lakosság nagy része elutasítja őket, és a hadsereg egészét sem tudhatják maguk mögött. Az általuk megkezdett társadalmi párbeszéd csúfosan megbukott, a hadsereg egységei pedig további területeket kényszerültek feladni, így április elejére a kormány ellen fegyveres harcot indító különböző csoportok – az MNLA, az iszlamista Ansar Dine (a Hit Védelmezői) csoport, valamint egyéb arab milíciák – megszállták a három északi régiót, Kiadalt, Gaót és Timbuktu. A fegyveresek egy része korábban Líbiában harcolt az azóta megbuktatott Kadhafi elnök zsoldjában, majd Maliba menekültek, ahol harcot indítottak az országot vezető világi kormányzat ellen. Ezek a csoportok időlegesen összefogtak a kormányerők ellen, együttműködtek az al-

Kaida helyi egységeivel – AQIM/AI-Kaida in Maghreb –, sőt közösen tervezték megalapítani Mali északi területein az Azawad Köztársaságot is. Ez a szövetség azonban ingatag lábon áll, mivel a tuaregek a saját „világi” államukat kívánják létrehozni, míg az iszlamista egy vallási alapon álló, a saríjja törvényeit alkalmazó országban képzelik el a jövőt.⁵ Ennek a bevezetését el is kezdték a hatalmukba került területeken, ahol szállodákat, éttermeket pusztítottak el – mivel korábban alkoholt árusítottak ezekben –, valamint több személyt megcsónkítottak különböző más „vétségek” miatt. Bár a tuaregek egy részének nem tetszik a szélsőségesek ilyen irányú tevékenysége, azonban az iszlamista szervezetek, mint az Ansar Dine, a MUJAO (Movement for Unity and Jihad in West Africa), és az itt is megjelenő nigériai Boko Haram több fegyverrel és hatalommal rendelkeznek, mint ők.⁶ Ennek ellenére a kormányellenes csoportok között már megtörténtek az első összecsapások.

Például az iszlamista csoportok az elfoglalt Timbuktu vezetőjének az al-Kaidához tartozó Yahy Abou al-Hammam emírt nevezték ki, de nem sokkal később már arról szóltak a híradások, hogy a várost felosztották egymás között az iszlamista és tuareg csoportok, amelyek között a viszony nem nevezhető felhőtlennek.⁷ Úgy tűnik a tuaregek között sincs egység, amit bizonyít az Azawad Nemzeti Felszabadítási Front – NLFA/National Liberation Front of Azawad – létrehozása is, melynek tagjai békét szeretnének Maliban, és akár fegyverrel is készek szembeszállni az ország

szétszakítását kezdeményező bármely csoporttal. A különböző fegyveres csoportokkal kapcsolatosan több vádat is megfogalmaztak a Human Rights Watch szervezet helyszínen tartózkodó tényfeltáró csoportjának munkatársai, úgymint a civil lakosság terrorizálása, nők és fiatal lányok megerőszakolása, rablások, fosztogatások, kegyetlenkedések az elfogott kormánykatonákkal, valamint gyerekkatonák alkalmazása (a harci cselekmények során például az Ansar Dine erőszakkal toborzott gyerekeket az egységeibe).⁸ Információk vannak arról is, hogy a tuareg és iszlamista csoportok keresztény templomokat, bibliakolákat és kórházakat semmisítettek meg, és támadásokat hajtottak végre az országban élő kis létszámú keresztény közösség tagjai ellen, akik ezért tömeges exodusba kezdtek. Persze a kormányerőket sem nevezhetjük az igazság harcosainak, mivel ők meg tuareg származású

TUAREG LAZADÓK

Á KATONAI PUCCS ELŐSEGÍTETTE A KÖZIGAZGATÁS SZÉTESÉSÉT

katonákat és rendőröket végeztek ki, mivel attól tartottak, hogy azok esetleg elárulnák őket az MNLA fegyvereseinek.

Az eseményekre reagálva a Nyugat-Afrikai Államok Gazdasági Közössége – ECOWAS/ Economic Community of West African States – képviselői soron kívüli értekezletet tartottak, ahol egyetértettek abban, hogy ha szükséges, szervezett katonai erőt küldenek a törvényes rend helyreállítására, az ország szétesésének megakadályozására, valamint humanitárius segítséget nyújtanak Malinak és a környező államoknak.⁹ A regionális szervezet jelenlegi vezetője, az elefántcsontparti elnök, Alassane Ouattara komoly veszélyként említette a Maliban történt eseményeket, amelyek szerinte az egész régió biztonságát veszélyeztetik. A tervek szerint 3000 katonát küldhetnek a nyugat-afrikai államok a béke helyreállítására.¹⁰ Az ECOWAS képviselői tárgyalásokat kezdtek a puccsisták vezetőivel arról, hogy a katonák adják át a hatalmat egy civil ügyvivő kormánynak, amely addig irányítaná az országot, míg az új parlamenti választások le nem zajlanának. Ugyanakkor a hozzájuk forduló MNLA vezetőit megfenyegették, hogy ha nem hagynak fel az elszakadási törekvéseikkel, a kormányerők támogatására jelentős létszámú katonai egységeket küldenek az északi területek visszafoglalására. A szervezet a tárgyalásokon kívül a szomszédos országok államfőinek egyetértésével gazdasági szankciókat vezetett be Malival szemben, így oda a korábban importból beszerezett termékek nem jutnak el. Emiatt jelentős üzemanyaghiány alakult ki az országban.¹¹ Eközben a korábbi elnökhöz hű fegyveres csoportok megpróbálták visszafoglalni a fővárost a lázadó katonáktól, de a kísérletük csúfos kudarccal végződött.¹² Az északi területeket elfoglaló felkelők sem érezhetik magukat biztonságban, mivel május 19-én az ország egységét megőrizni kívánó erők létrehozták az MRRA – Republican Movement for Restoration of Azawad – elnevezésű szervezetet, amely fegyveres harcot indított ellenük. Úgy tűnik, már mindenki harcban áll mindenkivel, és senki sem olyan erős, hogy az akaratát a többi csoportra kényszeríthesse.

Az ország korábbi gyarmattartója, Franciaország – amelynek jelenleg is az érdekszférá-

jába tartozik Mali – még nem döntötte el, hogy beavatkozik-e bármilyen módon a konfliktusba, mivel a kormányzaton belül sem alakult ki ezzel kapcsolatosan egységes álláspont. Mindenekelőtt jelzésértékű, hogy a tuareg függetlenségi törekvéseket egyértelműen elutasítja és Mali egységét támogatja. Vannak olyan politikai erők, amelyek a katonai beavatkozást erőltetnék, de olyanok is, amelyek egyáltalán nem kívánnak részt vállalni a konfliktus rendezésében. Az USA, amely a kormányzattal közösen működteti a „Pan Sahel Initiative” terrorizmusellenes programot, szintén óvatosan nyilatkozik a konfliktussal kapcsolatosan. A környező afrikai államok vezetői között sincs egyetértés. Egy algériai miniszter szerint csak tárgyalásos úton lehet a konfliktust kezelni, és Mali területét nem lehet felosztani, míg Niger külügyminisztere az Észak-Maliban tevékenykedő „terroristacsoportok” azonnali felszámolását követelte egy a szomszédos államok által Nouakchottban szervezett konferencián.¹³ Az Európai Unió semmilyen olyan lépést nem támogat, amely Mali széthullásához vezetne, az Afrikai Unió pedig felszólította az ENSZ-főtitkárt, hogy járuljon hozzá ENSZ BT-határozattal az afrikai csapatok azonnali bevetéséhez, megelőzendő egy „nyugat-afrikai Afganisztán” létrejöttét.¹⁴

Időközben a puccsisták támogatásával létrehozták az ideiglenes polgári kormányt, amelynek a vezetője a parlament korábbi szövegíróje, Diancounda Traore lett, akit azonban május 21-én egy Bamakóban tartott Sanogopárti tüntetés résztvevői olyan mértékben bántalmaztak, hogy tartós gyógykezelésre szorult,

Á HIT VÉDELMEZŐI CSOPORT FEGYVEREISEI

melyre Franciaországban került sor.¹⁵ Így a megalakított „nemzeti egységkormány” léte és a 2013-ra tervezett választások megtartása is kérdésessé vált. Hogy a kaotikussá váló helyzet hogyan oldódik meg, azt még senki sem tudja, mivel az ECOWAS vezetői – harsány nyilatkozataik ellenére – elsősorban a diplomáciai és nem a katonai megoldásban érdekeltek. Úgy tűnik azonban, hogy a konfliktusban részt vevő felek egyelőre erre az opcióra nemigen nyitottak, ez pedig a jelenlegi helyzet eszkárlálódását, majd pedig a régió destabilizálását hozhatja magával.

¹ http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Mali_SitRep6_final.pdf (letöltés ideje: 2012. 06. 01)

² Besenyő János: A nyugat-szaharai válság egy magyar békefenntartó szemével, Publikon Kiadó, Budapest, 249. oldal

³ <http://www.hrw.org/node/106800> (letöltés ideje: 2012. 06. 01) – A tuaregek által elfoglalt három tartomány az ország területének 66%-a (820 000 km), ahol 1,3 millió lakos (az ország lakosságának 9%-a) él.

⁴ A puccsot szervező katonák a szándékaikkal ellentétes hatást értek el ezzel, ugyanis eredetileg az volt a céljuk, hogy a kormány határozottabban lépjen fel az elszakadás-párti tuaregek ellen, és biztosítsa a hadsereg egységei számára megfelelő támogatást, hatáskört az ellenük indított műveletekben.

⁵ <http://www.irinnews.org/Report/95339/MALI-Rebels-and-their-cause> (letöltés ideje: 2012. 06. 01)

⁶ http://us-cdn.creamermedia.co.za/assets/articles/attachments/39259_iss_may2012eng.pdf (letöltés ideje: 2012. 06. 01)

⁷ Mohammed Mahmoud Abu al-Ma’ali: Al-Queda and its allies in the Sahel and the Sahara, 7. oldal

⁸ <http://www.hrw.org/node/106800> (letöltés ideje: 2012. 06. 01)

⁹ <http://www.ibtimes.com/articles/334244/20120427/ecowas-mali-guinea-bissau-military.htm> (letöltés ideje: 2012. 06. 01)

¹⁰ <http://africanquarters.com/index.php/west-africa-m/1130-ecowas-insist-on-sending-troops-to-mali.html> (letöltés ideje: 2012. 06. 01)

¹¹ <http://www.alarabiya.net/articles/2012/04/03/205250.html> (letöltés ideje: 2012. 06. 01)

¹² <http://thelede.blogs.nytimes.com/2012/05/01/mali-junta-urges-calm-as-fighting-flares/> (letöltés ideje: 2012. 06. 01)

¹³ Az algériai kormány óvatossága érthető, hiszen a környező országok majd mind egyikében – Algériában is! – jelentős számú tuareg kisebbség él, akiknek a függetlenségi törekvései az elmúlt évek során többször vezettek fegyveres konfliktusokhoz. Azawad független államként történő elismerése így több országban is fegyveres felkeléseket robbanthat ki a tuareg csoportok részéről.

¹⁴ <http://www.irinnews.org/Report/95550/Briefing-Ruptures-and-repercussions-in-Mali> (letöltés ideje: 2012. 06. 01)

¹⁵ <http://www.irinnews.org/Report/95557/Briefing-Peace-making-role-for-West-African-trade-bloc> (letöltés ideje: 2012. 06. 01)

Paulov Attila főhadnagy:

A SESAR-PROGRAM KATONAI ASPEKTUSAI

Az elmúlt években a repülés – mint közlekedési forma – a társadalom majd minden rétege számára elérhetővé vált. Az eltelt húsz évben Európa légi forgalma drámaian megnövekedett, és a várakozásoknak megfelelően a következő években is érzékelhetően nőni fog. A légi közlekedés jelentős szerepet tölt be a világgazdaságban, nagyságrendileg 220 milliárd euróval járul hozzá Európa GDP-jéhez és közel 3 millió embert foglalkoztat. A kilencvenes évek végén az Európai Bizottság, valamint a különböző nemzetközi légi közlekedési szervezetek felismerték, hogy a megnövekedett légi forgalom jövőbeni biztonságos és hatékony kezelése komoly kihívást fog jelenteni egész Európa számára.

ELŐZMÉNYEK, ÚT A SESAR-PROGRAMIG

A kihívásokra válaszul az Európai Bizottság lett felkérve az Európa Tanács 2000-ben megtartott lisszaboni ülésén arra, hogy dolgozzon ki javaslatokat az európai légi közlekedés harmonizációjára, a légtér egységesítésére, valamint a légiforgalmi rendszerek modernizációjának ütemezésére. A fő cél az volt – a mai napig is az –, hogy az Európai Unió integrációs célkitűzései ne csak a szárazföldön, hanem a levegőben is megvalósuljanak. A kidolgozó munka eredményeképpen megjelent az Európa Parlament és Tanács az Egységes Európai Égbolt létrehozására vonatkozó keret megállapításáról szóló 549/2004 EK rendelete, melyben felvázolták az európai légtérre vonatkoztatott integrációs célkitűzéseket, valamint kijelölték a főbb fejlesztési irányvonalakat. Fontos azonban megemlíteni, hogy a rendelet hatálya a katonai műveletekre és kiképzésekre nem terjed ki, a tagállamok viszont egy általános nyilatkozatot fogadtak el, amelynek értelmében szorosabbra kell fűzniük a polgári-katonai együttműködést.

A jogalkotási folyamat azonban nem állt meg a fent említett rendeletnél. A későbbiek során további három részletes, a légi navigációs szolgáltatásról, a légtér szervezéséről és használásáról, valamint az Európai Légiforgalmi Szolgáltatási Hálózat átjárhatóságáról szóló rendelet is hatályba lépett. A mai napig ennek a négy rendeletnek a hatályba lépése jelképezi az Európai Unió elkötelezettségét a légi közlekedés átfogó reformja iránt.

A fent említett rendeletben foglaltaknak

megfelelően az Egységes Európai Égbolt koncepció megvalósításának érdekében cselekvési programot kellett kidolgozni, amelynek értelmében a rendelet hatálybalépését követően kidolgozták az Európai Légiforgalmi Szolgáltatási Főtervet (European ATM Master Plan). A főterv az Egységes Európai Égbolt megvalósítására irányuló menetrend, amely alapvető célkitűzéseként harmonizálja a légi közlekedés kutatási és fejlesztési tevékenységeit. Figyelemmel arra, hogy a főterv kidolgozása során közel 300 különböző fejlesztési projektet azonosítottak be, illetve tűztek ki célul, ezeket a projekteteket célszerű volt egy nagy közös csomagban elhelyezni, így jött létre az Egységes Európai Égbolt Légiforgalom-szervezési Kutatási Program (Single European Sky ATM Research – SESAR).

KUTATÁS-FEJLESZTÉSI TEVÉKENYSÉGEK A SESAR-PROGRAMBAN

A SESAR-program irányítását 2016. december 31-ig a SESAR Joint Undertaking (SESAR JU) köz-magán társulás végzi azzal az alapvető feladattal, hogy egyesítse és koordinálja a korábban nem összehangoltan folytatott, az Egységes Európai Égbolt megvalósítását célzó kutatási és fejlesztési tevékenységeket az előzőekben említett főterv alapján. A szervezet 17 állandó és 21 társult tagja jelenleg 16 különböző légiközlekedési szakterületen folytat kutatás-fejlesztési tevékenységeket. A tagok a légiforgalmi szolgáltatási ágazatban érdekelt felekből (repülőtér-üzemeltetők, léginavigációs-szolgáltatók, repülőgépgyártók, egyetemek, tudományos intézmények) kerülnek ki.

A SESAR JU munkáját – a köz-magán társulás alapító tagjaként – az EUROCONTROL (Európai szervezet a légi közlekedés biztonságáért) segíti, amelynek fő feladata az európai légtér rugalmas felhasználásának, valamint a légi forgalom hatékony és biztonságos áramlásának a biztosítása. Magyarország a közép-európai térség országai közül elsőként lett 1992-ben a brüsszeli székhelyű szervezet tagja. Az EUROCONTROL – integrált polgári-katonai szervezatként – rendelkezik az Európai Bizottság szabályozói szerepkörének támogatásához szükséges szakértelemmel, valamint a légiforgalom-szervezést érintő kérdésekben képviseli a SESAR-programmal kapcsolatos páneurópai katonai érdekeket.

A fejlesztési program három szakaszban valósul meg. Az első, kidolgozási szakaszban (2004–2007) határozták meg a fejlesztési célkitűzéseket, majd ezt követően a fejlesztési szakaszban (2007–2011) az új technológiákat és eljárásokat fejlesztették, és végül az üzembe helyezési szakaszban (2014–2020) telepítik és alkalmazzák az új légiforgalmi rendszereket.

A SESAR-PROGRAM KATONAI ASPEKTUSAI

A légi közlekedésben érintett nemzetközi szervezetek felismerték, hogy a fejlesztési célkitűzések megvalósíthatóságának vizsgálatába a katonai felet a kezdetektől szükséges bevonni, figyelemmel arra, hogy a katonai légi közlekedés – a korábbi sztereotípiák ellenére – nem csupán a klasszikus értelemben vett katonai légterekben végrehajtott feladatokig terjed, hanem szerves része az európai légi közlekedés vérkeringésének. Útvonalrepülés során – ahol polgári légi navigációs szolgáltató nyújt szolgáltatást állami légi járműnek – nem teszünk különbséget állami és polgári légi jármű között, hiszen ugyanazon szabályok szerint hajtják végre feladataikat. Éppen ezért az állami légi járműveknek is rendelkezniük kell mindazon képességekkel, műszerezettséggel, amelyek szükségesek ahhoz, hogy részt tudjanak venni az európai légi közlekedés rendszerében. Egy konkrét példával élve, a szabványosított 8,33 kHz frekvencia-kiosztású rádiók beszerzése a katonai fél számára is nélkülözhetetlen, figyelemmel arra, hogy a jövőben a légi navigációs szolgáltatók a megnövekedett légi forgalom miatt kizárólag ezzel a frekvencia-kiosztással tudják szavatolni a biztonságos elkülönítést a légi járművek között mind polgári, mind katonai vonatkozásban. Fontos megemlíteni továbbá, hogy a légi közlekedési ágazat valamennyi szereplőjét érintő fejlesztési célkitűzések adott esetben műveleti kockázatokat is magukban rejthetnek, amelyek vizsgálatára az Európai Védelmi Ügynökség, valamint a NATO szakbizottságai jelenleg is komoly erőfeszítéseket tesznek.

A SESAR-program célkitűzéseinek hazai megvalósításában – kiemelt félként – a Honvédelmi Minisztérium, a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium, a Nemzeti Közlekedési Hatóság, a Közlekedésbiztonsági Szervezet, valamint a HungaroControl Magyar Légiforgalmi Szolgál-

A SESAR-PROGRAM MEGVALÓSÍTÁSÁNAK SZAKASZAI

lat Zrt. vesz részt. A honvédelmi tárcán belül a HM Tervezési és Koordinációs Főosztály – mint az állami célú légi közlekedéssel kapcsolatos szakügyek tárcaszintű képviselőért felelős szerv – a kezdetektől részt vesz a SESAR-programhoz kapcsolódó kidolgozó munkában, valamint szakmai javaslatokat, nemzeti állásfoglalásokat munkál ki a modernizációs program megvalósítása érdekében.

A SESAR JU által felügyelt kutatás-fejlesztési tevékenységek révén 300 fejlesztési projekt keletkezett. Ezekből a fejlesztési projektekből 120 közvetlenül, 60 pedig közvetlenül katonai érintettséggel is bír; ezek a katonai fél számára fejlesztéseket és beruházásokat igényelnek. Érdekes, hogy a modernizációs projektek kivitelezésével összefüggésben az Európai Bizottság – az Egységes Európai Égbolt technikai pillérét képező SESAR-program üzemeltetésének irányítási és ösztönző mechanizmusai tárgyú 2011. december 22-én kiadott közleményében – a SESAR-program kivitelezéséhez szükséges összeruházás katonai légtérfelhasználókra és légi navigációs szolgáltatókra vonatkoztatott költségvetését 6,4 milliárd euróban prognosztizálta. Az EUROCONTROL-tagállamok katonai képviselőinek álláspontja szerint az említett összeg eltúlzott, nem áll arányban az európai légtérre vonatkoztatott katonai légtérfelhasználás mértékével, tekintettel arra, hogy 2010-ben – a leadott repülési tervek alapján – Európában a katonai repülések száma az összesített polgári-katonai repüléseknek mindösszesen 1,88 %-át tette ki.

Felvetődhet a kérdés: hogyan lehet megvizsgálni ezekben a katonai érintettséggel is bíró fejlesztési projekteknél a megvalósíthatóságot; honnan tudhatjuk, hogy egy adott projekt katonai kihatással is bírhat; honnan fogjuk megtudni, hogy egy új modernizációs projekt lett kidolgozva, és szintén felmerülhet a kérdés, hogy mindezek hol jelennek meg?

ESSIP- ÉS LSSIP-DOKUMENTUMOK

A SESAR-programmal kapcsolatos fejlesztési projektek részletesen megjelennek az EUROCONTROL által évente publikált European Single Sky Implementation Planben (ESSIP). A dokumentum 14 szakterületet érintően (légitforgalom-szervezés, repülőter, légitforgalmi irányítás, kommunikáció, környezetvédelem, áramlásszervezés, általános, humán erőforrás, információ-menedzsment, interoperabilitás, navigáció, repülésbiztonság, biztonsági szabályozás, légtérellenőrzés) sorolja fel a katonai érintettséggel is bíró fejlesztési célkitűzéseket, azok megvalósításának határidejét, valamint a megvalósításban érintett feleket.

A már korábban említett keretrendelet kimondja, hogy az EUROCONTROL-nak éves jelentést kell készítenie az Egységes Európai Égbolt megvalósításának aktuális folyamatairól az Európai Bizottságnak. Az EUROCONTROL ezen dokumentum alapján készíti el éves jelentését úgy, hogy az ESSIP-dokumentumot megküldi a tagállamoknak, amelyek a dokumentumban található fejlesztési projektek megvalósításáról nyilatkoznak. Egy kicsit leegyszerűsítve: az ESSIP-dokumentum egy kérdőív, melyet a nemzeteknek évről évre ki kell tölteniük.

ESSIP-DOKUMENTUM, 2011-ES KIADÁS

Magyarország, mint számos más európai uniós, NATO-, valamint EUROCONTROL-tagállam minden évben kidolgozza az ESSIP-dokumentum alapján a Local Single Sky Implementation Plan (LSSIP) jelentést. Az LSSIP-jelentésben tájékoztatja hazánk a bizottságot és az EUROCONTROL-t a Magyarországon folyó polgári és állami célú légi közlekedést érintő – SESAR-programmal kapcsolatos – fejlesztésekről, valamint az esetlegesen bekövetkező változásokról, amelyek kihatással bírnak az európai légitforgalmi hálózatra. Az évente publikált kétkötetes LSSIP-jelentés bemutatja a polgári, valamint a katonai fél által megtett és tervezett azon lépéseket, amelyek biztosítják az Egységes Európai Égbolt alapelveinek megvalósulását. A dokumentum – melyet katonai oldalról a HM Tervezési és Koordinációs Főosztály, illetve az MH Összhaderőnemi Parancsnokság légitügyi szakemberei állítanak össze – egyfajta nemzeti tájékoztatás a légitforgalom-szervezést érintő kötelezettségvállalásokról, amelyek ismeretében egyértelmű képet lehet alkotni a páneurópai légi közlekedés fejlesztési és harmonizációs folyamatairól.

Az LSSIP-jelentésben – amely rendkívül körültekintően tartalmazza a SESAR-programmal kapcsolatos projektek részleteit – megjelennek olyan részprojektek, melyek katonai érintettséggel is bírnak. Ezen jelentés alapján átláthatóvá válik a polgári-katonai fejlesztések harmonizációja, valamint hazánk vonatkozásában a SESAR-program végrehajtásának prognosztizálható ideje és költségvetése. A jelentésben számos fejlesztési célkitűzés jelenik meg a légi közlekedés valamennyi szakterületét érintően. Az ESSIP-„kérdőív” alapján készített LSSIP-dokumentumban a tervezésben érintett szakemberek különböző státusokkal látják el az adott fejlesztési projekteket attól függően, hogy azok megvalósítása milyen stádiumban van hazánkban. Az egyes projekteket végrehajtott, részben végrehajtott, tervezett, késésben lévő, nem tervezett és nem kivitelezhető státusokkal lehet ellátni.

A jelentés elkészítésének 2011. évi tervezési időszakában – a szakterületekhez kapcsolódóan –

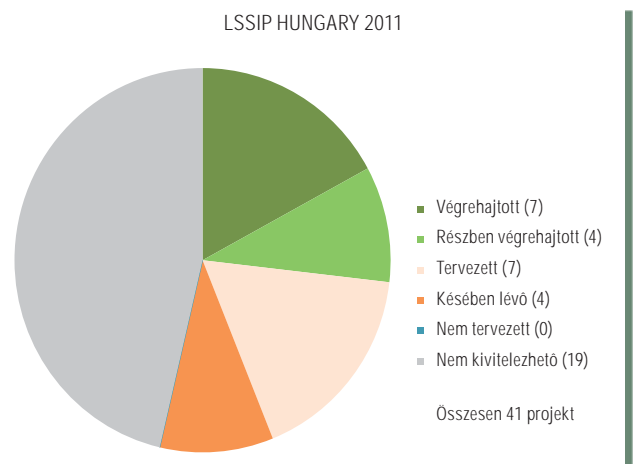
összesen 41 katonai érintettséggel bíró projekt keletkezett. A fejlesztési projektekből 7 teljes egészében, 4 pedig részben lett végrehajtv. A többi tervezett, késésben lévő, valamint – hazai viszonylatban – a katonák esetében nem kivitelezhető státust kapott. Az említett adatok arányban állnak az EUROCONTROL tagállamaira vonatkoztatott, az EUROCONTROL Ideiglenes Tanács (Provisional Council) 36. ülészakán (2011. december 06–07.) bemutatott statisztikai adatokkal, amelyek szerint az ESSIP 2010. évi kiadásában a kitűzött – katonai és polgári területeket egyaránt érintő – modernizációs projekteknél mindösszesen 25%-a valósult meg.

A KATONAI ÉRINTETTSÉGGEL BÍRÓ PROJEKTEK VIZSGÁLATA

A SESAR JU által kiadott és az ESSIP-dokumentumban megjelenő kutatási és fejlesztési célkitűzések katonai szemszögből való vizsgálata érdekében az EUROCONTROL Katonai Légitforgalom-szervezési Testület (Military ATM Board), valamint a SESAR Katonai Kapcsolattartók (Military Focal Points for SESAR) felügyeletével létrejött a Military Engagement Plan for SESAR (MEPS) kezdeményezés. A MEPS célja, hogy lehetővé tegye a nemzetek által felajánlott légitügyi szakértők részvételét a katonai érintettséggel bíró fejlesztési projektek vizsgálatában az EUROCONTROL-on keresztül, ezáltal biztosítva a katonai követelmények megjelenését a kivitelezés során.

A MEPS keretében jelenleg Belgium, az Egyesült Királyság, Franciaország, Hollandia, Németország és Spanyolország katonai légitügyi szakemberei dolgoznak 86 szakértővel 113 fejlesztési projekten. A szakértők a projektek végrehajtásának különböző fázisaiban vesznek részt műszaki felülvizsgálatok és hatástanulmányok elvégzésével. A közelmúltban hazánk is jelezte a MEPS-hez való – nemzeti szakértőkkel történő – hozzájárulásának előzetes vizsgálatát az EUROCONTROL-nál. Az EUROCONTROL üdvözölte a magyar fél részvételi szándékát, a hozzájárulás konkrét részleteiről jelenleg is zajlanak az egyeztetések. A MEPS-kezdeményezéshez történő jövőbeni csatlakozásunk híven tükrözi a honvédelmi tárca SESAR-program iránti elkötelezettségét.

A hazai szerepvállalás, valamint a katonai érintettséggel bíró projektek vizsgálata azon-

KATONAI ÉRINTETTSÉGÜ SESAR-PROJEKTEK STÁTUSAI

ban az említett kezdeményezésnél még nem áll meg. A SESAR-program hazai megvalósítása érdekében közzétették az Egységes Európai Égbolt létrehozásával összefüggő feladatokról szóló 38/2012. (VI. 8.) HM utasítást. Az utasításban foglaltaknak megfelelően a SESAR-programmal kapcsolatos kidolgozó munka és döntés-előkészítés érdekében bizottságot állítottak fel, amely 2012. július 5-én tartotta alakuló ülését. A bizottság feladatai között a SESAR-programmal kapcsolatos tárcán belüli koordináció, a kialakított tárcaálláspont nemzeti és nemzetközi koordinációjának képviselete, valamint a NATO, Európai Unió, EUROCONTROL, továbbá a SESAR JU légi forgalom-szervezést érintő fejlesztési stratégiák – a katonai légi közlekedési ágazaton belül történő – megvalósításának módozataira és ütemezésére való javaslatlattétel fog szerepelni.

KÖVETKEZTETÉSEK

Összességében elmondható: a SESAR-programmal kapcsolatos fejlesztések végrehajtása a légi közlekedés valamennyi ágazata számára nélkülözhetetlen, elmaradásuk esetén – a katonai ágazat esetében is – csak jelentős korlátozásokkal tudnak majd részt venni az európai légtér hatékony és rugalmas felhasználásában. A honvédelmi tárca jelenleg is komoly erőfeszítéseket tesz a SESAR-program megvalósítása érdekében, együttműködve a társminisztériumokkal, valamint az ágazat további szereplőivel hazai és nemzetközi viszonylatban egyaránt.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Az Európai Parlament és a Tanács 549/2004/EK rendelete (2004. március 10.) az Egységes Európai Égbolt létrehozására vonatkozó keret megállapításáról.
- Az Európai Parlament és a Tanács 550/2004/EK rendelete (2004. március 10.) légi navigációs szolgálatoknak az Egységes Európai Égbolt keretében történő ellátásáról.
- Az Európai Parlament és a Tanács 551/2004/EK rendelete (2004. március 10.) a légtérnek az Egységes Európai Égbolt keretében történő szervezéséről és használatáról.
- Az Európai Parlament és a Tanács 552/2004/EK rendelete (2004. március 10.) az Európai Légitforgalmi Szolgáltatási Hálózat átjárhatóságáról.
- A Bizottság közleménye:
Az Egységes Európai Égbolt technikai pillérét képező SESAR-program üzemeltetésének irányítási és ösztönző mechanizmusai. (Brüsszel, 2011. 12. 22.)
- 38/2012. (VI.8) HM utasítás az Egységes Európai Égbolt létrehozásával összefüggő feladatokról.
- European ATM Master Plan: www.atmmasterplan.eu
- EUROCONTROL DSS/CM: Military Statistics Edition 2011
- EUROCONTROL EIPR: European Single Sky Implementation (ESSIP Plan – Edition 2011)

Gál Csaba ny. mk. ezredes:

NEMZETKÖZI KATONAPOLITIKAI ÉS HADITECHNIKAI SZEMLE

AUSZTRÁL TÁMOGATÁS

A jelenlegi elképzelések szerint a nemzetközi biztonsági erők (ISAF) 2014-re átadják az afgán biztonsági erők részére az ország teljes területe feletti ellenőrzést, és kivonulnak Afganisztánból. Bár a feladatok átadása megtörténik, a helyi biztonsági erők további támogatásra szorulnak majd mind kiképzés, mind pedig felszerelés terén. Az afgán vezetés számít arra, hogy azok az országok, amelyek eddig is valamilyen módon – biztonsági erők helyszínre küldésével, gazdasági segítséggel – elősegítették a helyzet rendezését, a nemzetközi erők kivonása után is támogatják a kormány rendezési törekvéseit. Május közepén Ausztrália bejelentette, hogy 2014 után három éven keresztül évi 100 millió dollárt fordít majd az afgán biztonsági erők támogatására. Ez az összeg része annak az évi 4,1 milliárd dollárnak, amelyet az ISAF kivonását követően az Amerikai Egyesült Államok és szövetségesei adományoznának Afganisztánnak. Ausztrália jelentős, mintegy 1500 fős katonai kontingenssel vett részt az ISAF tevékenységében. (1. kép)

1. KÉP AUSZTRÁL KATONÁK URUGÁN TARTOMÁNYBAN

JÓVÁHAGYOTT CSEH SZEREPVÁLLALÁS

Az afganisztáni cseh katonai kontingens 2011-ben érte el maximális létszámát, a 720 főt. A létszám azóta folyamatosan csökken, 2013-ban pedig megkezdődik az afganisztáni Logar tartományban működő újjáépítési csoport személyi állományának a csökkentése is. Ennek eredményeként a 2013 elejére tervezett 539 fős létszám 2014 januárjára legalább 340 főre apad. Eközben az Afganisztánban települt cseh és külföldi erők támogatására 2013 közepétől 65 katonát és három Mi-17Sz típusú helikoptert telepítenek az országba. Missziójuk egy évre szól, és 2014-ben részt vesznek a főerők kivonásában. Még 2012-ben 100 főt

2. KÉP CSEH KATONAI JÁRÓR DINGO HARCJÁRMŰVEL AFGANISZTÁNBAN

kivonnak a különleges erők állományából, de 2014 második felében közülük ötvenen viszatérnek. A Wardak tartományban működő mentor- és kiképzőcsoport átalakul, és 60 fővel immár az afgán különleges erők kiképzésében is részt vesz. Hasonló alegység alakul majd Logar tartományban is. A kabuli repülőtéren egy vegyivédelmi alegység és egy orvoscsoport folytatja működését, a cseh nagykövetség kabuli épületét továbbra is 20 katona védi majd. Maximum 150 cseh katona maradhat Afganisztánban azt követően, hogy a helyi biztonsági erők 2014 végén átvesszik a biztonsági feladatok végrehajtását az ország teljes területén. Afganisztánon kívül – miután a cseh haderő Koszovóból már korábban kivonult – még Izlandon települ majd 50 fő katona és négy Jas-39 Gripen típusú repülőgép a szigetország légtérvédelmének biztosítása érdekében. (2. kép)

ÚJ-ZÉLANDI CSAPATKIVONÁS

Új-Zéland 2003 óta állomásoztat katonai alegységeket Afganisztánban. Tavaly a különleges alegység két katonáját ölték meg egy kabuli támadásban, míg a Bamiyan tartományban működő PRT három személyt veszített. A PRT tevékenysége annyira sikeres volt, hogy Bamiyan tartomány ellenőrzését az elsők között, még 2011-ben átadták az afgán biztonsági erőknek. Az új-zélandi kormány – a szövetségeseikkel és az afgán vezetéssel folytatott konzultáció után – úgy döntött, hogy 2014 helyett már 2013 végén kivonja erőit az országból. Még 2012 márciusában hazatért Kabulból a speciális légi szolgálat egyik elit alegysége, amely 2009 óta segítette az afgán erők kiképzését, így az év közepén az új-zélandi kontingens létszáma 145 fő volt. A kivonás – más országokhoz hasonlóan – nem lesz teljes, mert néhány kiképző 2013 után is az országban marad, hogy segítse az afgán katonatisztek kiképzését. Az új-zélandi kormány

3. KÉP KÁROLY HERCEG KABULBAN ÚJ-ZÉLANDI ÉS AUSZTRÁL KATONÁKAT LÁTOGATOTT MEG

emellett három évig évi kétmillió dollárral járul majd hozzá az afgán biztonsági erők Bamiján tartományi tevékenységéhez. (3. kép)

AMERIKAI HAJÓK TAJVANNAK

A tajvani és a kínai haditengerészet versengése nem állt le. A tajvani haditengerészet júliusban két Osprey osztályú aknazáró hajót vett át az Amerikai Egyesült Államoktól. A hajókat Tajvan arra az esetre vásárolta, ha Kína egy konfliktus során aknazárókat telepítene a tajvani kikötők térségébe. A két hajót – Oriole és Falcon – 2007-ben vonták ki a hadrendből 12, illetve 10 év szolgálat után. A hajók így viszonylag újak, hadrendből való kivonásukra az amerikai haderőben végrehajtott általános átalakítás miatt került sor. Az üvegszálból készült hajótestet, a gépezetet és a fegyverrendszert felújították. A hajó személyzete szonár és videokamera segítségével keresi/találja meg a víz felszíne alatt lebegő aknákat, majd távirányított eszközzel felrobbantja őket. Átadásuk a tajvani haditengerészet részére részét képezi annak a 6,4 milliárd dolláros fegyverreladási csomagnak, amelyet a Kongresszus 2010 januárjában hagyott jóvá. (4. kép)

4. KÉP AZ ORIOLE MÉG AZ AMERIKAI HADITENGERÉSZET ÁLLOMÁNYÁBAN

5. KÉP A NIMITZ REPÜLŐGÉP-HORDOZÓ

KÍNA IDŐSZERŰTLENNEK TARTJA AZ AMERIKAI KATONAI JELENLÉT NÖVELÉSÉT

Június elején Leon Panetta amerikai védelmi miniszter bejelentette, hogy az Amerikai Egyesült Államok atlanti- és csendes-óceáni erőinek jelenlegi kb. 50:50%-os megoszlását 2020-ig 40:60%-osra kívánja módosítani. Ez azt jelenti, hogy a térségben állomásozna hat anyahajó-csoportosítás, valamint a cirkálók, a rombolók, a partraszálló hajók és a tenger-alattjárók többsége. Az Egyesült Államok haditengerészete a korábbinál több gyakorlatot

és kikötőlátogatást hajtana végre a térségben, ráadásul tevékenységi közege érintené az Indiai-óceánt is. Kína a bejelentésre reagálva kifejtette, hogy üdvözli az Egyesült Államok azon törekvését, hogy konstruktív szerepet játsszon a térségben, de katonai jelenlétnek és partnerkapcsolatainak erősítése nem időszerű. A jelenlegi biztonságpolitikai helyzet nem igényli az amerikai erők és eszközök, illetve a befolyás növelését a térségben, ráadásul az amerikaiaknak tiszteletben kellene tartaniuk Kína érdekeit is. Kínát különösen érzékenyen érintené, ha növekedne az amerikai jelenlét a Dél-kínai-tengeren, amelyet a rajta lévő szigetekkel sajátjának tekint. (5. kép)

ROMÁN HARCJÁRMŰVEK DÉL-AMERIKÁBA

Román illetékesek előrehaladott tárgyalásokat folytatnak dél-amerikai államok képviselőivel a Moreniban gyártott kerekes páncélozott harcjárművek eladásáról. A román hadiipar eddig leginkább csak lőszereket adott el külföldre, fő vásárlói az Amerikai Egyesült Államok, Pakisztán, Egyiptom és Thaiföld voltak. Románia kisebb hadiipari eszközöket importál Bulgáriából, Szerbiából és Bosznia-Hercegovinából, de a jövőben szóba jöhet lőpor és robbanóanyag importálása is. Franciaország és Svájc is szállít Romániának hadianyagot, főképpen lőport és robbanóanyagot. A román vezetés erőfeszítéseket tesz annak érdekében, hogy a korábban jól működő, mára elavult hadiipari üzemek egy részét korszerűsítse és piacot találjon számukra. (6. kép)

6. KÉP A MORENIBAN GYÁRTOTT SAUR 2 TÍPUSÚ HARCJÁRMŰ

7. KÉP A SOIM TÍPUSÚ KIKÉPZŐ REPÜLŐGÉP

HADITECHNIKAI KIÁLLÍTÁS BUKARESTBEN

Május közepén háromnapos nemzetközi haditechnikai kiállítást rendeztek Bukarestben. A BSDA 2012 (Black Sea Defence and Aerospace Exhibition) fő célja repülőtechnikai és hadiipari, valamint nemzeti és egyéni védelmi eszközök bemutatása volt. A kiállításon 20 ország 180 kiállítója vett részt. A kiállítók között jelentős

arányban voltak a román cégek, céljuk a hazai hadiipar termékeinek külföldiek részére történő bemutatásaavolt. A kiállításon az amerikai légi-erő két F-16-os vadászpilóta mellett bemutatták a román légierő C-27J Spartan típusú szállító repülőgépet és az IAR 99 Soim kiképző repülőgépet is. A kiállítás ideje alatt katonai és rendőri alegységek, valamint a hírszerző szolgálat állománya által végrehajtott gyakorlatokat szórakoztatták a látogatókat. (7. kép)

A KA-62 TÍPUSÚ HELIKOPTER BEMUTATÁSA

A HeliRussia-2012 kiállításon a nyilvánosság előtt bemutatkozott a Ka-62 típusú új generációs többcélú helikopter. Az orosz katonai vezetés szerint az orosz szakemberek ezzel a típussal bizonyították, hogy nemcsak kiváló katonai helikoptereket képesek tervezni és gyártani, hanem olyat is, amelyet a polgári életben is jól használhatnak. Ezért nagy reményeket fűznek a helikopter exportjához, amely legkorábban 2014-ben kezdődhet. A Ka-62 típust a Ka-60 katonai rendeltetésű helikopterből fejlesztették ki. Mindkét változat szakított a Kamov-helikoptercsaládra oly jellemző koaxiális elrendezésű főrotorral. Forgószárnya öt lapátból áll, a lapátok végei nyilazottak. Súlyesztett farokrotort kapott. Alkalmos 14 utas vagy 2500 kg függesztett teher szállítására, maximális sebessége 300 km/h, utazósebessége 260 km/h. Maximális repülési magassága 5000 m, maximális lebegési magassága párnahatással 2500 m. A forgószárnyak és a törzs 60%-a kompozit anyagokból készült. A vezérlés főbb részeit duplikálták, a túlélőképesség növelése érdekében azokat a törzs ellentétes oldalain helyezték el. A forgószárnyak 23 mm-es, a transzmissziós rendszer pedig 12,7 mm-es lövedék találatainak még ellenáll.

OROSZORSZÁG LEÁLLÍTTJA A KÖZÖS ŪRPROGRAMOT

A Roszkoszmosz orosz űrugynökség május végén bejelentette, hogy leállítja az Ukrajnával és Kazahsztánnal közös, 1999-ben kezdett Dnyepri elnevezésű űrprogramját. A döntés oka az, hogy a program gazdaságilag nem kifizetődő, többet visz el a védelmi minisztérium költségvetéséből, mint amennyi bevételt hoz, ráadásul hasznossága környezetvédelmi szempontból is megkérdőjelezhető. Az űrprogramban az orosz haderőből kivont RSz-20 (SS-18 Satan) típusú interkontinentális ballisztikus rakétákból átalakított hordozórakétákat használtak fel. Az űrprogram keretében eddig 17 sikeres indítást hajtottak végre a bajkonuri űrközpontból és az orenburgi körzetben található Jasznyij indítóhelyről, ezzel 12 ország 62 űreszközét juttatták ki a világűrbe. (8. kép)

8. KÉP AZ RSZ-20 RAKÉTA EGYIK MŰZEIUMI PÉLDÁNYA

9. KÉP A HMS VANGUARD ATOMHAJTÁSÚ NUKLEÁRIS CSAPÁSMÉRŐ TENGERALATTJÁRÓ

OROSZ RÉSZVÉTEL EGY NAGYSZABÁSÚ GYAKORLATON

2012-ben Oroszországot először hívták meg a kétévente megrendezett RIMPAC nemzetközi haditengerészeti gyakorlatra. A június végétől augusztus elejéig Hawaii körzetében tartott gyakorlaton 22 nemzet 40 felszíni hajója, hat tengeralattjárója, több mint 200 repülőgépe és 25 ezer tengerésze vett részt. Oroszország Csendes-óceáni Flottájából az Admiral Pantyelejev romboló, a Borisz Butoma üzemanyag-szállító és a Fotij Krilov vontató-mentő hajó vett részt a manőverekben. A résztvevők alapvetően a tengeri utak biztonságának a szavatolását gyakorolták, eközben partra szállító műveleteket, rakéta- és ágyúlövészetet, tengeralattjárók és repülőgépek elleni harcát, aknamentesítő műveleteket és mentési feladatokat hajtottak végre. Az első RIMPAC-gyakorlatra 1971-ben került sor, akkor még csak három ország, az Amerikai Egyesült Államok, Kanada és Ausztrália haditengerészeti erőinek részvételével.

LÉTSZÁMLEÉPÍTÉS A BRIT HADERŐBEN

Június közepén – az állami takarékosági intézkedések keretében – a brit védelmi minisztérium megkezdte a haderő létszámléépítésének második ütemét. Ennek keretében a hadsereg 4100 katonától válik meg rövid időn belül. A most folyó létszámléépítési program végső célja, hogy a haderő létszámát 17 ezer katonával és 25 ezer fő polgári állománnyal csökkentésük 2015-ig, amikor az összlétszám 82 ezer fő lesz. A tartalékos erő létszáma 2018-ig 30 ezer főre csökken. A létszámcsoökkentés 23 katonai alakulat átalakítását vagy megszüntetését eredményezi majd. A védelmi költségvetés négy év alatt végrehajtandó 8%-os csökkentése érdekében a személyi állomány leépítése mellett sor kerül több harci repülőgép, egy repülőgép-hordozó hajó és 40 nukleáris robbanófej hadrendből történő kivonására is.

NAGY-BRITANNIA FEJLESZTI NUKLEÁRIS ERŐIT

Május végén a brit védelmi minisztérium 350 millió fontot adott a BAE Systems, a Babcock és a Rolls-Royce vállalatoknak, hogy kezdjék meg egy új generációs nukleáris csapásmérő tengeralattjáró fejlesztését. Ez az összeg része annak a már felretett 3 milliárd fontnak, amely a meglévő négy Vanguard-osztályú tengeralattjáró 2028-ig történő lecserelését segíti elő. Jelenleg ezek a tengeralattjárók képviselik Nagy-Britannia nukleáris csapásmérő erőit, egyenként 16 db Trident D5 típusú ballisztikus rakétával, amelyek mindegyike akár 12 db

10. KÉP EGY 2010-BEN ÁTADOTT BMP-3F

robbanófejet is hordozhat. Az új tengeralattjáró fejlesztésében 2016 lesz a döntő év, mert akkor hozzák meg a végleges döntést a hajó kialakításáról és felszereltségéről, hogy a lehető legkorszerűbb eszközt építsék meg. A program teljes költségét 20 milliárd fontra becsülik. A fejlesztéssel a brit vezetés 2060-ig biztosítani szeretné az ország nukleáris csapásmérő képességét, de az sem elhanyagolható szempont, hogy a program közel kétezer munkahely fenntartását, illetve létrehozását teszi lehetővé. Az első Vanguard-osztályú tengeralattjárót az eredeti tervek szerint 2022-ben kellene kivonni a hadrendből, de a 2010-es védelmi felülvizsgálat eredményeként a hajó szolgálati idejét meghosszabbították, valószínűleg 2028-ig, az első új generációs tengeralattjáró hadrendbe állításáig. (9. kép)

INDONÉZIA ÚJABB OROSZ HARCJÁRMŰVEKET VÁSÁROL

A Roszoboronexport orosz állami fegyverexportőr vállalat és az indonéz védelmi minisztérium 144 millió dollár értékben megállapodást kötött 37 db BMP-3F típusú harcjármű eladásáról, miután a 2010-ben vásárolt 17 járművel a tengerészgyalogság pozitív tapasztalatokat szerzett. A kételtű páncélozott harcjármű a BMP-3 alapváltozatától abban tér el, hogy hétórás folyamatos vízi tartózkodásra képes, és javították úszó- és hullámálló-képességét. Komoly tűzereje van: 100 mm-es ágyúja mellett 30 mm-es gépágyúval, géppuskával és irányított páncéltörő rakétákkal rendelkezik. A fotón jól látható az ágyúval párhuzamosított gépágyú. A 37 járművet 2013 júliusáig kell szállítani. (10. kép)

Dr. Lippai Péter ezredes:

EGY PRT-PARANCSNOK GONDOLATAI (2.)

Emléklül valamennyi Afganisztánban elesett bajtársunknak!

A BIZTONSÁGI HELYZET TOVÁBBI ALAKULÁSA

A választások alatt az ellenállás nemcsak személyi veszteségeket szenvedett, de fegyverzetben és hadianyagban is hiány lépett fel. Ilyen körülmények között kezdődött meg az ISAF következő biztonsági hadműveletének a tervezése. A november 22-én induló „Jadid” hadművelet az Uranus és Pluto útvonalak által közrezárt Dand-e Shahabuddin¹, valamint a fő ellátási útvonalak mentén közvetlenül húzódo területek megtisztítását tűzte ki célul december 22-ig.

A választások egyik legfőbb tapasztalata az volt a koalíciós erők számára, hogy miközben az ANSF nem bizonyult alkalmasnak önálló és hatékony tevékenységre, addig a szövetséges erők sem tudtak egységesen fellépni, ami alapvetően az vezetési rendszer elégtelenségére volt visszavezethető. Noha hivatalosan a tartományban a magyar PRT parancsnoka volt az úgynevezett „hadszintér-tulajdonos”², gyakorlatilag azonban nem rendelkezett azokkal a jogkörökkel, mandátummal, kapacitásokkal és technikai eszközökkel, amelyek a tartományban tartózkodó valamennyi ANSF- és ISAF/OEF-erőnek a koordinálásához és vezetéséhez szükségesek lettek volna. Javaslatot tettem az RC-N felé, hogy ezen hiányosság kiküszöbölésére az RC-N telepítsen egy előre-tolt harcálláspontot a tartományba és jelöljék ki az egyik RC-N parancsnokhelyettest ennek élére. A harcálláspont végül is a német TF MeS bázisál szolgált OP-N-ra települt, parancsnokának pedig az RC-N hadműveleti főnökét jelölték ki.³ A vezetést megosztották az afgán és az ISAF-erők irányában. Az ANSF helyi erőt a baghlani rendőrfőnök vezette. A hadművelet alatt az OP-N-on gyakori vendégek voltak magas rangú ISAF- és ANSF-tábornokok, ami mutatta, hogy maguk az afgánok is mekkora jelentőséget tulajdonítanak a tartománynak. A hadművelet tervezésének fontos elemét jelentette, hogy minden esetben „afgán arculatot” kellett mutatnia, azaz csak az afgánok jóváhagyásával és aktív közreműködésével lett volna szabad végrehajtani minden komolyabb manővert.⁴

A hadművelet a vártnál nagyobb sikert hozott. A jó előre széleskörűen beharangozott⁵ hadművelet minimális fegyveres ellenállásba ütközött az érintett területeken. Ebben nem kis szerepe volt az amerikai különleges erők főként éjszakánként végrehajtott kiemelő műveleteinek. Ezek a légi támogatással végrehajtott rajtaütések lényegében lefejezték a hadműveleti területen működő ellenállást. Ahol a felkelők mégis fegyveres ellenállásra szánták el magukat, ott a szövetséges légi

A PRT-9 PARANCSNOKA ÉS MAJID TARTOMÁNYI KORMÁNYZÓ EGYIK TALÁLKOZÓJA A KORMÁNYZÓ REZIDENCIÁJÁN 2010 DECEMBERÉBEN, A JADID HADMŰVELET ALATT

viszonylag hamar megtörte azt. A sikereknek köszönhetően az Uranus DNY-i oldalán fekvő teljes Dand-e Ghori térséget sikerült a koalíciós erőknek ellenőrzésük alá vonni, és megnyíltak az utak, hogy az addig elzárt Dahan-i Ghori járásba is eljussanak.

Jelen esetben is koalíciós hadműveletről volt szó, hiszen 2010-ben már kimondottan az volt a cél, hogy az afgán biztonsági erők minél nagyobb jártasságot és önállóságot szerezzenek. A Jadid hadműveletet az RC-N vezetése tervezte meg ISAF- és afgán erők részvételével. A gyakorlatot jól mutatja Joinaw település (Dand-e Ghori) „bevétele”. Itt egy igen komoly bombázás előzte meg magát a különleges erők műveletét is, majd utánuk érkeztek a német, magyar és amerikai (OMLT) csapatok által támogatott afgán erők a területre.⁶

Kihasználva a „Jadid” hadművelet sikerét, már január elején újabb kinetikai hadművelet végrehajtását kezdte meg az ISAF azzal a végső céllal, hogy egy újabb É-D-i harapófogó-szerű nyomással a pastuk lakta Baghlan-e Jadid⁷ egészét megtisztítsák az ellenállóktól és elfoglalják az ellenállás egyik legfontosabb hátszögét jelentő úgynevezett „Kandahári-övet” a Kunduz⁸ folyó nyugati oldalán.⁹ A hadművelet a „Kunduz–Baghlan Folyosó” nevet kapta. A hadműveletet alapvetően négy fázisban tervezték végrehajtani. Ebből az első fázisok az előkészületeket foglalták magukba, amelyek révén meg kívánták teremteni a feltételeket a Kandahári-övebe történő behatoláshoz. Ennek értelmében stabilizálni kívánták a helyzetet DiG járásban és a

Shahabuddini-háromszögben. Ebben komoly feladatot kapott a magyar–amerikai OMLT és a magyar PRT is CIMIC¹⁰-projektek és jelenléti járőrök végrehajtásával. A hadművelet során fél tucat új FOB¹¹-ot és COP-ot alakítottak ki DeG és DiG területén, amelyek révén sikerült ellenőrzés alá vonni a térséget. A hadművelet részeként lendületet kapott az ALP-program is, amely révén 300 helyi rendőrt kívántak szolgálatba léptetni a legveszélyeztetettebb területekre koncentráva.¹²

Olyan helyekre, ahova korábban a magyar PRT nem mehetett el, ezek után a fázisok után már eljutott. Így DeG, DiG, BeJ korábban „tabunak számító” részeibe is. A Pluto és az Uranus felszabadult, bár az utóbbi északi szakaszát a PRT nem is igazán használta. Ezzel

2010 DECEMBERÉIG AZ ÁLLOMÁNY MeS – PeK KÖZÖTTI MOZGATÁSÁNAK LEGFŐBB MÓDJA AZ ÉJSZAKAI HELIKOPTERES SZÁLLÍTÁS VOLT

A NAGY PORTERHELÉS MIATT A FEGYVEREKET A FELADATOK SZÜNETEIBEN IS KARBAN KELLETT TARTANI

párhuzamosan a magyar PRT folyamatosan jelentette, hogy nemcsak Burkába, hanem a délen fekvő Dushi járásba is állandóan szivárognak át a kiszorított ellenálló erők. Az ISAF egyelőre nem tudott vagy nem akart foglalkozni ezekkel a problémákkal. Ennek következtében a Zodiac fő ellátási útvonalon viszont egyre nőtt az incidensek száma. Főleg az amerikai erőket támadták, de a PRT-nek is volt egy-egy eseménye, és Tala-wa Barfak járásban komolyabb támadást is el kellett szenvednie. A magyar-amerikai OMLT-nek is otthon adó és PeK-tól délre fekvő Khilagay bázist pedig több alkalommal is rakétatámadás érte.¹³

Végül a „Kunduz–Baghlan Folyosó” utolsó fázisai külön hadművelet keretében lettek végrehajtva február második felében, amely a Nowruz (Újév) elnevezést kapta. A külön hadműveletben nem kis szerepe volt az eltérő afgán és ISAF-elképzeléseknek. Az ISAF csak a nemzeti kontingensek váltása után, március második felében akarta befejezni a hadműveletet, amit az afgán vezetés túl lassúnak és veszélyesnek ítélt, mondván, hogy az időjárás javulásával rohamosan nőhet az ellenállás ereje.

A hadművelet teljes és gyors végrehajtását leginkább Daoud altábornagy, az északi régió rendőrfőnöke szorgalmazta, aki akarátát még az RC-N parancsnokának kezdeti ellenvetései ellenére is keresztülvitte.¹⁴ Az RC-N parancsnokának leginkább a hadművelet időpontjával kapcsolatban voltak aggályai, mert az nagyjából egybeesett az RC-N alárendeltjei zömének váltási időszakával. Ennek következtében a térségben diszlokáló ISAF-erők csak minimális támogatást tudtak nyújtani a hadművelethez. Ez a szintén váltás alatt álló TF MeS és TF Kunduz egy-egy századának részeiben, főként légi és némi EOD-támogatásban, valamint az amerikai SF-erők alkalmazásában realizálódhatott, amit az afgán partnerek elelendőnek ítélték. A hadművelet vezetésére az RC-N a „Jadid” hadművelet tapasztalatai alapján ismét előretolt harcálláspontot telepített a térségbe. A vezetési pont a Baghlan-Markazi rendőrség épületegyüttesének hátsó udvarán kapott helyet. Már ez a tény is mutatta, hogy a hadművelet irányításában az afgánoké volt a vezető szerep!

Daoudnak sikerült meggyőznie a jóval óvatosabb Zalmay Weesa tábornokot is, aki az ANA 209. „Shahin” hadtestét vezényelte.

Daoud tábornok szinte presztízs kérdést csinált abból, hogy egy csaknem „szintiszta” afgán hadműveletet tudjon végrehajtani. Ismerve az ellenálló téli időszakra jellemző magatartását, biztos volt benne, hogy nagyobb ellenállás nélkül, kis saját veszteséggel is nagy sikereket tud majd elérni. Afgán részről, ami erőt és eszöközt csak lehetett, azt Daoud összevonta a többi északi tartományból.¹⁵ Az egész hadművelet kidolgozása, megtervezése Daoud hadműveleti főnökéhez – egy afgán ezredeshez – köthető, de az események igazi mozgatórugója maga Daoud táborok volt.¹⁶

A hadművelet menetében, a megtisztított területen – főként a Kunduz folyó átkelőhelyeinél – telepített számos új COP és FOB felépítésével és megtartásával azt remélték, hogy tartósan biztosítható lesz a Pluto biztonságos használata és tovább fog nőni az Uranus biztonsága is. Ennek a hadműveletnek a tervezése során sem zárták le teljesen a K–Ny irányú menekülési útvonalakat.¹⁷ A INFOOPS- és PSYOPS-műveletek keretében ismét ultimátumszerűen előre „meghirdítették” a lakosság körében a tervezett hadműveletet, ami lehetőséget adott az ellenállóknak, hogy az ellenállás valódi szándékának hiányában még időben elmeneküljenek.

A kineitkai hadművelethez közvetlenül csatlakozott volna – a siker függvényében időben némi átfedéssel – a „Victory” (Győzelem) elnevezésű művelet, amelyet márciusban kívántak beindítani. A PRT-9 időszakában még csak a művelet tervezése kezdődött meg. Ez kimondottan a Pluto biztonságának hosszú távú biztosítására koncentrált. Ennek érdekében COP-ok, FOB-ok és ellenőrző-áteresztő pontok rendszerének létrehozásával, valamint a körzetben végrehajtott CIMIC–PSYOPS-projektek sorával kívánta megvalósítani a „siker kifejlesztését”, azaz a pastuk lakta terület megtartásának hadműveleti céljait.

„BELSŐ” KIHÍVÁSOK ÉS MEGOLDÁSOK

Az augusztus 23-i hazautazásakor a PRT 8. váltását ért támadás a 9. váltás kezdeti hangozlatára is erősen rányomta bélyegét. Azon a napon már az új váltás jelentős része kint tartózkodott, és részese vagy szemtanúja volt a támadásnak, illetve következményeinek. Erős érzelmek keletkeztek akkor, amelyek különbö-

ző formában fejeződtek ki, de bizonyosabb, hogy nagy részük nem került azonnal felszínre. Leginkább a rideg és véres valóság közelsége, valamint az ember tehetetlensége és sebezhetősége vált nyilvánvalóvá. A katonák megértették, hogy – beosztástól és rendfokozattól függetlenül – senki sincs sehol és semmikor teljes biztonságban.

A hazai felkészítés alatt a parancsnokok nyíltan beszéltek a háborús viszonyokról, a tényekről és az ezekkel járó veszélyekről. Mégis a halálos áldozatokkal járó támadás volt az, ami igazán rádöbbentette a katonákat ennek az igazságtartalmára. Személyesen láthatta mindenki annak következményeit, szembesülhetett a kegyetlen valósággal.

A családi napok során a családok is teljes és tiszta képet kaptak a rájuk váró nehézségekről és a katonákra kint leselkedő veszélyekről. A tragikus hír természetes módon őket is erősen megviselte. Nagy szakítópróba volt ez mindenki számára. Ezeknek az érzelmeknek a feldolgozásában sokat segítettek a kiérkező pszichológusok, és legtöbbször sikeresen, bár nem elfeledve a történeteket, visszanyerték lelki egyensúlyukat, hitüket az első döbbenet után. A katonák egy része azonban hajlamos volt a szélsőségekre. Voltak, akik nem tudták visszazsírítani félelmüket egy elfogadható szintre, vagy a fatalizmus felé hajlottak (bármit csinálunk, úgyis mindegy!).

Ezeknek a negatív jelenségeknek a kiküszöbölésében két dolog jelentette a legtöbbet: az egyik a bajtársi közösség összetartása; a másik pedig az, hogy a parancsnoki állomány határozott és pontos iránymutatást adott az állomány felé. A parancsnokok elvárása „csak” annyi volt, hogy egymásra odafigyelve, egymást segítve, a tanultakat maximálisan, de kreatívan alkalmazva, eskükhöz híven, becsülettel kell helytállni. A parancsnokok személyes példa- és iránymutatásával a katonák egy idő után megtanultak együtt élni a veszéllyel. Ugyanúgy, ahogy hajdanán nagyapáik és dédapáik esetében a nagy háborúk idején, a veszély a hétköznapi soha le nem becsült részévé vált. Mindenki megtapasztalta, hogy ha a felkészítés során elsajátított ismereteket kellő odafigyeléssel alkalmazzák, akkor a veszély mértéke nagyban csökkenthető. A feladatokra való felkészülések elején kapott aktuális feldeírítói információ, az alapos eligazítás, a technika és felszerelés aprólékos és módszeres előkészítése, valamint az indulás előtti drillek megadták a túlélés kellő esélyét.

Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint hogy az első két hónapban a PRT katonái fedtek fel öngyilkos merénylőt, határozottan alkalmazták az erő eszközlődésének szabályait, józanul és kapkodás nélkül reagáltak vészhelyzetekben és támadások alatt. A biztonságos helyzet állandó elemzése mellett folyamatosan végezték a PRT alaprendeltetéséből adódó feladatokat a távoli járásokban is. Folytatták a szinten tartó kiképzési foglalkozásokat, és a normaidőket tartva látták el készenléti szolgálataikat éjjelnappal. Újrászervezték a tábor őrzés-védelmi és készenléti rendszerét, amelyek ezáltal jobban igazodtak a fokozódó kihívásokhoz.

A sikeres feladat-végrehajtás mindig közös eredmény, amiben ugyanúgy megvan mindenkinek a szerepe a javító szakállománytól a híradó katonákon, az egészségügyi szakál-

lományon, a gépjárművezetőknél és a törzsön keresztül a lövészkatonáig bezárólag. Nem lehetett azt mondani, hogy egyik vagy másik beosztású katona hasznosabb a másiknál. Mindenki munkájára nagyon nagy szükség volt, mint egy nagy gépezetben, ahol a legkisebb fogaskerék is fontos funkciót lát el. Mindenkinek éreznie kell a rendszerben elfoglalt helyéhez tartozó felelősséget és fel kell ismernie az egymásra utaltságot.

A feladat-végrehajtás során a PRT-9-nek számos olyan kihívással kellett megküzdenie, amelyek jórészt függetlenek voltak az ellenállók közvetlen behatásától. Ilyen volt, hogy minden körülményt figyelembe véve – páncélvédettség, tüzerő, önvédelmi és terepjáró képesség, híradó berendezések – az akkorra már elavultnak számító HMMWV 1114 jármű volt a PRT-9 legalkalmasabb eszköze az afgán talajutakon történő mozgáshoz. Mivel ezt a típust más ISAF-erők¹⁸ már nem nagyon használták (főleg nem az amerikai csapatok), ezért a magyar és az amerikai logisztikai erők minden erőfeszítése ellenére is nagyon nehézkesnek bizonyult az alkatrészellátása. Ez időnként komoly fennakadásokat okozott a PRT kapacitásában, pedig a PRT logisztikusai minden hivatalos és nem hivatalos csatornát megmozgattak annak érdekében, hogy a helyzeten javítsanak.¹⁹

A PRT nem rendelkezett elegendő és megfelelő páncélozott vonatkozó képességgel sem, ami a műveletekben meghibásodott, megsérült eszközök mentésénél kiemelt kockázatot jelentett.²⁰ Szintén nem állt rendelkezésre páncélozott terepjáró teherszállító-kapacitás sem,²¹ így az azonnali hatású CIMIC-projektek végrehajtása során az OMLT-től kölcsönként Humvee-utánfutókra kellett volna hagyatkozni, de azokra az OMLT műveleti feladatainak függvényében időben csak igen korlátozottan számíthattunk.

A PRT-9-nek nem volt a hadműveleti területen jól használható sebesültszállító (-mentő) járműve sem. A meglévő sebesült-kihordó BTR-változat sajnos nem volt alkalmas a hegyek szűk völgyeibe és a falvak szűk utcáiba induló konvojok biztosítására. Szükségmeg-

oldásként a műszaki-javító állomány Toyota Land Cruiser és Humvee terepjárókat alakított át sebesült-kiürítésre.²² A nagyon kreatív és szakmailag kiválóan felkészült javító szakállománynak köszönhetően a már-már válságos alkatrészhiány ellenére sem csökkent a haditechnikai eszközök hadrafoghatósága olyan mértékben, ami veszélyeztette volna a PRT működését. Pedig a nehéz terep és a szélsőséges klimatikus viszonyok erősen amortizáltak minden technikát! A javítóműhely és a műszaki ellenőrző állomás állománya a nap 24 órájában folyamatosan készen állt a felmerülő műszaki meghibásodások elhárítására. Addig nem tértek nyugovóra, amíg az utolsó, feladatról visszaérkezett járművet is át nem nézték. A folyamatos munka érdekében 2x12 órás műszakban dolgoztak, mert sok este beérkezett járműnek már másnap reggel ismét indulnia kellett. Ezt a fajta, nagyon szoros munkát az előre nem látható készenléti feladatok is megkövetelték.

Számos más területen is megindult a szubjektív biztonságérzet és valós biztonság növelésére irányuló szükségzerű technológiai megoldások keresése. A tartós megoldást azonban a megváltozott biztonsági kihívásoknak jobban megfelelő, új eszközök megérkezése jelenthette csak. Azok megérkezéséig szükséganyagokból – az adott technika terhelhetőségét maximálisan szem előtt tartva – készülték ideiglenes megoldások a Humvee-k és a BTR-ek védelmi képességének fokozására. Az egyik Humvee-t mozgó vezetési ponttá alakították át annak érdekében, hogy a vészhelyzetben kiküldendő „helyszíni parancsnok” kellő mennyiségű és teljesítményű híradó eszközzel rendelkezzen a többirányú kommunikációhoz.

A PRT tevékenységét talán legnegatívabban befolyásoló tényezőt éppen a rendelkezésre álló híradó és informatikai eszközök mennyisége és minősége jelentette. Még a legkorszerűbb eszközök is elhasználdtak az állandó, nagy igénybevétel, valamint a porterhelés miatt. Ez a nehézség már évek óta fennállt.²³ Ezekre a problémákra folyamatos és rendszeres karbantartás sem tudott segíteni. Az akkori eszközökkel az oszlopokon belüli menethíradás, valamint az oszlopok és a hadműveleti központ közötti kapcsolat csak erősen korlátozottan volt biztosítható. Történt ez annak ellenére, hogy a híradó szakemberek újabb és újabb lehetőségeket vizsgáltak meg annak érdekében, hogy a meglévő rádióeszközökkel javítani lehessen a menethíradás színvonalán. Az új amerikai szállító járművekbe beépített rádiók beérkezéséig a legnagyobb kihívást az elhasználdott rádiók és alkatrészek cseréje jelentette. Nem állt rendelkezésre elegendő számú és teljesítményű rádió, illetve nem voltak meg azok a jogosultságok, valamint segédberendezések és alkatrészek, amelyek révén a meglévő eszközök szabályosan beépíthető lettek volna a meglévő és híradás szempontjából „üres” Humvee-kba.²⁴

Sok esetben a mobiltelefonokat kellett használni az összeköttetésre. Figyelembe véve, hogy akkoriban a tartományban 18.00 és 05.00 között a PRT által használt szolgáltatók – ellenállói fenyegetésre – kikapcsolták rendszereiket, a mobiltelefon mint a legfontosabb kommunikációs eszköz több biztonsági szem-

pontból sem volt elfogadható. Szerencsére a MaxxPro-k januári megérkezésével sok probléma ezek közül a kommunikációs nehézségek közül megoldódott. Az azokba beépített nagy teljesítményű rádiók és elektronikus adatátviteli rendszerek a jammerek működése mellett is zavartalanul tudtak kommunikálni egymással és a központtal. A megérkezett új eszközök nem utolsósorban önbizalmat adtak a katonáknak, ami által a veszélyes feladatot is kevésbé érezték veszélyesnek.²⁵

A harcéri tapasztalatok azt mutatták, hogy a feladatok jelentős részét – tekintve az ellenállók tevékenységét – sötét napszakban, rossz látási viszonyok között kellett végrehajtani. Az akkor rendelkezésre álló éjjellátó eszközök alkalmazhatósága erősen korlátozott volt. A későbbi PRT-ekkel kiérkezett éjjellátó eszközök és az éjszakai célzást és irányzást is lehetővé tevő korszerűsített AK gépkarabélyok sokat javítottak az éjszakai harcok képességén. Az aszimmetrikus hadviselés kinetikus eseményei során csak a technológiai fölény megtartása és fokozása által lehetséges a veszteségek csökkentése. Az új eszközökkel és felszerelésekkel a PRT a romló körülmények között is a siker még nagyobb esélyével volt képes folytatni feladatait.²⁶

Általánosságban elmondható, hogy rendkívül nagy kihívást jelentett a logisztikai utánpótlás kérdése. A hadműveleti terület és a honi bázisok közötti nagy távolságot nem volt egyszerű áthidalni még annak ellenére sem, hogy ekkor már MeS-ben működött az MH Nemzeti Támogató Elem.²⁷ És még ha meg is érkezett az utánpótlás MeS-be, onnan az anyagokat valahogy át kellett szállítani PeK-be. Az augusztus 23-i támadás után az Uranusz jó ideig nem nagyon használták az ISAF-erők, csak végszükség esetén, akkor is rendkívüli biztonsági és biztosítási rendszabályok mellett. A szállítás másik kézenfekvő és gyors útja lehetett volna az északi régióban elég jól működő légihid. Korlátozott volt a és a folyamatban lévő hadműveletek miatt annak is voltak prioritásai, illetve gyakran közbeszóltak a repülésekbe az időjárási viszonyok, technikai problémák, vagy éppen a biztonsági helyzet. Ráadásul légi úton nem is minden anyag nem volt szállítható.

Sajnos a hazai raktárakból is hiányzó anyagok gyors beszerzését a hazai békeszabályozók és a kívánt eszközök magas beszerzési ára nem mindig teszik lehetővé. A közbeszerzés hatálya alá eső ügyek lassan bonyolódtak még akkor is, ha a beszerzésre volt anyagi forrás. Márpedig háborús viszonyok között ilyesfajta időkiesés nem lenne megengedhető! Hadműveleti területen lévő csapatok zökkenőmentes ellátásához a békében meglévő szabályozóink nem elég rugalmasak és nem teszik lehetővé a kinti helyzetben beálló gyors változásokra történő gyors reagálást. A hazai „békementális” pedig senki részéről nem engedhető meg! Annak ellenére, hogy erről már korábban is sok szó esett, lényegi változás nem történt a PRT-9 missziójának végéig. Ezen a területen elengedhetetlen lenne a jogszabályok átgondolása! A PRT-9-nél fennálló harcászati-technikai kihívások zömét azóta lépésről lépésre sikerült felszámolni.²⁸

Ugyancsak kihívást jelentett, hogy a technológiai és munkavédelmi előírásokat is ugyanúgy be kellett volna tartani, mint a hazai

NAGYON HASZNOSNAK BIZONYULTAK A SKYLARK E-1 TÍPUSÚ SUAV-OK

körülmények között. Márpedig a különböző rendszerek és eszközök időszakos bevizsgálását több esetben és több objektív oknál fogva sem volt lehetséges az előírt időpontokban végrehajtani. Ilyenkor nem maradt más, mint a parancsnoknak felvállalni a felelősséget, hogy a rendszereket az előírt bevizsgálások nélkül is üzemelteti, mert a munka és a feladat-végrehajtás egy percére sem állhatott le.

A PRT-9, rajta kívülálló okok miatt, nem rendelkezett „vizsgázott” előretolt repülésirányító tisztekkel.²⁹ Ez már elvileg is korlátozta azokat a támogatási lehetőségeket, amelyeket a szövetséges légierő adhatott volna számára harc helyzetben. Az igazsághoz hozzátartozik: a nem harcoló kategóriába tartozó magyar PRT – a régióban kinetikai műveleteket végrehajtó szövetséges csapatok mellett – itt is a prioritási lista végére szorult volna még az esetben is, ha a Harcászati Légi Irányító Csoportja³⁰ rendelkezett volna vizsgázott és megfelelő technikai eszközökkel rendelkező katonákkal. Szerencsére a későbbi PRT-knél ez a képesség is kiteljesedett.

Az említett képességben jelentkező hiányosságok miatt veszélyes konvojműveletek során sem közvetlen légi kíséret, sem pedig közvetlen légi támogatást³¹ nem kérhettek a magyar katonák. Sajnos a megfelelő minősítésű szakember hiánya miatt az ISAF visszavonta a PRT-8-nál még meglévő ROVER³²-rendszert is. Lehetőségeik lényegében kimerültek a légi szállítási feladatok, a légi úton történő egészségügyi kiürítések,³³ a személyi mentési kiemelések³⁴ és végszükség esetén a vészhelyzeti közvetlen légi támogatások kérésében.³⁵

Ennek ellenére a TACP állománya folyamatosan feszített igénybevételnek volt kitéve, mert a folyó műveleteket közvetlenül támogató amerikai, német és afgán harci, illetve szállító-helikopterek éjjel-nappal használták a PRT helikopter-leszállóhelyét utántöltésre. A magyar tábor ugyanis annak ellenére is viszonylagosan biztonságosnak számított, hogy légvonalban közel esett a harcok helyszínéhez. Ez esetenként csak 3–10 km-t jelentett. A tartományban folyó kiemelt fontosságú hadműveletekhez köthető tárgyalások és egyeztetések miatt gyakori vendégek voltak a helipadon a VIP-helikopterek is, és maga a PRT is többször adott helyet ilyen találkozóknak.

A szabadságolások időszakában mindehhez még komoly feladatként jelentkezett a

személyi állomány PeK–MeS útvonalon, légi úton történő át- és visszacsoportosításának megszervezése és lebonyolítása. Természetesen nem lehetett elhanyagolni a táboron kívüli feladaton lévő konvojok légi biztosításának előkészítését sem, ami nem egyszer tényleges „kifutást” is jelentett a TACP részére.

Ugyancsak adott feladatot a légi irányítóknak a PRT technikai adatszerző részlegéhez tartozó SUAV-ok reptetéséhez szükséges légtérigények kezelése. A SUAV-ok ugyan már a PRT-8-nál is repültek, de technikai problémák miatt akkor csak korlátozottan voltak alkalmazhatók. A PRT-9 szakemberei elhárították a nevezett problémákat, és ettől kezdve rendszeresen repültek a kis felderítő repülőgépek. Nemcsak a tábor helipadjáról hajtottak végre bevetéseket, de táboron kívül létrehozott ideiglenes leszállóhelyekről is. Bevetéseik során a tábor védelmi rendszerének erősítése, konvojok hatótávolságon belüli kísérése, fontos rendezvények biztosítása és általános felderítés céljából repültek. Értékes adatokat tudtak szállítani nappal és éjszaka egyaránt. Nagyon hasznosnak bizonyultak, amikor repülhettek. Alkalmazásuknál nagy körültekintéssel kellett lenni a domborzati, légköri és időjárási viszonyokra is. A magyar PRT-nak azt is el kellett fogadnia, hogy a folyamatos kinetikai műveletek közepette nem élvezett prioritást az RC-N légtérelosztásában. Ez gyakorlatilag azt jelentette, hogy ha az ISAF-nek bármilyen légi eszköze megjelent a PRT körzetében, akkor a SUAV-ok már nem kaphattak felszállási engedélyt. Márpedig a magyar egység tevékenységének zöme az ISAF fő repülési útvonalába esett. Többször előfordult, hogy az afgán légierő helikopterei mindenfajta előzetes bejelentés nélkül jelentek meg a magyarok által is használt légtérben. Szerencsére ez egyszer sem okozott tényleges balesetveszélyt. A kezelőállomány felkészültségét bizonyította az a tény, hogy valamennyi bevetésüket repülőesemény nélkül hajtották végre.³⁶

Az aszimmetrikus környezetben folytatott műveletek során talán a legfontosabb, hogy megértsük a történések okait és igyekezzünk azokra lehetőleg preventív módon reagálni. A veszélyforrásokra vonatkozó információk legtöbbször hiányosak és nem is mindig egyértelműek. Az információkat „forráskritikával” kellett kezelni és minél több, egymástól független forrásból ellenőrizni. Ezt a lehető legkomplexxebb felderítő rendszer tudja biztosítani. A felderítő

információk megszerzésében a korszerű technikai eszközök mellett továbbra is elengedhetetlenek a humán forrásokból származó adatok.³⁷ Ennek bővítése érdekében a PRT-9 folytatta a napi „biztonsági értekezletek” már korábban kialakult gyakorlatát és igyekezett új információforrásokat is bevonni a munkába. Így nemcsak a felderítő és a hadművelleti részleg, a katonai biztonsági és felderítő hivatalok munkatársai, de a CIMIC- és PSYOPS³⁸- részleg, az afgán biztonsági erőkkel folyamatos kapcsolatot tartó összekötő tiszt³⁹ és az új elemnek számító INFOOPS⁴⁰, valamint a volt ellenállók reintegrációs feladataival megbízott tiszt is meghívást kapott erre a vezetési rendezvényre. Az események függvényében a kör tovább bővíthetett, illetve a részlegvezetők döntései alapján az egyes részlegek beosztottjai is személyes jelentéseikkel teheték még pontosabbá az információkat. Az információk elemzése után egyértelművé vált: a tett válaszreakciók során a katonai eszközök csak minimálisan szükséges mértékig kaphatnak szerepet.

A PRT-k egyik fő profilját a fejlesztési tevékenység mellett a katonai célokat is támogató CIMIC-projektek jelentették. Mivel a PRT-9 esetében fejlesztési források nem álltak rendelkezésre, ezért a CIMIC-tevékenység még jobban felértékelődött. Ezzel a tevékenységgel kellett kipótolnunk a fejlesztés területén keletkezett űrt annak ellenére, hogy a CIMIC-tevékenység célja közel sem azonos a fejlesztési célokkal.⁴¹ Természetesen a tartományban állomásozó és újonnan megjelenő más ISAF-alakulatoknak is voltak ilyen képességeik. Az erőforrások hatékonyabb felhasználása érdekében a PRT erőfeszítéseket tett a CIMIC–PSYOPS tevékenység szorosabb koordinálására. Ennek érdekében a szakemberek számára korábban havi rendszerességgel rendezett nemzetközi koordinációs értekezleteket gyakoribbá kívántuk tenni. A kezdeményezés kezdetben – főként a kinetikai műveletek alatt – kissé nehézkesen indult a német és amerikai csapatok „más” elfoglaltsága miatt, de a biztonsági helyzet viszonylagos normalizálódásával párhuzamosan egyre hatékonyabban kezdett működni. A kölcsönösséget szem előtt tartva a találkozókát igyekeztünk felváltva Camp Pannoniában és a német csapatoknak otthont adó OP-N-on megrendezni.

A PSYOPS mellett új elemként jelent meg az INFOOPS. Kezdetnek kimondottan a „passzív” INFOOPS módszereit alkalmazta a PRT a saját szintjén, de magasabb szinten már az „aktív” eszközök is szerepet kaptak. Az egyik legfontosabb feladatnak bizonyult, hogy a kulcsbeosztású vezetőkről (key leader) kellett általános információkat gyűjteni és rendszerezni. Nagyon fontos volt, hogy a hibák elkerülése végett jól ismerjük afgán partnereinket. A tisztánlátás igénye hívta életre ezt a fajta tevékenységet. Ez már csak azért sem volt teljesen haszontalan, mert egyes afgán vezetők esetében fennállt a veszélye, hogy nem teljesen őszinték az ISAF-fel szemben. Afgán részről a korrupció és az információk illetéktelen személyek számára történő átadása reális veszélyt jelentett.⁴²

Előzmények hiányában a PRT-9-ben a PSYOPS-részleg egyik tagja kapta feladatul ezt a tevékenységet. Ő tartotta a kapcsolatot

ÚJGYZEVEZETT „REINTEGRÁLTAK” A SAHABUDDINI COP-BAN 2010. SZEPTEMBER KÖZEPÉN. KÉSŐBB BELŐLÜK LETTEK AZ ELSŐ „HELYI RENDŐRÖK”

BTR-80A-val felszerelt jelenléti járór visszatérőben a Kar-Kar bányánál végrehajtott feladat után

az RC-N szakirányú részlegével. Az ő feladata volt, hogy a találkozások előtt felkészítsen arra, hogy kivel is fogok találkozni, kivel állok valójában szemben és mit is várhatok az adott személytől. Ő jegyzetelt a tárgyalásaim alatt és a tárgyalás után ő írta meg az azokról szóló jelentéseket. Ő gyűjtötte össze a PRT más munkatársaitól is az információkat és jelentéseket, ha hasonló jellegű tárgyalásokon vettek részt, illetve ellátta őket információval a kért személyekkel kapcsolatban. Természetesen ő maga is végzett elemzőmunkát, amelynek eredményei bekerültek a PRT és az ISAF információs rendszerébe.

Az elemzőmunka révén kapcsolati hálókat sikerült felrajzolni. Ezeket a mások által is pontosított és bővített hálókat aztán más részlegek is használni tudták. A magam részéről nagyon hasznosnak ítélem ezt a fajta munkát még akkor is, ha csak gyermekcipőben járt. A hazai viszonyok között is nagyobb figyelmet kellene fordítani az ilyen jellegű felkészítésre. Odakint egy idő után az INFOOPS-os kolléga is állandó tagja lett a napi biztonsági értekezleteinknek, így minden részleg kamatoztatni tudta a másiktól kapott információkat a saját területén. Olyan volt ez, mint egy puzzle, ahol az egyes szilánkokból össze lehet állítani egy tisztább képet.

Noha az angol nyelv ismerete alapvető a misszió szempontjából a katonák számára, mégis elengedhetetlen a tolmácsok alkalmazása.⁴³ Az afgán lakosságnak csak kis töredéke beszél idegen nyelven. A magyar PRT-ban rendszeresített angol–pastu, vagy angol–dari tolmácsok helyeire mégis mindig volt bőven jelentkező a hely lakosok közül. A tolmácsok minőségi tudása azonban nagy kihívást jelent, ugyanúgy, mint más szövetséges haderők számára is.⁴⁴ A beosztás bizalmi jellege megkövetelte a szigorú biztonsági bevizsgálásokat, de még ezek mellett sem lehetett teljes mértékben megbízhatónak tekinteni a helyi tolmácsokat, mert folyamatosan fennállt a veszélye annak, hogy az ellenállók menet közben beszervezik, vagy csak egyszerűen megszarolják őket információk átadása céljából. Ebből a szempontból sokkal jobb a helyzet a Magyarországon élő afgánokból toborzott tolmácsokkal. Korlátozott számuk miatt a biztonsági szempontból legkiemeltebb fontosságú megbeszéléseken és bizalmi információkkal járó munkakörökben alkalmaztuk őket. Az ő esetükben kisebb volt az esélye a zsarolásnak. Viszont még közöttük is csak nagyon kevesen voltak azok, akik a magyar nyelvet, és azon belül is a katonai szaknyelvet olyan szinten bírják, ami egy ilyen speciális munka magas szintű elvégzéséhez szükséges. Ezzel a problémával a magyar kontingens nem volt egyedül, mert a szövetségeseink is hasonló nehézségekkel küzdöttek. Egy-egy tolmács csak hosszú évek munkája alatt érte el azt a szintet, ami szükséges a feladat színvonalas elvégzéséhez. A magas követelmények és a romló biztonsági helyzet miatt járandóságai folyamatos vita tárgyát képezték a PRT-9 alatt, amit időnként nagyon nehéz volt feloldani. A vita élénkségét általában az ilyen beosztásra jelentkezők „kereslet-kínálata” határozta meg. A téma időnként vitát váltott ki a szerződéses megkötését és a toborzást irányítani jogosult ÖHP és a PRT között is. A kint tartózkodók ezeket a szakembereket sokkal fontosabbnak érezték, mint az otthoni kollégáik.

NEMZETI MEGKÖTÉSEK⁴⁵

A már korábban is említett úgynevezett nemzeti megkötések sokkal nagyobb kihívást jelentettek a magyar PRT vezetésének, mint azt az első hallásra meg lehetne ítélni. Ennek fő oka az volt, hogy olyan területeket érintettek, amelyek általában krízishelyzettel járnak együtt, ahol mindenki jogosan elvárná a szövetségeseinek maximális támogatását. Ezeket a megszorításokat valószínűleg azért hozták meg korábban politikai szinten, mert ezzel is hangsúlyozni kívánták a PRT nem harcoló jellegét, és óvni kívánták a magyar katonákat olyan kényes és veszélyes szituációktól, amelyek könnyen eszkalációhoz vezethetnek. Más nemzetek példáján az is igazolódni látszódott, hogy nem szerencsés, ha ugyanazok a katonák, akik egyik nap CIMIC-projektet ügyében mennek be egy településre, pár nappal később esetleg egy „kiemelő” művelet keretében térnek ugyanoda vissza.⁴⁶ Annak ellenére, hogy több más ISAF-tagország csapatai esetében is lehet találkozni megkötésekkel, azok

tartalma és mértéke erős különbségeket mutathat, és az idő előrehaladásával azokat az aktuális helyzetnek megfelelően módosítani is szokták. Ugyanakkor a helyzet rosszabbodásával az ISAF-tagországok jelentősebb része megkötések nélkül engedi át csapatait az ISAF vezetésének, azaz csapataikat bárhol és bármilyen feladatra be lehet vetni.

Meg kell érteni azt is, hogy egy ilyen nemzeti harcoló katonája számára a mi nemzeti megkötéseink időnként értetlenséget váltanak ki, mert a saját helyzetéből kiindulva ítéli meg azokat.⁴⁷ Ráadásul az RC-N-on belül a különböző nemzetek az egyes kontingenseik váltását némi időeltolódással, de közel egy időben hajtották végre. Ez azt jelenti, hogy közel azonos időben kerültek beosztásaikba. Az egyes nemzetek nemzeti megkötéseinek megismeréséhez, megértéséhez és „megszokásához” más nemzetek katonáinak szükségük van bizonyos időre. Ebből következik, hogy főleg a váltások utáni első időszakban szoktak ebből fakadóan feszültségek adódni. Ilyen eset sajnos a PRT-9 esetében is előfordult hasonló okokból fakadóan. Körülbelül két-három hónapba telt, amíg az RC-N minden szintjén sikerült megismertetnünk és elfogadtatnunk az egyébként már régóta érvényben lévő nemzeti megkötéseinket. A PRT-9 missziójának kezdetét jellemző nagyon rossz biztonsági helyzet az ebből fakadó feszültségeket felerősítette.⁴⁸

De melyek is ezek a nemzeti megkötések a magyar PRT esetében? Álljanak itt felsorolva:

1. A magyar PRT műveleti területén kívüli (az RC-N területén kívüli!) alkalmazásához írásos nemzeti engedély szükséges.
2. A magyar PRT tartományon kívüli (de az RC-N területén belüli!) alkalmazásához az afganisztáni magyar nemzeti rangidős írásos engedély szükséges.
3. A magyar PRT nem vehet részt tömegkezelési műveletekben, zavargások kezelésében.
4. A magyar PRT nem vehet részt kutató és felszámoló, és semmilyen támadó jellegű műveletben sem.
5. A magyar PRT nem eszközölhet letartóztatást.

6. A magyar PRT kábítószerekkel szembeni műveletekben való alkalmazása szigorúan tilos! A kábítószerekkel szembeni és ügynökségekkel való információ-megosztás a NATO információ-megosztási szabályai szerint megengedett.

7. Ugyancsak tilos a PRT-nak részt vennie bármely OEF-hadművelet tervezésében és végrehajtásában.

Ezeknek a megkötéseknek egy része időnként ellentmondást okoz a PRT alaprendeltetésével. Ilyen például a PRT általános feladatai között szereplő „mozgásszabadság” fenntartása, ami nehéz elkövetni, ha mondjuk tiltakozó tömeg zárja el valamelyik főutat és a PRT nem vehet részt a tömegkezelésben, amit az ISAF-szövetségesek és az afgán kormányzati erők is elvárnának. Ilyen helyzetekben nem marad más, mint a koordinációban és információáramlásban való részvétel, ami egyfajta megerősökölése a szabályoknak.

Noha a NATO-val egyeztetett nemzeti megkötések között nem szerepelt, de a PRT-9 időszakában is érvényes volt a vezérkarfőnök⁴⁹ azon írásos utasítása, mely szerint a PRT tűz-

szerezéseit⁵⁰ csak az ő előzetes engedélyével lehetett a tábor területén kívül alkalmazni.⁵¹ A szeptemberi választások során a szövetségeseikkel ebből adódó nehézségek miatt kérelmeztem a szigorítás feloldását a „Jadid” hadművelet időszakára, amit meg is kaptam. Mivel az igény a hadművelet befejeztével is fennállt, ezért kértük a szigorítás végleges feloldását. A szigorítást annyiban módosították, hogy halaszthatatlan esetben engedélyezték a tűzszerészek alkalmazását, de azt azonnal jelenteni kellett, és a tervezett alkalmazásukhoz továbbra is engedélyt kellett kérni.

Egy parancsnok számára háborús helyzetben a legnagyobb kihívást az a felelősség jelenti, amely szerint minden katonáját épségben kell hazavinnie.⁵² A hivatalos nyilatkozatok ellenére Afganisztánban és Baghlanban is nyílt háború folyt. Még hozzá a katonák számára legnehezebbnek számító, úgynevezett aszimmetrikus háború, mely során az ellenséget nagyon nehéz azonosítani, mert túlnyomó többségében nem viseli nyíltan fegyvereit, nem visel egyértelmű megkülönböztető jelzéseket és nincsenek egyértelmű arcvonalak. A Baghlan tartomány távoli járásába is járőröket küldő PRT katonáit bárhol és bármikor támadás érthette még akkor is, ha minden feladatot alapos felderítő elemzés előzött meg. A tartomány geográfiai adottságai számtalan ideális helyet biztosítottak az ellenállók számára kombinált lesállítások végrehajtására. 2010-ben ezeknek a támadásoknak az eshetősége ugrásszerűen megnőtt, amit még fokozott az ISAF- és OEF-erők szinte folyamatos kinetikai műveletei által okozott nyomás a felkelőkön.

Annak ellenére, hogy a magyar PRT-parancsnokok szinte egyike sem azzal a szándékkal ment ki, hogy „megnyerje” az afganisztáni háborút, mégis hatalmas nyomásként nehezedett rájuk ez az elvárás, amit háborús viszonyok között szinte lehetetlen megvalósítani. Főleg úgy, ha a feladat-végrehajtás feltételei közel sem ideálisak! Ilyen helyzetben a maximális szakmai felkészültség mellett hatalmas szerencsére is szükség van egy ilyen elvárásnak való eredményes megfelelésben.

A SZAVAK EREJE – AVAGY TÁRGYALÁSTECHNIKA AFGANISZTÁNBAN

Az aszimmetrikus háborúban a siker titka és a katonáink biztonsága nem csak a fegyverek erejében rejlik, de talán még inkább a helyi lakossághoz való jó viszonyban. Ez már csak azért sem mellékes, mert sokszor nem egyértelmű, hogy ki a barát és ki az ellenség. A jó viszony kialakításának gyakorlati útja a különböző szintű beszélgetések és tárgyalások során keresztül vezet. Éppen ezért szentelek egy külön alfejezetet a témának.

Az eredményes megbeszélések és találkozók megkövetelik, hogy az Afganisztánba induló magyar katonák – főként a parancsnokok, valamint azok a katonák, akik napi gyakorisággal találkoznak az afgán lakossággal és azok vezetőivel – a lehető legtöbb ismerettel rendelkezzenek a helyi kultúráról, szokásokról, értékrendről, az ott élő emberek életkörülményeiről, mindennapi gondjairól és társadalmi viszonyairól. Az ilyen ismeretek hiányában ugyanis a külföldiek a legnagyobb jóindulat mellett is olyan hibákat követhetnek el a találkozók során, amelyekkel

A MaxxPro MRAP-ek megérkezése minőségi javulást hozott a PRT feladat-végrehajtásában

a céljakkal ellentétes hatást érnek el. Legrosszabb esetben az ilyen hibáknak végzetes következményei is lehetnek.

A misszióra történő felkészülés fontos részét kell hogy képezze a kommunikációs és tárgyalástechnikai kiképzés. A témában a legtöbb rendszerezett információ a Magyar Honvédség Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Művelési Központban⁵³ gyűlt össze. A központ tagjai már többször töltöttek be olyan beosztásokat Afganisztánban, amelyekben napi szinten tartották a kapcsolatot a lakossággal és a helyi hivatalokkal. Ismereteiket és tapasztalataikat több kiadványban is összefoglalták. Ezek a kiadványok, valamint a központ munkatársai által vezetett felkészítési tréningek jelentik a hazai felkészítés sarokköveit, amelyeket kiegészíthetnek más – esetleg civil – kommunikációs felkészítések. Ez utóbbiak leginkább általános jellegűek. Az interkulturális különbségeket, a helyi tárgyalási specialitásokat a CIMIC-es kollégáktól lehet leginkább elsajátítani. A felkészítés kezdetének elméleti foglalkozásait később a komplex foglalkozásokba és a zárógyakorlatokba is beépített gyakorlati feladatok követték. Ezekbe a feladatokba helyszíni tapasztalatokkal is rendelkező alájátszókat is bevontunk. A szituációs gyakorlatok során mindig a legfrissebb kinti tapasztalatokat dolgoztuk fel.

A tárgyalások sajátosságai előtt érdemes néhány szót szólni a tolmácsok kezeléséről. Nagyon fontos, hogy a tolmács soha se vegye át a tárgyaló személy vezető szerepét. Ez nem tűnhet még külsőleg sem így. Lehetőleg oldalt hátul álljon, vagy a két „főszereplő” között helyezkedjen el, hogy jól hallhassa a beszélgető feleket és őt is jól hallják a beszélgetésben érdekelt felek. Amit mondunk, azt ne rá nézve mondjuk, hanem az afgán partnerünkre nézve, még akkor is, ha ő esetleg nem érti sem a magyar, sem az angol nyelvet. A helyzetből egyértelműen ki kell derülnie, hogy a tolmács és a tárgyaló személy közül ki a „főnök”. A mondanivalónkat rövid, egyszerű mondatokban fogalmazzuk meg, maximum két-három mondat után lehetőséget adva a szakaszos fordításra. Minden szónak súlya lehet, ezért meg kell adnunk a tolmácsnak a lehetőséget, hogy pontosan tudjon fordítani!

Ha egy kicsit alaposabban megvizsgáljuk a megbeszélések és tárgyalások lefolyását, akkor hamar rájövünk, hogy megvan a ma-

guk sajátos menete. Afganisztánban nem illik „ajtóstul törni a házba”. Mindenfajta beszélgetésnek van egy nagyon fontos bevezető része, egy fő – tárgyalási – szakasza és egy befejező (levezető) része, mint ahogy ezt hajdanán általános iskolában is tanították fogalmazásból. A találkozók, megbeszélések és tárgyalások kategorizálhatók fontosságuk alapján is.

A résztvevők a magasabb szintű megbeszélések előtt is egyenként üdvözlik egymást, érdeklődnek egymás hogyléte felől, esetleg megemlítik a közös érdeklődésre számot tartó eseményeket, történéseket, annak érdekében hogy megalapozzák a további kölcsönös megértést. Ilyen esetekben az európai kultúrában megszokottól eltérően nem illik kérdezni a férfiakat női hozzátartozóik hogyléte felől, mert az félreértésekre adhat okot! Főként kisebb, személyesebb hangulatú megbeszélések alkalmával, a házigazda teával is szokta kínálni vendégeit.

Első találkozás esetében nagyon fontos a rövid, tömör, határozott, ugyanakkor szerény bemutatkozás. A beszélgetésnek ilyenkor leginkább a bizalom kialakítását kell szolgálnia. Az sem árt, ha az első találkozók csak nagyon rövidek és a bemutatkozásokon kívül más céljuk nincs is. Sajnos ez nem minden szinten és nem minden esetben tehető meg, de törekedni kell rá.

A nagyon erős iszlám értékrend miatt a vallás témáját sem ildomos felhozni sem ilyenkor, sem később. Ha mégis szóba kerülne a beszélgetések során, akkor azt végképp el kell kerülni, hogy a magyar katona esetleges ateista világnézetét megemlítse. A keresztény vallás tolerálható az iszlám számára, de az ateizmus bűnnek számít, ami nagyon rossz alap mindenféle tárgyaláshoz. Alapvető szabály, hogy az iszlám értékrendjét nem szabad semmilyen formában sem megsérteni sem szóban, sem cselekedetben.

A hivatalos megbeszélések üdvözlő stádiumát a levezető (általában a „házigazda”) személy által elmondott áldás nyitja meg, amit a „napirendi pontok”, vagy legalábbis az összejövetel céljának ismertetése követ. Az áldás után még mindig a levezető személy „vitaindítója” következik, amely tulajdonképpen a témához kapcsolódó kezdeti álláspontját takarja. Őt követik a helyi értékrendre épülő tekintélysorrend szerint a jelenlévők, akiket szükség esetén a levezető személy szólít meg.

A PRT egyik LT-csoportja CIMIC- és jelenlétfenntartó feladattal útban jelgába 2010 októberében

A vendégnek el kell fogadnia a házigazda által kijelölt helyét a hozzászólók sorrendjében. (Ez később akár még pozitívan is változhat a kialakított kapcsolat függvényében!) Minden megszólítás és felszólítás a jelenlévők tiszteletteljes és méltóságjelző megszólításával kezdődik, nem mellőzve a legtekintélyesebb személyek engedélyének megkérését sem.

Célszerű a kisebb fontosságú és nagyobb általános egyetértésre számító témák felől indulva a kényesebb és nehezebb „eladható” kérdések felé haladni. Ez utóbbiak esetén is törekedni kell arra, hogy megtaláljuk a pozitív kapcsolódási pontokat a legtekintélyesebb személyek hozzászólásaival. Még véleménykülönbség esetén is célszerű kiemelni mások hozzászólásainak pozitívumait. Nem javasolt már első találkozás esetén negatív kritikát tenni semmilyen formában sem. A későbbi találkozók alkalmával is csak nagyon meggondoltan és óvatosan formában, ügyelve arra, hogy véleményünk semmilyen formában se rombolja a vitapartner tekintélyét a többiek előtt.

A viták során nagyon fontos a másik véleménye iránti nyitottság és toleranciakészség. Az afgánok nagyon büszkék és tekintélyelvűek, amit figyelembe kell vennünk tárgyalási taktikánk kialakításánál. Vitában jó, ha a vitapartnerrel éreztetjük, hogy valahol az ő akarata és értékrendjük érvényesül a javaslatunkban és álláspontunkban. A lenézést és a tekintélyrombolást még nyomaiban is kerülni kell! Minden körülmények között meg kell őrizni a lelki nyugalmunkat és nyugodt határozottságot kell mutatni. A legnagyobb sikert akkor tudjuk elérni, ha a saját ötletünket, javaslatunkat úgy tudjuk beállítani, mintha az a tárgyalópartnerünk saját gondolata lenne.

A tekintélysorrendben megtett egyenkénti hozzászólások után legtöbbször a levezető személy összegzi az elhangzottakat, amelyek alapján változtathatja a saját korábbi állásfoglalását is. Általában még ezt követően is van lehetőség szót kérni, de nem illik túl sokszor hozzászólni a témához. Amikor viszont ránk kerül a sor, vagy megszólítanak bennünket, akkor valamit mindig illik mondani, ha más nem, akkor méltatni az előtünk szólók véleményét!

Gyakran kerülhet olyan helyzetbe a magyar katona, hogy tárgyalópartner(e) olyan konkrét segítséget kér(nek) tőle, ami esetleg meghaladja a lehetőségeit. Ezeket nem szabad kategorikusan visszautasítani, de nem is szabad

semmi olyat megígérni, amiben nem vagyunk biztosak, hogy teljesíteni tudjuk. A részletek megbeszélése céljából ildomos újabb, lehetőleg kisebb létszámú megbeszélést javasolni. Így időt is nyerhetünk az érvek és ötletek összegyűjtéséhez, illetve kisebb körben könnyebb a saját álláspontunkat érvényesíteni, mert a partner nem érzi annyira a tekintélyének a kockáztatását, mint nagy hallgatóság előtt.

A találkozók végén illik ismét személyesen szót váltani minden jelenlévővel és elbúcsúzni tőlük, különösen a magasabb tekintélyű személyektől. Fel kell rá készülni, hogy ilyenkor előhozakodhatnak személyes kérésekkel, amelyek első hallásra „merésznek” tűnnek. Ilyen esetben is célszerű személyes (lehetőleg „négy szemközt”), külön találkozót javasolni mondjuk „hazai pályán”, ahol jobban képesek tolerálni a számukra kevésbé pozitív választ is.

Nem szabad elfeledkezni magasabb tekintélyű tárgyalópartnerreink kísérőiról sem (titkár, férfi családtag, testőr stb.), akiket megint csak a szerepükhöz méltóan illik köszönteni, vagy éppen tőlük búcsút venni.

Elhúzódó megbeszélések és tárgyalások után – főleg ha azok belenyúlnak az étkezési időszakba – gyakran előfordul, hogy a házigazda meghív minket étkezni is. Ezt is csak ritkán és nagyon indokolt esetben szabad visszautasítani, még akkor is, ha ez egy újabb kulturális és nem egyszer higiénias kihívást is jelent számunkra! Természetesen ezeket a gesztusokat illik viszonzni, amikor mi vagyunk házigazdák!

Szabályként megfogalmazható, hogy a tárgyalások során a helyi szokásokat maximálisan betartva, udvariasan és tekintélytisztelően kell megnyilvánulni! Az afgánok véleménye szerint ebben a magyar katonák nagyon jók. A helyi szokásjog megköveteli, hogy a kapcsolattartás a „szomszédok” között folyamatos legyen. A kapcsolati rendszerünkbe tartozó személyekkel illik lehetőségeinkhez képest a leggyakrabban találkozni, ha másért nem, akkor csak a találkozás örömeért, amivel az ő tekintélyüket növeljük! A folyamatos kapcsolattartás a kölcsönös bizalom alapvető feltétele.

A sikeres tárgyalások és találkozók lebonyolítása rengeteg biztonsági, interkulturális és tárgyalástechnikai ismeretet feltételez, amelyeket komplex módon kell tudni alkalmazni. Nemcsak a mondanivalónkat kell előre megtervezni, de azt is, hogy kinek mi a szerepe és feladata a rendszerben. Ki felelős a biz-

tonságért, ki jegyzetel, ki tárgyal, hogyan kell kezelni a tolmácsot stb. Ezeket a szerepeket nem célszerű összemenni, mert könnyen vezethet fontos információk elvesztéséhez, vagy éppen biztonsági kockázathoz. A tárgyalások után a tárgyalást folytató, a jegyzeteket készítő személynek és a tolmácsnak célszerű még „melegében” átbeszélni a tárgyalást és arról írásos feljegyzést készíteni, amely dokumentumok nagyon fontosak a további megbeszélések előkészítése szempontjából.

Összességében elmondható, hogy egy jól előkészített és lefolytatott megbeszélés vagy tárgyalás eredménye elérheti, esetleg túlszámnyalhatja egy sikeres hadművelet hatását. Arról nem is szólva, hogy nem jár elvesztéssel egyik fél számára sem. Emellett azt sem szabad elfelejteni, hogy a sikertelen tárgyalások és találkozók könnyen kerülhetnek emberéletbe is!

(Folytatjuk)

¹ Sahabuddin jelentőségét az adta, hogy a kiváló mezőgazdasági területnek számító és sűrűn lakott terület a legjárhatóbb, ugyanakkor „fedett” szűk átjárót képezett az ellenálló hagyományos hátországának számító Kandahári-öv és a délre egyre szélesebben vezető Dahan-i Ghorri (továbbiakban: DiG) járás között.

² Battlespace Owner, továbbiakban: BO.

³ Berli norvég ezredes.

⁴ Rédei Róbert: Az OMLT-ben szerzett tapasztalatok alkalmazásának lehetőségei a missziós felkészülésben (továbbiakban: Rédei), in: Honvédségi Szemle, Honvéd Vezérkar, Budapest, 2011. május, 25. o.

⁵ A hadművelet megkezdését széles körű információs művelet előzte meg. Ennek egyik fő magyarázata az volt, hogy az afgán vezetés nem kívánt fizikai értelemben vett megsemmisítő csapást mérni az ellenállókra. Az akkor már folyamatban lévő afgán nemzeti megbékélés politikájának szellemében az ellenálló jelentős részét továbbra is honfitársaknak tekintették, akikkel a háborúskodás befejeztével ismét együtt kell majd élniük és dolgozniuk. Így a hadművelet nem jelentette a kijelölt térség teljes elszigetelését sem. A tervekben kínosan ügyeltek arra, hogy főleg nyugati irányba menekülési utat hagyjanak az ellenállóknak az ott húzódó hegyek felé. Az ellenállók közül a kevésbé elszántak szép számmal éltek is ezzel a kitérésli lehetőséggel.

⁶ Seliger, Marco: Operation „Jadid”, in: Loyal (továbbiakban: Seliger), letöltés ideje: 2012.07.10. (<http://www.reservistenverband.de/php/evewa2.php?d=1343495631&g2=1&menu=0240&newsid=6092>),

⁷ Továbbiakban: BeJ.

⁸ A folyó neve a különböző kiadású térképeken változik. A Baghlan és a Kunduz nevekkkel egyaránt lehet találkozni.

⁹ A hadművelet keretében közel egy időben kezdődtek meg a műveletek Kunduz és Baghlan tartományokban.

¹⁰ Civil– Military Cooperation, civil–katonai együttműködés.

¹¹ Forward Operational Base – előretolt hadműveleti bázis.

¹² Az egységes felszerelés, egyenruha és fegyverzet, valamint egyöntetű megkülönböztető jelzések hiányában ez közel sem volt veszélytelen elképzelés. Kezdetben például csak a fegyverekre ragasztott sárga szigetelőszalag jelezte, hogy az adott fegyveres ALP-s! A magyar PRT is többször került olyan helyzetbe, ahol nehéz volt eldönteni, hogy az utakon feltűnő fegyveresek kinek az oldalán is állnak.

¹³ Rédei 25.o.

¹⁴ A fiatal (1969) Mohammed Daoud Daoud altábornagy rendkívül meggyőző, népszerű és lendületes ember volt, akiből nem hiányzott az afgánokra olyannyira jellemző „hósi” hajlam sem, minek következtében sokszor vállalt felesleges kockázatot is, hogy tekintélyt szerezzen egyszerű harcosai előtt. Közeli harcostársa volt az egykoron a szovjetek, majd a tálibok ellen harcoló, afgán nemzeti hősnak számító Ahmad Shah Masoud tábornoknak. A tálib rendszer megbuktatása után több felelősségteljes pozíciót is betöltött. Utolsó beosztásában az Északi Régióért felelős 303. „Pamir” rendőri hadtest parancsnoka volt. Jól beszélt angolul. Sokan benne látták Afganisztán lehetséges jövőbeni első számú vezetőjét is, bár életének utolsó szakaszában több szövetséges vezető kissé túlzottnak tartotta önállóságát, és katonai lépései mögött politikai terveket véltek felfedezni. 2011 májusában Talokan városában egy öngyilkos robbantásos merénylet áldozata lett, amely támadásban megsebesült az RC-N akkori parancsnoka, Markus Kneip vezérőrnagy is. Daoud tábornok többször is látogatást tett a PRT-9-nél és kimondottan jó kapcsolatokat ápolt a magyarokkal.

¹⁵ Az ANP körülbelül 1000 fővel, a szabadságolási időszakban lévő 209/2/3. Kandak ca. 300 fővel, egy másik, kunduzi kandak ismeretlen erővel vett részt a hadműveletben. Ez afgán oldalról összesen kb. 1700 fegyverest tett ki, míg az ISAF részéről ca. 4-500 katona vett részt a hadműveletben.

¹⁶ A Nowruz hadműveletet megelőzte Észak-Afganisztán keleti részén jó néhány hadművelet, amelyeket szintén Daud tábornok irányított. Ezek során korábban bevehetetlennek hitt területeket foglaltak vissza az ellenállótól. Az egyik legjelentősebb ilyen terület az Amu-Darja folyó mentén Imam Shahib járás volt, Kunduz tartományban. Az onnan kiszorult és részben a „Jacid”, majd a „Nowruz” hadművelet során kiszorult erők egy jelentős része elkezdett Burkában gyülekezni, amely alapvetően üzbég többségű és nem pastu. A Hakkani-hálózat és az Üzbegisztáni Iszlám Mozgalom (Islamic Movement Uzbekistan – továbbiakban: IMU) közösen, illetve megosztva uralta ezt a térséget.

¹⁷ Ez lehetőséget adott arra, hogy az ellenállók nemcsak a nyugatra elhelyezkedő hegyekbe, de az északra fekvő Burka járásba is átszivárognak, ahonnan ekkor már egyre aggasztóbb hírek érkeztek ellenállói csoportok gyülekezéséről. Burka a szovjet időszakban is komoly ellenállási góc volt, mert a környező hegyek barlangrendszere ideális rejtékhelynek bizonyult és a bonyolult völgyhálózat jó átjárhatóságot biztosított az északi régió más tartományaiba is. Burka esetében először tapasztaltuk azt, hogy a különböző ellenálló szervezetek valamilyen szinten megegyezésre jutottak. Az IMU, a Hakkani-hálózat, a Hezb-i Iszlami Gulbuddin radikális frakciója és a tálibok között valószínűleg ideiglenes érdekegyezés jöhetett létre ebben a járásban. Egyre ijesztőbb számokról érkezett híradás, a végén már négy-ötszáz fős ellenállói csoportosulásról beszéltek, amely egy kicsit azért hihetetlen volt. A Nowruz végén Daud – ez csak későbbi információ – megint kockáztatott Burkában, és megint bejött neki. A bevezetésekként végrehajtott kiemelt műveletek után nem volt lényegi ellenállás ott sem.

¹⁸ Az ANA és az ANP is ekkoriban már az újabb 1151-es típusokat kapta segélyként az USA-tól!

¹⁹ Szlankó Bálint: Maximim nulla áldozattal (továbbiakban: Szlankó), Athenaeum, Budapest 2011, 262.o. A könyv több PRT-parancsnokkal, valamint a MH és a HM több volt vezetőjével folytatott riportot is feldolgoz. Igen reális és kendőzetlen képet ad a magyar PRT kihívásairól is.

²⁰ A MaxxPro-k és az új 1151-es Humveek, illetve a hozzájuk rendszereződött vonatkozó eszközök későbbi megjelenésével ez a probléma megoldódott. A MaxxPro-k esetében már érkezésük előtt felhívták a figyelmet arra, hogy a járműv magas súlypontja és nagy tömege miatt borulékony és nem igazán alkalmas terepre. A gyakorlati tapasztalatok ezt teljes mértékben alátámasztották.

²¹ Ezen a gondon segítettek az időközben kiszállított páncélozott Rába H-14-es típusú terepjáró tehergépkocsik.

²² Időközben Unimog 5000 típusú páncélozott terepjáró mentők érkeztek a PRT-hoz. A PRT-9-et érintő technikai kihívások vonatkozásában lásd: <http://www.honvedelem.hu/cikk/26444/nehaz,-de-eredmenyes->

tizenket-honap, letöltés időpontja 2012.06.12. Draveczi-Ury Ádám riportja Dr. Benkő Tibor vezérezredessel. (továbbiakban: Benkő); Szlankó 205, 216.o.

²³ Szlankó 204.o.

²⁴ A magyarok által használt első Humveek az eredeti híradó berendezéseik nélkül kaptuk. Ráadásul a rádió-távírányítás IED-ek (Remote Controlled IED, továbbiakban: RC-IED) ellen beépített régebbi típusú elektronikus zavaróberendezések (továbbiakban: jammer) a járművekben használt, viszonylag kis teljesítményű rádióinkat is lezavarták. A folyamatos RC-IED veszély mellett dönteni kellett, hogy menet közben jammert használunk, vagy az önmagában is bizonytalan rádiókat. Igyekeztünk az adott helyzet függvényében a sok rossz megoldás közül a legkevésbé rosszat kiválasztani.

²⁵ Az új, MaxxPro típusú járművek január eleji megérkezése közel egybeesett a német gyártmányú kevlár-sisakok decemberi beérkezésével.

²⁶ Ezek a tényezők nagymértékben javították a PRT személyi állományának mentális állapotát és új lendületet adtak a feladatok végrehajtásához.

²⁷ Továbbiakban: NTE. Angolul: National Support Element, rövidítése: NSE.

²⁸ Lásd: Benkő és Szlankó 206.o.

²⁹ Joint Terminal Attack Controller, továbbiakban: JTAC.

³⁰ Tactical Air Control Party, továbbiakban: TACP.

³¹ Close Air Support, továbbiakban: CAS.

³² Remotely Operated Video Enhanced Receiver – távirányított videó-támogatású vevőegység, amely az ISAF nagy hatótávolságú pilóta nélküli eszközeinek számunkra érdekes területre eső élőképi adatainak lekérését tette lehetővé.

³³ Air Medical Evacuation, továbbiakban: AirMedEvac

³⁴ Personnel Recovery, továbbiakban: PR.

³⁵ Emergency Close Air Support, továbbiakban: ECAS. Későbbi PRT-k esetében ezeket a hiányosságokat fokozatosan felszámolták.

³⁶ Mária Csaba – Mirgai Róbert – Nagy Sándor: SUAV tapasztalatok Afganisztán felett. In: Sereg Szemle 2011. I. szám, ÖHP, Székesfehérvár, 131–133.o.

³⁷ Tóth András: Az afganisztáni PRT-tevékenység felderítő biztosításáról. Letöltés időpontja: 2012.06.12. http://www.zmne.hu/kulso/mh/ht/hadtudomany/2006/4/2006_4_24.html

³⁸ MTI: Erősítene a felderítést Afganisztánban a HM. Letöltés időpontja: 2012. 06.12.

http://hvg.hu/itthon/20100825_afganisztan_felderites_hm

³⁹ Psychological Operations – lélektani műveletek.

⁴⁰ Az összekötő tisztek képviselték a magyar PRT-t az OCC-P napi gyakoriságú értekezletein. A központ létrehozásában, munkafeltételeinek kialakításában és fenntartásában a magyar PRT kiemelkedő szerepet játszott. Az OCC-P munkája a biztonság fenntartása szempontjából folyamatosan javuló tendenciát mutatott még akkor is, ha vezetőinek nem volt tényleges hatalma és ereje a tartományban. Szerepe főként a koordinációban és az információmenedzsmentben nyilvánult meg.

⁴¹ Information Operations – információs műveletek.

⁴² Szlankó 273–274.o.

⁴³ Szlankó 226.o.

⁴⁴ Az afganisztáni nyelvek – főként a dari és a pastu – oktatása a katonák számára nagyon kezdetleges szinten áll, annak ellenére, hogy az MH már 8 éve a térségben tartózkodik.

⁴⁵ Tolmácsok veszélyeztetik az afgán hadműveleteket, letöltés időpontja 2012. 06. 12. <http://www.nyest.hu/hirek/tolmacsok-veszelyeztetik-az-afgan-hadmueveleteket>

⁴⁶ National caveats

⁴⁷ Szlankó 297. o. – Hivatkozás a dr. Benkő Tibor vezérezredessel készített interjúra.

⁴⁸ Bártfai László: Baghlanban ismerik a magyar zászlót (interjú dr. Ruszin Romulusz ezredessel, az MH PRT-11 parancsnokával). Letöltés időpontja: 2013.06.12. <http://www.honvedelem.hu/cikk/29066/baghlanban-ismerik-a-magyar-zaszlot> (továbbiakban: Ruszin), Szlankó 293–294. o.

⁴⁹ Szlankó 215–216.o.

⁵⁰ Továbbiakban: VKF

⁵¹ Explosive Ordnance Disposal – tűzszerésszolgálat, továbbiakban: EOD

⁵² Szlankó 260.o.

⁵³ Lásd: Ruszin, Szlankó uo.

⁵⁴ Továbbiakban: CKELMK

Suszter Attila alezredes – Makai Sándor őrnagy:

MI-24 TÍPUSÚ HARCÍ HELIKOPTER REPÜLÉSI SAJÁTÓSÁGAI AFGÁN MŰVELETI TERÜLETEN

BEVEZETÉS

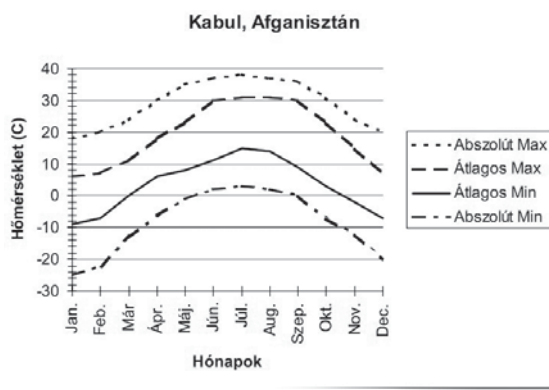
Napjaink regionális konfliktusainak kezelésére főleg az aszimmetrikus jellegű hadviselés jellemző. A technológiai fejlettség magasabb szintjén álló haderő eszközei már a modern precíziós fegyverek, fegyverrendszerek alkalmazására helyeznek nagyobb hangsúlyt. Pontos, költséghatékony, járulékos veszteséget minimalizálni képes eszközök felhasználásával, a saját kockázat minimális szinten tartása mellett képes a fejlett haderő feladatainak végrehajtására.

A gazdaságilag kevésbé felkészült országok nem engedhetnek meg maguknak olyan szintű katonai beruházást, amely rövid távon felruhazza őket azokkal a képességekkel, amelyek egy ilyen rendszerbe átalakítás nélkül beilleszthetők. Afganisztán saját gazdasági erejére támaszkodva valószínűleg nem lenne képes egy olyan mértékű anyagi forrás elkülönítésére, amely egy hasonló jellegű beruházást lehetővé tenné. Alternatív megoldásként a koalíciós erőkkel korlátozott szinten történő közös tevékenységre alkalmas, lényegesen szerényebb anyagi háttérrel igénylő eszközök alkalmazása merülhet fel.

Ebbe a környezetbe illeszkedik a még az 1970-es években kifejlesztett és az idő óta minimális modifikációt megélt Mi-24 típusú helikopter. A repülőeszköz, történelmi háttérrel is tekintve, képes a jelenlegi afgán katonai szükségletek kielégítésére, bár üzemeltetése sajátos viszonyok között zajlik. Az afgán tulajdonban lévő és főleg a cseh légierő általi donáció útján kapott Mi-24 (35) helikopterek fő települési helye Kabul repülőtere. Kabul város geológiai elhelyezkedése, időjárása alapvető és egyedi hatással bír minden repülőeszköz üzemeltetése tekintetében. Nem kivétel ezen hatások alól a Mi-24 helikopter sem. A továbbiakban Afganisztán időjárásának és földrajzi jellemzőinek rövid elemzése után az MH Légikiképzés-támogató Csoportnak (Air Mentor Team, AMT) a helikopter üzemeltetése során szerzett tapasztalatait fogjuk ismertetni.

AFGANISZTÁN ÉGHAJLATA

Afganisztán éghajlatát a földrajzi szélesség, a tengerektől való nagy távolság, a rendkívül változatos domborzat együttese határozza meg. Az ország középső részén végig húzódó Hindukus hegylánctól északra szubtrópusi sztyepp, a déli-délnyugati területeken trópusi sivatagi, az 1500–2500 m magasságban elhelyezkedő területeken mérsékelt övi sztyepp, míg az ennél magasabban lévő hegyvidéki területeken magashegységi éghajlat alakult ki. A

HŐMÉRSÉKLET-ELOSZTLÁS KABULBAN

tél a földrajzi szélességhez viszonyítva hideg, míg a nyár a magasabb hegyvidékek kivételével meglehetősen meleg, sőt forró.

A csapadék évi mennyisége a tengerektől való nagy távolság miatt csekély, általában 400 mm alatt, a sivatagi területeken 100-200 mm között alakul, azonban a magashegységi övezetben az 1000-1500 mm-t is meghaladja. Számtottevő csapadék még a hegyvidékeken is csak késő ősztől késő tavaszig fordul elő, ezért május végétől október végéig ország-szerte szárazságra lehet számítani.

A hőséget a levegő alacsony nedvességtartalma és a viszonylag hűvös éjszakák elviselhetőbbé teszik, azonban komoly kockázatot jelent a fagyvesztés. A besugárzás gyors csökkenésével szeptember végére az átlagos napi maximumhőmérséklet 30 °C alá, míg az átlagos napi minimumhőmérséklet az 1000 m alatti területeken 10 fok közelébe csökken. A száraz időszak utolsó hónapjában – októberben – 2000 m alatt 20–25 fok az átlagos napi maximumhőmérséklet és 3–9 fok az átlagos éjszakai lehűlés, sőt a hónap végén a –10 fok alatti fagy sem számít ritkaságnak. Novemberben 2000 m alatt 12–16 fok az átlagos nappali felmelegedés és fagypontra kerül az átlagos hajnali lehűlés mértéke, ugyanakkor a Salang-hágónál gyakran már napközben is fagypontra marad a hőmérséklet. Egy-egy keményebb hidegbetörést követően az alacsonyabban fekvő területeken –10 fok közelébe, míg 3000 m fölött –20, –25 fok alá csökkenhet a hajnali órák hőmérséklete. A meteorológiában „fagyos napnak” nevezzük azokat a napokat, amikor a minimumhőmérséklet 0 fokonál nem magasabb, „hőségnapoknak” pedig azokat, amelyek a napi maximumhőmérséklet eléri vagy meghaladja a 30 fokot. Ezen napok száma és éves menete széles

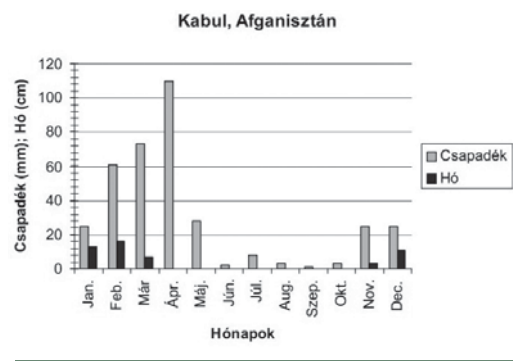
körben alkalmazott fontos éghajlati jellemző. A tengerszint fölötti magasság növekedésével a fagyos napok száma növekszik, míg a hőségnapok száma csökken. Azonos magasságban elhelyezkedő területek közül a fagyos napok száma nagyobb a völgyek mélyén és a hegyek északi lábánál, mint a nyílt síkságokon, a hegyoldalakon és a hegyek déli lábánál. A hőségnapok száma a hegyek déli oldalán magasabb, mint az északon. A fagyos napok száma a vizsgált adatok szerint Kabul térségében 120–130, a Salang-hágónál 240–250 körül

alakul, míg 4500–5000 m között eléri a 365-öt. 1000 m alatt április elejétől október közepéig, 1500–2000 m között május elejétől szeptember végéig fagyos nap nem szokott előfordulni, ugyanakkor a Salang-hágó környékén a nyár közepén is előfordulhat egy-egy fagyos nap. A hőségnapok száma 1000 m alatt 120–150, 1500–2000 m között 60–90 között alakul. A hőségnapok előfordulásának legfelső határa kb. 2500 m. Hőségnapok általában az alacsonyan fekvő területeken március végétől október végéig, Kabul környékén pedig április végétől október elejéig fordulhatnak elő.

Meg kell jegyezni azonban, hogy Mazar-e Sharif környékén február végén és november elején is előfordult már hőségnap.

Csapadék és kőd

A csapadéknak határozott az éves menete. 2000 m alatt május közepétől október végéig, a magashegységi területeken pedig június elejétől október közepéig tart a száraz időszak, mely alatt egyáltalán nem, vagy csak jelentéktelen mennyiségű csapadék hullik, ezért ebben az időszakban általában elszárad a növényzet és sok vízfolyás teljesen kiszárad. A legcsapadékosabb hónap március és április.

CSAPADÉKELOSZTLÁS KABULBAN

A csapadék éves mennyisége a magasság csökkenésével és a Hindukustól való távolság növekedésével párhuzamosan csökken, Kabul környékén 360 mm, a Salang-hágónál pedig 1200 mm körül alakul. A legcsapadékosabb hónap csapadékmennyisége Kabul térségében 110 mm, míg a Salang-hágónál 260 mm. A csapadék egy része hó. Míg 1000 m alatt hó csak november végétől március elejéig eshet, addig a Salang-hágónál még nyáron is előfordulhat egy-egy hózápor. A hó mennyisége 2000 m alatt általában nem számottevő, csak ritkán éri el a 10 cm-t és többnyire néhány napon belül elolvad, ezzel szemben 3000 m felett, a Salang-hágónál a rendszeresen előforduló heves havazások néhány méteres hóréteget is létrehozhatnak, ami a hóviharakkal együtt gyakran megakadályozza a hágón átvezető fontos közlekedési folyosó használatát novembertől május közepéig. A csapadékos napok száma a magasság csökkenésével és a Hindukustól való távolság növekedésével csökken, 3000 m fölött 120–160 nap, 1000–2000 m között 70–90 nap. A legtöbb csapadékos nap tavasszal fordul elő, ilyenkor a Hindukusban gyakori a zivatar, a felhőszakadás és a jégeső, melyek a hóolvadással együtt áradásokat okoznak. A száraz időszak május végi beköszöntétől késő őszig az ország legnagyobb részén csapadék nem, vagy csak elvétve fordul elő.

A 2000 m alatti területeken novembertől márciusig kő csak ritkán, havi 1–4 alkalommal alakul ki, ugyanakkor a Salang-hágó környékét és a magas hegyeket október végétől május végéig gyakran sűrű felhők borítják.

Szél

Afganisztán középső és északi területein a szél átlagos sebessége – Kabul környéke és a zárt völgyek kivételével – egész évben 4–6 m/s. A vizsgált területen viharos erejű szél a magas hegyek és hágók kivételével ritkán, a télen északról érkező hidegbetörésekkor, egyébként pedig zivatarok környezetében lép fel. Feltétlenül meg kell jegyezni, hogy a Hindukustól nyugatra júniustól szeptemberig csaknem megszakítás nélkül erős, olykor viharos az északnyugati szél, amely ott gyakran okoz kiterjedt homok- és porviharakat. Az ország középső és északi részén is előfordulnak ezek a kellemetlen, a látástávolságot jelentősen korlátozó veszélyes jelenségek, azonban a nyugati területekhez képest sokkal ritkábbak és sokkal rövidebb ideig tartanak. A Hindukus völgyeiben a száraz időszakban erőteljes a hegyi-völgyi cirkuláció: a nappali órákban fokozatosan megerősödik és időnként kisebb porvihart okoz a hegyek irányába fölfelé irányuló meleg áramlás, majd estére előbb elcsendesedik a szél, később pedig a hegyek felől lefelé irányuló hűvös áramlás alakul ki.

AFGANISZTÁN FŐBB FÖLDRAJZI JELLEMZŐI

Afganisztán Ázsia centrális zónájában helyezkedik el, a kontinens óriás tájegységeinek találkozásánál. Katonai szempontból fontos megjegyezni, hogy az ország határai mentén emelkedő magashegységek (Keleti-Hindukus, Szahed-Kuh, Chagai-hegység) valamint síkságok (Afgán-Turkesztán, Afgán-medence) a szomszédos országok területén folytatódnak.

Afganisztán területét tekintve katonaföldrajzi szempontból az igen nagyméretű országok kategóriájába sorolható. Területe kb. hétszázese Magyarország területének, 652 225 km². A repülések tervezését, végrehajtását befolyásoló alapvető tényező, hogy az ország függőleges tagoltsága igen nagy. Legmagasabb pontja *Nowshak* (7485), amely az afgán-pakisztáni határon található a Hindukus hegységben.

Afganisztán területének 90%-a 600 méternél, 10%-a 3000 méternél magasabban fekszik. Legnagyobb része az 1200 méteres magasságot meghaladó központi magasföld. A Hindukus 7000 méter fölé tornyosuló heglánc nyugaton legyezőszerűen szétágazó alacsonyabb vonulatokra bomlik. A Hindukus az Eurázsiai-hegységrendszer tagja. Legnagyobb kiterjedése K–Ny-i irányban 1000 km É–D-i irányban 240 km. A hegység völgyekkel erősen tagolt, nehezen járható. Területén számos hágó található. A jellemzően csapadékszegény időjárás következtében a vidék kopár. A járművekkel történő szárazföldi közlekedés szinte kizárólag a hágókon keresztül lehetséges. A Salang-hágó (3873 m) a Kabuli-medencét köti össze Észak- Afganisztánnal. A Ny–K-i irányú, a Hindusztáni-félsziget felé vezető hágó a Khyber-hágó (1080 m). A Jalalabadi-medence, illetve Pakisztán között, valamint Kabultól DK-re található a Lataband-hágó (2498 m). A hegyvidéki átjárók nemcsak a szárazföldi, de a forgószárnyas légi közlekedés szempontjából is nagy jelentőséggel bírnak.

Az ország – a sivatagok kivételével – vizekben meglehetősen gazdag. A hegyvidékeket és a magasföldet rövidebb-hosszabb folyók hálózják be. A vízrajz nem egységes. A lefolyástalan Afgán-medence és a tengerek vízgyűjtői között a hegységkeret a választó. A folyók nagy része ingadozó, illetve időszakos vízfolyás (nyaranta kiszárad).

A hegységekben főleg magashegyi vázta-lajokat találunk, de az Afgán-medence területén többnyire csupán felsivatagi szürke talajok, sivatagi vázta-lajok alakultak ki. A sivatagi, fél-sivatagi területeken a csapadékszegénység mellett az epizodikus lehulló esők gyors elfolyása, elszívargása jellemző. Ezért a teljes növénytelenségtől a foltokban megjelenő fél-sivatagi vegetációig változik a növényborítottság. A szerény talajmegtartó képességgel rendelkező, ritka vegetáció hatására a forgószárnyas repülőeszközök előkészítetlen területen történő le- és felszállása alkalmával szinte törvényszerű a brownout-jelenség (a leszállás során felkavart por okoz látási-tájékozódási nehézséget: ez a „brown-out” vagy „minden barna” jelenség).

A MŰVELETI TERÜLETEN SZERZETT HELIKOPTERES ÜZEMELTETÉSI TAPASZTALATOK

Az Afgán Nemzeti Hadsereg (ANA) Mi–35 helikopterei a kabuli repülőtéren mintegy 1800 m tengerszint feletti magasságon települnek. A viszonylag nagy magassághoz az időjárás sajátosságából adódóan magas hőmérséklet és gyakori magas portartalom társul. Mindezek a körülmények jelentősen befolyásolják a helikopter üzemeltetését.

A helikopterek TV3-117 hajtóműve a magasság és a hőmérséklet növekedésével arányosan veszít teljesítményéből. A porki-

választó berendezés üzemeltetése további teljesítménycsökkenéshez vezet. Ebből következik, hogy az afgán körülmények hatványozott teljesítménycsökkenést eredményeznek. A rendelkezésre álló teljesítmény csökkenése sajnos a hasznos terhelés csökkentését vonja maga után. A végrehajtandó feladat függvényében vagy a teherterben elhelyezett teher, vagy a fegyverzeti terhelés, vagy pedig az üzemanyag-töltés mennyisége csökkenthető. Természetesen e redukciónak hatása mindenképpen negatív a feladat-végrehajtás szempontjából.

A Magyar Honvédség Légikiképzés-támogató Csoportnak (Air Mentor Team, AMT) a helikopter üzemeltetése során szerzett műveleti és kiképzési feladatait az esetek 70%-ában kiépített repülőtérről kiépített repülőterre végezte, a fel- és leszállások szinte kizárólag repülőgépszerű módszerrel lettek végrehajtva. A felszállások esetében a nekifutás és gyorsítás az orrkeréken történt a felszálló úthossz minimalizálása és a felszállás utáni egyensúly-megbomlás elkerülése végett.

A nem kiépített repülőterre történő le- és az onnan történő felszállások esetében fokozottabb hangsúlyt kellett fektetni a súlyszámvetés pontos és kritikus elvégzésére. A bejövetelel irányokon elhelyezkedő esetleges átszegdelt terület és magas akadályok, valamint a leszállóhelyek korlátozott mérete nagyban megnövelte a feladat-végrehajtás kockázati tényezőit. A Mi–35 helikopter repülési jellemzői, valamint a fülkéből történő korlátozott kilátás, a rendelkezésre álló teljesítmény lecsökkent értéke nagyobb terhet ró a helikoptervezetőre ilyen jellegű leszállás végrehajtása folyamán. Mivel a műveleti feladatok során csak esetleges üzemanyag-felvétel vagy fegyverzetűrfüggesztés végett kellett leszállást végrehajtani, a korlátozott méretű, nagy magasságban, magas hőmérsékleti jellemzőkkel rendelkező és esetlegesen poros területekre leszállásokat nem terveztünk.

A kiépített repülőterek jelentőségét egy példával érzékeltetném. Amennyiben a függés magassága maximum 3 méter, a repülőter tengerszint feletti magassága 1700 m, a hőmérséklet +20 °C, ez esetben szélcsend esetén a maximális felszálló súly 11 300 kg lehet. Ha 8 m/s-os oldalszéllel számolunk, akkor ez az adat 10 600 kg-ra módosul. Repülőgépszerű felszállás esetén a maximális érték 11 900 kg. Ezzel szemben, ha a függést 15 méteren kell végrehajtanunk (nem kiépített leszállóhelyről, akadályokkal körbevett töltőhelyről) szélcsend esetén 10 600 kg, míg 8 m/s oldalszél esetén 10 400 kg a maximális megengedett felszálló súly. A különbség jelentős, szél esetén eléri az 1,5 tonnát. Plusz 36 °C-os hőmérséklet, szélcsend esetén, a légpárnahatás zónáján kívüli függés (magasabban, mint 15 m) esetén 9170 kg a max. felszálló súly, ami azt jelenti a gyakorlatban, hogy nem képes a helikopter ebben a zónában függeni. Repülőgépszerű felszállás esetén 10 400 kg, de ez is jelentősen korlátozza a helikopter harcászati adatait. Gyakorlatilag fegyverzet nélkül 1408 kg tüzelőanyag tölthető a helikopterbe, ami 1,5 óra repülést tesz lehetővé, természetesen biztonságos tüzelőanyag-maradékkal számolva. Abban az esetben, ha nem irányított rakétafegyverzetet függesztünk, ez 45 percre módosul.

Látszik, hogy a nagy tengerszint feletti magasság és a magas hőmérséklet erősen befolyásolja a helikopter terhelhetőségét. Minden egyes feladat alapos tervezést, felkészülést igényel, végrehajtás során pedig leszűkíti a lehetséges változtatások, módosítások lehetőségét.

A tengerszint feletti repülési magasság növekedése a felszállású mellett a helikopter manőverezési képességeire is hatással van. Szűkül a helikopter műszer szerinti sebessége (Instrument air speed – IAS) és bedöntés, bólintás szerinti manőverezhetősége. Ezek szerepe a harci alkalmazás, gyors reakció, beavatkozás esetén lehet fontos.

Magasság	Levegőhőmérséklet °C		
	15	25	35
1000 m-ig	45	40	35
1000–2000 m-ig	35	30	25
2000–3000 m-ig	30	25	20
3000–4000 m-ig	20	15	–

A HELIKOPTER BEDÖNTÉSÉNEK MAXIMÁLIS ÉRTÉKEI A LEVEGŐ HŐMÉRSÉKLETE ÉS A TENGERSZINT FELETTI MAGASSÁG FÜGGVÉNYÉBEN

Kabul repülőterén a felfegyverzett ANAAC-helikopterek biztonságos állóhelyeinek kialakítása miatt sajtóságosan a gurulások egy részét hátragurulással kell végrehajtani. Ebben az esetben a gurulást kizárólag külső, vizuális irányítás mellett volt szabad végrehajtani.

Gyakorlórepülések, valamint berepülések végrehajtása folyamán, autorotálás végrehajtása közben a hajtóművek gyorsulása a magassági és hőmérsékleti viszonyok miatt lényegesen lassabb volt. Ez azt eredményezte, hogy az autorotálásból történő felvételt korábban meg kellett kezdeni és nagyobb magasságvesztéssel kellett számolni, mint hazai körülmények között.

A föld feletti (Ground speed) és a műszer szerinti sebesség (IAS) között jelentkező különbség a barometrikus sebességmérő magassági hibája miatt határozottan érzékelhető volt a 2000 m magasság felett végrehajtott navigációs feladatok folyamán. Nagyban megkönnyítette a navigációs feladatok végrehajtását a fedélzeten alkalmazott GPS- (Global Positioning System – GPS) berendezés. GPS-berendezés használata nélkül Afganisztán átsegdelt területei felett a precíziós navigáció a rendelkezésre álló térképek segítségével nagy nehézségekbe ütközne.

Tapasztalt meghibásodások:

1. A hajtóművek gázturbináinak fordulatszám között jelentkező különbség. Ennek oka általában az üzemanyagszűrő eltömődöttsége volt.
2. Orrfutó-szár meghibásodása. 90°-ot meghaladó szögbe az orrfutó nem fordult.
3. Hidraulika-rendszer meghibásodása. A hidraulika-rendszer elektromos átkapcsolását szabályzó berendezés érintkezési hibájából adódott.

4. Porkiválasztó berendezés elektromos csapjának meghibásodása.

5. Üzemanyagmérő-rendszer jeladóinak elektromos meghibásodása.

6. Faroklégcsavar jégtelenítő-rendszere vezetékének szakadása.

7. Lapátsérülés madárral történt ütközés következtében.

8. JAK-12 géppuska elhasználódása.

A fenti körülmények között végrehajtott műveleti és kiképzési repülési feladatok felbecsülhetetlen értékű tapasztalattal ruházták fel a missziót megjáró magyar helikoptervezető állományt. A Mi-24 helikopter minimális anyagi ráfordítás mellett képes a koalíciós erőkkel történő együttműködés végrehajtására, és értékes tagja egy esetleges összevont légifeladat-végrehajtó egységnek. Megbízhatósága és tűzereje afgán viszonylatban különös jelentőséggel bír. Az AMT által a műveleti területen szerzett tapasztalatok a világ bármely táján végrehajtható feladat esetén gazdagon kamatoztathatóak, szinte bármely forgószárnyas technika alkalmazása során.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

HHKU-77 Mi-24 harci helikopter harckiképzési szakutasítása

Re/1710 TV-3-117 gázturbinás hajtómű műszaki üzemeltetési szakutasítás. I. kötet
Re/1725 TV-3-117 gázturbinás hajtómű műszaki üzemeltetési szakutasítás. II. kötet
Afganisztán katonaföldrajzi atlasza

„MINDENKI HADTUDOMÁNYA” ELŐADÁSSOROZAT

Az őszi évad rendezvényeivel folytatódik a népszerű program.

Az előadásokat – amelyeket vita, beszélgetés követ – a Magyar Hadtudományi Társaság a Honvéd Kulturális Központtal közösen szervezi. A nyilvános rendezvények minden hónap második csütörtökén 17 órakor kezdődnek a Stefánia út 34-ben.

Folyóiratunk 2012/5. számának megjelenése utáni előadások:

November 8.: A NATO partnerségi kapcsolatai a 2012. évi chicagói csúcserkeztetének fényében
Előadó: Siposné dr. Kecskeméthy Klára ezredes

December 13.: A nemzetközi biztonság és a Kínai Népköztársaság
Előadó: Rác Lajos ny. ezredes

Minden érdeklődőt várnak a szervezők!

Bakcsi Dávid főhadnagy:

ELŐRETOLT REPÜLÉSIRÁNYÍTÓK HARCÁSZATI FELSZERELÉSE

Napjaink aszimmetrikus harcmezőin, az irreguláris erőkkel szemben alkalmazott harc-eljárások egyre nagyobb pontosságot követelnek meg a civil áldozatok (Civil casualties – CIVCAS), a járulékos veszteségek (Collateral damage), valamint a baráti tüzek (Friendly Fire) elkerülése céljából. A modern hadviseléshez való alkalmazkodás eredményeként, a szárazföldi csapatok érdekében alkalmazott közvetlen légi támogatás¹ (Close Air Support – CAS) eszköztárába folyamatos fejlesztés alatt áll. A szigorodó műveleti követelményekből kifolyólag, az előretolt repülésirányítók (Forward Air Controller – FAC²/Joint Terminal Attack Controller – JTAC³) harcászati felszerelése manapság az egyik legdinamikusabban fejlődő haditechnikai ágba tartozik. Megfelelő eszközök hiányában egy támogató repülőeszköz rávezetése⁴, különösképp a gépszemélyzet „szemének rábeszélése” (Talk-on) a célra sokszor bonyolult és időigényes tevékenység. A hatékonyság növelése érdekében műveleti területen meghatározzák az előretolt repülésirányítók kötelező felszerelési jegyzékét. Ez a lista tartalmazza az összes olyan korszerű eszközt, melynek megléte elengedhetetlen feltétele annak, hogy az előretolt repülésirányító megkapja a hadszíntéri jogosultságot a közvetlen légi támogatás igénylésére és irányítására.

KOMMUNIKÁCIÓS ESZKÖZÖK

Az előretolt repülésirányító legfontosabb egyéni felszerelése a *rádió*. Míg a légi támogatás műveletek korai szakaszában a hatékony kommunikáció a gépszemélyzet és a földi irányító között az adott korszak technikai fejlettségi szintje mellett esetenként csak korlátozottan volt megoldható, addig ma már lehetőség van akár kétirányú digitális adattovábbításra is. Így akár verbális kommunikáció nélkül is végrehajtható a közvetlen légi támogatás folyamata egészen a támogatott repülőgép bejelentkezésétől (Check-in) az okozott károk összegzésének jelentéséig (Battle Damage Assessment, BDA). Rádiók esetében nagyon fontos szempont a súly, a kimenő teljesítmény és a készenléti idő harmasának összhangja. Egy gépjárműbe épített rendszertől elvárható a nagy kimenő teljesítmény, itt a súly kevésbé játszik szerepet. Háti és kézi rádiók esetében a kis tömeg prioritást élvez, mivel nem elhanyagolható tényező, hogy adott körülmények között a katonának 5 vagy 15 kilogramm pluszterhet kell vinnie a kötelező harcászati felszerelésen⁵ kívül. Méretükből fakadóan a kézi rádiók esetében a kimenő teljesítmény nem túl nagy (<10 Watt), ezért egyes felhasználók úgy orvosolják az említett problémát, hogy egy kis-

1. KÉP
T14-ES MONOKULÁRIS HŐKAMERA

méretű erősítő berendezést használnak a jel-erősség növeléséhez. Pozitív szempont, hogy a rendszer még ezzel a többletsúlyal sem éri el egy normál háti rádió tömegét.

Műveleti területen légi támogatás irányítására csak olyan rádiók alkalmazhatóak, amelyek képesek a NATO-szabvány szerinti titkosítás használatára. Ettől eltérni csak veszélyhelyzetben engedélyezett, amennyiben nincs más lehetőség a hatékony irányítás végrehajtására. Ugyancsak fontos képesség a műholdas kommunikációra való alkalmasság, ami nemcsak a légi támogatások azonnali igénylésénél létkérdés, hanem például légi egészségügyi kiürítés (CASEVAC/AEVAC) vagy a saját parancsnoksággal való kapcsolattartás céljából is. Normál szalag- vagy botantennával a rádió nem képes műholddal kommunikálni, ezért egy megfelelő antennát (statikusan telepített, kézi vagy gépjárműre szerelhető) kell csatlakoztatni, hogy a rendszer működőképes legyen.

OPTIKAI CÉLFELDERÍTŐ ESZKÖZÖK

Távcső a légi támogatás kialakulásának kezdeti szakaszától a földi irányítók rendelkezésére állt. Ez az eszköz járul hozzá a célok nagyobb távolságból történő felderítéséhez és megfigyeléséhez. Miután a céltávcsövek optikájában elterjedt a vonásskála alkalmazása, úgy a célok távolságát, illetve méretét is pontosabban meg lehetett határozni, mint korábban, becslés alkalmazásával.

A minden napszakban való bevetettség eléréséhez éjszakai körülmények között is képesnek kell lenni a célok vizuális azonosítására. Fényerősítésű éjjellátó berendezés először a második világháborúban jelent meg a katonák eszköztárában. Összehasonlítva a ma rendelkezésre álló, akár sisakra is felszerelhető *éjjellátó eszközökkel* (Night Vision Device, NVD), a korai fejlesztések ormótlanak és nehezek voltak, valamint a látószögük is keskeny volt. Sőtétben nemcsak fényerősítéssel lehet megoldani a látás problémáját, hanem akár a célok infravörös kisugárzása is megjeleníthető. Az ilyen módszer alapján működő *hőkamerák* (Thermal Sight/Camera) katonai felhasználására először a koreai háborúban került sor.

Az akkor még nagy tömegű berendezéseket kizárólag harcjárműveken alkalmazták. Mára megjelentek a sisakra szerelhető változatok is, mint például a Sierra Pacific Innovations (SPI) cég T14-es monokuláris hőkamerája (1. kép).

Az első lézeres távolságmérőket a hatvanas évek elején kezdték alkalmazni a harcjárműveken. Hordozható változatuk a hetvenes évek közepén jelent meg először a tüzérségi megfigyelők, majd nem sokkal később az előretolt repülésirányítók eszköztárában is. Az egyik modern *kézi lézertáv mérő-berendezés* a Vectronix cég Leica Vector (2. kép) terméke, amely azon túl, hogy egyben távcső, távolság- és irányszög mérő, *globális helymeghatározóval* összekötve képes célkoordináták generálására akár éjszaka is, mivel csatlakoztatható hozzá monokuláris éjjellátó berendezés (AN/PVS-14).

2. KÉP KÉZI LÉZERTÁV MÉRŐ-BERENDEZÉS

CÉLMEGJELŐLŐ ESZKÖZÖK

Egyes harcászati szituációk megkövetelik a célok különböző módszerekkel végrehajtott megjelölését, főleg azokban az esetekben, amikor magas a baráti tűz, a járulékos veszteség, illetve a civil áldozatok kockázata. Célmegjelölésnél fontos szempont, hogy lehetőség szerint az ellenség minderről ne szerezzen tudomást és emellett a saját pozíciókat se fedjük fel. Ezért elsődlegesen olyan eszközökkel történik a célok megjelölése, amelyek a nem látható fény tartományában sugároznak.

Az előretolt repülésirányítók alapvető harcászati felszerelése a *lézeres célmegjelölő berendezés*. A rendszer lényege, hogy az eszköz által kibocsátott 1064 nanométer körüli hullámhosszúságú fény a célról visszaverődik és a lézeres fegyverrendszer a reflexió közép-

pontjába irányítja az adott pusztítóeszközt. Lézeres célmegjelölő segítségével nemcsak repülőgépek által alkalmazott bombák vagy rakéták számára lehet célt megjelölni, hanem a helikopterek, illetve egyes pilóta nélküli repülőgépek által hordozott irányított rakétáknak (AGM-114 Hellfire), valamint tüzérségi eszközök lövedékeinek is (M712 Copperhead). Amennyiben a szemben álló fél technikai eszközei olyan érzékelő berendezésekkel rendelkeznek, amelyek figyelmeztetik a személyzetet lézeres megvilágítás esetén, úgy a célmegjelölő berendezés használata megfontolandó.

Közvetlen légi támogatás éjszakai körülmények közötti végrehajtásokkor *infravörös célmegjelölő* (IR Pointer) használata a gyors és egyértelmű célazonosítás érdekében erősen ajánlott. Azt fontos megjegyezni, hogy ezt a berendezést csak akkor lehet hatékonyan alkalmazni, amennyiben a támogató repülőgép személyzete fényerősítésű éjjellátó eszközzel hajtja végre a repülést. Ennek hiányában a repülőhajózók még a célmegjelölő konténer segítségével sem képesek az infrajel vizuális észlelésére.

A modern konténerek többsége rendelkezik beépített infravörös célmegjelölővel, így akár a támogató repülőeszköz is képes segíteni az éjjellátó berendezéssel feladatot végrehajtó szárazföldi csapatokat a célazonosításban, vagy akár a számukra történő célmegjelölésben is.

Amennyiben a harcászati szituáció megengedi, úgy szabad szemmel látható célmegjelölő módszer is alkalmazható. A leggyakrabban ilyen célra zöld lézert kibocsátó berendezést (Green Beam) használnak, melynek fénye 500-600 nanométer körüli hullámhosszúságú. A kimenő teljesítmény és a láthatósági viszonyok függvényében nappal 500-1500 méterig, éjszaka 4-7 kilométerig látható szabad szemmel a visszavert jel.

A célmegjelölő eszközök alkalmazásának előnye, hogy használatukkal minimálisra csökkenthető a földi irányító és a gépszemélyzet közötti rádiókommunikáció azáltal, hogy a pilóta szemét nem minden esetben kell rávezetni a célra, elég, ha a megjelölést látja. Így az ellenséges célpontok álcázottsága sem befolyásolja a végrehajtást. Fontos pozitívum továbbá, hogy a lézervezérlésű fegyverrendszerek találati valószínűsége közel 100%, így kevesebb pusztítóeszközt kell felhasználni az adott harc feladat végrehajtásához. A célmegjelölés hátránya, hogy alkalmazásával a földi irányító pozícióját felfedezheti a szemben álló fél, valamint a kedvezőtlen időjárási körülmények is jelentős hatással lehetnek az eredményes végrehajtásra. További negatívum, hogy szigorú keretek közé szorítja a támogató légi eszköz mozgásszabadságát, mivel az esetek többségében annak egy meghatározott irányban kell manővereznie, hogy képes legyen a célmegjelölés befogására.

SAJÁT POZÍCIÓ MEGJELÖLÉSÉRE SZOLGÁLÓ ESZKÖZÖK

Légi támogatás végrehajtáskor az egyik elsődleges szempont a baráti tűz elkerülése. Erre különösképpen a veszélyesen közeli (Danger Close) szituációkban kell kiemelt figyelmet fordítani, amikor is a saját csapatok az ellenséges cél közvetlen közelében tartózkod-

nak. Annak érdekében, hogy a gépszemélyzet meg tudja különböztetni a saját és a szemben álló fél csapatainak elhelyezkedését, olyan jelzőeszközöket kell alkalmazni, melyek jól láthatóak az adott repülési magasságból. Már az I. világháború idején különböző színes füstököt és láthatósági paneleket alkalmaztak a szárazföldi csapatok pozíciójának megjelölésére. A panelekből kialakított nyílformák segítségével még akár az ellenséges pozíció irányát és távolságát is meg tudták adni, ami rádió hiányában nagyon hasznosnak bizonyult.

Manapság az előretolt repülésirányítók felszerelésének elmaradhatatlan kelléke a VS-17-es *láthatósági panel* (3. kép). A többféle változatban gyártott, átlagosan 60 centiméter szélességű és 170 centiméter hosszúságú szövetlap egyik oldala élénk narancssárga, míg a másik neonrózsaszín. Kialakításának köszönhetően könnyen rögzíthető akár gépjárművek tetejére is. Éjszakai körülmények között éjjellátó berendezés segítségével nem látható a panel, ezért a legújabb fejlesztések arra

3. KÉP VS-17-ES LÁTHATÓSÁGI PANEL

4. KÉP AZ ACR ELECTRONICS CÉG MS-2000-ES TERMÉKE A LÁTHATÓ FÉNYTARTOMÁNYBAN IS KÉPES VILLANÓFÉNY KIBOCSÁTÁSÁRA

irányulnak, hogy ezt a problémát orvosolják. A Battlefield Reference Marking program keretében kifejlesztették a VS panelcsalád újabb tagjait (VS-18, VS-20, VS-21). Ezeket a passzív jelzőeszközöket már éjszaka is hatékonyan lehet alkalmazni, mivel akár fényerősítésű éjjellátó berendezés, akár hőkamera segítségével is jól láthatóak. További előnyük, hogy színük opcionálisan választható, a különböző élénk színek mellett lehetőség van a fekete vagy akár terepszín alkalmazására is.

Az aktív jelzőeszközök közé tartozik az *infravörös villogó* (IR Strobe), amely a fényerősítésű éjjellátó berendezések által használt spektrumban bocsát ki sugárzást. Előnye a kis méret és a könnyű súly, így akár minden kato-

5. KÉP A MOROVISION CÉG IR-14-ES VILLOGÓJA A KATEGÓRIA LEGKISEBB ÉS LEGKÖNYVEBB ESZKÖZE

6. KÉP A SEMTECH CÉG SMP1000-ES RADARIRÁNYÁSV-ADÓJA MINDÖSSZE CIGARETTÁSDOBOZ MÉRÉTŰ

na hordozhat egy ilyen berendezést a sisakján.

Elterjedt eszköznek számít az ACR Electronics cég MS-2000-es terméke (4. kép), amely látható fénytartományban is képes villanófényt kibocsátására. A Morovision cég IR-14-es villogója (5. kép) a kategória legkisebb és legkönnyebb eszköze, súlya mindössze 14 gramm, működtetéséhez pedig csak egy szabványos 9 voltos elem szükséges. Hátrányuk akkor jelentkezik, amennyiben a szemben álló fél is rendelkezik éjjellátó berendezéssel, mert így könnyen felfedezheti a baráti csapatok pozícióját. Ilyen esetekben ajánlott a *radariránysáv-adó* (Radar Beacon) használata. Működési elve megegyezik a repülőgépeken használt transzponderrel, a támogató repülőeszköz által kisugárzott radarjelre reagál válaszjeladóként, meghatározva ezzel a koordinátát és a tengerszint feletti magasságot. Számos nemzet előretolt repülésirányítóinak eszköztárában erre a célra a Semtech cég SMP1000-es terméke (6. kép) van rendszeresítve, amely mindössze cigarettásdoboz méretű és súlya nem éri el a fél kilogrammot sem. Normál 9 voltos elemmel átlagosan egy nap folyamatos működésre képes, hatótávolsága pedig 15 kilométer körül van.

VIDEÓJEL VÉTELÉRE ALKALMAS RENDSZEREK

Levegő-föld videojel (Full Motion Video, FMV) fogadásra alkalmas eszközt először 2002-ben alkalmaztak az Egyesült Államok hadseregében pilóta nélküli felderítő-

gépek (Predator UAV) és AC-130 repülőgépek videojelenek földi megjelenítése céljából. Ez a berendezés, a *ROVER I* (Remotely Operated Video Enhanced Receiver) még igen nagy méretű volt, egy nagy mozgékonyosságú többcélú kerek járműbe (High Mobility Multipurpose Wheeled Vehicle, HMMWV) építették be, hogy képes legyen a csapatokkal együtt mozogni. A megnövekedett harctéri igényeknek és a gyors fejlesztésnek köszönhetően 2004-re sikerült a berendezést hátizsák méretűre csökkenteni, így a katonák már olyan helyeken is tudták alkalmazni, ahová gépjárművel nem lehetett eljutni.

Az eszköz rendeltetése a repülőgép fedélzeti rendszerei, illetve a függesztett felderítő konténerek által érzékelt álló- és mozgóképek vétele és ezek megjelenítése a csatlakoztatott kijelzőn. A körülmények függvényében sugárzott jeleket körülbelül 30 kilométerről képes még hatékonyan venni. A bejövő jel minősége függ a repülőgép ferde távolságától, a terep adottságaitól, a vevőantenna helyzetétől, valamint a bejövő jel erősségétől. A jeladó antenna a legtöbb esetben a függesztett konténer

7. KÉP EZ A LEVEGŐ–FÖLD VIDEOJEL VÉTELÉRE ALKALMAS ESZKÖZ ELSŐ RÁNÉZÉSRE KÉZI RÁDIÓNAK TŰNIK

részt képezi, a modernebb repülőgépeken ez már a beépített fedélzeti rendszer egyik eleme. Az adást fix frekvencián sugározzák 1,5 GHz és 15,35 GHz közötti tartományban, amely lehet analóg vagy digitális, illetve titkosított vagy nyílt. A földi személyzetnek kell beállítani a megfelelő frekvenciát, ezért vagy előzetes egyeztetés szükséges a gépszeméllyel, vagy kereső üzemmódba kell állítani a vevőegységet. A repülőgépekre szerelt jeladó antenna általában körsugárzó, amennyiben nem, úgy a vevőegység koordinátájának megadása szükséges a gépszemélyzet számára.

A ROVER berendezések gyártója, az L3 Communications cég már a hatodik generációs rendszert mutatta be a közel-múltban, mely már nemcsak az adatok fogadására alkalmas, hanem képes a mozgókép egyidejű továbbítására is más tagállamok irányába. Nemcsak az előbb említett cég foglalkozik levegő–föld videojel vételére alkalmas eszközök fejlesztésével, hanem például olyan nagy tapasztalattal rendelkező vállalatok is megalkották a maguk berendezéseit, mint a Harris vagy a Rockwell Collins. A Harris fejlesztése, az RF-7800T HH SAVR (Situational Awareness Video Receiver) (7. kép) első ránézésre kézi rádióknak tűnik, melyhez csatlakoztatható egy monokuláris kijelző, vagy akár egy laptop is. A Rockwell Collins cég Strikehawk (8. kép) terméke is hasonló tulajdonságokkal bír. Könnyű súlyuk mellett előnyükre szolgál az a tény is, hogy ugyanazt a típusú akkumulátort használják, mint az említett cégek által gyártott kézi rádiók. Ennélfogva a katonának nem kell több különböző tápegységet magával vinnie, elég egy típust, ami kompatibilis az általa használt kommunikációs eszközök mindegyikével.

VEZETÉSI ÉS IRÁNYÍTÁSI RENDSZEREK

A vezetési és irányítási rendszerek (Command and Control, C2) nem tartoznak az előretolt repülésirányítók egyéni felszereléséhez, viszont alkalmazásukkal nagyságrendekkel

8. KÉP A ROCKWELL COLLINS CÉG STRIKEHAWK NEVŰ TERMÉKE

hatékonyabbá tehető a közvetlen légi támogatás biztonságos végrehajtása. Az afganisztáni hadszíntéren alkalmazott Blue Force Tracker (BFT) és ISAF Force

Tracker (IFT) rendszerek segítségével minimálisra csökkenthető a baráti tüzek kockázata, mivel az ilyen berendezéssel felszerelt szövetséges szárazföldi és légi járművek képesek egymás pozíciójának, illetve koordinátájának folyamatos megfigyelésére a rendszeresített kijelzőn. Továbbá lehetőség van az aktuális fenyegetettség és ellenséges erők megjelenítésére a digitális térképen, valamint emellett rövid szöveges üzenetek és bármilyen egyéb igény (pl. MEDEVAC) továbbítására is felhasználható. Így az előretolt repülésirányítók egy olyan vezetési és irányítási rendszer áll a rendelkezésére, mely biztosítja a könnyen átlátható és valós idejű szituációs helyzetképet (Situational Awareness).

FEJLESZTÉSI IRÁNYOK

A terrorizmus elleni harc megkezdése óta az előretolt repülésirányítók technikai felszereléseinek fejlesztése folyamatosan napirenden van. Az egyik legfontosabb szempont az eszközök súlyának és méretének csökkentése. Ez elérhető egyrészt miniatürizálással, másrészt olyan eszközök kifejlesztésével, amelyek több feladatra is felhasználhatóak. Ilyen berendezés például a Harris cég AN/PRC-117G rádiója (9. kép), amely amellett, hogy biztosítja a gépszemélyzet és a földi irányító közötti kommunikációt, még levegő–föld videojel vételére is alkalmas (2 GHz-ig). Csak csatlakoztatni kell hozzá egy számítógépet vagy egy kijelzőt, és az általában pilóta nélküli repülőgépek által használt L-sávban (1 GHz – 2 GHz) sugárzott élőkép folyamatosan nyomon követhető lesz, akár rádiózás közben is.

A többfeladatú alkalmazhatóságra való törekvés másik jó példája a B.E. Meyers cég LA-4/PEQ fegyverre is szerelhető célmegjelölő berendezése (10. kép), amely mind zöld lézer, mind infravörös sugár kibocsátására képes. Az eszközzel látható fénytartományban nappal 1000 méterig, míg éjszaka 7 kilométerig lehet célt megjelölni. Infravörös üzemmódban pedig akár a 37 kilométert is elérheti a hatótávolsága.

A Black Diamond Advanced Technologies cég fejlesztése a Modular Tactical System (11. kép), amely egymagában tartalmazza a repeszálló mellényre szerelt rádiót, a globális helymeghatározót, a videojel vételére alkalmas berendezést és a szükséges kijelzőt. Az integrált felszerelésnek köszönhetően egy mozdulattal, a védőmellény felvételével az előretolt repülésirányító magán tudhatja a hatékony légi támogatás végrehajtásához szükséges eszközöket, és már készen is áll a feladat sikeres elvégzésére.

KÖVETKEZTETÉSEK

A modern harctéri követelményeknek megfelelő eszközök hozzájárulnak a közvetlen légi

9. KÉP A HARRIS CÉG AN/PRC-117G RÁDIÓJA TÖBB FELADATRA IS HASZNÁLHATÓ

10. KÉP AZ LA-4/PEQ FEGYVERRE IS SZERELHETŐ CÉLMEGJELŐLŐ BERENDEZÉS

11. KÉP A MODULAR TACTICAL SYSTEM EGYMAGÁBAN TARTALMAZZA A REPESZÁLLÓ MELLÉNYRE SZERELT RÁDIÓT, A GLOBÁLIS HELYMEGHATÁROZÓT, A VIDEOJEL VÉTELÉRE ALKALMAS BERENDEZÉST ÉS A SZÜKSÉGES KIJELZŐT

támogatás hatékony végrehajtásához, viszont nem garantálhatják a maximális biztonságot. A nem megfelelő eszközismeret, egy rossz, vagy akár egy meg nem hozott döntés is végérvényesen megpecsételheti a feladat-végrehajtás eredményességét, hiszen a gépek mögött mindenhol emberek ülnek, akik hibázhatnak. Ugyanakkor fontos megjegyezni az örök igazságot, hogy a katonák helyett a gépek soha nem dönthetnek, az emberi tényezőre még mindig szükség van, nem lehet kizárni a harc-feladatok folyamatából. Ezért nemcsak a megfelelő felszerelési eszközök megléte, hanem az előretolt repülésirányítók szakmai hozzáértése és felkészültsége is kulcsfontosságú tényező a közvetlen légi támogatás eredményes alkalmazásához.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK:

Vectronics Leica Vector, http://www.vectronics.ch/#/en/products/handheld-equipment/rangefinders/vector_rangefinder_binoculars

Special Operations Technology: Lasing for Range, www.special-operations-technology.com/sotech-home/176-sotech-2008-volume-5-issue-4/1641-lasing-for-range.html

Stealth Surveillance Systems, www.sby3.com.au/laser_systems.php

Battlefield Reference Marking Systems, www.ez-info.com/VS-21.html

Semtech SMP1000, www.semtech.com/images/datasheet/smp1000.pdf

ROVER Capabilities Brief, www.slideshare.net/robbinlaird/the-rover-system

Harris AN/PRC-117G, <http://rf.harris.com/capabilities/tactical-radios-networking/an-prc-117g/default.asp>

BEM GRI²P, http://www.bemeyers.com/index.php?option=com_product&catid=24&id=1

Black Diamond Advanced Technologies Modular Tactical System, www.bdattech.com/mts

FLIR SeeSPOT III, <http://www.gs.flir.com/products/land/seaspotiii.cfm>

¹ CAS: A saját erők közvetlen közelében lévő ellenség ellen irányuló légi támadó művelet, amelynek során a légi műveletek teljes összehangolása szükséges a szárazföldi csapatok tűzéval és manővereivel.

² FAC (NATO-terminológia): A harcászati légi irányító csoport (Tactical Air Control Party, TACP) tisztje, aki egy előretolt földi vagy légi pozícióból irányítja a szárazföldi csapatok közvetlen légi támogatását végrehajtott repülőeszközöket.

³ JTAC (amerikai terminológia): Az a megfelelő minősítéssel rendelkező katona, aki egy előretolt állásból irányítja a harci repülőgépek csapásait a szárazföldi erők érdekében végrehajtott közvetlen légi támogatás és egyéb támadó légi művelet során.

⁴ Rávezetés: Közvetlen légi támogatást végrehajtott merev-, vagy forgószárnyas repülőeszköz célra vezetése vizuális vagy műszeres eljárások alapján a rádiókapcsolat felvételétől a fegyverzetalkalmazásig.

⁵ Kötelező harcászati felszerelés (műveleti területen): sisak, repeszálló mellény, fegyver, lőszer, víz, naposzsák, melyek össz súlya elérheti a 25 kilogrammot.

⁶ Veszélyesen közel (Danger Close): A saját csapatok vagy egyéb baráti erők az alkalmazandó pusztítóeszköz repeszhatásának zónájában, bizonyos távolságon belül tartózkodnak. Ennek meghatározása a számított kockázati távolságok (Risk-estimate Distances) alapján történik. Békeidőben, kiképzési célból ezek nem alkalmazhatóak.

⁷ Az F-35 Lightning II repülőgépbe a levegő-föld videojeladón kívül beépítettek egy elektro-optikai célzórendszert (Electro-Optical Targeting System, EOTS) is, melynek képességei megegyeznek a Lockheed Martin cég által gyártott Sniper XR felderítő és célmegjelölő konténerrel.

Vígh Tibor alezredes:

PUBLIC AFFAIRS (PA) ALKALMAZÁSA MŰVELETI TERÜLETEN

A PUBLIC AFFAIRS (PA) TERMINOLÓGIÁJÁNAK ÉRTELMEZÉSE

A PA egy egységben kezeli a külső és a belső kommunikációt, valamint a közösségi kapcsolatokat. A szövetségi rendszeren belül pontos szabályzókkal rendelkezik a PA-területe. Az MC 0457/2 „NATO Military Policy on Public Affairs”, a „Public Affairs Handbook 2008” és a „Public Affairs Handbook 2010” tartalmazza azon fogalmakat, cselekvési útmutatókat, amelyekre szükségük van az ezen a szakterületen dolgozóknak.

Az interoperabilitás jegyében szükségszerű a PA irányelveinek alkalmazása a Magyar Honvédségen belül és a műveleti területen egyaránt. Ehhez szükség van egy magyar szabályozó kidolgozására vagy a szövetségi rendszeren belül meglévő szabályozók adaptálására. A PA küldetése a parancsnok támogatása azáltal, hogy pontos információval látja el a legközelebbi időn belül a célközönséget azért, hogy megismertesse és megértse a NATO (a továbbiakban szövetség), ezen belül a Magyar Honvédség céljait, műveleteit, tevékenységét és ügyeit, így növelve annak hitelességét.

Napjaink összetett műveleti és médiakörnyezetében a sikeres működés elengedhetetlen feltétele, hogy a stratégiái, a műveleti és a harcászati szinten egyaránt egységes, a PA minden területén megfelelően képzett állomány dolgozzon.

A Public Affairs megközelítése

Minden, ami műveleti területen történik szövetségi köteléken belül, közérdeklődésre tart számot és közvizsgálat tárgya lehet. A PA-megközelítés mértékét minden alkalommal eseti mérlegelés alapján kell meghatározni. A PA-megközelítés útmutatást ad az ambíciószintről és az elvárásokról egy tevékenység, esemény vagy ügy kapcsán.

Nagyon aktív: Jelentős közérdeklődés, jelentős PA-tevékenység, a PA-termékek és -tevékenységek széles skálája.

Aktív: Korlátozott közérdeklődés, rutin PA-tevékenység, kevés PA-termék és -tevékenység.

Reaktív: Nincs közérdeklődés, nincs nyilvános PA-tevékenység, de a megkeresésekre reagál (a kidolgozott PA-terv és fő üzenetek szerint).

A PA kapcsolata az információs műveletekkel

A PA és az információs műveletek különálló területek, amelyek rendelkeznek közös funk-

ciókkal. Mindkettő közvetlenül támogatja a katonai célok elérését, részt vesz az ellenséges dezinformáció elhárításában és az ellenséges tevékenységtől való elrettentésben. Mindkét területnek része a tervezés, az üzletfejlesztés és a médiaelemzés, azonban a *célcsoportot és az alkalmazási területet illetően különböznek. A PA nem egy, az információs műveletekhez tartozó funkció.*

A PA és az INFOOPS közötti koordinációt mindig és minden vezetési szinten biztosítani kell, hogy megvalósuljon a katonai erőkkel ki-felé menő üzenetek következetessége, a kampányok átfogó hatékonysága és hitelessége. Valamennyi katonai információs tevékenység a PA által szorosan koordinált, azonban a PAnak nincs szerepe az információs műveletek, a pszichológiai műveletek vagy a megtévesztő műveletek tervezésében és végrehajtásában.

A PA közvetlenül a parancsnoknak van alárendelve. A PAO-főnök közvetlenül jelent a parancsnoknak. Az INFOOPS tiszteteket nem szabad a PA-tisztek szerepkörében alkalmazni és viszont, a sajtótiszt sem tölthet be INFOOPS funkciót, nem lehet személyes átfedés a műveletek ideje alatt az INFOOPS törzsében és a sajtórészlegben.

MÉDIAKAPCSOLATOK

A médiakapcsolatok célja, hogy a tömegkommunikáció minden eszköze segítségével tájékoztatást nyújtson a szövetség, ezen belül a Magyar Honvédség célcsoportjainak. A parancsnokoknak és a személyi állománynak PA-irodákon keresztül készen kell állniuk, hogy válaszoljanak a média kérdéseire, nyilatkozatokat és közleményeket adjanak ki, interjúkat szervezzenek, adjanak; hozzáférést biztosítsanak az állandó vagy ideiglenesen létrehozott katonai szervezetekhez; tájékoztassanak a hírek szállítóival, az újságírókkal és a hírek fogyasztóival, a célközönséggel ápolat kapcsolataik javítása érdekében.

Elsősorban a tagállamok felelőssége, hogy tájékoztassák saját országuk közvéleményét arról, milyen döntések születtek a szövetségbeli tagságuk kapcsán, ideértve a szövetségi műveleteiben és tevékenységeiben való részvételüket.

A nemzetek a nemzeti követelményeknek megfelelően szakképzett, felkészült PA-tiszteket biztosítanak a műveleti tevékenységhez.

Alapelvek

- A szövetség, ezen belül a Magyar Honvédség, valamint az MH ÖHP bemutatása.

A médiára vonatkozó hadszíntéri viselkedés alapszabályai

(A médiára vonatkozó magatartás- és viselkedésmód, betartandó rendszabályok összessége – mit szabad és mit nem a média képviselőinek műveleti területen)

1. Az alábbi szabályok megsértése maga után vonja az akkreditáció visszavonását és a média képviselőjének eltávolítását a műveleti területről.
2. A média képviselőinek jól látható helyen kell hordaniuk a megbízólevelük alapján kiállított akkreditációs kártyájukat és a műveleti területre feljogosító belépőjüket, hogy a műveleti területért felelős katonai szervezet mindegyik tagja meg tudjon bizonyosodni a média képviselőjének státusáról, ottlétének jogosságáról.
3. A média képviselője nem léphet tiltott területre a műveleti területért felelős katonai szervezet kísérete nélkül.
4. A média képviselőjének saját magának kell biztosítani a szakmai munkájához szükséges eszközöket, beleértve a személyes védőfelszerelést valamint a professzionális berendezéseket is (akkumulátorok, kábelek, átalakítók stb.).
5. A média képviselője köteles alávetni magát a műveleti területért felelős katonai szervezet irányelveinek, parancsainak, a hatályos műveleti utasításának és a rá vonatkozó mértékben tiszteletben kell tartania a katonai fegyelmet.
6. Minden interjút, ami a katonákkal készült, rögzíteni kell. Az információ biztonsága, bizalmasságának megőrzése a nyilatkozó felelőssége. Interjúhelyzetben azonban az interjúalany (ha vállalta a nyilatkozatot, vagy ha nyilatkozattételre kijelölték) a műveleti biztonság maximális betartásával tájékoztatni kell a médiát.
7. A média által kibocsátott információ nem sértheti az egyén magánéletét, személyiségi jogait, továbbá azt a jogát, hogy nem köteles kamera elé állni és nyilatkozni.
8. A média tudósításai során nem használhat pontos helymeghatározást. A helyzetét csak általános földrajzi leírással adhatja meg (például: északi terület).
9. Műveleti területen a média képviselői minden alkalommal katonai kíséretet kapnak, akik irányítják és instrukciókkal látják el a média képviselőit a műveleti területen lévő tevékenységgel és mozgással kapcsolatban.
10. A média munkatársai nem hordhatnak semmilyen fegyvert.
11. Interjúk készítése katonákkal csak feladataik befejeztével engedélyezett. Az információk kiadása során meg kell felelni ennek a hadszíntéri alapszabálynak.

12. Sebesültekről, elesettekről, azok szállításáról tilos olyan képet, képanyagot készíteni, kibocsátani, amelyen vizuálisan felismerhetők, azonosíthatók lennének.
13. A média képviselője a sebesültekről fényképet, riportot csak beleegyezésükkel készíthet. Adott esetben a kezelőorvos tájékoztatja a médiát, hogy az érintett képes-e az interjúra.
14. Éjszakai műveletek végrehajtása során látható fényforrások és infravörös eszközök használata tilos, beleértve vaku vagy a televízió használatát is. Ettől eltérni különleges esetekben, a helyszíni parancsnok előzetes engedélyével lehet.
15. A műveleti biztonság érdekében embargó vezethető be, ami a műveleti biztonságot zavaró tényezők megszűnése után feloldásra kerül.

AZ ALÁBBIKRÓL KÉPI ANYAG NEM KÉSZÜLHET:

- a) Tiltott katonai területekről, létesítményekről és berendezésekről (mint például a műveleti központok).
- b) A frontvonalban lévő járművek belsejéről.
- c) Minősített rendszerekről, berendezésekről vagy katonai képességek bemutatásáról. Ettől eltérni csak külön engedély esetén lehet.
- d) Semmilyen hadszíntéri felszállóhelyről és művelet végrehajtó repülőgépről.
- e) A média képviselőinek képanyag készítése során tiszteletben kell tartaniuk a katonai gyászszertartásokra vonatkozó szabályokat.

Az alábbi információk nem adhatók ki:

- Konkrét információ a saját és szövetséges csapat erejéről, felszereltségéről, speciális képességeiről (pl. tűzérés, radarok, teherautók stb.).
- Műveleti területen tevékenységet folytató egységről.
- Információ az aktuális, a jövőbeni, az elhalasztott vagy törölt műveletekről.
- Információ a katonai létesítmények és táborok biztonsági óvintézkedéseiről.
- Képanyagok, amelyek katonai létesítmények, illetve táborok biztonsági szintjére engednek következtetni, különösen tekintettel a légi és műholdas felvételekre, amelyek felfedhetik egy adott hely, katonai egység vagy katonai berendezés nevét.
- A bevetés (a megvívandó harc) szabályai.
- Katonai létesítmények nevei vagy katonai egységek elhelyezkedése a felelősségi körzetben.

- Információ a hírszerző tevékenységről, beleértve a célokat, a támadás módszereit és eredményeit.
 - Információ a folyamatban lévő bevetésről.
 - A műveletek végrehajtásával kapcsolatos konkrét információ a szövetséges, baráti erők csapatmozgásáról, harcászati átcsoportosításokról és harcrendről, amely veszélyeztetheti a műveleti biztonságot és az emberéletet.
 - Információ a magyar és a szövetséges különleges műveleti egységekről.
 - Információ az ellenség elektronikai hadviselésének hatékonyságáról.
 - Bármilyen információ a saját és a szövetséges erők elektronikai hadviselésének eljárásairól és berendezéseiről.
 - Információ az ellenség álcázásának, megtévesztésének, célmeghatározásának, a közvetlen és közvetett tűz, a hírszerzés és biztonsági intézkedések hatékonyságára vonatkozóan.
 - Információ a „Force protection” rendszabályaira vonatkozóan.
 - Információ az eltűnt vagy lelőtt repülőgépekről, helikopterekről addig, amíg a keresési mentési és helyreállítási műveletek tervezése és végrehajtása folyik.
 - A média képviselője nem készíthet interjút, fotót, filmet a különleges műveleti erőkről, illetve azon személyekkel, akik ezeket a műveleteket vezetik vagy részt vesznek bennük.
 - Az illetékes, a műveletért felelős katonai szervezetnek felül kell vizsgálni a fogvatartottak összes képanyagát, annak érdekében, hogy meggyőződjenek arról, hogy tiszteletben tartják a fogva tartottak jogait és megvédjék a fogva tartottakat a nyilvánosság zaklatásától, összhangban a Genfi Egyezmény 13. cikkével.
 - Tilos a fogvatartottakról olyan képanyagot bemutatni, ahol felismerhető, névtáblája vagy egyéb más olyan jellemző vonása látszik, aminek segítségével a fogvatartott kiléte (identitása) megállapítható.
 - A média képviselője – a műveletért felelős katonai szervezet parancsnokának előzetes jóváhagyása nélkül – nem adhat tájékoztatást arról, aki megölt vagy megsebesített egy ellenséges katonát.
- Összefüggésben a műveleti követelményekkel ez az alapszabály módosítható, és más egyéb információ kiadása is korlátozva lehet.

- Pontos, időben történő tájékoztatás.
- A tájékoztatásnak következetesnek és koordinálnak kell lennie.
- Műveleti biztonság szem előtt tartása. (A műveletek biztonságának garantálása és szavatolása elsőbbséget élvez a tájékoztatással szemben.)
- Tekintettel kell lenni a multinacionális érzékenységre, a helyi és regionális kulturális környezetre.

Irányelvek a PAO (kommunikációs tisz) részére a médiával való foglalkozás során

- Alakítson ki jól működő munkakapcsolatot a helyi média képviselőivel, a kapcsolati rendszert folyamatosan ápolja.
- Hozzon létre adatbázist a média képviselőinek elérhetőségéről, melyet rendszeresen frissítsen (e-mail, fax, mobil, postacím).
- Ismerje a helyi média kéréseit, kívánságait, lehetőségeit, képességeit, korlátait, a határ-

- időket, politikai irányultságukat, elfoglaltságukat és más egyéb motivációjukat.
- Médiaérdeklődés (megkeresés, telefon, e-mail) esetén lehetőségeihez képest azonnali visszacsatolást kérdeményezzen, természetesen figyelembe véve az érvényben lévő szabályzókat. A gyors és őszinte válasz elősegíti a kapcsolatok építését és megerősíti a szervezet hitelességét.
- Legyen udvarias, őszinte és előzékeny a különböző médiaügynökségekkel való munka során.
- Segítse a média képviselőit a kiadható információkhoz való hozzájutásban. Ne gördítsen akadályokat.
- Legyen pontos, szabatos. Ellenőrizze és erősítse meg az összes tévyszerű, vezetői szinten koordinált információt. A PAO szakismerete, hozzáállása jelentős hatással van az újságíróra, ami visszatükröződhet a téma megközelítésén és az elkészült anyag (riport, interjú, tudósítás stb.) hangvételén.

- Az időszerűség és a gyorsaság nem veszélyeztetheti a pontosságot és hitelességet. Csak ellenőrzött és hiteles információ adható ki.
- Mindig legyen tekintettel a biztonsági besorolásra, minősítésre. Tevékenysége során biztosítsa, hogy a média képviselői ne kerüljenek szenzitív vagy minősített információk birtokába, és ne tehessék azt szándékosan vagy véletlenszerűen közzé. (Security at the source.)
- Ha egy eleme az információnak minősített, akkor a szenzitív kérdésekre adandó választ el kell kerülni.
- Legyenek ésszerű elvárásai a készülő anyaggal kapcsolatban (verseny a műsoridőért).
- Soha ne tegyen bizalmas, „közvetlenkedő”, jól informáltságot keltő, nem hivatalos megjegyzést a média képviselőinek. Minden elhangzott információ felhasználható.
- Tartsa tiszteletben a média függetlenségét. Nem lehet nyomást gyakorolni a sajtó munka-

Megállapodás

2. melléklet

a médiára vonatkozó hadszíntéri viselkedés alapszabályainak betartásáról

Alulírott (nyomatott betűk) _____, a vonatkozó jogi felelősségem tudatában kijelentem, hogy az alábbi információk igazak és pontosak:

Nincs tudomásom semmilyen létező egészségügyi problémámról vagy fizikai állapotomat rontó tényezőről, amely hátrányosan befolyásolná részvételemet a műveleti területen bármilyen megerőltető tevékenység végrehajtása során. (háziorvosi igazolás csatolva)

Elolvastam a – részemre a PAO által biztosított – *Hadszíntéri viselkedés alapszabályait*, amelyeket világosan megértettem, amelyekkel egyetértek, és aláírással igazolom, hogy azokat minden körülmények között betartom. Tudomásul veszem, hogy a műveleti területre vonatkozó alapvető szabályok bármilyen jellegű megsértése a műveleti területre vonatkozó akkreditációm visszavonásával jár.

A média képviselőjének aláírása (elérhetősége, dátum) _____

Média képviselőjét küldő szervezet vezetőjének aláírása, dátum _____
(Főszerkesztővel, hírigazgató stb.)

Tanú aláírása, dátum _____
(A műveleti területen lévő felelős katonai szervezet tagja – név, rendfokozat, szolgálati igazolvány száma.)

társaira, hogy melyik kiadott információt teszik közzé.

- Tevékenysége során be kell tartani a szolgálati utat. (Get approval from Chain of Command.)
- Ki kell dolgozni a médiára vonatkozó hadszíntéri viselkedés alapszabályait (ground rules).

kitűzőket (jelvényeket) a média képviselői részére. Rendszeresen frissíti az újságírók részére biztosított információt.

- A PAO tájékoztatja a média képviselőit az információkhoz való hozzáférést szabályzó hatályos intézkedésekről és eljárásokról.
- A PAO úgy támogatja a média képviselőinek

tevékenységét, hogy azok tiszteletben tartsák az erők védelmére vonatkozó szabályzókat és a bázis biztonsági intézkedéseit.

- A média képviselője köteles megadni hiteles és pontos életrajzi adatait, hírgyűnőksége, munkáltatója adatait, elérhetőségét, egészségi állapota jellemzőit, jelenlegi útlevelének adatait, az adminisztrációhoz szükséges más egyéb kelléket (pl. fényképet).
- A média képviselőjének rendelkeznie kell érvényes megbízólevéllel.
- A médiának az a képviselője, aki visszautasítja a médiára vonatkozó hadszíntéri viselkedés alapszabályainak betartását vagy nem regisztrál, ugyanolyan bánásmódban részesülhet, mint más, engedéllyel nem rendelkező személy, és csak általános, a „nagyközönség” számára is nyilvános információt kaphat.

A média képviselőjét tájékoztatni kell az őt – az előírt feltételek fennállása esetén megillető – jogosultságokról; arról, hogy a regisztráció és a hadszíntéri viselkedés alapszabályainak elfogadása lehetővé teszi számukra a katonai alakulatokkal való kapcsolatfelvételt, szakavatott katonai szakértővel való eszmecsere, és a lehetőségeket figyelembe véve katonai szárazföldi és légi szállítás igénybevételét.

A MÉDIÁRA VONATKOZÓ HADSZÍNTÉRI VISELKEDÉS ALAPSZABÁLYAI

A médiára vonatkozó magatartás- és viselkedésmódok, a betartandó rendszabályok összessége (lásd 1. melléklet) egzaktn módon meghatározza, hogy mit szabad és mit nem a média képviselőinek műveleti területen. A hadszíntéri viselkedés alapszabályai változhatnak és műveletről műveletre különbözhetnek. Külön függeléknek kell tartalmaznia a fenti alapszabályokat, amelyet a PAO-nak ismertetnie kell valamennyi médiaképviselővel. Megsértése a média képviselőjének a műveleti területre vonatkozó akkreditációja megvonásával jár.

Médiaregisztráció

- A műveleti területen minden médiaképviselő részére kötelező a regisztráció és az akkreditáció.
- Az akkreditáció olyan hitelesítési és érvényesítési eljárás, amely során ellenőrzik, hogy a kérelmező valóban a feltüntetett médiaszervezethez tartozik-e.
- A regisztráció során a PAO tudomást kell hogy szerezzen arról, melyik média képviselőt magát a műveleti területen; ismerje meg a média képviselőinek pontos tartózkodási helyét, tervezett mozgásuk útvonalát.
- Ezek az információk hasznosak a média tevékenységének tervezéséhez, logisztikai támogatásukhoz, közlekedésük biztosításához, és segítik a műveleti területen lévő alárendelt katonai szervezetek felkészítését a médiával való találkozásokkor.
- A regisztrációs folyamatot úgy kell végrehajtani, szükségszerűen ésszerűsíteni, hogy az a műveleti területen használatos eljárásnak és a nemzeti követelményeknek egyaránt megfeleljen.
- A PAO felel az újságírók ellenőrzéséért, az életrajzok és a médiaügynökségi információk összegyűjtéséért. Biztosítja az akkreditációs

Kártalanítási megállapodás és lemondó nyilatkozat

3. melléklet

1. Én _____ (nyomatott betű) mint műveleti területre regisztrált és akkreditált médiatag jogi felelősségem tudatában kijelentem, hogy az alábbi megállapodást magamra nézve kötelezőnek tartom.
2. Tudomásul veszem és elfogadom, hogy a fegyveres harc és más katonai műveletek eredendően veszélyesek, és halált, személyi sérülést, fizikai vagy akár pszichikai sérülést, vagy anyagi kárt okozhatnak. Önkéntesen hozzájárulok, hogy a fent említett katonai eseményekkel kapcsolatban valamennyi kockázatot vállalok.
3. Kijelentem, hogy tájékoztattam a harci és más katonai műveletek természetéről, azokat ismerem és elfogadom. Ismertették velem a biztonsági utasításokat, eljárásokat, melyek betartását magamra nézve kötelezőnek tartok.
4. A műveletért felelős katonai szervezet képviselője tájékoztattott, hogy az adott küldetés végrehajtása során nem tudják garantálni a személyes biztonságomat és technikai berendezéseim sértetlenségét és épségét. Kijelentem, hogy a fentieket megértettem és elfogadom.
5. Kijelentem, hogy lemondok bármilyen természetű vagy fajtájú követelésről a műveletért felelős katonai szervezettel, a Magyar Honvédséggel vagy annak bármelyik szövetségével szemben, amely fegyveres vagy más katonai műveletekben való személyes részvételemmel függ össze, legyen az személyi sérülés vagy anyagi kár.
 - a) Kijelentem, hogy senkivel szemben nem teszek olyan intézkedést, nem indítok el olyan eljárást, amely azt eredményezi, hogy követeléssel lépek fel a műveletért felelős katonai szervezettel, a Magyar Honvédséggel vagy annak bármelyik szövetségével, vagy e katonai szervezetek személyi állományával szemben.
 - b) Felelősségem teljes tudatában kijelentem, elfogadom és aláírással megerősítem, hogy a megállapodás teljes egészét elolvastam, a lemondó nyilatkozat célját megértettem, ami kizár mindennemű követelést.

Dátum, _____

Regisztrált médiatag	Tanú: (A műveleti területen lévő felelős katonai szervezet tagja)
Név (nyomatott betűvel)	Név (nyomatott betűvel)
Cím	Rendfokozat/ katonai szervezet/szol.g.szám
Telefon	Telefon
Mobiltelefon	Mobiltelefon
E-mail cím	E-mail cím

A küldő szervezet vezetőjének aláírása, dátum _____
(Főszerkesztő, hírigazgató stb.)

4. melléklet

Fénykép
helye

Személyi adatlap
a műveleti területen tevékenykedő média részére

1. Teljes név (nyomatott betű):
2. Cím:
3. Munkáltató neve és címe:
4. A szervezet neve, akít képvisel (csak abban az esetben, ha a fentiekől eltér):
5. Személyes sürgősségi kiértesítés (ki kapjon tájékoztatást a média képviselőjének súlyos sérülése esetén):
 - a) Elsődleges kapcsolattartó:
 - (1.) Név:
 - (2.) Milyen kapcsolata van a sérülthöz, a képviselt szervezethez:
 - (3.) Cím:
 - (4.) Telefonszámok (közetszámmal együtt):
 - (a) Otthoni:
 - (b) Munkahelyi:
 - (c) Mobil:
 - b) Másodlagos kapcsolattartó:
 - (1.) Név:
 - (2.) Milyen kapcsolata van a sérülthöz, a képviselt szervezethez:
 - (3.) Cím:
 - (4.) Telefonszámok (közetszámmal együtt):
 - (a) Otthoni:
 - (b) Munkahelyi:
 - (c) Mobil:
6. A fent megjelölt személyek sürgősségi értesítése a médiaszerv felelőssége.
Ki hajtja végre a médiaszervtől a kiértesítést?

	Igen	Nem
--	------	-----

 - a) Név és beosztás:
 - b) Cím:
 - c) Telefonszámok (közetszámmal együtt):
 - (1.) Otthoni
 - (2.) Munkahelyi:
 - (3.) Mobil:
7. Felhatalmazás a személyes adatok kiadására.
Beleegyeznek-e, hogy személyes adatait az 5. és 6. pontokban megadott személyek kiadják (karikázza be a megfelelő választ):

	Igen	Nem
--	------	-----
8. Személyes adatok:
 - a) Nemzetiség:
 - b) Útlevelel száma, érvényességi ideje és kiállítás helye:
 - c) Születési idő:
 - d) Magasság:
 - e) Hajsza:
 - f) Szeme színe:
 - g) Vércsoport:
 - h) A műveleti területen használt mobiltelefonszám:
 - i) A műveleti területen használt e-mail cím:

Kijelentem, hogy a fenti adatok és megállapítások hitelesek.
Aláírás, dátum _____

Tanú: (A műveleti területen lévő felelős katonai szervezet tagja) _____ Rendfokozat: _____

- Segítse a média képviselőit a helyes katonai terminológia használatában.
- Magyarázza el a műveleti biztonság fontosságát és tartassa be a vonatkozó szabályokat.
- A szükséges mértékben segítse elő a média képviselője által készített médiatermék mielőbbi átjutását a katonai kommunikációs rendszeren.
- Gyűjtse össze a kísérői feladatok végrehajtása során keletkezett tapasztalatokat.

A média képviselője részére szükséges okmányok:

- Útlevelel (érvényes)
- Vízum (ha szükséges)
- Újságíró-igazolvány
- Megbízólevél a médiaügynökségtől
- Megállapodás a médiára vonatkozó hadszíntéri viselkedés alapszabályainak betartásáról (2. melléklet)
- Kártalanítási megállapodás és lemondó nyilatkozat (3. melléklet)
- Személyi adatlap a műveleti területen tevékenykedő média részére (4. melléklet)
- Orvostörténeti kérdőív a műveleti területen akkreditált média részére (5. melléklet)

Tolmácsok használata

A tolmácsokkal való együttműködés műveleti területen gyakran elengedhetetlen. Az interjú levezetése során megbízható és akkreditált tolmácsok asszisztenciája szükséges. Tolmácsok gyakran helyi civilek.

A média képviselőivel kapcsolatos rendkívüli események

A műveleti területen sérülést szenvedett médiamunkást sürgősségi elsősegélynyújtásban részesíti a műveleti területért felelős katonai szervezet a vonatkozó szabályzók szerint. A műveleti területen sérülést szenvedett vagy életét veszített média képviselőjének hazaszállítása a média képviselőjét foglalkoztató szerv feladata.

A média munkatársainak öltözete, felszerelése (védőöltözet), elszállásolása

A saját egyéni felszerelés, ruházat, lábbeli, hárlózsák, hordtáska, hátizsák, védőfelszerelés (rohamsisak, golyóálló mellény), egyéni higiéniai felszerelés biztosítása műveleti területen a média képviselőjének felelőssége. Hasonlóan önmagának kell biztosítania a rovarriasztót, fényvédőt, vizespalackot, zseblámpát, evőeszközöket. Egyik eszköz sem lehet élénk, feltűnő színű.

A műveleti területen engedéllyel tartózkodó média részére a felelős katonai szervezet bázisán étkezés, szállás és munkahely biztosított. A média képviselője használhatja a bázis sportlétesítményeit, étkezőjét, postai szolgáltatásait, amennyiben ilyen létezik. A lehetőségeket figyelembe véve az alapvető szükségletek – biztonság, élelem, víz – biztosítottak, ugyanakkor tudomásul kell venni, hogy a munkahelyek száma, kényelme, a hírek, tudósítások továbbításának lehetősége limitált.

Kommunikációs kapcsolati eszközök

Műveleti területen a média képviselői kötelesek saját magukat ellátni kommunikációs kapcsolati eszközökkel. Ezek meghibásodása esetén a műveleti parancsnok adhat engedélyt katonai kommunikációs kapcsolati eszközök hasz-

A regisztráció öt alapvető lépésből áll

1. A média képviselője személyazonosságának ellenőrzése (beleértve az útlevelel érvényességét, ha szükséges a vízum ellenőrzését, az újságíró-azonosító kártya meglétét és érvényességét, a hírügynökség vagy a munkáltató által kibocsátott megbízólevelet).

2. „A médiára vonatkozó hadszíntéri viselkedés alapszabályainak betartásáról szóló egyezmény” aláírása. A hadszíntéri viselkedés alapszabályainak megsértése az akkreditáció megvonását vonhatja maga után.

3. A „Kártalanítási megállapodás és lemondó nyilatkozat” aláírása arra az esetre, ha a média képviselője megsérül vagy életét veszti a műveleti területen folytatott médiatevékenység közben.

4. A regisztráció igazolása. Regisztrációs kártyát (kitűzött, újságírói jelvényt) kell adni a média képviselői részére.

5. Névsor készítése a regisztrált média képviselőiről, akiknek mozgását a műveleti területen ott-tartózkodásuk teljes ideje alatt figyelemmel kell kísérni.

Médiakíséret

- A média képviselőinek akkreditációval kell rendelkezniük.
- A média képviselőit állandóan kísérni kell.
- A kísérőket lehetőleg a PA-részleg munkatársai képezzék ki.

A kísérő feladatai

- Tájékoztassa a média képviselőit az elvárásokról, ismételje meg és tartassa be a hadszíntéri viselkedés alapszabályait.
- Segítse elő a média képviselőinek beléptetését (a biztonsági ellenőrzéseken való átjutást) a katonai intézményekbe.
- Tartassa be a határidőket, katonai intézkedéseket és utasításokat.

nálatára a hírek, tudósítások továbbításának érdekében. Vannak helyzetek, amikor kommunikációs kapcsolati eszközök használata kifejezetten tilos, összefüggésben a műveleti biztonság veszélyeztetettségével. A minősített információk megóvása érdekében vagy más biztonsági okokból a műveleti parancsnok ideiglenesen is adhat ki korlátozást a kommunikációs kapcsolati eszközök használatára.

A média szállítása

Más egyezmény, engedély vagy külön parancs nélkül a média képviselője felel a műveleti területre és az onnan történő visszautazásért. A műveleti területen lévő katonai szervezet felelősségi területén a média képviselőjének saját gépjárművel történő közlekedése nem engedélyezett.

A média képviselőjének és eszközeinek védelme

A műveleti területen engedéllyel tartózkodó médiamunkás a felszerelésével együtt védelmet kap a műveletért felelős katonai szervezettől, összhangban a fegyveres bevetés érvényben lévő szabályaival. Itt meg kell jelezni, hogy a média képviselőjének személyi biztonságára és eszközeinek épségére nincs garancia.

A média képviselője csak saját felelősségére hagyhatja el a műveleti területért felelős

katonai szervezet védett övezetét. Ebben az esetben a műveleti területért felelős katonai szervezet semmilyen támogatást nem tud nyújtani a média képviselője számára. A cselekedet egyben az akkreditáció megvonásával is jár.

Kommunikációs eszközök

- Személyes kommunikáció
- Sajtóközlemény
- Interjú
- Sajtótájékoztató
- Újsághírek
- Adatlapok, szórólapok
- Combat camera team
- Közösségi média

Médiaembargó

Az embargó olyan megállapodás a katonai szervezet és a média képviselői között, ami nem teszi lehetővé meghatározott információk közzétételét egy pontosan meghatározott időpont előtt. Az embargózott tudósítások és dokumentumok esetében tiszteletben kell tartani a közzététel legkorábbi időpontját. Az embargó megsértése műveleti területen nemcsak etikai vétség, hanem magával vonhatja a műveleti biztonság sérülését és veszélyeztetheti a műveletekben részt vevő katonák testi épségét, életét. A lehető legritkább esetben alkalmazható.

KRÍZISHELYZET

A krízis számos formát ölthet: sérülés, baleset, támadás, tüntetés, haláleset stb. A krízis egy esemény vagy események sorozata, amely nagymértékben károsíthatja a szervezet reputációját. Minden krízishelyzet egyedi, és egyedi megközelítést igényel. Ezekben az esetekben az állampolgárok és a média érdeklődése fokozottá válik.

Cél a hiteles tájékoztatás úgy, hogy a társadalom és a helyi közvélemény támogatása fenntartható legyen, miközben a műveleti biztonság nem sérül. Ez csak központosított, megfelelően koordinált kommunikáció útján lehetséges

Tennivalók kríziskommunikáció esetén:

- Közlemény kiadása (legkésőbb az incidenst követő 4 órán belül).
- Háttéranyag, Q&A előkészítése.
- Médiafigyelés.
- Sajtószervezés (beérkező újságírói kérdések).
- Sajtótájékoztató szervezése (ha szükséges, PAO-javaslat, előjárói döntés).
- Szakértők bevonása.
- Legközelebbi rokon értesítési szabályainak betartása (*next of kin notification*).
- Kríziskommunikációs adatlap vezetése. (6. melléklet)

Válság idején a médiával történő kommunikáció szabályai:

- A kríziskommunikációs eljárással kapcsolatos információ a média részére súlyos sérülteknél és haláleset esetén csak akkor lehetséges, ha a közvetlen hozzátartozókat kiértécsítették.
- Minimális, szükséges és elégséges tájékoztatás.
- Ne titkoljunk, ha nincs a birtokunkban minden információ, mert az bizalmatlansághoz vezethet.
- Jól megfogalmazott, pontos, rövid üzenetek, szakmai zsargon mellőzése – feltételezések, fejtegetések, találgatások, érzelmi kinyilatkoztatások nélkül.
- A nyilatkozó nem beszél konkrét sebesültekről, áldozatokról, amíg a hozzátartozókat nem értesítették (különleges műveleti katonáról előjárói döntés alapján).
- A nyilatkozó kizárólag a szakterületéhez kapcsolódó kérdésekre válaszol.
- Más nemzeteket is érintő szituáció esetén egyeztetett üzenetek és időzítés.
- Külföldi katonák sérüléseivel, halálesetével kapcsolatos kommunikáció nemzeti felelősség.
- A tények ismertetésén kívül az alapüzenetek elmondása.
- A felelősség kérdésének mellőzése.
- Kizárólag feltárt, ellenőrzött tények közlése.
- Személyi sérülés esetén a gondoskodás, törődés hangsúlyozása.
- Utalás a vizsgálat elrendelésére, megkezdésére.
- Az esetleges felelősség kérdése csak a részletes kivizsgálást követően mondható el.

Kríziskommunikációs terv készítése:

- Fő üzenetek.
- Célközönség meghatározása.
- Eljárásrend kialakítása.

**Orvostörténeti kérdőív
a műveleti területen akkreditált média számára**

5. melléklet

Név: _____ Életkor: _____
 Neme: Nő Férfi
 Dohányzik: Igen Nem
 Jelenleg alkalmazott gyógyszerek: (gyógyszer neve / adag /gyakoriság)
 Gyógyszerallergia:
 Környezeti allergia:
 Kórelőzmény:

Állapot	Igen / Nem	Dátum
Angina (koszorúér-betegség)		
Szívroham		
Szívrítmuszavar		
Asztma		
Krónikus bronchitis		
Tüdőtágulás		
Magas vérnyomás		
Vesekő		
Pajzsmirigybetegség		
Depresszió		
Cukorbetegség		
Hipoglikémia		
Egyéb pszichiátriai betegségek		

Műtétek		
---------	--	--

Orvos megjegyzései:

Ígazolom, hogy jó általános egészségi állapotnak örvend, és nincs olyan betegsége, ami akadályozná abban, hogy műveleti területen médiatévénységet végezzen.

Név (nyomtatott betű)

Aláírás

Dátum

- Szakértői lista összeállítása.
- Együttműködők beazonosítása.
- Kríziskommunikációs csoport felállítása.
- Q&A előkészítése.

A krízis utáni teendők:

- Kollégák tapasztalatainak összegyűjtése.
- Elemzés.
- Javaslatok tétele.
- Kríziskommunikációs terv módosítása (ha szükséges).
- Képzés.

MÉDIAFIGYELÉS

A műveleti területen működő PA-tisztnek kötelező tájékozottnak, naprakésznek lenni. Tudnunk kell, hogy az adott kontingensről, a szövetségről, annak tevékenységéről mi jelenik meg a médiában. Fontos felmérni és ellenőrizni az egyes üzenetek hatékonyságát, eredményességét. A médiafigyelés jelentősége kríziskommunikációs helyzeteknél megnő. A médiafigyelés és az ezt követő értékelés, a visszajelzések feldolgozása, a szükséges kommunikációs korrekciók végrehajtása az üzenetek hatékonyságának növelése érdekében történik.

A műveleti területen lévő PA-tiszt folyamatosan hajtsa végre a médiafigyelést (írott, elektronikus sajtó, tévé, rádió, közösségi oldalak), ezeket archiválja, elemezze, értékelje, és szükség esetén tegyen javaslatot a parancsnoknak a kommunikációs üzenetek érvényesülése érdekében. A missziós jelentések PA-mellékleteként szerepeljenek a médiafigyelés statisztikai adatai, a következtetések és a tett intézkedések.

TÖMEGTÁJÉKOZTATÁS

A tömegtájékoztatás célja, hogy a szövetségi rendszer, ezen belül a Magyar Honvédség hitelességét megvédje, előmozdítsa az általános megértést, megnyerje a katonai műveletek támogatását. A NATO katonai média (PA) egy olyan „funkció”, amely felelős a NATO katonai célkitűzéseinek nyilvánosságáért, a szövetség katonai céljainak megértéséért és tudatosításáért. *(Mint ahogy korábban erre már utaltunk.)*

Ehhez a média- és társadalmi kapcsolatok, a belső kommunikáció tervezése, kiépítése szükséges. Minden katonai művelet egy kritikus pontja a fő témák és üzenetek helyes kommunikációja, a műveletek tiszta és teljes megértése és a műveleti biztonság betartása. Habár a tömegtájékoztatás elsődlegesen a hallgatóság/célközönség tájékoztatására összpontosít, amelynek végső célja a nyilvánosság támogatásának fenntartása és a cselekvési szabadság megnövelése, a hatása mégis szélesebb körű.

Ez azért van, mert a PA és az INFOOPS szorosan egymás mellett dolgozik, ezzel is

Kríziskommunikációs adatlap

6. melléklet

Kontingens neve:
Mi történt?
Mikor történt?
Hol történt?
Hogyan történt?
Sérültek száma:
Sérülés jellege: könnyű, súlyos, súlyos-életveszélyes (kérem aláhúzni!)
Orvosi ellátás helye:
Orvosi ellátás jellege:
Elhunyt(ak) száma:
Az eseményben részt vett technikai eszköz típusa:
A technikai eszköz sérülésének jellege:
Kapcsolattartó neve:
Kapcsolattartó elérhetősége:

biztosítva, hogy a koordinált üzenetek időben megérkezzenek a megfelelő célközönséghez. Külön figyelmet kell fordítani a felelősségi területen lévő helyi és regionális médiára, illetve egyéb médiaforrásokra, amelyek befolyással vannak a műveleti területen élőkre. Mivel a PA és az INFOOPS különböző célközönséggel és kommunikációs csatornákkal rendelkezik, ezért elengedhetetlen és szükséges az üzenetek és az időzítés koordinálása.

A hatékony médiaművelet biztosítja a parancsnok cselekvési szabadságát és támogatja az INFOOPS-ot az igazság nyilvánosságra hozásával az ellenséges propaganda elhárításában, mindezt a műveleti biztonság betartásával.

A szóvivő – mint a jó időzítés és igaz információ forrása – hitelességét nem szabad kockáztatni. Semmilyen körülmények között nem hazudhat a médiának. Annak a téves benyomásnak elkerülése érdekében, hogy a médiát bármilyen módon manipulálhatják, az INFOOPS és a médiaművelet között éles határvonalat kell húzni.

A SAJÁT CSAPATOK TÁJÉKOZTATÁSA

Minél nagyobb létszámú vagy térben kiterjedtebb a katonai szervezet, annál tudatosabban felépített csapattájékoztatásra van szükség. A saját alakulatok tájékoztatása elengedhetetlen feltétele a szervezet összehangolt, egységes képet sugárzó hatékony működésének. A csapattájékoztatás hiánya, rendszertelensége odavezet, hogy a szervezet tagja saját maga keresi majd meg az információkat – amelyek olykor tévesek vagy hiányosak. Tudatosan tervezett és végrehajtott belső PR-munkára van szükség.

A tudatosan tervezett és végrehajtott belső PR-munka lehetővé teszi többek között:

- az alakulat tagjainak azonosulását a szervezet küldetésével és céljaival,
- a hatékonyabb munkavégzést,
- a hatékonyabb belső információáramlást,
- a jó munkahelyi légkör megteremtését,
- a jól felkészített katona megtartását,
- a szervezet vezetésének hatékony kommunikációs támogatását,
- a szervezet külső megítélésének, hírnevének jó irányba történő alakítását.

A saját csapatok tájékoztatásának megfelelő menedzselése a hosszú távon eredményes külső kommunikáció egyik kiindulópontja.

A sikeres csapattájékoztatás egyik alapfeltétele, hogy *mindenki ismerje és elfogadja a szervezet küldetését*. A belső PR-munka szervezésénél a szervezeti kultúra és küldetés figyelembevételével érdemes átgondolni és meghatározni többek között:

- a tevékenység felelőssét és felelősségi körét,
- a kommunikációs célokat a stratégia célok és a helyzetelemzés, háttéranalízis eredményeinek figyelembevételével,
- a célcsoportokat (például tisztikar, altiszti állomány),
- a célcsoportok igényeihez igazodó üzeneteket, kommunikációs eszközöket, csatornákat,
- a szükséges dokumentációs hátteret,
- feladatterveket,
- időterveket,
- költségterveket,
- az értékelés szempontjait,
- a visszacsatolás elveit és módszereit.

A hatékony csapattájékoztatás érdekében minden egyes célcsoportnak testre szabott, a kommunikációs szokásaikhoz, a használt kommunikációs csatornákhöz illeszkedő üzenetet kell közvetítenünk.

Tisztelt Szerzőink, Olvasóink!
A Honvédségi Szemle új e-mail címe:
hsz@hm.gov.hu

Sebestyén Tibor zászlós:

AZ AKNAMENTESÍTŐ HAJÓ MÁGNESES, AKUSZTIKUS ÖNVÉDELMI ÉS AKNAMENTESÍTŐ RENDSZERE

A Duna-stratégia elfogadásával előtérbe került a hajózható vízi utak kereskedelmi forgalmának és a vízi utakon végrehajtott katonai tevékenységek biztosítása. Ennek a többszörösen összetett feladatnak egyik fontos része az aknamentesítés. Ezzel a képességgel és a szükséges eszközökkel, felszerelésekkel a Magyar Honvédségen belül csak a hadihajós alosztály rendelkezik. A napjainkban alkalmazott víziaknák fajtái és alkalmazási lehetőségei igen szélesek, az ezek elleni védekezés, valamint reagálókészség elengedhetetlen, mivel hazánk gazdag hajózható folyományokban, melyek jelentősége kereskedelmi és katonai szempontból nem elhanyagolható.

AKNAHARC A TENGERI ÉS FOLYAMI HADVISELÉSBEN

A hajók különböző fizikai tereit hasznosító aknák¹ megjelenése a tengeri és folyami hadviselésben a II. világháború kezdeti szakaszára datálható. A szemben álló felek ezen aknák bevetésével próbálták egymás hadi- és kereskedelmi forgalmának lassítását vagy ideális esetben blokkolását elérni. Az ilyen aknák telepítését végre lehetett hajtani vízfelszín alatt, vízfelszínen és levegőből. Az aknák gyújtóinak palettája folyamatosan bővült, megnehezítve ezzel az ellenük való védekezést. Először az érintőgyújtóval ellátott aknák jelentek meg, majd folyamatosan vetették be a mágneses, indukciós, hidroakusztikus és hidrodinamikus gyújtóval szerelt aknákat.

Az aknamentesítő hajók² önvédelmi rendszerén belül a különböző gyújtóval szerelt aknák elleni védőberendezések külön részegységeket képeztek, képeznek. Az aknamentesítő hajók mágneses védelmi rendszere lehet passzív vagy aktív, vagy a kettő kombinációja.

A passzív mágneses védelem azt jelenti, hogy a hajók nem mágnesezhető anyagból épülnek. Az aktív mágneses védelem pedig azt, hogy technikai eljárással érjük el a hajó mindenkor mágneses mezejének megszüntetését. Az előbbi védelmi rendszereket külön-külön és együttesen is lehet alkalmazni. Együttes alkalmazásuk az aknamentesítő hajóknál elterjedt, mivel az aknamentesítő hajók alaprendeltetésükből adódóan aknaveszélyes területeken hajtanak végre szaktevékenységet.

Jelen írásban elsősorban a mágneses gyújtóval szerelt aknák elleni védőrendszerrel foglalkozom, de említésre kerül az akusztikus önvédelmi rendszer és az aknamentesítő rendszer is (valamint azok elemei).

AKNAHARC A HAZAI FOLYAMSZAKASZOKON

A korszerű aknaharc megvívása során a hazai hajózás és vízen végrehajtható katonai tevékenységek bénítására elsősorban a légi úton telepített, érintkezés nélküli, fenéken elfekvő aknákat alkalmazhatják. Ezek az aknák mágneses, indukciós, akusztikus és hidroakusztikus, valamint kombinált gyújtóval

szerelt aknák lehetnek. Ezeket az aknákat leginkább gázlókban³, hajóúút-szűkületekben, kikötők bejárataiban és átkelőhelyek közelében telepítik, egyesével vagy csoportosan. Ezenkívül még számolhatunk diverzáns erők által telepített érinkezős sodoraknákkal⁴, melyeket átkelőhelyek és aknamentesítő kötelékek tevékenységi körzetében telepíthetnek.

A víziaknák két hatást kiváltó harceszközök. Telepítésükkel megvalósul a veszélyeztetés, amely a védekező fél részéről azonnali kényszerjellegű védelmi és biztosítási intézkedéseket követel. Az akna elműködésével pedig érvényesül a második hatás, a veszteségokozás. Ezalatt nemcsak a megsemmisült hajóegységet kell érteni, hanem azt az elsüllyedt hajó által képezett folyami akadályt is, ami hosszabb időszakra megakadályozhatja a kereskedelmi forgalmat, illetve az arra a folyamszakaszra eső katonai vízi tevékenységet.

AZ AKNAMENTESÍTŐ HAJÓ RENDELTETÉSE

Az MS-25 típusú aknamentesítő hajó alapvető képessége, hogy a beépített berendezésekkel (felderítő-, navigációs berendezés, rádió), az aknamentesítő és önvédelmi felszereléssel (KRAM, ADS) és fegyverzettel lehetővé tegye az aknahatással szembeni sikeres ellenállást, biztosítsa az aknák okozta harci sérülések megelőzését, illetve lehetővé tegye a saját aknafegyverzet alkalmazását. A hajó aknamentesítő felszereléseivel alkalmas mágneses és akusztikus hatású folyami fenékaknák felderítésére és hatástalanítására.

A célfeladaton felül a hajó berendezéseivel másodlagos harci feladatokat is képes elvégezni, mint például:

- mederszelvényezés, mélységi felderítés elektromos és mechanikus eszközökkel;
- légi és vízfelszíni (parti) célok leküzdése fedélzeti gépágyúkkal;
- menet és manőverezés;
- ABV-mentesítés és -önmentesítés;
- hajó- és úszóeszköz-vontatás;
- hajó mágneses terének mentesítése;
- saját és más hajó tűzvédelmének ellátása;
- önmentés belső segédberendezésekkel (szivattyúval és mentőcsónakkal).

Harcászattechnikai adatai:

Hosszúság:	27,8 m
Szélesség:	6,485 m
Oldalmagasság:	2,7 m
Max. merülés:	1,3 m
Víziszorítás:	72 t
Hajótest anyaga:	AlMg5 alumínium-magnézium ötvözet
Főgépek teljesítménye:	2x191 KW
Segédgépek teljesítménye:	2x40 KW 1x16 KW
Üzemanyagkészlet:	12 876 liter
Hatótávolság:	1500 km

Vízi aknamentesítés

Az AM hajó fő feladata az aknamentesítés, melyet a fedélzeten elhelyezett aknamentesítő berendezésekkel, valamint az általa vontatott aknamentesítővel (KRAM) lát el. A vízi aknamentesítés fő sajátossága, hogy az aknamentesítőt a hajó vontatja. Ennélfogva a hajó halad át elsőként az aknaveszélyes területen, tehát valamilyen módon védekeznie kell az aknákkal szemben.

AZ AKNAMENTESÍTŐ HAJÓ MÁGNESES VÉDELMI RENDSZERE

A hajómágnesség és a mágneses védelmi rendszer elve

A hajó mágnessége a Föld mágneses terének és a hajó építése és használata során kifejlesztett állandó hatása következtében alakul ki. A jelenség a hajónak – a Föld mágneses terében való – jelenléte és mozgása következtében jön létre. A Föld mágneses terében – a hajó mozgása által – létrejött torzulásokat érzékelik és használják fel a mágneses és indukciós gyújtóval szerelt aknák, ezért ezeket a mágneses mezőben okozott eltéréseket kell kompenzálni és minimálisra csökkenteni. Ezt a feladatot végzi el a hajóba épített aktív mágneses védelmi rendszer.

AKNAROBBANÁS HAJÓFEDÉLZETRŐL NÉZVE

A KRAM- és az ADS-rendszer retusált vezérlőegységei

A mágneses védelmi rendszer

Az aknamentesítő hajók mágneses védelmi rendszere a hajó irányváltatása, dőlése és bukdácsolása esetén automatikusan állítja be a mindenkor legkedvezőbb mágneses tereket.

A mágneses védelmi rendszer a beépített hajótekercekből és a szabályozó, vezérlő rendszerből áll.

A hajó mozgása a Föld mágneses terében állandó változást okoz, ami megváltoztatja egyben a hajó mágneses terét is. Ennek következtében – a legjobb kompenzáció érdekében – a változás mértékének megfelelően folyamatosan változtatni kell az egyes tekercek által létrehozott mágneses tér erősségét és esetenként irányát is. Ezt a változtatást a mágneses védelmi rendszer vezérlőegysége automatikusan végzi, és ezzel biztosítja az aknamentesítő hajó számára szükséges biztonságos mágneses tereket a mágneses gyűjtővel szerelt aknákkal szemben.

A vezérlőrendszer ezen mágneses terek kialakítását a hajótekercek áramának vezérlésével a Föld mágneses tere alapján végzi, amelyet egy háromtengelyű magnetométer-szonda segítségével érzékel és a hajó főirányának megfelelő függőleges, hossz- és keresztirányú összetevőkre bont. A hajótekercek a főirányoknak megfelelő számban és irányban vannak beépítve az aknamentesítő hajóba.

A mágneses védelmi rendszer részei

- vezérlőszekrény;
- tápegység szekrény;
- háromtengelyű magnetométer-szonda;
- hajótekercek;
- összekötő kábelek.

Harcászattertechnikai adatai:

Tápfeszültség:	3x400 V, 50 Hz
Működési hőmérséklet:	0–45 °C
Működési üzemmód:	automatikus, félautomatikus, kézi
Tekercseket vezérlő kimenő áram:	6 A
Hajótekercek száma:	4 db

Rendeltetése

A berendezés rendeltetése a földmágnesesség – a hajó mágnesességéből adódó – torzulásának kiegyenlítése. A torulás kiegyenlítését a beépített hajótekercek által létrehozott mágneses tér biztosítja.

A magnetométer-szonda

A magnetométer két fő részből, a háromtengelyű magnetométer-szondából és az elektronikus mérőrészből áll. A magnetométer-szonda a hajóárbc-csúcson kiképzett tartón, védőbúrában van elhelyezve.

A hajótekercek fajtái:

- hosszirányban beépített tekercs;

- függőleges irányban beépített tekercs;
- keresztirányban beépített tekercs;
- a gépház védelmét ellátó tekercs.

KOMBINÁLT RÁHATÁSÚ AKNAMENTESÍTŐ RENDSZER

Automatikus szabályozóegység

Az automatikus szabályozóegység alaprendeltetése a kombinált ráhatású aknamentesítő rendszer elemei működésének automatikus vezérlése, beállított programok alapján. Ezenfelül folyamatosan méri és kijelzi a kombinált ráhatású aknamentesítő rendszer (KRAM) által létrehozott mágneses tér nagyságát és a KRAM által előidézett akusztikus tér meglétét. Az aknamentesítést követően automatikusan megszünteti a KRAM visszamaradó mágnesességét.

(Ezen funkciók természetesen manuálisan is elvégezhetőek.)

Harcászattertechnikai adatai:

Működési üzemmód:	automatikus, kézi
Tápfeszültség:	3 x 380/220 V 50 Hz
Működési hőmérséklettart.:	0–40 °C
Páratartalom:	90%-ig
Beállítható vezérlőprogramok száma:	4 db

Kombinált ráhatású aknamentesítő (KRAM)

A hajó mögött biztonságos távolságban vontatva egy valóságos hajóhoz hasonló mágneses és akusztikus teret hoz létre, ezzel működésbe hozza a mederfenékre telepített aknáknak gyűjtőit és elmozdítja azokat. Felépítésénél fogva – 10 és 20 mm vastag acéllemez, hengeres úszótest alakúra formázva, vízmentes válaszfalakkal – képes több víz alatti robbanás felvételére.

Harcászattertechnikai adatai:

Hossza:	18,1 m
Átmérő:	1,22 m
Tömege:	17 000 kg
Merülése:	1 m
Légkamrák száma:	9 db

Akusztikus aknamentesítő (PAM-1)

Az akusztikus aknamentesítő a valóságos hajóhoz hasonló akusztikus mező létrehozását végzi. A létrehozott akusztikus mező alkalmas arra, hogy működésbe hozza a mederfenékre telepített aknáknak akusztikus gyűjtőit és ezzel megsemmisítse azokat. A PAM-1 szerves része a KRAM-nak, annak első harmadába építették be, így ez az aknamentesítő berendezés is képes több aknarobbanást elviselni.

Elektronikus erőmérő (ED-1)

Az elektronikus erőmérő a kombinált ráhatású aknamentesítő berendezéssel végrehajtott aknamentesítés során a KRAM és a hajótest között fellépő vonóerők folyamatos mérésére és egy előre beállított vonóerő túllépésének kijelzésére szolgál.

Ezt a berendezést a KRAM vontatókábele és a hajó vonószeme közé helyezik fel, hogy aztán az egy vezérlőegységbe továbbítsa a mért adatokat. A vezérlőegység a fő vezetési ponton található. A fő vezetési ponton az aknamentesítő hajó elektroaknász beosztású tiszthelyettese figyelemmel követheti a KRAM vontatása során fellépő vonóerők nagyságát, és azok kritikus szintre történő emelkedésekor oldhatja a vontatókábel.

KRAM MÁGNESES BESZABÁLYOZÁSA

HÁTSÓ FEDÉLZET KRAM KIENGEDÉSÉHEZ FELKÉSZÍTVE

Harcászatechnikai adatai:

Méréshatár:	5 t
Mérési hiba:	kevesebb mint 2 %
Tápfeszültség:	24 V
Működési hőmérséklet:	0–45 °C
Páratartalom:	90 %

VK-12 tápkábel

A VK-12 tápkábel a KRAM és az aknamentesítő hajó közötti elektromos kapcsolat biztosítására szolgál. Energiával látja el a KRAM mágnesező tekercseit, a PAM-1 akusztikus aknamentesítő berendezést, valamint a vezérlőegységbe vezeti a KRAM által kibocsátott jeleket.

Harcászatechnikai adatai:

Erek száma:	12 db
Szigetelés:	érszigetelés és külső szigetelés
Hossz:	220 m

BDG-16 generátor

A BDG-16 egyenáramú generátor a KRAM-ot látja el elektromos árammal. Vezérlését a fő vezetési ponton lévő vezérlőegység végzi. Maga a generátor az aknamentesítő hajó gépházába van beépítve.

Harcászatechnikai adatai:

Névleges teljesítmény:	16 kW
Névleges feszültség:	220 V
Gerjesztett feszültség:	egyenfeszültség 0–36 V-ig
Fordulatszám:	1500 ford./perc

AZ AKUSZTIKUS ÖNVÉDELMI RENDSZER

Az aknamentesítő hajók tevékenységének bénítására, illetve megsemmisítésére az ellenség főleg az akusztikus gyújtóberendezésekkel szerelt, érintkezés nélküli fenékaknákat alkalmazza. Az akusztikus aknagyújtóra a hajó víz alatti akusztikus tere hat, amelynek összetevői a következők:

- a hajótest rezgése, vibrálása;
- a hajócsavarok által keltett zörejek (kavitáció)⁵;
- hidrodinamikai zajok.

A hajó által keltett akusztikus tér összetevőinek hatására az akusztikus gyújtóval szerelt aknák elműködnek. Az aknamentesítő hajó akusztikus önvédelmi rendszere összetett, legfontosabb eleme az AEL-1 akusztikus önvédelmi rendszer, melynek fő részei a következők:

- bombavető szerkezet;
- tár (sín);
- akusztikus kisbombák.

Az akusztikus bombasorozat elméleti hatása

A hajótól, illetve a bombasorozat robbanási területétől 600 m sugarú körzetben a robbanás által keltett zajszint erőssége 100 decibel (dB) felett van. Ez a zajszint az akusztikus gyújtóval szerelt aknákat elműködteti, a kombinált gyújtóval szerelt aknák akusztikus (ügyeletes) csatornáját 2-3 perc időtartamra megbénítja, így a hajó alatt és közvetlen közelében aknarobbanás veszélye nem áll fenn. A hajó előtt és mögött 600–1200 m közötti körívben az akusztikus aknagyújtóval felszerelt aknák az alacsonyfrekvenciás zajszint (50-60 dB) hatására elműködnek. Az akusztikus védelmi rendszer működtetését folyamatosan, más hajóval összehangoltan kell végezni.

ÖSSZEZGÉS

Nem szabad megfeledkezni arról a tényről, hogy a fegyverek állandó fejlődésben vannak. Ez vonatkozik a víziaknákra és azok gyújtóira. Így folyamatos fejlesztésre kényszerítik az ellenük tevékenykedő aknamentesítő hajókat és az azokon alkalmazott mentesítő eszközöket, berendezéseket. Napjainkban is folyamatosan jelennek meg újítások mindkét oldalon.

Ugyanakkor az is egyértelműen megállapítható tény, hogy az aknamentesítés folyamatos, igen magas fokú készséget, hozzáértést, kitartást igényel a feladatot végrehajtó állománytól, és állandó hadrafoghatóságot, alacsony hibaszázalékot és gyors reagálóképességet az aknamentesítő rendszerektől. Ezeket csak folyamatos, az állandó változásokra reagáló kiképzéssel és gyakorlattal, valamint a technikai eszközök karbantartásával, megújításával lehet fentartani.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Hhj/1 Szakutasítás az AM típusú hajók elektroaknász berendezéseinek kezelésére
- Hhj/19 Szakutasítás az aknamentesítő hajók alkalmazására
- Daruka Norbert – Sebestyén Tibor: Hadihajós alegységek alkalmazási lehetőségei, vízi átkelés biztosításánál, HADITECHNIKA, 2010/4. szám
- Sebestyén Tibor: Az MS 25 NESTIN aknamentesítő hadihajó, HADITECHNIKA, 1999/3. szám
- Daruka Norbert: A NESTIN MS-25 új feladatai. Műszaki Katonai Közlöny, 2009. évi 1–4. összevont kiadás
- Wikipédia (<http://www.wikipedia.org>)

¹ Akna: a hadviselésben gyakran szükséges az ellenség mozgásának korlátozása, erre szolgálnak a különböző akadályrendszerek, műszaki záruk. Alkalmaznak robbanó és nem robbanó műszaki zárukat, valamint használják ezek kombinációit. A robbanó műszaki zárukban alkalmazott robbanótesteket nevezzük általában aknáknak. Osztályozásuk sokféle lehet, a különböző harctéri igények miatt számos változatuk létezik.

² Aknamentesítő hajó: az aknamentesítés és az aknafelderítés szakfeladatainak teljesítésére rendelt, annak megfelelően épített és felszerelt hajó. A hadiflották állományában a különleges rendeltetésű hajók osztályába tartozik, sebessége a harci hajókénál kisebb, fegyverzete gyengébb és csak védelmi rendeltetésű. A hajótest és a berendezések demagnetizáltak, megjelentek a műanyag hajótestek. A korszerű aknamentesítő hajók állandó mágneses és zajvédelemmel rendelkeznek.

³ Gázló: folyó- v. állóvízek oly sekélye, amelyen emberek vagy állatok híd vagy hajó nélkül átgázolhatnak. A gázló használhatósága nemcsak a víz mélységétől, hanem folyásának sebességétől és fenekének minőségétől is függ. Gázlók főleg ott találhatóak, ahol a folyó mindkét partja sík s a víz folyása lassú.

⁴ Sodorakna: olyan akna, amelyet a víz sodrására bíztak.

⁵ Kavitáció: egy fizikai jelenség, mely akkor következik be, ha egy anyag folyadékfázisból hirtelen gáz fázisba megy át a nyomás esése következtében. Ha a folyadék sebessége hirtelen megnő, akkor az energiamegmaradás törvénye értelmében (Bernoulli törvénye) a nyomása leesik. A keletkező gőzbuborék, ha az áramlás mentén olyan helyre ér, ahol a nyomás nagyobb az ottani hőmérsékletéhez tartozó telített gőz nyomásánál, hirtelen összeroskad, az egymásnak csattanó folyadékfelületek erős akusztikus lökeshullámot keltenek, ami egyrészt erős zajjal, rezgéssel, másrészt a környező szilárd testek eróziójával jár. Ilyen eset fordul elő például nem teljesen elzárt vízcsap szűk áramlási keresztmetszetében, szivattyúknál vagy hajócsavaroknál.

Harai Dénes ny. ezredes:

A SZOLGÁLTATTELJESÍTÉS MINŐSÉGÉNEK MEGALAPOZÁSA

A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Karán a katonapedagógia tárgya keretében tanulják tisztjelöltjeink – a harmadik évfolyam két szemeszterében – az oktatásméleletet és -módszertant, amelyből eredményes szigorlatot is tettek. A tárgy oktatásának célja hozzáadni azt az alkalmazott társadalomtudományi *specifikumot* a felkészüléshez, amelytől tisztjelöltjeink szakmailag jól képzett katonai vezetők lesznek. Az oktatás eredményei nem egy tanárhoz kötődnek, hanem a szakoktatói kar egészéhez, azaz közösek, valamint tisztjelöltjeinket jelentősen segítették a Ludovika Zászlóaljnál szerzett tapasztalataik a pedagógiai szituációk felismerésében, értelmezésében. A katonaoktató mindenkor vezérlő és megerősítő tényezője az összetett nevelési folyamatoknak. A katonai nevelésben is figyelembe vesszünk bizonyos társadalmi hatásokat, például azt, hogy *igen gyors az értékek rotációja, az értékvesztések, átrendeződések, átértékelések szükségszerű részei a jelenlegi folyamatoknak*. Az érték csak addig az, amíg megerősít bennünket, ezért a katona szempontjából a stabilitás az akcióképes nemzeti hadsereget jellemző tartós érték. Meg kell jegyezni, hogy káros médiaelfogultságok is vannak, gondoljunk arra, hogyan lehetett céltáblává a hazájához ragaszkodó, vagy a nemzethez tartozó határon túli magyarok ügyeivel, a kisebbségekkel foglalkozó ember?

A tisztjelöltek az egyetemi oktatás pedagógiai folyamatait tekintve a tanulás-specializálódás időszakában vannak. Ez az időszak az, amikor kialakul a felnőtt gondolkodás szerkezete és megalapozódik a hivatástudat. Ezért a katonapedagógia egyik fő tartalmi célja: ener-

giát adni a hivatásból adódó kemény feladatokhoz. Ha kicsit bővebben akarom kifejtetni, akkor azt mondhatom, hogy a cél – összhangban az életkori, valamint a katonai sajátosságokkal – energiát adni, mélyebben belehelyezni a szakmai összefüggések rendszerébe és gyakorlatiasabbá tenni a tisztjelölteket ezen a területen is. A képzés hatások rendszerében valósul meg, amelyek közül kiemelt jelentősége van a tárgyakból adódó *racionális*, valamint a hierarchiából adódó *szolgálati és érzelmi* hatásoknak is. Az érzelmi hatás itt egyszerűen annyit jelent, hogy hinni kell a katonai hivatásban, a célokban valamint a feladatokban, szüntelenül keresve a jó, gazdaságos megoldásokat. Minden tárgynak – legyen az katonai, műszaki vagy társadalomtudományi – valamilyen képességet fejlesztenie kell, mert csak így alakulhat ki az elvárt képességek rendszere.

Az elmúlt évszázadban a katonai kultúra nemcsak a fegyverek-fegyverrendszerek, a katonai szervezettek és a vezetés, hanem az oktatás-kiképzés területén is igen jelentősen fejlődött. Az egyik legnagyobb szelekciós hatása a tiszt, altiszt kiválasztódására ennek a folyamatnak van, amennyiben a meghatározott kritériumokat következetesen alkalmazzák a felkészítők. Ebben a folyamatban nemcsak biológiai (ösztön), fizikai, hanem szellemi képességeivel is szembesül a tisztjelölt. Charles

de Gaulle, a franciák egyik klasszikus katonai hőse „A kard éle” (Le fil de l'épée) című munkájában kiemeli: „Az ösztönnek tudható be, hogy azok az emberek, akiknek az intelligenciája korlátozott, akik nem spekulatívok, akik sem a kabinetmunkában, sem az elméleti diskurzusokban nem tűnnek ki, azok a harctereken mesterként jelennek meg. Ilyen volt Turenne, akiről tudjuk, hogy nehezen tanult, hogy az esze a tanulmányokban lassú volt és nehezen kapcsolt. Ilyen volt Masséna, akinek a mondánivalója érdektelen volt, szürke, és akiről tompasága miatt még az is felvetődött – Napóleon szerint –, hogy van-e egyáltalán esze, de aki a fegyveres küzdelemben, a harcban annyira átalakult és akkora katonai tehetséget mutatott fel, ami előtt meg kellett hajolni.”

A katona dolga – Charles de Gaulle szerint is – a harc; hozzátehetjük, hogy ezért a felkészítésnek ebben a fázisában az oktatás közvetlen célja sem az, hogy az adminisztráció részére képezzünk tisztjelölteket. Az oktatás jó alapot jelent az alegységszintű katonai vezetési valamint vezetéspedagógiai feladatok átgondolására, a módszerek, eljárások személyes kidolgozására. A kidolgozott katonai vezetési stílus az utolsó szilárd és hatékony faktor például a misszió feszültségterében, ahova határozott feladattal és felelősséggel érkezik az alegységparancsnok. A vezetés oroszánrésze hárul a parancsnokra, ezért már a felkészítés alatt szembesülnie kell egyéni képességeivel, vagy annak hiányával. A képzésben ál-humanista szempontokat nem vesszünk figyelembe, mert amikor a parancsot veszik, csak egy feladat marad: leadni a teljesítményt!

Az amerikai pedagógiai kézikönyvek is a pozitív vezetési képességek közé sorolják:

- a személyesség tekintetében: legyen eltökélt, mutasson karizmatikusságot, legyen felkészült a kockázatokra, keresse a kreatív megoldásokat, tudja kezelni a bizonytalanságot, dolgozzon ki többféle megoldást, legyen beavatkozó (intervenciós) és kezdeményező-készsége;

- a feladatokban: tudjon célokat meghatározni, versenyezni; hatékonyan kezelje a forrásokat, és legyen képes a lehetőségekhez rendelni az erőforrásokat, energiákat; ismerje a hozadékkal járó növekedési célokat, ha szükséges tudjon közvetítést kezdeményezni;

- a felelősség tekintetében legyen képes motiválni és fejleszteni munkatársai személyiségét, hatékonyan menedzselje a csapatát, intézményét, fejlessze a kiképzési feladatokat.

A felsoroltak nem csupán hasonlóak, hanem azonosak a katonai vezető pedagógiai képességeivel. Fontos értékek: az egyéni

hatékonyság, terhelhetőség, rátermettség, sikeresség, szervezőképesség. Tapasztalataink szerint tisztjelöltjeink megértették a tárgy katonai vonatkozásait, így például, hogy a missziós feladatok esetében, minden hadműveleti területen más-más kulturális-morális szabály- és norma-, valamint hagyományrendszerbe kerülnek, amelynek ismerete eredményesebbé teszi a feladat-végrehajtást; valamint azt, hogy minden kultúra más-más küzdelmi ösztönöket, hajlamokat, tudásokat fejleszt ki, azaz minden nemzet másképpen harcol.

Sehol nem annyira igaz Marshall McLuhan kanadai professzor (1911–1980) megfogalmazása, mint a haditechnika esetében, hogy „az eszköz maga az üzenet”. Jól mutatták ezt volt harmadéves tisztjelöltjeink oktatás-módszertani foglalkozásai, közülük is kiemelve: Turi Barnabás: A történelmi íjak; Mákos Dávid: A 152 mm-es (D-20) ágyútarack; Oláh Dávid: Páncélozott szállító harcjárművek; Bartók Gergely: A Merkava (izraeli) harckocsi; Nemcsik Ádám: A Leopard 2A6 nehéz harckocsi; Vad Balázs: Az M1 Abrams harckocsi; Pavlik Péter: Az épület-harc alapelvei; Kovács Bence: Aknavezők; Lakatos Tamás: A tűzérés feladatai támadásban; Vecseri Ádám: A Lockheed F-22 Raptor vadászpilóta; Pásztor Bence: A BMP-1 páncélozott gyalogsági harcjármű; Páncél Balázs: A közeljövő harcterei; Simon Zoltán: A róppályáról; Tuboly Tamás: Figyelés, célmeghatározás, távbecslés; Benczik Gergely: Heinz Guderian (1888–1954); Jurinák Bence: Messerschmitt Bf-109; Némedi Tamás: Az amerikai katonai szellem; Gangel Marcell: A NATO 2010. évi stratégiájáról; Varga Ádám: Az angol fegyveres erők vezetési rendszere; Sántha Gergő: A szíriai helyzet katonapolitikai szempontból – és még sorolhatnám a kitűnő (módszertani) előadásokat. A választott témák is tükrözik, hogy tisztjelöltjeink – fegyvernemük szerint – a hivatás tartalmi kérdéseire koncentrálnak.

A katonai gondolkodás önmagában is tárgyyszerű, megoldásra törő, fegyelmezett. A bemutató foglalkozások igazolták, hogy tisztjelöltjeink képesek az adott tárgy lényegének megfogalmazására, önálló fogalomalkotásra és határozott állásfoglalásra. Az előadások taktikája nem volt túlbeszélő vagy szétbeszélő. Lényegre törően, érvelő stílusban, többségük magabiztosan tartotta a foglalkozásokat. A tárgy egyik oktatójaként fontosnak tartom, hogy az előadásból derüljön ki a tisztjelölt szakmai kompetenciája, valamint a hivatás melletti elkötelezettsége is.

Az előadás:

- emelje ki a bemutatott haditechnikai eszköz működésmódjait, a működés szempontjából fontos részleteket; a ballisztika ábráit (szerves összefüggés van a választott fegyver, a terep és a ballisztika között); valamint a biz-

tonságosságot, különösen a veszélyek elkerülését.

- szabályozza a cselekvést, így a célok sorrendjének, valamint a helyzeteknek a felismerését; ösztönözze az offenzív – harci – magatartást; a taktikai gondolkodást. A technika fejlődése, a haditechnika-történet része a bemutatásnak. Az előadásokból nem maradt ki az évszoknak megfelelő éjszakai és nappali harctevékenység jellemzőire való utalás sem.

A tiszt szolgálatteljesítése minőségének alapjai:

- a tehetség mellett a felsőfokú szakmai és a csapathoz kötődő helyi (lokális) felkészítés;
- a haza védelme és a katonai hivatás melletti elkötelezettség;

- a katonai feladatokban, így a missziós feladatokban való helyállás;

- a magyar katonai szellemiség, amely elsősorban nem az agresszivitás mértéke. Nagy Kálmán (1909–2010) huszárezredes a „Két tábornok / Vetter és Vattay élete, kora, hadművészete” című könyvében – tisztelegve a magyar huszár történelmi érdemei előtt – idézte a m. kir. Honvédség Lovassági Gyakorlati Szabályzatát, amely így határozza meg a magyar lovas szellemet: „*Lovas szellemtől áthatott az az ember, aki jószágos természet mellett bátor szívű; aki lovát önmagánál is jobban szereti és ápolja; aki önmagában, lovában és fegyverében bíz; aki a legválságosabb helyzetben is merész elhatározásra jut és azt nyomban tettel követi; az ilyen ember nem ismer nehézséget, eleme a támadás, és még a hátrálásban is csak eszközt lát arra, hogy kedvezőbb viszonyok közt újból támadhasson!*” Kérdezhetnénk, miért fontos ezt megemlíteni. A honvédség szelleme azért fontos, mert abból teremődik a *hadikultúra*. A minőséget meghatározó faktorokhoz hozzátehetjük még a vezetői követelménytámasztás keménységét, a szabályzatok színvonalát és ismeretét, és még sorolhatnánk.

Összegezve: a bemutatott módszertani részletek és az értékelés jelzik, hogy tisztjelöltjeink hatékonyan éltek az oktatás adta lehetőségekkel. A harmadévesek képesek a pedagógia tárgyban is az önálló témafeldolgozásra, a kiképzési feladatokra való oktatás-módszertani felkészülésre. Az elsajátított mennyiségi-minőségi, valamint elméleti és gyakorlati tudás kijelöli a valamint vezető szakmaiságának határát is. Megértették, hogy az oktatásban, a kiképzésben a kommunikációnak hatékonynak kell lennie, alkalmazkodnia kell a mindenkor helyzethez. Az oktatás felkeltette és növelte a belső igényt az önálló tanulásra, a hatékony oktatási módszerek alkalmazására. A képzés eredményeként képesek a katonai kiképzés szakszerű vezetésére. A „miként működnek a dolgok” mechanikájának ismerete nélkül nincs megértés a katonai területen. A vizsga *konzultatív* volt, mivel egy év múlva csapathoz kerülve a megszerzett ismereteket azonnal alkalmazniuk kell, ezért a *teljes és pontos megértésig kívántuk eljuttatni a tisztjelölteket*. A NATO a katonai vezetési – szervezeti – (ki)képzési kultúrák keresztútja is egyben. Ezért feladatunk a jó módszerek, eljárásokat átvenni és más nemzetek eredetiségéből profitálni. A paraszt, a katona, valamint a pap a magyar hagyomány alapja és forrása. Az oktatás hatására a tisztjelöltek büszkék a magyar katonai hagyományokra, értékekre.

E SZÁMUNK SZERZŐI

Dr. Boldizsár Gábor ezredes, az NKE Hadtudományi és Honvédtisztképző Karának dékánja

Dr. Isaszegi János ny. vezérőrnagy

Dr. Besenyő János alezredes, az MH GEOSZ osztályvezetője

Paulov Attila főhadnagy, a HM Tervezési és Koordinációs Főosztály Légügyi Osztály munkatársa

Gál Csaba ny. mk. ezredes

Dr. Lippai Péter ezredes, az MH 5. Bocskai István Lovászdandár parancsnok-helyettese

Susztér Attila alezredes, repülésbiztonsági főnök (MH 86. Szolnok Helikopter Bázis)

Makai Sándor őrnagy, mb. zászlóaljparancsnok-helyettes (MH 86. Szolnok Helikopter Bázis, harcihelikopter-zászlóalj)

Bakcsi Dávid főhadnagy, repülésirányító tiszt (MH 86. Szolnok Helikopter Bázis)

Vígh Tibor alezredes, kiemelt főtiszt, az MH ÖHP Parancsnoki Iroda irodavezető-helyettese

Sebestyén Tibor zászlós, főkormányos (MH 1. Honvéd Tűzszerész és Hadihajós Ezred)

Dr. Harai Dénes ny. ezredes, egyetemi tanár (NKE)

Dr. Farkas Gyöngyi, a HM HIM Hadtörténelmi Levéltár főlevéltárosa

Dr. Szabó Miklós ny. altábornagy, hadtörténész, akadémikus

Dr. Klemensits Péter történész

Dr. Szakály Sándor hadtörténész, az MTA doktora, tanszékvezető egyetemi tanár (KRE)

Dr. Fekets Zoltán őrnagy, zászlóalj-törzsfőnök (MH 25. Klapka György Lovászdandár)

Dr. Murinkó Attila mk. alezredes, az MH Vezetési és Doktrinális Központ kiemelt főtisztje

Dr. Farkas Györgyi:

MÁRIA TERÉZIA KIRÁLYNŐ MAGYAR GÁRDÁJA

„Vajjon tudnánk-e buzdítani az utódokat a nemes példák követésére, ha a bűnösök iránt elnézést tanúsítanánk, s a derék, becsületes emberek tettei felett könnyedén átsiklanánk?”¹ Báróczy Sándor kir. magyar nemesi testőr költői kérdése ez, amidőn e nemes testületben eltöltött 40 évi szolgálatának eseményeit papírra vetette.

Mielőtt azonban az 1760 júniusában Mária Terézia által felállított magyar nemesi gárda történetébe belefognánk, emlékezzünk meg az „elődról” is, nevezetesen II. Rákóczi Ferenc „nemesi kompániájáról”.

1707. elején az erdélyi rendek fejedelemmé választották II. Rákóczi Ferencet. Április 26-án Kolozsváron történt az ünnepélyes beiktatása. Így emlékezik erről:

„... Kolozsvárra mentem, ahol 100 nemesből álló századot avattam föl Nemesek Társasága néven, és én lettem az ezredesük. Akik ebbe beléptek, azoknak a vármegyéjüktől hiteles bizonyítványokat kellett hozniuk, hogy régi nemesi családból származnak. Karabélylyal, karddal és pisztollyal voltak fölfegyverezve, s ketten közülük mindig szobám ajtaja előtt álltak őrt. Gyalog és lovon is gyakoroltattam őket. Az volt a tervem, hogy idővel katonai rendet alapítok Isteni Gondviselés elnevezéssel, és e századnak kellett volna a rend alapjául szolgálnia.” Báró Kemény Simon (a hasonló nevű erdélyi fejedelem unokája) lett a parancsnokuk.²

A fejedelem elképzelése az volt, hogy az erdélyi és a magyarországi fő- és köznemesi ifjabbok magas színvonalú kiképzéssel, műveltségük gyarapításával, a haza számára hasznos polgárokat neveljen ki a testület. „... és mint valami fiatal fák, országunkban beplántáltassanak, s jó és tökéletes felnevelkedések által hasznos gyümölcsöt édes hazájoknak szolgálattá teremtessenek;... nemes vérhez nem illő cselekedettel meg ne mocskolják magukat és ezáltal öfenségét meg ne szomorítsák, hanem jóvendő hasznára az országnak, és leginkább a hadi dolgokban... perficiálván magukat (tökéletesítvén magukat): más hadi tiszteknek helyiben érdemessen succedálhassanak” (léphessenek) – írta Beniczky Gáspár fejedelmi titkár naplójába a Nemes Kompániába való ünnepélyes felvételről 1707. november 23-án Sárospatakon.³ Ugyancsak itt, Sárospatakon tartják majd két év múlva, 1709. május 26-án a zászlószentelést, hirdelve ezzel az állhatatosságot és jellemziládságot, amelyet a fejedelem elvárt az őt őrző testülettől.⁴

A Kompánia részére kiadott, szolgálati szabályzatnak tekinthető edictumban (1707)⁵ összefoglalták mindazon magatartásformákat és cselekvéseket, amelyeket fontosnak ítélték és elvártak egy elit egységtől: a nemes erkölcsök, a lelki élet és az imádság (I–III. articulus=pont) fontosságát. Tiltották a káromkodást, a hamis

esküvést, a veszekedést, a paráznaságot, a részegeskedést, a kockázást, a pénzért való kártyajátékot (IV–IX. articulus). Megkövetelték a nemzethez való hűséget (XI. articulus), a fejedelem iránti elkötelezettséget (XII. articulus). A katonai fegyelem megteremtése érdekében büntetéssel szankcionáltak, ilyen volt pl. a fegyverek tisztán nem tartása (XVIII. articulus).

„Az ki az harcon gyalázatosan viseli magát, és zászlaját s más társait elhagyván időnek előtte elszalad”, a felségsértés büntetést követte el (XXII. articulus).

Leírja a haditörvényszéki vizsgálat menetét, a seregből való kicsapatást (XXIV. Articulus).

Ezek az előremutató pontok át is vezetnek minket Mária Terézia királyi magyar nemesi testőrségéhez, amelynek szolgálati és fegyelmi szabályzatában visszaköszönek mindezek az elvek.

Mária Terézia az osztrák örökösödési (1740–1748) és a hétéves háborúban (1756–1763) tanúsított magyar katonai támogatás köszöneteként állította fel a testületet, Csáky Imre gr. bíboros, kalocsai érsek és gr. Pálffy Miklós kancellár tervezete alapján, amely 1760 februárjában került a királynő elé.⁶ Létszáma 13 tiszti és 120 testőr, akik magyar fő- és köznemesi ifjak voltak és vármegyéjük ajánlására kerülhettek a gárdába. A római katolikus vallás nem volt feltétel. De nem is lehetett. A 4 milliónyira becsült Erdéllyel együtt Magyarország lakossága megközelítőleg 10 millió volt, ebből 2 milliónyi protestáns hívő. Velük szemben tolerancia kellett.⁷ Az 1791–1808. között szolgált összesen 347 személyből például 26 volt evangélista vallású (9%), 40 református (13,8%), 1 lutheránus és 3 óhitű⁸ (majd 1%) is akadt.

Eltartásukra egy testőr alapot hoztak létre. Szálláshelyül Bécs Szent Ulrikról elnevezett külvárosában lévő hg. Trautson János Gyula palotáját vették meg, amelyet nagy kiterjedésű kert övezett.

Mi volt a testőrség a kiváltságlevelük alapján? Egy katonai testület, kapitánnyal az élén, aki magas katonai rangot viselt, csak magyar nemzetiségű lehetett és az uralkodó nevezte ki. Az udvari szolgálat tekintetében a Főudvarmesteri Hivatal, fegyelmi ügyekben az Udvari Haditanács jogi osztálya alá tartoztak. Fő feladatuk a király személyének és az uralkodóház tagjainak őrzése, és az ezzel járó szolgálat teljesítése volt. A testőrök tisztí rangot viseltek, és katonákat megillető tiszteletadásban részesültek. Szolgálati idejük (általában 3–4 év, a későbbiekben jóval több is lehetett) letelte után vagy magasabb ranggal a hadseregbe léphetek át, vagy a polgári életbe térhetnek vissza. A testőrkapitányt pallosjoggal is felruházták, de a halálos ítéletről az uralkodó döntött. A katonai rendeletek rájuk nézve is kötelező érvényűek voltak.⁹

Szolgálati szabályzatukban visszaköszönek mindazok az elvek, amelyeket II. Rákóczi Ferenc is megfogalmazott. Kiemelt az erkölcsös viselkedés, különösen kívánatos az istenfélelem és a kegyesség, valamint a mindennapos istentisztelet (6. pont). Szolgálaton kívül megkívánták a testgyakorlást és a szellemi továbbképzést (7. pont). Figyelemre méltó, hogy a beteg testőrt a kincstár által fizetett orvos gyógyítja, orvoságról is a kincstár gondoskodik (25. pont).¹⁰

Katonai fegyelmük¹¹ megteremtése érdekében megkövetelték a feltétlen engedelmességet a feljebbvaló iránt (3. pont), aki ennek ellenszegült, azt kicsapták a testületből (5. pont). A (szerencse)játéktól, az ivástól, a dohányzástól mind az udvarnál, mind egyéb szolgálati helyükön büntetés terhe alatt tartózkodniuk kellett (10. pont). Fegyvereiket, ruháikat tisztán kellett tartani (12. pont). Aki a katonai szempontból kiadott parancsot vonakodott végrehajtani, mint lázadó büntették (13. pont). Előírták őrszolgálati kötelezéseiket, ami együtt járt azzal, hogy az uralkodói háznál történekről titoktartást vártak el, különben súlyos büntetést helyeztek kilátásba (24. pont). Akit büntetésből a testőrségből kizártak, Magyarországon soha semmiféle katonai állást vagy polgári hivatalt nem kaphatott (30. pont).

Mit jelentett pontosan a testőrszolgálat? Mária Terézia királynő és az uralkodóház tagjai személyének és biztonságának őrzését. Naponként 4 órhelyre (a királynő, férje I. Ferenc császár, József főherceg trónörökös és felesége, Erzsébet főhercegnő szobája elé) 3–3 testőr volt vezényelve, akik a német arciera testőr-séggel együtt fegyveresen őrt álltak az ajtónál éjjel-nappal. (Az éjjeli szolgálatot 1764-ben megszüntették.) Ha az uralkodóház valamelyik tagja Bécsben tartózkodott, díszkíséretet kapott. Naponként, amikor a királyi ház tagjai asztalhoz ültek, mindegyik fogást egy arciera és egy magyar testőr kísért az asztalhoz. Testőrök templomi szolgálatot teljesítettek, amikor a királyi udvar tagjai templomba mentek. Az ünnepi és a vasárnapi istentiszteletre 20 testőr volt kirendelve. Szolgálatot adtak a lovagrendek ünnepein, az uralkodóház tagjainak név- és születésnapjain. A Szent István Rend ünnepén csak a magyar gárda teljesített szolgálatot.¹² Újév napján kézcsoókra járultak az uralkodó elé. Ha az udvar tagjai kikocsiztak, négy testőr a királynőt és a férjét, a többieket két testőr kísérte. Az agarászatnál és a körvadászatokon lovas szolgálatot adtak. Az udvarban kiütött tűz esetén segíteniük kellett az oltásnál. Ha a királyi ház Laxenburgban vagy Schönbrunnban tartózkodott, a szokásos udvari szolgálatot látták el. Halálesetknél két testőr állt díszőrséget a ravatal mellett éjjel-nappal. Amikor I. Ferenc császárt, illetve a királynőt temették, az egész testőrség kísérte a

SZABÓ MÓZES FUTÁRSZOLGÁLATI OKMÁNYA

koporsót egészen a kapucinusok sírkamrájáig.

Voltak azonban ennek a szolgálatnak a fiatal testőrök számára előnyei is, mégpedig az udvari társasági élet. A már említett Báróczy Sándor szerint nem volt olyan ünnepség, táncmulatság, szórakozás, amelyen valamilyen módon a testőrök ne vettek volna részt.¹³

Testőrkülönítmények voltak Pozsonyban az országgyűlések idején 1764-től 1781-ig (12, illetve 9 testőr), Milánóban (25-30 fő), amikor Mária Terézia fia, Ferdinánd főherceg lett a kormányzó (1771–1777), és Budán Sándor Lipót főherceg nádor mellett 1790–1795 között (10 fő).

Fontos és meghatározó feladata volt a testőröknek a futárszolgálat. Az 1778-as bajor örökösödési háborúba elvonult József főherceg trónörökös tiszteket akart igénybe venni futárszolgálatra, de kevesen voltak, ezért édesanyja, Mária Terézia javaslatára magyar testőröket alkalmazott. Az első négy futárja vargyasi Dániel Lajos, Dóczy (I.) József, felcsúthi Gányi Ferenc, tósoóki Soóky János volt. József meglegedésére szolgáltak, így a továbbiakban is rendszeresen teljesítették

ezt a szolgálatot. Úgy tűnik, hogy közülük Soóky János került leginkább a trónörökös, majd uralkodó kegyelme, mert ő járt József kíséretében Moszkvában és Németalföldön is. Ezenkívül megjárta Madridot, Párizst, Londont. 1787-ben a testőrsztag parancsnokává választották.¹⁴ 1790-ben a magyar koronát Budára kísérő testőrkülönítménynek is ő volt a parancsnoka.¹⁵ A másik sokat foglalkoztatott futár irstái Szabó Mózes volt. 1780-ban Bécsből elindulva Rómán keresztül négy lóval tette meg az utat Nápolyig, közben 94 postállomást érintett. 1781. december 27. és 1782. február 11. között Szentpétervárra utazott. 1782. július és szeptember között Brüsszelben és Párizsban, 1783-ban Madridban járt. Közben részletes feljegyzéseket és leírásokat tett.¹⁶ 1785-ben 20 futárszolgálati helyből 14-et magyarok töltöttek be. II. Lipót pozsonyi koronázási ünnepsége alatt 1790 novemberében 8 testőr működött futárként.¹⁷ Ez majdnem az utolsó megbízásuk volt, mert a következő évben, arra hivatkozva, hogy a sok távollét miatt tanulmányaikat nem tudják folytatni, beszüntették alkalmazásukat. Ebben azonban sokkal

inkább közrejátszott az, hogy nyugati útjaik során megismerték a felvilágosodási eszméket és azok hordozóivá és terjesztőivé váltak.

A külföld megismerése pedig hozzájárult általános műveltségük emeléséhez. Képzésük elméleti és gyakorlati oktatásból állt. Tanultak mennyiségtant, számtant és mértant, valamint katonai irálytant, és a törvényekkel is meg kellett ismerkedniük. Gyakorlati oktatásukban többek között lovas szakaszgyakorlatokat végeztek, de volt vívás- és táncoktatásuk is. Az előadásokat pontosan kellett látogatni. Német és francia nyelvet is tanultak. A francia ekkor a művelt körökben a társalgás nyelve volt. Úgy tűnik, ez lényegesen népszerűbb volt a németnél, mivel rendelkezés született, hogy a német nyelvizsgát mindenképpen szükséges letenni. Ameddig ezt nem teljesítik, franciát nem tanulhattak.¹⁸ Az 1795-ben kiadott új testőrszabályzat szerint az oktatóknak havonként kellett jelentést tenni tanítványaik előmeneteléről, gyenge, közepes és jó osztállyal minősítve őket. Ezek alapján készítették el minősítvényi táblázataikat, amelyeket évről évre be kellett mutatni az uralkodónak is.¹⁹

A Bécsbe került magyar köznemesi ifjak számára az udvari élet, a szolgálat, a tanulás, a felvilágosodott európai kultúra megismerése nemcsak saját maguk pallérozására szolgált, hanem felismerték, hogy fontos feladatuk és céljuk nemzetük műveltségének is az emelése. Legelsősorban, mivel „nyelvében él a nemzet”, a magyar nyelv kiművelésére kellett gondot fordítaniuk. Testőrírókként emlegetjük azt a kört, amely az 1760-as évek közepétől formálódott. Ide tartozott a három Bessenyei testvér, Boldizsár, Sándor (akinek mint Milton fordítójának már irodalmi neve is volt) és György. Ő lett a leghíresebb közülük. A 25 éves korában megjelentetett önálló művétől, az Ágis tragédiájától (1772) számítjuk hagyományosan a magyar felvilágosodás kezdetét. Felismerte, hogy a kiművelt nemzeti nyelv segítségével lehet csak a tudományt is széles körben terjeszteni. Ezért hangosan sürgette egy magyar tudós akadémia felállítását az 1781-ben írt, de csak 1790-ben Bécsben kiadott „Egy magyar társaság iránt való jámbor szándék” című röpiratával, amely „a tek(intetes) és nagys(ágos) magyar hazának kegyelmes és nagys(ágos) Főrendihez” szöveget, mint „egy hazáját és nemzetét híven szerető magyar”. Tudjuk, szava ekkor még eredménytelenül hangzott el, és majd csak 1827-ben ölt testet a Magyar Tudományos Akadémia. Tagja volt a társaságnak Barcsay Ábrahám, a felvilágosodott költő és egyben katona, aki átélte a hadi élet minden nyűgét, és aki egyéni hangon írt a háborúk pusztításairól, a béke üdvözítő voltáról.

Mellettük emlékezzünk még meg néhány olyan testőrrel, aki vagy még a szolgálat alatt, vagy azután hozzájárult hazája művelődéséhez és kultúrája gyarapodásához.

Közülük tartozott 1760–1766 között szolgálva Szatmáry-Királyi Pál, aki egyben kiváló tehetségű festőművész is volt. Főként arcképeket, csendéleteket festett. Az ő édesapja, itt egy újabb kapocs a Rákóczi-korral, az a Szatmáryi Királyi Ádám, aki II. Rákóczi Ferenc fejedelem apródja és íródeákja volt. A szabadságharc bukása után elkísérte a fejedelmet Lengyelországba és Franciaországba (1711–1717). Naplója, melyet e két országban töltött

idő alatt vezetett, az egyetlen hiteles magyar forrás a fejedelem bujdosásáról.²⁰

Korponay (komonkai) János 1837–1842 között volt testőr. Az ő nevéhez fűződik a magyar hadi irodalom kezdete. Az MTA levelező tagja 1843 decemberétől. A „Hadi földírás” című művéért az uralkodótól aranyérmét kapott. A szabadságharc idején 1848. június és 1849. június között a magyar hadügyminisztérium elnöki osztályának a titkára, majd vezetője, államtitkári rangban. Feladata a Tiszántúl, majd a Duna-Tisza köze népfelkelésének megszervezése volt. Aradon 1849-ben halálra ítélték, majd kegyelemből 16 évi várfogságot kapott. Kiszabadulása után Abaúj vármegye levéltárnokaként dolgozott.

Gömöry Gusztáv 1840 és 1845 között szolgált a testőrségnél, innen a 37. (Máriássy) gyalogezredhez került. Harcolt Olaszországban; 1849-ben Velence ostrománál tüntette ki magát. 1859-től a cs. kir. hadilevéltárban dolgozott. Hazai hadtörténelmi irodalmunk jeles képviselője, hadtörténetírő.

Kozma (leveldi) Ferenc 1845–1848 között teljesített testőrszolgálatot. A szabadságharc idején, 1849. február 1-jétől a 10. (Vilmos) huszárezrednél szolgált. Később a mezőhegyesi lötenyésztés egyik megújítója lett.

A testőrök többsége azonban mégis inkább a katonai pályát választotta, és itt futott be nagy ívű pályát. Liphay Zsigmond táblabíró fia felvételi kérelmében így indokolja szándékát: „Édes Hazánkhoz vonzó érzésemből s tiszta szeretetemből, mint édes atya gyermekem boldogítását is eszközölni óhajtván...a Magyar Nemes Testőrző Sereghez adni óhajtanám,...hogyan ő is a Hazának annyi hasznos tagokat nevelt díszes intézetben, Édes Hazánk védelmére nevelődhesse...”²¹

Az édes Haza²² védelmében pedig sokan áldozták közülük az életüket és/vagy szereztek vitézségükkel nevet maguknak. Álljon itt néhány méltatlanul elfeledett gárdista haditette.

Br. Liphay (kisfaludi) Antal 1764–1768 között volt testőr. A törökök elleni háborúban, 1788-ban Újpalánka mellett 500 emberrel kivonulván, a török csapatokat visszaverte, a megszállt sáncokat elfoglalta, majd ugyanez év novemberében éjjel 100 emberrel Gradistje ellenséges területen az ellenség összes élelmiszerkészletét és poggyászát zsákmányul ejtette, ezért a Mária Terézia Rend²³ lovagkeresztjét kapta. 1790-ben Negotinnál tanúsított vitézségéért ezredesi, 1795-ben tábornoki rangot kapott. Végigharcolta az olasz hadszínteret, Castiglionénál súlyosan megsebesült 1796. augusztus 5-én, de tovább harcolt. 1798-ban altábornagy és hadosztályparancsnok. Verona mellett 1799-ben szerzett életveszélyes sebesülésébe 1800 elején, Páduában halt bele.

Br. Hrabovszky (hrabovai) János 1795–1797 között volt testőr. Főhadnagyként kezdte katonai pályafutását a 34. (Esterházy Antal) gyalogezredben. 1805-ben a vezérkarnál szolgált. Részt vett a francia hadjáratban. 1809-ben a Dalmáciában tartózkodó szövetséges csapatok vezérkari főnöke. Sebenico bevételére az ő érdeme, ezért a Mária Terézia Rend Lovagkeresztjét kapta. Végigharcolta az olasz háborúkat. 1837-ben altábornagy. 1847-ben Horvátország és Szlavónia kormányzója. 1848. május 11-én a magyar kormány királyi biztossá

SZÍNHÁZLÁTOGATÁSI RENDELKEZÉS 1900-BÓL

nevezte ki. Parancsot kapott István nádortól, hogy Jellasicsot mint hazaárulót fossa meg a rangjától. Erre már nem került sor, de az alakuló szerb csapatokat szétszórta. Ez év őszén országos főhadparancsnok. Az 1849 elején Pestre bevonuló Windisch-Grätz elfogatta. A császári haditörvénysek 1850 márciusában Bécsben halálra ítélték, amelyet azután 10 évi várfogságra enyhített. Olmützben raboskodott, és csak néhány nappal a halála (1852. szeptember 18.) előtt nyert kegyelmet.

Gr. Vécsey (hernádvécsei és hajnáskeői) Ágoston katonai pályáját a 28. (Wartensleben) gyalogezredben kezdte zászlósként. Harcolt a törökök és franciák ellen. Majdnem valamennyi ütközetben kitűnt merész, de egyben ügyes hadmozdulataival. Végigjárta a katonai ranglétrát, míg végül 1840-ben lovassági tábornok lett. Ő volt az, aki az austerlitz-i csata (1805. december 2.) után I. Ferenc királyt 150 huszárral Napóleon császárhoz kísérte. A testőrségnek 1840-től 1850-ig utolsó parancsnoka. Fia, Károly az aradi vértanúk egyike.

A testőrséghez összesen felvett 1315 testőrből 23-an kapták meg a Mária Terézia Rendet.

A kir. magyar nemesi testőrség létszáma az uralkodóház tagjai számának csökkenésével, valamint ellátási költségeik előteremtésének nehézségei miatt folyamatosan csökkent. A Mária Terézia korában meglévő 120-as létszámú csapat 1848 elejére 40 főre apadt.

A forradalom és szabadságharc kitörése után sokan lemondtak testőrszolgálatukról és hazatértek a honvédseregbe. Görgey Artúr és testvére Ármin, Klapka György, Török Ignác, Répásy Mihály, Gál László, Klauzál József katonai képzettségükkel fogva a tábornoki, illetve a törzstiszt karba is bekerültek.

1849-ben részben a magyar szabadságharc retorziójaként, részben mert a testőrlétszám teljesen lepadt, intézményét megszüntették²⁴, bár még egy éven keresztül zajlott a felszámolása.

Újjászervezésére az 1867. évi kiegyezési tárgyalások és I. Ferenc József Magyarország

királyává történő koronázása között, 1867 áprilisában került sor. A létrejövő új testületben már sem a magyar honosság, sem a nemesi cím nem volt kötelező, tagjaikat a hadseregből vették át.

FELHASZNÁLT IRODALOM

A magyar testőrségek névkönyve 1760–1918. Összeállította: tiszabeői Hellebronth Kálmán. Stádium (1939)
Báróczy Sándor feljegyzései a Magyar Nemesi Testőrség életéből 1760–1800-ig. Összeállította: Krudy Ferenc. Kiadja a m. kir. Hadilevéltár Bp., 1936.

¹ Báróczy Sándor feljegyzései a Magyar Nemesi Testőrség életéből 1760–1800-ig. Összeállította Krudy Ferenc. Kiadja a m. kir. Hadilevéltár, Bp., 1936. 88. p.

² II. Rákóczi Ferenc fejedelem Emlékiratai a magyarországi háborúról, 1703-tól annak végéig. Szépirodalmi Kiadó, Bp., 1979. 182–183. p.

³ (Folia Rákócziana 1.sz. Zachar J.: Bercsényi László a Rákóczi-szabadságharc kapitánya, Franciaország marsallja /válogatott források) Vaja, 1979. 44. p.

⁴ Rákóczi források. II. Rákóczi Ferenc ezertizenkét napja. Beniczky Gáspár fejedelmi titkár diáriuma 1707–1710. Nap Kiadó (2005.), 217. p.

⁵ HL H 1707/5.

⁶ HL VI.1. 1760.1/1.

⁷ H. Balázs Éva: Új dinasztia – megújuló magyar társadalom. In: Császár és Király. Történelmi utazás Ausztria és Magyarország. 1526–1918. kat. Collegium Hungaricum. Szerk. Fazekas István, Ujvári Gábor 2001. 68.p.

⁸ A keleti keresztény egyházhoz tartozó

⁹ HL VI.1. 1760.1/4.

¹⁰ HL VI.1. 1760.1/21. Szolgálati Szabályzat

¹¹ HL VI.1. 1760. 1/8. Fegyelmi Szabályzat

¹² HL VI. 1. 1765/6-8.

¹³ Báróczy Sándor feljegyzései a magyar nemesi testőrség életéből 1760–1800-ig. Összeállította: Krudy Ferenc. Kiadja a m. kir. Hadilevéltár Bp., 1936. 17–25.p.

¹⁴ Uo. 1787/19–20.

¹⁵ Uo. 1790/19–34.

¹⁶ HL Personalia, VII. 6. az irsai Szabó család fondja

¹⁷ HL VI. 1. 1790/19-40.

¹⁸ Uo. Dienst u. Befehls-Protokolls 1837. febr. 12.

¹⁹ Báróczy Sándor feljegyzései a magyar nemesi testőrség életéből 1760–1800-ig. Összeállította: Krudy Ferenc. Kiadja a m. kir. Hadilevéltár Bp., 1936. 78. p.

²⁰ Rákóczi-tár I. kötet, szerk. Thaly Kálmán, Pest, Lauffer Vilmos kiadása 1866. 233–398. p.

²¹ HL VI. 1. 1829. június 15.

²² A Hazán itt természetesen a Habsburg Birodalom keretei közt élő országot kell érteni.

²³ A Habsburg Birodalom legrangosabb katonai kitüntetése. Odaítélésénél a kiemelkedő katonai teljesítményt vették alapul.

²⁴ HL VI. 1. 33/8. 1849. július 7.

Dr. Szabó Miklós ny. altábornagy:

A PÁNCÉLOS (GÉPESÍTETT) HÁBORÚ ELMÉLETÉNEK FŐBB KIDOLGOZÓI, TOVÁBBFEJLESZTŐI, VALAMINT AZ ELMÉLET FONTOSABB TÉTELEI*

A hatalmas áldozatokat követelő I. világháború csak annyiban igazolta a századforduló katonai teoretikusainak, gondolkodóinak (többek között: *Schlieffen tábornok* és *Foch marsall*) elképzeléseit, hogy milliós tömeghadseregek vívják majd, továbbá minden korábnál nagyobb erőfeszítést, valamint hatalmas ember- és anyagáldozatot követelő lesz! (Foch marsall) Ugyanakkor nem teljesül az a meglátás, hogy rövid lefolyású lesz. (Schlieffen tábornok és Foch marsall)

A négyéves küzdelem végén egyértelműen bebizonyosodott – egyebek mellett –, hogy:

- nem lehetséges a gyors győzelem kivívása; kidolgozatlanok a koalíciós vezetés kérdései;
- meghatározó szerepű a hátszág (hadigazdaság) szilárdsága;
- csak gyors hadászati átcsoportosítások vezethetnek eredményre;
- rendkívüli jelentőségre tett szert a manőver (vasúti, gépkocsi-);
- a milliós tömeghadseregek tevékenysége, a több hadszíntér, a több ezer kilométeres arcvonal, valamint a 250–300 km-es hadműveleti mélység lehetetlenné teszi a háború régi módon való vezetését;
- nincs döntő ütközet, több hónapos, széles arcvonalon végrehajtott ütközetek sora hoz megoldást – szükség van hadműveleti szintű vezetésre, kialakulóban a hadműveleti művészet, így
- sikert csak összefegyvernemi együttműködés hozhat!

Ezen túl azonban az új harceszközök és harcanyagok megjelenése érzékeltette az esetleges kibontakozás lehetőségét. Így, az egyre nagyobb számban megjelenő és mind differenciáltabb feladatok végrehajtására alkalmas repülőgépek egyértelműsítették jövőben várható hatalmas szerepüket. A harci gáz megjelenése (1915. április 22., Ypern: 6 km szélességben 5000 halott és 10 000 gázsérült) az ellenség tömeges megsemmisítésének „távlátát” vetítette előre. A brit harckocsi („tank”) első megjelenése (1916. szeptember 15.: 49 Marc-I. a somme-i csatamezőn), a 6 km/órás „sebességével”, gyenge terepleküzdő-képességével és 37 km-es hatótávolságával – az átmeneti lélektani hatáson túl – inkább

még csak „születési látélet” volt. Bár az 1917 végi cambrai-i tankcsatát megívó 378 harcokocsik már a „tömegesség” érzetét kelthette, de az együttműködés hiánya szertefoszlatta a sikeres harcászati áttörés (12-15 km) kifejlesztésének lehetőségét. Az e hiányosságok kiküszöbölését követő 1918. augusztus 9-i amiens-i csata – ahol a szokásos tüzérségi tüzet mellőző (meglepés) 427 brit harckocsi támadását a megindulás pillanatától 2000 löveg és 400 repülőgép támogatta, így 30 km szélességben sikerült áttörni a német arcvonalat, s visszavonulásra kényszeríteni az ellenséget – már egyértelműsítette: a jövő háborújában meghatározó szerepet kaphatnak – a légiérrel együtt – a páncélos- (gépesített) csapatok.

A páncélos- (gépesített) háború elméletének kidolgozói közül első helyen kell említeni a megfelelő háborús tapasztalattal rendelkező *John Fullert*¹, aki először a harckocsi megjelenését és alkalmazásuk

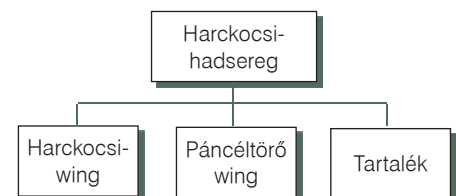

JOHN FULLER VEZÉRNAGY

kezdeti tapasztalatait foglalta össze az 1918-ban megjelent „Harckocsik az 1914–18. évi nagy háborúban” c. munkájában, de – sok más egyéb mellett – fő elméleti munkájának „A gépesített erők hadműveletei” (1932) tekinthető. Ebben kifejtette, hogy a nagy, tömeghadseregek kora lejárt, ezért a gyors győzelem egyedüli eszközei a páncélos–gépesített csapatok, amelyeket állandó harcckészültségben lévő hivatásos hadseregbe kell szervezni (lásd 1. ábra).

Az elképzelés szerint a harckocsiwing lefedítő harckocsi csapatokból, önjáró tüzér-

1. ÁBRA

harckocsi-csapatokból, valamint romboló harckocsicsapatokból; a páncéltörő wing gépvontatású páncéltörő lövegekből és gépvontatású gépágyúkból, míg az üldözési feladatokra rendelt tartalékok könnyű harckocsi-, fegyvernemi és szakalegységekből állnak. Ebben az általuk megvívandó új hadviselési módban a légielő alapvető feladata a hadászati felderítés, a hátsószágvédelem és a harckocsikkal való szoros együttműködés.

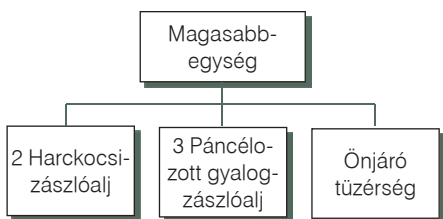

LIDDEL HART ŐRNAGY

E nézetrendszer fejlesztette tovább az ugyancsak brit *Liddel Hart*,² aki sok mindenben egyetértett Fuller tábornokkal, ugyanakkor lényegesen előbbre is lépett. Így írt erről: „Bármennyire volt is néhány nézetkülönbség álláspontjaink és következtetéseink között, a fő kérdésekben

igen közel kerültünk egymáshoz. Fuller arra az álláspontra jutott, hogy a harckocsi egyedül is uralhatja a jövő harcterét; a gyalogságot csak a harckocsik által birtokba vett terület megszállására alkalmazta volna. Én azon az állásponton voltam, hogy a későbbiekben mozgékonyabbá tett gyalogság nélkülözhetetlen a harckocsikkal együttműködésben egy páncélos kötelék (sic!) keretében; a gyalogságot a védett akadályok leküzdésénél használnák segítségként. Úgy képzelem el őket, mint »harckocsizó matrózokat«, akik páncélozott járműveken a »szárazföldi flottával« nyomulnak előre, másképpen kifejezve, mint gépesített eszközökre ültetett gyalogságot.³ Ezt a szemléletet tükrözte az általa megálmodott magasabbegység felépítése is (lásd 2. ábra).

2. ÁBRA

Szerinte a légielő egyenesen forradalmasítja a hadviselést, így – a fentiekkel együtt – egyértelmű a Fuller tábornokkal való összevetésének konklúziója is: „Ez volt az a kiegészítő tézis, amelyért sikraszálltam, amikor a gépesített hadviselésre és a páncélosok és a légielő együttműködésére vonatkozó tételekért mint meghatározó tényezőként kiálltam. Röviden: Fuller a kizárólag harckocsiból álló hadsereg fejlesztése mellett foglalt állást, magam a minden részében gépesített hadsereg mellett, amelynél a segédfegyvernemeknek páncélozott járműveken mozgással lehetővé kellett tenni, hogy szorosan felzárkózza követhessék a páncélosokat.⁴

A talán utolsó „echte” porosz tábornok, von Seeckt⁵ lovassági tábornok az 1928-ban kiadott „Egy katona gondolatai” című munká-

VON SEECKT LOVASSÁGI TÁBORNOK

jával járult hozzá a jövő háborújának kérdéséhez. Egyrészt mert lovassági tábornok volt, másrészt, mert a '20-as évek végén még nem öltött tömeges méreteket a korszerű harckocsik gyártása; természetesen az ő elméletében a lovasságé volt a prioritás. Már a bevezetőben rögzítette, hogy fejtegetései „csak az én véleményemet tükrözik vissza, s nem hozhatók kapcsolatba semmiféle, múltamból esetleg következtethető, hivatalos felfogással sem. A német Reichswehr mostani viszonyait éppúgy mellőzöm, mint ahogy a képzelet szárnyán lebegem, a versailles-i békeszerződés béklyóit sem veszem észre. Csupán a szárazföldi hadseregről szölok...⁶ Ő maga is elvetette a milliós tömeghadsereg jövőbeni lehetőségét: „A tömeghadsereg elve, az egész nép felkelése ma már a múlté, a fureur du nombre (a tömegek dühe – Sz. M.) végét járja. A tömeg nehézkes, nem tud könnyedén mozogni, tehát győzni sem: csupán elnyomni képes... Ezzel szemben... az államok szükségét érzik annak, hogy ellenséges rajtaütés esetén mindenkor kész békebeli hadsereg biztosítsa őket és a létükért való küzdelemre, egész népük ellenállását megfelelően előkészítsék.⁷ Ezért szerinte a jövőben – lehetőleg – önkéntes hivatásosokból álló béke- („fedező”, vagy „működő”) hadsereget kell fenntartani, állományában nagyszámú jól kiképzett, mozgékony lovassággal és gépesített gyalogsággal. „A hadseregek motorizálása a katonai fejlődés egyik legfontosabb kérdése...⁸ – szögezte le. S, bár – jogosan – elvetette az olasz *Douhet* tábornok önálló légi-háború-elméletét, azt egyértelműsítette, hogy a repülőerők által megkezdett támadást az állandó harckészültségben álló csapatok – a „békehadsereg” – leggyorsabb ütemű előretörésének kell követnie.

EIMANNSBERGER NYUGALMAZOTT TÁBORNOK

Az osztrák *Eimannsberger*⁹ nyugalmazott tábornok (a tüzér fegyvernem képviselője) a „Harckocsiháború” (1934) c. munkájában rögzítette nézeteit. Ebben ő is szükségesnek tartotta aláhúzni, hogy a jövő háborújának főszereplői a páncélos és gépesített csapatok, de nélkülözhetetlen a gyalogság

gépesítetttségének, valamint páncéltörő képességének a fokozása is. A harckocsitechnika fejlődését vizsgálva, a „normál” könnyű, közepes és nehéz harckocsik mellett már beszélt úszó, híradó- (rádiós), hídvető, aknataposó és a gyalogság szállítására alkalmas speciális harckocsiról is. Szerinte az összes harckocsitípusnak ren-

delkeznie kell rádió-, távbeszélő- és távirókészülékkel, valamint ködképző berendezéssel, kivéve a könnyű harckocsikat, melyekbe csak parancsvételre alkalmas eszközt kell beépíteni. Mindezek alapján úgy látta, hogy „a páncéljárművek építése már annyira fejlett, hogy a harcászat éppen azt a típust kaphatja meg, amelyekre szüksége van, feltéve, ha ő maga tisztában van az alkalmazással és tudja, hogy mit akar elérni.”¹⁰

Ezt elősegítendő azt javasolta, hogy a csapatát a hadművelési mélységre kell mérni, melyen belül a harckocsidandárok hajtják végre a harcászati, míg a harckocsihadosztályok és a páncélos- (harckocsi-) hadsereg a hadművelési feladatot. Ehhez háromlépcsős hadművelési felépítést tartott szükségesnek:

1. lépcső: 5 gyaloghadosztály és 350 harckocsi – az 1. védőöv (6–8 km) áttörése;
2. lépcső: 1650 harckocsi, gépesített gyalogság és támogató légielő – a 2. védőöv, azaz a harcászati mélység (15–20 km) áttörése;
3. lépcső: 10 páncélosadosztály, 5000 harckocsi, azaz páncéloshadereg! – a 3. védőöv áttörése és a hadművelési siker kifejtése (50 km/nap).

CHARLES DE GAULLE TÁBORNOK

„csapásmérő hadsereg” – mellett tört lándzsát. Ugyanis a történelmi tapasztalatok alapján olyan következtetésre jutott, miszerint „azt az időt, amelyre a népnek egy fenyegető veszély esetén a felkészülésre szüksége van, csak hivatásos katonái önfeláldozása biztosítja. Ebből következik, hogy... szükségünk van... egy mozgékony seregre, mely idővesztés nélkül képes működéskébe lépni, tevékenykedni. Vagyis szükségünk van egy belsőleg szilárd állandó hadseregre.”¹² Tehát, a csapásmérő hadseregnek egységes felépítésűnek, állandó harckészültségben lévőnek, jól kiképzettnek és nagy manőverezőképességűnek kell lennie. Ennek megfelelően, e seregstestnek hat páncélos- és egy könnyű hadosztályból, valamint közvetlen egységekből, összesen 100 000 „ifjú, válogatott önkéntesből és 3000 harckocsiból kell állnia, hogy képes legyen 50 km gyalogságban 50 km/napos támadási ütemre.” Elődeihez hasonlóan felismerte a légielőben rejlő roppant lehetőséget, de ő is csak a harckocsikkal való szoros együttműködésben!

Bár a többek által kidolgozott, de a *Tuhacsevszkij*¹³ marsall nevéhez fűződő „Mély hadművelés elmélete” önálló nézetrendszert alkot, de – a korszerű hadművészet elveit, lehetőségeit és igényeit figyelembe véve – ebben is a hadművelési siker kifejtésének elméleti problémáit igyekeztek megoldani (a

légierő tömeges alkalmazásával, valamint szoros együttműködésével) az önálló gépesített csapatok főirányban való döntő erőfölénye biztosításával. Ennek érdekében a támadó hadműveleti felépítést az 1. légi, a 2. roham-, valamint

TUHACSEVSZKIJ MARSALL

a 3. sikerkifejlesztő lépcsőnek kell alkotnia. Ezen belül a rohamlépcső (harckocsikkal és tüzérséggel megerősített) lövészhadtestek (csapásmérő hadsereg) a 15–20 km mély harcászati mélységet gyorsan áttörik s kijutva a hadműveleti mélységbe, lehetővé teszik a gépesített és lovashadtestekből álló sikerkifejlesztő lépcső szervezett ütközetbe vetését. Ennek a nézetrendszernek a kialakítását az a felismerés tette lehetővé, miszerint „a küzdelem új eszközei, és elsősorban a légierő, a motorizálás és mechanizálás az ellenség fegyveres erő megsemmisítésének kérdésében új lehetőségeket teremtettek. Megszülettek a mély ütközetek formái, amelyek hírnökévé váltak a hadművészet új korszakának, amely biztosította annak lehetőségét, hogy az ellenségre döntő csapást lehessen mérni.”¹⁴

GUDERIAN TÁBORNOK

Igaz, hogy a német *Guderian*¹⁵ már a '20-as években is rendszeresen publikált a páncéloscsapatok jövőbeni alkalmazásáról, de annak következtében, hogy fő művét, az „Achtung! Panzer!”-t („Riadó! Páncélosok!) csak 1937-ben adta ki, abban a szerenc-

sés helyzetben volt, hogy ismerte és hasznosíthatta a korábban megjelent eszmefuttatások egyre letisztultabb lényegét. Így ő is a harckocsik önálló, tömeges, meglepetésszerű alkalmazását javasolta, majd a háború során meg is valósította. Bár minden e témával foglalkozó elődje szükségesnek vélte az együttműködő kötelékek minél azonosabb mozgásképesességét, *Guderian tábornok* ezt úgy fogalmazta alapkövetelménnyé, miszerint az önálló harckocsihadosztályokhoz, azok támadási üteméhez kell igazodnia támadásban minden fegyvernemi köteléknek és szakcsapatnak. Ő is alapvetőnek tartotta a harckocsik és a légierő együttműködését. Szerinte a légierő feladata a hadműveleti felderítés; az ellenség tartalékainak, valamint mozgásának a bénítása, továbbá – Liddel Harthoz és a szovjet teoretikusokhoz hasonlóan – nagy szerepet szánt az ejtőernyőscsapatoknak.

* Részlet a szerző a *Páncélos- (gépesített) háború elmélete és tükröződése az 1931–1944-es évek magyar katonai gondolkodásában című munkájából (kéziratban).*

¹ *Fuller, John Frederick Charles* (1878–1966) vezérőrnagy, hadtörténész és teoretikus. Katonai ismereteit a sandhursti Királyi Katonai Akadémián, illetve a Camberley-i Törzsakadémián szerezte. Szigetországi, dél-afrikai és indiai szolgálat után, az I. világháborúban a Honi Erőknél töltött be törzstiszti beosztást, majd Franciaországban harcolt a 7. hadtest állományában, illetve 1916-tól a Géppuskás Hadtest (a későbbi „Tankhadtest”) főparancsnokságán. Mint hadtest vezérkari főnök, ő dolgozta ki az 1917. évi cambrai-i harckocsitámadás, valamint az 1918. őszi offenzíva terveit. Bár a teljesen gépesített hadseregre vonatkozó – 1919-ben megalkotott – elképzelése soha nem valósult meg, különböző fontos vezetői beosztást látott el, mint az aldershoti kísérleti dandár parancsnoka. http://en.wikipedia.org/wiki/J._F._C._Fuller (Letöltve: 2011. 11. 26.)

² *Liddel Hart, Basil* (1895–1970) őrnagy, brit katonai szakíró, haditudósító. Az I. világháborúban – egyebek között – Ypern és a Somme térségében harcolt századparancsnoki beosztásban, miközben kétszer sebesült. Ezt követően széles körű nemzetközi elismertséget szerzett hadtörténeti, elméleti és haditudósítói tevékenységével. <http://www.spartacus.schoolnet.co.uk/2WWliddel.htm> (Letöltve: 2011. 11. 26.)

³ A páncélos háború elméletének képviselői. Szemelvények a burzsoá katonai teoretikusok műveiből 3. A szemelvényeket válogatta, lektorálta és szerkesztette dr. Száva Péter alez. Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, 1972. 10. o.

⁴ Uo.

⁵ *Seeckt, Johannes Friedrich „Hans” von* (1866–1936) lovassági tábornok (vezérezredes). Az I. világháború idején hadtest, majd hadsereg vezérkari főnök, 1916-ban Galíciában a 7. osztótrák-magyar hadsereg vezérkari főnöke. Nevéhez fűződik a Weimari Köztársaság haderejének (Reichswehr) megszervezése.

http://en.wikipedia.org/wiki/Hans_von_Seeckt (Letöltve: 2011. 11. 27.)

⁶ A páncélos háború elméletének... 3. i. m. 165. o.

⁷ Uo. 166–167. o.

⁸ Uo. 172. o.

⁹ *Eimannsberger, Ludwig Ritter von* (1878–1945) tüzérségi vezérezredes, katonai teoretikus. Az I. világháborúban általában hadtest „tüzéreferensként” szolgált Kelet-Galíciában, „Orosz-Lengyelországban”, az ivangorodi erőd bevételénél (1914–1915), a Somme-nál (1916), illetve az Isonzónál (1917). http://de.wikipedia.org/wiki/Ludwig_von_Eimannsberger (Letöltve: 2011. 12. 01.)

¹⁰ A páncélos háború elméletének képviselői. Szemelvények a burzsoá katonai teoretikusok műveiből 2. A szemelvényeket válogatta, lektorálta és szerkesztette dr. Száva Péter alez. Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, 1971. 13. o.

¹¹ *Gaulle, Charles Andre Joseph Marie de* (1890–1970) francia tábornok, katonai teoretikus, politikus. 1916-ban Verdunnál fogságba esett. A két világháború között több tanulmányt jelentetett meg, amelyekben felhívta a figyelmet a gépesített alakulatok jelentőségére. 1939–40-ban hadosztályparancsnok. 1940 májusában sikertelenül próbálta megállítani Guderian páncélosait, de a kudarc

ellenére ő maga nagyszerű parancsnoknak bizonyult. Jutalmul 1940 júniusától hadügy-miniszter-helyettes lett. Franciaország összeomlása után Londonba ment, és június 18-án megtette híres nyilatkozatát: „Franciaország csatát veszített, de nem háborút.” Bár a britek kezdetől fogva támogatták, az amerikaiak bizalmát csak 1943-ban nyerte el. 1944-ben visszatért hazájába, párizsi bevonulásával pályafutása csúcspontját érve el. Az ideiglenes francia kormány elnöke és a fegyveres erők főparancsnoka volt. Nem hívták meg a nagy szövetséges konferenciákra, amit ő annak tulajdonított, hogy fegyvertársai nem tekintik egyenlő partnernek. 1945–46-ban miniszterelnök, 1958–69 között köztársasági elnök volt. http://www.bibl.u.-szeged.hu/bib/mil/ww2/who/de_gaulle.html (Letöltve: 2011. 12. 01.)

¹² A páncélos háború elméletének képviselői. Szemelvények a burzsoá katonai teoretikusok műveiből 3... i. m. 140. o.

¹³ *Tuhacsevszkij, Mihail Nyikolajevics* (1893–1937), a Szovjetunió marsallja, a hadtörténelem kiemelkedő alakja, a Szovjetunió Forradalmi Katonai Tanácsának elnökhelyettese, a honvédelmi népbiztos helyettese. A legnagyobb stratégiák közé tartozott, katonai zseni és a Vörös Hadsereg büszksége volt, akit a külföldi újságok Vörös Napoleon néven is emlegettek. Harcolt a cári hadseregben az első világháború idején, majd a bolsevikok oldalán részt vett az orosz polgárháború számtalan csatájában és a lengyel–szovjet háborúban. A Szovjetunió első öt marsalljának egyike. Több nyelven beszélt és diplomáciai feladatokat is teljesített pályafutása során. Katonai vezetői pozíciója sokáig megingathatatlanak tűnt, a rábízott feladatokat legjobb tudása szerint végrehajtotta, és gondosan vigyázott arra, hogy ne keveredjen bele a pártpolitikába, a sztálinista rendszer mégis az ellenségének minősítette. 1937-ben letartóztatták szovjetellenes tevékenység, kémkedés és hazaárulás koholt vádjával. A bíróság ítélete szerint fasiszta, lengyel és japán kém, az államrend megdöntésére irányuló szervezkedés vezetője volt. Erőszakkal kicsikart beismerő vallomása után halálra ítélték, és június 12-én hét másik katonai felsővezetővel együtt kivégezték. Sztálin halála után Tuhacsevszkij marsallt 1957. január 31-én az elsők között rehabilitálták. http://hu.wikipedia.org/wiki/Mihail_Nyikolajevics_Tuhacsevszkij (Letöltve: 2011. 12. 01.)

¹⁴ Szemelvények a szovjet katonai teoretikusok és katonai írók műveiből (1917–1940) Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, 1969. 8. o.

¹⁵ *Guderian, Heinz Wilhelm* (1888–1954) német vezérezredes, a páncélos hadviselés megújítója, a villámháborús (Blitzkrieg) taktika fő teoretikusa a II. világháborúban. Az I. világháború idején részt vett a marne-i és a verduni harcokban, majd a német hadsereg főparancsnokságának törzskarában teljesített szolgálatot. A háború után a Reichswehrben szolgált tovább ezredparancsnokként. 1927-ben a hadiszállítás szervezése és a motorizált szállítási taktika kidolgozása volt a feladata. E minőségében szerkesztette össze a páncélos hadviselés alapvetéseit és tanulmányozta más európai államok páncélos egységeit. 1933-ban értekezéseket írt a motorizált hadviselés

jellemzőiről és jelentős szerepe volt a német páncélosok fejlesztésének előmozdításában. Művei felkeltették Adolf Hitler érdeklődését a páncélos fegyvernem iránt. 1935. október 15-én Hitler felkérte Guderiant három páncéloshadosztály létrehozására. 1938. február 4-én altábornagyi rangot kapott, egy nappal később a XVI. hadtest parancsnoka lett. Ezzel az alakulattal vett részt az Anschluss hadmozdulataiban és a Szudéta-vidék bekebelezésében. 1939 januárjában a páncélosegységek főparancsnokává lépett elő, ezáltal a Wehrmacht minden motorizált egységének kiképzéséért, technikájáért és taktikai felkészültségéért felelős lett. A II. világháborúban hadtest-, páncéloscsoportparancsnok, illetve a Parancsnoki Törzs főnöke. 1945. március 28-án a fronthehelyzet kapcsán újból súlyosan összekülönbözött Hitlerrel. Ismét eltávolították a törzskarból és felmentették minden tisztségéből. 1945. május 10-én az amerikai csapatok fogságába esett. Hamarosan Nürnbergbe vitték, ahol a háborús bűnösök perében a vádlottak padjára került. A szovjetek követelték elítélését, ám az angol és amerikai bíró (francia tartózkodás mellett) ártatlannak nyilvánította. Guderiant szabadlábra helyezték, az amerikai megszállási övezetben telepedett le. Az újjászerveződő német hadseregnek azonban szüksége volt Guderian szakértelmére. 1947. június 17-étől a német hadügyminisztérium megalakulását előkészítő „Amt Blank” (tisztá lap hivatal) írnokaként és tanácsadójaként dolgozott. Ottlétere hamarosan felfigyeltek a háborúellenes szervezetek és a Hitler elleni merényletek kapcsán kivégzett tisztek hozzátartozói, emiatt hivatalát egyre erősebb támadások érték. 1954. május 14-én hunyt el. http://hu.wikipedia.org/wiki/Heintz_Guderian (Letöltve: 2011. 12. 02.)

Dr. Klemensits Péter:

A MIDWAYI CSATA

A csendes-óceáni hadszíntér döntő ütközete a második világháborúban

1942. június 4–7. között az Egyesült Államok haditengerészete a Midway-szigetek közelében katasztrofális vereséget mért a japán egyesített flottára, melynek során a japánok négy, míg az amerikaiak egy repülőgép-hordozót veszítettek. A vereséget követően Japán hadászatiilag defenzívába szorult, és mivel veszteségei pótlására képtelennek bizonyult, az amerikaiak végső győzelméhez nem férhetett kétség. Fél év sorozatos kudarcai után 1942 júniusa meghozta a szövetségesek számára az első győzelmet a hódító japánokkal szemben, amely jelentőségét tekintve egyúttal el is döntötte a csendes-óceáni háború kimenetelét. A hadviselés történetében a midwayi csata forradalmi változást idézett elő, hiszen a csatahajókkal szemben egyértelműen bizonyította, hogy a jövő tengeri ütközeteiben a főszerepet a repülőgép-hordozók fogják betölteni. A hordozók eredményes alkalmazásának kérdése ezért döntő jelentőséggel bírt a hadműveletek során.

Az ütközet jelentőségét az is érzékelteti, hogy az elmúlt évtizedek során hatalmas mennyiségű szakirodalom látott napvilágot a témában, melyek közül számos, elsődleges forrásokon alapuló kiváló munka is született. Tisztázásra váró részletek azonban mindig akadnak, ahogy azt az utóbbi időben megjelenő, főleg japán forrásokra támaszkodó monográfiák, tanulmányok is bizonyítják. Céloom, hogy a csata 70. évfordulóján egy rövid áttekintéssel szolgáljak az eseményekről, melynek keretében a legújabb szakirodalmi ismeretek prezentálásával, több korábban nem kellően feldolgozott kérdés vizsgálatával tisztább képet kapunk a hadtörténelem egyik legjelentősebb tengeri ütközetéről.

A JAPÁN STRATÉGIA 1942 TAVASZÁN: A MIDWAYHEZ VEZETŐ ÚT

A Pearl Harbor elleni támadást követően néhány hónap leforgása alatt a japánok elfoglalták Délkelet-Ázsiát és fontos pozíciókat szereztek maguknak a Csendes-óceán nyugati térfelén. 1942 február 15-én elesett Szingapúr,¹ a hónap végén pedig a Holland-Kelet-Indiák helyzete is megpecsételődött. Burmában és a Fülöp-szigeteken a szövetségesek még áprilisban is folytatták utóvédharcaikat, de a japán hódítást nem állíthatták meg. A sikeres villámháború közepette 1942 januárjában megkezdődött a hadműveletek második fázisának tervezése, amely azonban, tekintve a stratégiai célokat, jelentős véleménykülönbséget eredményezett a japán legfelsőbb veze-

tés soraiban. A haditengerészet vezérkara az Ausztrália és az Egyesült Államok közötti kommunikációs csatornák elvágását tekintette legfontosabb célkitűzésének, nehogy a jövőben a kontinens az amerikaiak bázisaként szolgáljon a Japán elleni hadműveletekben. Az elképzelés szerint a Salamon-szigetek és Új-Guinea elfoglalását követően Ausztrália egyes területeinek megszerzése már akár az ország kapitulációjához is vezethet. Ezzel szemben Jamamoto Iszoroku tengernagy, az egyesített flotta főparancsnoka szilárdan kitartott véleménye mellett, melynek értelmében az amerikai repülőgép-hordozókat döntő ütközetre kell kényszeríteni a Midway-szigetek közelében, majd megsemmisítésüket követően Hawaii inváziójára is lehetőség nyílhat.²

Április elején az egyesített flotta és a haditengerészeti vezérkar tanácskozásán Watanabe Jasuji parancsnok, Jamamoto hadműveleti főnöke a Keleti hadművelet (a Midway elleni támadás) és a Hawaii-szigetek elfoglalásának tervezetét igyekezett mindenáron elfogadtatni, de a vezérkar ellenállásával szemben csak úgy sikerült győzedelmeskedni, hogy Jamamoto lemondással fenyegetőzött.³

A hadsereg vezérkarának egyes tagjai India és a Szovjetunió elleni támadásról ábrándoztak és ellenezték a haditengerészet Ausztráliával kapcsolatos terveit, mivel a megszerzett pozíciók konszolidálását célravezetőbbnek tartották a további déli terjeszkedés helyett. Ennek hatására a haditengerészet vezérkara is módosította elképzeléseit és egy kompromisszumos javaslattal állt elő,⁴ melynek a lényege, hogy Ausztrália elszigetelése és a környező szigetcsoportok (Új-Kaledónia, Fidzsi, Szamoa) elfoglalása jelentené a maximális igényeket a térségben.

Nagano Oszami tengernagy, a haditengerészet vezérkari főnöke a hadsereggel folytatott konzultációt követően az Aleut-szigetek elleni hadműveletet egyértelműen favorizálta,

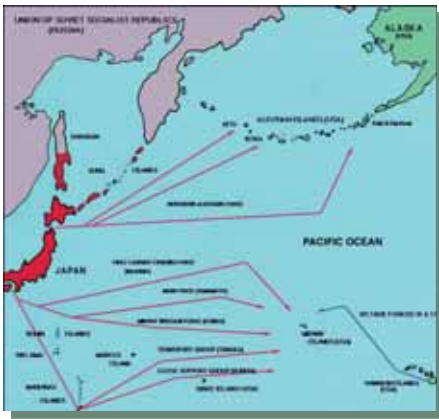
A

Honvédségi Szemle
a világhálón

www.parbeszed.

hm.gov.hu

www.honvedelem.hu

A HADMŰVELETEK SZÍNTERE

de a Midway elleni támadás helyességéről korántsem volt meggyőződve. Az Aleut-szigetek elfoglalásától a keleti védelmi vonalak kitolását remélte, amivel megfosztaná az amerikaiakat lehetséges bázisaiktól abban az esetben, ha a Szovjetunióval is beállna a hadiállapot. Jamamoto mindvégig csupán egy nagy terv részeként tekintett a vállalkozásra és úgy vélte, hogy a legtöbb hasznot az ellenség figyelmének megosztásától lehet várni.

Április 16-án a haditengerészet vezérkara parancsot adott a Midway- és az Aleut-szigetek elleni támadás részleteinek kidolgozására, melyre júniusban Új-Kaledónia, Szamoa és Fidzsi elfoglalása után kerülne sor, de a végleges haditervekhez a hadsereg jóváhagyására is szükség volt. A Doolittle támadás viszont Jamamoto érvelésének kedvezett.⁵

Április 18-án a Hornet repülőgépmozgató fedélzetéről 16 B-25-ös bombázó intézett légitámadást Tokió ellen James H. Doolittle alezredek parancsnoksága alatt. A vállalkozás katonai értelemben nem sok eredménnyel járt,⁶ mindazonáltal az amerikaiak morálját jelentősen növelte a küldetés sikere, és meghatározó jelentőségű következtetések levonására ösztönözte az ellenséget. Japán számára óriási szégyent jelentett az eset, és a további légitámadások elkerülése végett, egyrészt a külső védelmi gyűrű kiterjesztése jelenthette a megoldást, melynek során Midway és Hawaii elfoglalása alapvető célkitűzésnek számított, másrészt az amerikai repülőgépmozgatókat kellett megsemmisíteni egy a Jamamoto által elképzelt döntő összecsapás során.⁷

Nagano tengernagy ekkor már támogatta Jamamoto érvelését, de a birodalmi főhadiszállás április 28-i döntése értelmében Port Moresby és Tulagi elfoglalása, majd Ausztrália elszigetelése kapott elsőbbséget. A hadsereg

vezérkari főnöke, Sugijama Hajime tábornok túl kockázatosnak és nagyratörőnek tartotta a haditengerészet Midway elleni terveit, de végül miután biztosítékot kapott a flottától, hogy egy ezrednél több katonára nem tartanak igényt, jóváhagyását adta a művelethez. Így május 5-én újabb határozat született, melynek értelmében az Új-Kaledónia, Fidzsi, Szamoa hadműveleteket a júniusi Midway- és Aleut-szigetek elleni támadás sikeres végrehajtásáig elhalasztják⁸. Jamamoto szabad kezet kapott.

Az egyesített flotta parancsnoka eredetileg Hawaii elfoglalását szerette volna elérni, de a szigeteket állomásozó amerikai légiőr miatt a közvetlen támadást nem kockáztathatta, ezért Midwayt jelölte meg célpontként, hiszen úgy vélte hogy az amerikaiak számára létfontosságú a szigetek megtartása csendes-óceáni műveleteikhez (tengeralattjáró-bázis), így mindent meg fognak tenni védelméért, ezáltal pedig kiszolgáltatnák flottájukat a túlerőben lévő japánoknak.⁹ A döntő tengeri ütközetben aratott győzelmet követően pedig Hawaii elfoglalása sem jelentene komoly kihívást. Jamamoto tengernagy a Pearl Harbor elleni támadáshoz hasonlóan ezúttal is abban bízott, hogy Hawaii semlegesítése után megnyílna az esély a békétárgyalásokra, és a kompromisszumot az ellenség is előnyben részesítené. Ennek az elképzelésnek voltak támogatói a vezérkarban, ugyanakkor a japán katonai és politikai vezetők többsége 1942 tavaszán elhúzódó háborúra számított, de bízott a végső győzelemben.¹⁰

A HADITERVEK, FELKÉSZÜLÉS AZ ÖSSZECSAPÁSRA

1942 tavaszán a szövetségesek átszervezték a legfelsőbb parancsnoki struktúrát, melynek következtében a Csendes-óceán térsége az USA irányítása alá került. Az amerikai hadsereg és a haditengerészet vezérkarának megállapodása értelmében a Fülöp-szigetek, Új-Guinea és Ausztrália védelme Douglas MacArthur tábornok mint a délnyugat-csendes-óceáni terület főparancsnoka hatáskörébe került, a Csendes-óceán többi térsége pedig Chester W. Nimitz tengernagy alárendeltségébe tartozott. Az USA jelentős erősítést vezényelt a csendes-óceáni hadszíntérra a tavasz folyamán, amely elsősorban légiőr tekintetében mutatkozott meg, és Ausztrália védelme mellett a japán hódítás feltartóztatása képezte célját.¹¹

Jamamoto admirális a Port Moresby ellen indítandó MO fedőnevű hadműveletnek nem tulajdonított nagy jelentőséget, noha a május elejére tervezett vállalkozás jelentős befolyást gyakorolt az események menetére. Bár az amerikai flotta csupán csekély erővel rendelkezett a japánhoz képest, a korall-tengeri ütközet előtt több tényező is az amerikaiaknak kedvezett. Jamamoto, készülve a Midway elleni támadásra, mindössze három repülőgépmozgatót vezényelt a partra szálló erők támogatására, szemben a Lexington és a Yorktown hordozókkal, miközben a Pearl Harborban működő kódfejtő központ Joseph Rochefort parancsnok vezetésével a Doolittle-támadást követően megfejthette a japán haditengerészet JN 25 alaprejtjelsorát, melynek következtében Nimitz tengernagy pontos információkhoz jutott az ellenség szándékáról, erejéről.

A korall-tengeri csata május 8-án döntetlenül ért véget. A japánok a Shoho könnyű hordozót, míg az amerikaiak a Lexingtont veszítették el, miközben a Yorktown is súlyosan megrongálódott, de a Shokaku és Zuikaku hordozókat is ki kellett vonni a harcokból.¹² A Port Moresby partraszállást nem sikerült végrehajtani, végül pedig el is halasztották a hadműveletet, mint később kiderült, örökre. Stratégiai értelemben az USA győzelmet aratott, hiszen fél év sorozatos vereséget követően újtáv állta a japán hódításnak és súlyos csapást mért a világ akkori legerősebb haditengerészetére.

JAMAMOTO TENGERNAGY

Az amerikai hírszerzés főlnyét tovább növelte a japán jelentések megtévesztő túlzott optimizmusa, melynek hatására a hadvezetés úgy hitte, hogy az amerikaiak mindkét hordozója elsüllyedt a Korall-tengeren, tehát a továbbiakban csak a Hornet és az Enterprise jelenlétével kell számolni. (A Saratoga javítás alatt állt.) Az egyesített flotta vezetése a múltbéli sikerekre építve túlzott magabiztossággal készült a MI hadműveletre és lebecsülte ellenfelét. Jamamoto egy rendkívül bonyolult haditervet állt elő, amely ugyan megfelelt a korabeli haditengerészeti stratégiának, de a hordozóknak csupán mellékszerepet tulajdonított az ellenség flottájának megsemmisítésében. Bár a tengernagy a haditengerészeti repülés első számú úttörőjének számított Japánban, továbbra is „a csatahajókat tekintette a flotta királynőjének”¹³, ezért a hordozókkal csak az amerikai főerők előcsalogatását és meggyengítését kívánta elérni, a végzetes csapást viszont a csatahajókkal akarta végrehajtani, lehetőség szerint egy nappali ütközet során. Vezérkarának egyes tagjai a csatahajókat inkább a hordozók közvetlen támogatására szerették volna igénybe venni, de azokat az admirális tervének megfelelően több száz kilométerre a hordozók mögött alkalmazták, várva az amerikaiak felbukkanását.

Jamamoto terve az egész flottát mozgósította, amely rendkívüli erőt képviselt: 8 hordozó, 11 csatahajó, 22 cirkáló, 65 romboló, 21 tengeralattjáró és több mint 200 repülőgép.¹⁴ Az erők koncentrációja döntő főlnyét biztosított volna az amerikaiakkal szemben, de a főparancsnok helyett öt fő csoportra osztotta a flottát, amelyek a távolság miatt egymás támogatására képtelenek voltak. A történészek máig kritizálják ezért Jamamoto hadműveleti tervezését, de nem szabad elfelejteni, hogy a saját erők leplezésének és az ellenség csapdába ejtésének terve megkövetelte ezt a lépést.

Az északi területi erőnek két hordozóval az Aleut-szigetek ellen kellett légitámadást indítania, majd Attu és Kiska elfoglalásával semlegesíteni a térségben állomásozó amerikai légi-erőt. A művelet biztosítására négy csatahajót jelöltek ki. A régebbi szakirodalom általában figyelemelterelésnek állítja be a hadműveletet, melynek maga Jamamoto sem tulajdonított nagy jelentőséget, de a mai ismeretek fényében megállapítható, hogy eredetileg a

Midway elleni támadással egyidejűleg akarták végrehajtani, és a védelmi gyűrű kiterjesztése folytán szerves részét alkotta a japán stratégiai-ának.¹⁵

Nagumo Csucsui tengernagy csapásmérő ereje négy hordozóval képviselte a japán főerőket, melyeknek a Midway elleni támadás lett a feladata északnyugati irányból. A tervek szerint a légitámaszpont követő napon a 2. flotta (1 könnyű hordozó, 2 csatahajó, valamint cirkálók) biztosítása mellett az inváziós erők partra szállnak a szigeteken. Eközben Jamamoto, számítva az amerikai flotta feltűnésére, a három legerősebb csatahajóval 500 km-re nyugatra felkészül a végső összecsapásra, majd az elképzelések szerint az ellenséges hordozók mellett a Pearl Harbornál épségben maradt csatahajókat is megsemmisíti.

Nyilvánvalóan Jamamoto terve alapvetően számolt a meglepés erejével, amelyről a siker döntő mértékben függött, de az ellenség kódfejtői keresztülhúzták számítását. A koralltengeri csatát követően az elfogott rádióüzenetekből az amerikaiak értesültek róla, hogy a japánok nagyobb haditengerészeti kötelék összevonásával támadásra készülnek, ennek pontos helye azonban egyelőre még ismeretlen maradt.¹⁶ Miközben a britek az Indiai-óceánon vártak újabb portyázást, MacArthur tábornok és a haditengerészet vezérkari főnöke, Ernest J. King tengernagy egy újabb Port Moresby elleni hadműveletre számított.¹⁷ Rochefort parancsnok szapata azonban május 24-re kétséget kizáróan megállapította, hogy a japánok célpontja Midway, ezenkívül a támadás pontos időpontját és a részt vevő erők összetételét is sikerült meghatározniuk.¹⁸ Nimitz tengernagy rendelkezésére állt a 16. csapásmérő erő (a Hornet és az Enterprise hordozók) William Halsey altengernagy parancsnoksága alatt, mivel azonban Halsey bőrgyulladás miatt kórházba került, helyét Raymond A. Spruance ellentengernagy foglalta el.¹⁹ Jack Fletcher ellentengernagy a Yorkton fedélzetén a főparancsnok utasítására szintén Pearl Harborba érkezett, noha a korall-tengeri ütközetben a hajó komoly károkat szenvedett és az előzetes becslések szerint három hónapos javításra szorult. Nimitz parancsára végül 72 óras megfeszített munkával sikerült bevezető állapotba hozni, és miközben fedélzetén még dolgoztak a szerelők, kihajózott Midway felé. A haditerv szerint a Fletcher parancsnoksága alatt álló

három hordozónak, kerülve a japán felderítést, Midwaytól kb. 480 km-re északkeletre kellett várakoznia az ellenség feltűnésére. Nimitz úgy hitte, hogy a szárazföldön állomásozó légerővel kiegészülve a repülőgépek számát tekintve nagyjából azonos erőt képviselnek a támadókkal szemben. A Midway-szigetek védelmét szintén megerősítették a hadsereg és a tengerészgyalogság földi és légi egységeivel, a védelmi állások kiépítésétől pedig a partraszállás megakadályozását remélték.

A felkészülés során a japán haditengerészet számos nehézséggel találta magát szemben, melyeket csak részben sikerült áthidalni, de a vezetés önteltsége, a legyőzhetetlenség érzete gátolta a tisztánlátást. Nagumo tengernagy a csatáról készített jelentésében úgy fogalmazott, hogy „az ellenségnek hiányzik az akaraterje a harchoz”, ráadásul „nem ismeri terveinket”, ezért győzelemre számított, noha a felmerülő problémákat sem hallgatta el.²⁰ A haditengerészet a veszteségek pótlását már eddig is nehezen tudta kivitelezni, a tapasztalt pilóták helyettesítésére pedig képtelen volt.²¹ A haditengerészeti légerő fő ütőerejét jelentő Aicsi D3A1 zuhanóbombázó gyártását leállították, és a Nakajima B3N2 torpedóvető esetében is csökkentették a gyártókapacitást, így 1942 második felére a veszteségek minimális pótlása is kétségesse vált. A legutóképebb Mitsubishi A6M2 vadászgép, a Zero pedig (a többi repülőgéptípushoz és a hajókhoz hasonlóan) féléves szakadatlan frontszolgálat után, alkatrészellátás és karbantartás hiányában már az elavultság jeleit mutatta.²² Mindezek ellenére a korall-tengeri csatában megrongálódott Zuikaku repülőgép-anyahajót, feltöltést követően, bizonyos légi egységek átvezénylésével júniusra hadrendbe lehetett volna állítani, de, szemben az amerikaiak hozzáállásával, a japán vezetés részéről erre kísérlet sem történt.

Az amerikaiaknál is voltak problémák. A tapasztalatlan újonc pilóták megfelelő kiképzéséhez szintén nem állt rendelkezésre elég idő, továbbá a haditengerészet által használt Grumman F4F3 Wildcat vadászgépek és Douglas Devastator torpedóbombázók lassúságuk és elavultságuk folytán nem vehették fel a versenyt az ellenséggel. A modern Douglas Dauntless zuhanóbombázó eredményes alkalmazásához pedig a tapasztalatok óvatossá értékelése volt nélkülözhetetlen.

A japán hírszerzés és felderítés csődje nagyban járult hozzá a vereséghez, az eredménytelenség hátterében viszont több tényező keresendő. Részben Jamamoto sietségének is betudható, hogy az amerikai flotta megfigyelésére kirendelt tengeralattjárók későn vették fel pozícióikat, ezért nem értesíthették a főparancsnokságot arról, hogy az ellenséges hordozók már elhagyták Pearl Harbort. Június elején a bázis felderítését hidroplánokkal akarták kivitelezni, viszont a lakatlanok hitt Francia-Fregatt-homokpadokat elfoglalták az amerikaiak, pedig a repülőgépek utántöltését tengeralattjárókról itt szerették volna biztosítani. A japánoknak így semmilyen információ nem állt a rendelkezésükre az amerikai hordozók hollétéről és az ellenfél erejéről.

Jamamoto ugyanakkor az elfogott ellenséges üzenetek növekedéséből és a midway védelem szokatlan aktivitásáról szóló jelentésekből sejtette Nimitz felkészültségét, de

az eredeti terveken nem változtatott, és mivel nem akarta megtörni a rádiócsendet, valamint mivel úgy hitte, hogy Nagumo Tokióból megkapta a szükséges információkat, nem értesítette alárendeltjét a fejleményekről.²³ Mivel június 2-3-án a kód miatt a tengernagy nem folytathatott felderítést, hordozóival gyanútlanul haladt az amerikaiak csapdájá felé.

A HORDOZÓK ÜTKÖZETE

A Midwayről felszálló B-17-es bombázók és hidroplánok június 3-án 9 órakor jelentették a japán partra szálló erők konvoját, majd 12:30-kor az első légitámaszt is megindították, amely azonban eredménytelenül végződött.²⁴ Másnap hajnalban egy hidroplánról indított torpedó eltalálta az Akebono Maru tartályhajót, immáron kétséget kizáróan bizonyítva, hogy a japán flotta Midway elfoglalására készül.

Június 4-én 4:30-kor Nagumo tengernagy elrendelte a szigetek elleni támadást, melynek során a Kaga, Akagi, Hiryu és Soryu fedélzetről 36 Aicsi D3A3-as zuhanóbombázó, 36 Nakajima B5N torpedóvető és 36 Zero vadászgép emelkedett a magasba.²⁵ A szükséges légi őrzáratok mellett egyúttal felderítőgépeket is küldött az amerikai hordozók felkutatására, de a rossz időjárás, a kevés repülőgép és a hatalmas terület következtében eredmény nélkül. (A Tone cirkálóról indított gép csak félórás késéssel szállhatott fel, pedig a kijelölt útirány szerint még idejében rábukkanhatott volna az ellenséges flottára.)

Miután egy amerikai felderítő jelentette a japánok helyzetét, a hadsereg valamint a tengerészgyalogság bombázói és torpedóvetői azonnal bevetésre indultak, miközben a radarok köszönhetően az amerikai vadászvédelem a szigeteken már felkészülten várta a támadókat. A Midway elleni légitámadás nem érte el célját, hiszen ahogy a bombázókülönítményt vezető Tomonaga Joicsi parancsnok jelentette, a kifutópályákat nem sikerült megsemmisíteni és a légvédelem is aktív maradt, ezért a part-raszállás előtt egy második hullámról volt szükség a védelem semlegesítéséhez. Az elavulnak számító Grumman F4-F3-as és Brewster F4A-3-as gépek súlyos veszteséget szenvedtek a harcok során, de a légvédelem segítségével az ellenségnek is komoly kárt okoztak.²⁶

A japán hajókkal 6 Avenger torpedóvető és 4 B-26-os, torpedókkal felszerelt bombázó vette fel a harcot, de csupán három élte túl az összecsapást. A siker hatására, illetve Tomonaga kérésének engedve Nagumo ekkor úgy döntött, hogy egy második hullámat is indít Midway ellen, megszegve Jamamoto utasítását, aki a tartalék erőket az amerikai hordozók ellen kívánta bevetni. Az érvényben lévő előírások szerint a repülőgépek feléltetésben kellett tartani, ez összesen két század torpedóvetőt és bombázót jelentett, melyek közül a bombázók felfegyverzése előre nem történt meg. Reggel 7 óra 15-kor a tengernagy utasítására megkezdődött az általános célú bombák felszerelése, 8 órakor azonban jelentés érkezett a Tone felderítő pilótájától, hogy ráakadt az amerikai flottára, így Nagumo visszavonta korábbi döntését. Mintegy 40 perccel később egy újabb felderítői jelentés megerősítette legkevesebb egy amerikai hordozó jelenlétét a közelben, melynek hatására

SPRUANCE ÉS NIMITZ TENGERNAGYOK

A HIRYU REPÜLŐGÉP-HORDOZÓ

a japán tengernagy komoly dilemmával került szembe. Jamagucsi Tamon ellentengernagy, a 2. hordozóosztály (Hiryu, Soryu) parancsnoka a rendelkezésre álló zuhanóbombázókkal és a vadászgépek felével az amerikai hajók elleni azonnali támadást javasolta, de Nagumo, számítva az első hullám visszatérésére, úgy döntött, először engedélyezi a hazatérők leszállását, majd az erők maximális koncentrációjával az amerikai hordozók ellen fordul.²⁷

Időközben Lofton Henderson őrnagy vezetésével 16 Douglas Dauntless zuhanóbombázó érkezett Midwayről, de a tapasztalatlan pilóták egyetlen találatot sem tudtak elkönyövelni, az egység fele viszont odaveszett, köszönhetően a Zerók tevékenységének.

Nagumo repülőgépeinek a felét a hordozók elleni csapás megindításához át kellett fegyverezni, de nem ez jelentette a legnagyobb problémát az admirális számára. A régebbi szakirodalom egyöntetűen Nagumo hibájának tartotta, hogy a visszatérő gépek fogadását előbbre helyezte az ellenséges hordozók felkutatásánál, és nem hallgatott Jamagucsi javaslatára az azonnali támadás megindításáról, kitéve hordozóit annak a veszélynek, hogy az ellenség újratöltés közben lépje meg légierijét. Egyes szerzők a Tone felderítőjének megkésett pontatlan jelentését, majd a reakcióból származó idővesztést is felelősnek tartják Nagumo döntéséért.²⁸ Tény azonban, hogy újabb támadó hullám indításához minimum 35-40 percre lett volna szükség, melynek során a fedélzet megtisztítása miatt a hordozók egyetlen gépet sem fogadhattak avagy indíthattak volna, amely még az első hullám érkezése nélkül is megoldhatatlan feladatnak tűnt, figyelembe véve a folyamatos ellenséges légitámadásokat, melyek állandó vadászjáratok levegőben tartását tették szükségessé.²⁹ Így módon az amerikaiak végzetes támadása előtt Nagumonak esélye sem volt arra, hogy saját légierijét bevetésre küldje. A tengernagy tisztaban volt korlátaival, és cselekedeteit csak az érvényes japán hadművelési eljárás ismeretében lehet elfogulatlanul értékelni. A legújabb vélemények szerint Nagumo terve, melynek értelmében először vadászgépeivel visszaveri az ellenség támadását, majd amint lehetőség nyílik rá, elküldi a támadó csoportosítást, alapvetően helyesnek ítéltető és akár ki is fizethetett volna, ha még óvatosabb megoldást választ és több vadászgépet tart a levegőben, hiszen az amerikaiak sem jöttek túlerővel.³⁰

Walter Sweeney alezredes vezetésével 17 B-17-es bombázó is megérkezett a szárazföldről, de találatot nem sikerült elérniük, viszont veszteség nélkül távoztak. Nem sokkal később 11 Vultee Vindicator zuhanóbombázó próbálta meg áttörni a japán hordozók vadászvédelmét, de az erős ellenállás miatt inkább a

Haruna csatahajó ellen fordultak, ám küldetésük végül eredménytelenül zárult.

A hajnali felderítői jelentések következtében Fletcher tengernagy ismerte a japán flotta hozzávetőleges pozícióját, és utasította Spruance-t, hogy amint megfelelő helyzetbe kerül, indítson támadást. Nimitz tengernagy és alárendeltjei teljes mértékben tisztában voltak azzal, hogy amelyik fél először talál rá a másikra, döntő győzelmet arathat. Az előzetes tervek alapján Spruance-nak 160 km-re az ellenségtől 9 órakeret kellett megindítani a támadást. Ekkor az amerikaiak már két japán hordozó jelenlétét biztosan ismerték, és Spruance úgy számolt, hogy az ellenség hamarosan elküldi a második hullámot az amerikai hordozók ellen, ezért mindent meg kell tenni, hogy lehetőség szerint még újratöltés közben csaphassanak le Nagumo hajóira.³¹ Ennek megfelelően kockáztatott, és 7 órakeret 240 km távolságból útnak indította légi egységeit, melyekhez 8 óra után, alapos mérlegelést követően, Fletcher parancsára a Yorktown torpedóvetői és bombázóinak fele is csatlakozott (összesen 155 repülőgép). Mivel az amerikai vadászok, bombázók és torpedóvetők minden összehangoltság nélkül egymást követő csoportokban indultak bevetésre, ütőképességük jelentősen csökkent, illetve lehetőséget teremtett az ellenfélnek a védekezésre és a válaszcsepásra – de Spruance a késlekedés elkerülése végett ezt a rizikót is vállalta.

Az amerikai pilóták számára még a felderítési jelentések ismeretében sem tűnt egyszerű feladatnak rátálni az ellenségre, de erőfeszítéseiket végül siker koronázta. Először 9:20-kor a John C. Waldron sorhajóhadnagy vezette torpedóvető-század (Hornet) indított támadást a japán hordozók ellen, majd 20 perccel később az Enterprise torpedóvetői is bekapcsolódtak a küzdelembe Eugene E. Lindsey sorhajóhadnagy vezetésével, de megfelelő vadászvédelem nélkül az alulfegyverzést és elavult Douglas Devastatorok katasztrófális vereséget szenvedtek a Zero vadászoktól, miközben egyetlen találatot sem értek el. Waldron százada mind a 15 gépét elvesztette, de Lindsey századából is csupán négy gép úszta meg a támadást a 14-ből. Az eredménytelenség részben az amerikai torpedók megbízhatatlanságának is tulajdonítható, ugyanis a hibás konstrukció miatt gyakran a pontos célzás ellenére sem léptek működésbe. A torpedóvetők önfeláldozása azonban nem volt hiábavaló. Támadásukkal folyamatos manőverezésre kényszerítették a japán hordozókat, amelyek így képtelenek voltak újabb gépek indítására és fogadására. Ráadásul 10 órakeret a Yorktown torpedóvető-századának megjelenése teljesen lekötötte a japán vadászok figyelmét, kiszolgáltatva a hordozókat a végzetes csapásnak. A Zerók a 12 gépből 10-et ezúttal is megsemmisítettek, viszont lőszer- és üzemanyag-készleteik is kifogytak mire az amerikai zuhanóbombázók megérkeztek.³² Egyes vélemények szerint korábban a vadászvédelem fokozottabb összehangolása, az összes repülőgép bevetése még esélyt adhatott volna Nagumonak a túlélésre, de akkor már késő volt bármit is tenni.

A szerencsének és kitartásuknak köszönhetően közvetlenül a torpedóvetők után érkezett a helyszínre három század Douglas

Dauntless zuhanóbombázó. A kevés üzemanyag miatt a kutatásból már hazafelé tartottak, amikor követni kezdték az Arashi rombolót, amely Nagumo kötelékéhez akart csatlakozni, elvezetve őket az eredeti célpontjaikhoz. Clarence W. McClusky hadnagy százada rögtön támadást indított a négy hordozó ellen, melyek képtelenek voltak a védekezésre. A japán források ismeretében ma már tudható, hogy szemben az amerikai beszámolókkal, a fedélzet aligha volt tele repülőgépekkel, hiszen azokat a szabályzatnak megfelelően a hangárban tartották, viszont tény, hogy az átfegyverzést követően a bombákat és torpedókat nem vitték vissza a lőszerraktárba, csak félretették a hangárok közelébe, ez pedig a későbbiekben megnövelte a pusztítás mértékét.³³ A 10:22-kor kezdődő támadás következtében az Akagi, Kaga és Soryu hordozók több közvetlen találatot is elszenvedtek, majd a robbanások következtében irányíthatatlanná váltak és elsüllyedtek.³⁴ A Hiryu sikeresen elmenekült a helyszínről, de Jamamoto azonnali ellentámadásra utasította az amerikai hordozók ellen. Az egyesített flotta parancsnoka megpróbálta összevonni szétszórta erőit, de a távolság miatt erre már nem volt lehetőség, így csupán a Hiryu tengerészeiben bízhatott.

Tizenegy órakeret a japán hordozóról felszállt az első hullám, amely Aicsi zuhanóbombázókat és Zero vadászokat is magába foglalt, majd lecsapott a Yorktownra. Fletcher tengernagy a radar segítségével még idejében felkészülhetett a támadásra és vadászgépeit a levegőbe küldte, amelyek hat japán bombázót és három vadászgépet megsemmisítettek, mindezek ellenére a hajó három bombatalálatot kapott. A sérüléseket sikerült kijavítani, így amikor 14 óra körül megérkezett az ellenség második hulláma, Nakajima torpedóvetők Zerók kíséretében, ők abban a tudatban támadtak a hajóra, hogy a Yorktown már elsüllyedt és most az Enterprise-szal kerültek szembe. Noha a vadászvédelmet csupán négy gép tudta áttörni, két torpedó becsapódása megpecsételte a hajó sorsát. Egy órával később Fletcher parancsot adott a hordozó elhagyására.³⁵

Miközben a Hiryu visszatérő gépei (feltetelezésük szerint) az egyetlen megmaradt amerikai hordozó elleni csapásra készültek, 14:45-kor a Yorktown felderítőgépe jelentette a japán hajó helyzetét, melynek következtében az Enterprise fedélzetéről 24 zuhanóbombázó indult útnak William Gallagher hadnagy vezetésével. Három gép elvesztése árán négy bombatalálattal az utolsó japán hordozót is megsemmisítették.³⁶ (Jamagucsi tengernagy hajójával együtt merült hullámsírba.)

Fletcher, miután parancsnokságát áthelyezte az Astoria cirkálóra, a főparancsnoki jogkört átadta Spruance-nak, így a továbbiakban tőle függött a győzelem maradéktalan kiaknázása. Hordozóival a nap folyamán igyekezett szorosan követni Nagumo kötelékét, de sötétedéskor keletnek fordult és a visszavonulást választotta. Bár a későbbiekben döntését komoly kritikával illették, mely szerint ha folytatja az ellenség üldözését, akár az egész japán flottát is megsemmisíthette volna, az admirális óvatosságát több tényező is alátámasztotta.³⁷ Mivel nem ismerte az ellenség pontos erejét, legfontosabb céljának Midway és a hordozók megóvását tartotta, ugyanis egy éjszakai ütkö-

zetben a sokkal erősebb japán csatahajók ellen nem lett volna esélye a győzelemre, hiszen légierijét sem használhatta volna.³⁸

Jamamoto tengernagy bízott az éjszakai harc sikerében és úgy gondolta: ha koncentrálja erejét, még Midway elfoglalására is sor kerülhet. Spruance visszavonulása viszont kesztrülhúzta számítását, hiszen csatahajói idejében már nem érhettek a helyszínre. Miután biztossá vált, hogy az Aleut-szigetek elleni támadást végrehajtó két hordozó csupán június 8-ra érkezhet a térségbe, a főparancsnok június 5-én 2 óra 55-kor visszavonulást rendelt el.

Június 5-én az amerikai repülők folytatták a kutatást a japán flotta után, de eredményt nem tudtak felmutatni. A Tambor tengeralattjáró viszont Midwaytől 160 km-re északra észrevett négy japán cirkálót, amelyek menekülni próbáltak. A zűrzavarban a Mogami és a Mikuma összeütközött egymással, így lemaradtak a többiek mögött, végül másnap az Enterprise zuhanóbombázói akadnak rájuk. A légitámadás következtében a Mikuma azonnal elsüllyedt, a Mogami pedig hazatérése után egyéves javításra szorult. A midwayi ütközet véget ért.

Az Aleut-szigetek elleni támadás június 3-4-én Dutch Harbor bombázásával kezdődött. Az amerikai katonai létesítmények megsemmisítését követően június 7-én 1800 japán katona szállt partra Attu és Kiska szigetén, ahol bázisok kiépítésébe kezdtek.³⁹ Az AL hadművelettel a külső védelmi gyűrű kitolását ugyan sikerült elérni és gátolni az USA stratégiai terveit a térségben, de a két hordozó távolmaradása a midwayi hadművelettől hozzájárult Japán katasztrofális vereségéhez.

* * *

Az összecsapás során Japán négy hordozót, egy cirkálót valamint 248 repülőgépet veszített, 3057 halottal. Az Egyesült Államok esetében egy hordozó, egy romboló, továbbá 150 repülőgép került a veszteséglistára, 307 halálos áldozat mellett.

A vereség súlyos következményekkel járt a japán birodalomra nézve, hiszen hat nagy hordozója közül négy megsemmisült, csupán a Shokaku és a Zuikaku maradt bevethető, a többi kisebb hordozó pedig nem vehette fel a versenyt az amerikaiakkal. Nyersanyaghiány miatt és megfelelő ipari kapacitás nélkül a hajók és repülőgépek pótlását sem sikerült megoldani, nem is beszélve a tapasztalt pilótákról. A legsúlyosabb csapást viszont a repülőgépek kiszolgáló személyzete szenvedte el, mert helyettesítésükre a kezdetektől képtelen volt a haditengerészet. 1942 folyamán az amerikai flotta számára is gondot okozott a szükséges személyi állomány biztosítása, a pilóták kiképzési rendszere viszont jóval eredményesebb volt a japánnál. A tapasztalt veteránokat kivették a frontszolgálatból és az USA-ban az újoncok kiképzését bízták rájuk, Japánban ugyanakkor továbbra is harci feladatokra kötelezték őket, a kiképzés mellett.⁴⁰

Stratégiai téren döntő fordulat következett be a hadszíntéren, a töretlen japán sikerek kora elmúlt, az USA pedig magához ragadta a kezdeményezést, így a szigetország hadászati lag defenzívába szorult. Hadműveleti téren még idő kellett, mire az amerikai főlény egyértelművé vált, ezért Japánban sem mindenki ismerte fel a kudarc jelentőségét, főleg hogy a haditengerészet mindent megtett a veszteségi

adatok leplezésére, még a hadsereg vezérkara előtt is.

Az ütközet rávilágított a rádiós felderítés növekvő szerepére a hadműveletek során, hiszen az amerikai kódfejtők eredményes munkájának nagy szerepe volt a győzelem megszerzésében. Japán ezen a téren végig lemaradásban volt ellenfeléhez képest, amelyek súlyos következményeit vállalnia kellett.

Az évek során Japán vereségére számos magyarázat született, melyek közül az amerikai hírszerzés-felderítés fölénye csak egyetlen összetevőnek minősíthető. A japán hadvezetés önteltsége, az ellenfél lebecsülése egyértelműen negatív következményekkel járt. Ugaki Matome tengernagy szerint: „Nem tudunk más következtetésre jutni, mint hogy a vereség a múltbeli sikerek utáni elbizakodottságunk miatt következett be.”⁴¹ Jamamoto bonyolult haditervét, amely megosztotta az erőket, ahelyett hogy döntő fölényt képezett volna Nimitz flottájával szemben, szintén alapvetően felelősnek tartják a kudarcért. A japán tengernagy képtelen volt kihasználni a hordozók kínálta lehetőséget, és ellenfelét a csatahajók bevetésével kívánta megsemmisíteni.

A midwayi csata forradalmi változást idézett elő a tengeri hadviselés történetében, hiszen a csatahajókkal szemben egyértelművé tette a hordozók fölényét. Eredményes alkalmazásukhoz megfelelő doktrinális keretek kidolgozása volt szükség, amely Japán és az USA esetében jelentős eltérést mutatott. Utóbbi tényező vizsgálata pedig hozzájárul az összecsapás hátterének alaposabb megértéséhez. Az amerikaiak rendkívül nagy hangsúlyt fektettek az ellenséges flotta helyzetének mielőbbi meghatározására, hiszen abból indultak ki, hogy amelyik fél először támad a másikra, a győzelmet is megszerzi. Ennek megfelelően kifejlesztették a felderítő bombázó repülőgéptípust, amely kettős feladatának kiválóan eleget tett (Douglas Dauntless). Ezzel szemben a japán hordozók semmilyen felderítőegységgel nem rendelkeztek, mert teljes mértékben a támadásra koncentráltak. (Ez magyarázza Nagumo ráutaltságát a cirkálók indította egyéni felderítőgépekre.) A fedélzeti parkolóhely létesítésével az amerikaiak több repülőgépet tudtak a hordozókra telepíteni, mint ellenfelük, és kiszolgálásuk is gördülékenyebben haladt. A japánok viszont képesek voltak összehangolni légierijük bevetését, nem úgy, mint az amerikaiak, ahol az egyes egységek minden koordináció nélkül egymást követően indultak támadásra. Együttes érkezésük ezért 1942. június 4-én délelőtt szerencsésnek tekinthető, de győzelmük összességében a jobb doktrinális felkészültségüknek is köszönhető.⁴²

A midwayi ütközet kétséget kizáróan a hadtörténelem egyik legjelentősebb összecsapásaként értékelhető, amely végérvényesen megváltoztatta a második világháború menetét a csendes-óceáni hadszíntéren.

¹ Részletesebben: Klemensits Péter: Szingapúr bukása – Nagy-Britannia és a malájföldi hadműveletek, Hadtudományi Szemle 2008. 1. évf. 2. sz.

² <http://www.pacificwar.org.au/Midway/>

MidwayOverview.html letöltés dátuma: 2012.05.15.

³ Prange, Gordon W. – Goldstein, Donald M. – Dillon, Katherine W.: Miracle at Midway, McGraw-Hill, New York 1982. 33.o.

⁴ A japán hadsereg és a haditengerészet vezérkari főnöke közvetlenül a császárnak volt felelős és tetszése szerint cselekedhetett a saját haderőnemét érintő kérdésekben. A közös stratégiai vagy hadműveleti állásfoglalás érdekében a két vezérkar a birodalmi főhadiszállás keretében konzultációt folytatott egymással, megállapodásuk pedig egyúttal a hivatalos irányvonalat is megszabta. A civil kormányzatot teljesen kizárták a döntéshozatalból, csupán tájékoztatták a végeredményről az összekötő konferenciák során. A császár semmilyen valódi hatalmat nem gyakorolt.

⁵ Morton, Louis: The War in the Pacific Vol. 11. Strategy and Command: The First Two Years, in: United States Army in World War II. Office of the Chief of Military History Department of the Army, Washington, 1962. 278.o.

⁶ A repülőgépek nagy része odaveszett a Kínába tartó visszaút során, de a 80 fős legénységből 71 épségben hazajutott.

⁷ A szakirodalom megosztott álláspontban, hogy a japánok szerint a Doolittle-támadás résztvevői Midwayről vagy Hawaii-ról érkeztek, vitathatatlan azonban, hogy Jamamoto és kollégái a repülőgép-hordozókat is hatalmas fenyegetésnek tartották.

⁸ Morton: 278.o.

⁹ Morison, Samuel Eliot.: History of the United States Naval Operations in World War II, Vol. 4. Coral Sea, Midway and Submarine Actions: May 1942-August 1942. Little, Brown and Company, Boston, 1949. 73-76.o.

¹⁰ A március 7-i összekötő konferencia szerint: „Különböző intézkedéseket kell tervbe venni és végrehajtani, számítva egy elhúzódó háborúra. Nemcsak hogy a legnehezebb lesz megverni az Egyesült Államokat és Nagy-Britanniát rövid időn belül, de a háborút kompromisszummal sem lehet lezárni.” Morton: 612.o.

¹¹ Morton: 250–252.o.

¹² Részletesebben: Hoyt, Edwin P.: Vér és verőfény, Holnap, 1992.

¹³ Prange: 34.o.

¹⁴ Watson, George M. Jr.: Midway: The Turning Point, in: Nalty, Bernard C. (edit): War in the Pacific: Pearl Harbor to Tokyo Bay, Salamander Books, London, 1991. 79.o.

¹⁵ Parshall, Jonathan – Tully, Anthony: Shattered Sword: The Untold Story of the Battle of Midway, Potomac Books, Dulles. 2005. 43-45.o.

¹⁶ Craven, W. F. – Cate, J. L. (edit): The Army Air Forces in World War II. Vol. 1. Plans & Early Operations January 1939- August 1942, The University of Chicago Press, 1948. 452. o.

¹⁷ Morton: 280. o.

¹⁸ Az ismert történet szerint, hogy a tévedés lehetőségét kizárják, Midwayről az amerikaiak hamis rádióüzenetet küldtek, amelyben a hiányzó vízkészletekre panaszkodtak, mire a japánok a célpontonál fellépő vízellátási problémáról kezdtek beszélni, megerősítve a pa-

rancsnokság számára a kódfejtők korábbi értesüléseit.

¹⁹ Spruance korábban még nem szolgált hordozón, és elsősorban a csatahajók főlényében hitt, de Halsey vezérkara már komolyabb tapasztalatokkal rendelkezett, tekintve a haditengerészeti légi-erő alkalmazását.

²⁰ The Japanese Story of the Battle of Midway megtalálható: <http://www.ibiblio.org/hyperwar/Japan/IJN/rep/Midway/Nagumo/> letöltés dátuma: 2012.05.17.

²¹ Nagumo tengernagy szerint az alapképzésről újonnan érkezett pilóták éppen annyi ismerettel rendelkeztek, hogy ideális körülmények között, nappal képesek voltak leszállni a fedélzetre.

²² Parshall: 80–91. o. Ennek következtében a hordozók a valóságban sokkal kevesebb üzemképes repülőgéppel rendelkeztek az előírtnál.

²³ Parshall 99–104. o. Nagumo rádióvevő antennája azonban képtelen volt ilyen nagytávolságú üzenetek vételére.

²⁴ Battle of Midway Action Report Admiral Chester A. Nimitz to Admiral Ernest J. King megtalálható: <http://www.ibiblio.org/hyperwar/USN/rep/Midway/Midway-CinCPac.html> letöltés dátuma: 2012.05.17.

²⁵ Parshall: 107–112. o.

²⁶ A 26 amerikai vadászgép közül mindössze 2 maradt bevethető az ütközet végére, de a japánok is elvesztették gépeik közel 60%-át.

²⁷ Parshall: 231–237. o.

²⁸ Isom, Dallas: The Battle of Midway: Why the Japanese Lost?, Naval War College Review, Vol. XIII. No. 3. 2000: 75. o.

²⁹ Parshall, Jonathan B. – Dickson, David D. – Tully, Anthony P.: Doctrine Matters Why the Japanese Lost at Midway, Naval War College Review, Vol. XIV. No. 3. 2001. 143. o.

³⁰ Parshall 2001: 148. o.

³¹ Battle of Midway: 4-7 June, Online Action Reports: Commander Task Force Sixteen, Serial 0144 of 16 June 1942. megtalálható: <http://www.history.navy.mil/docs/wii/mid4.htm> letöltés dátuma: 2012.05.15.

³² Parshall: 215–226. o.

³³ Parshall 2001: 143–144. o.

³⁴ Utóbbi két hajót azonnal, míg az Akagit estére kellett elhagyni.

³⁵ Watson: 86. o. A sérült hordozót megpróbálták elvontatni, de június 6-án az I-168 japán tengeralattjáró a Hammann rombolóval együtt elsüllyesztette.

³⁶ Az éjjeli folyamán a hajó kiürrítése elkerülhetetlenné vált.

³⁷ Morison: 142. o.

³⁸ Ha nyugat felé folytatja útját, a Wake-szigeteken állomásozó japán légi-erő hatósugarába került volna, és az üzemagyiánnal is számolnia kellett az admirálisnak.

³⁹ Watson: 87–89. o.

⁴⁰ Spector, Ronald H.: Háború a tengereken, Kossuth, 2002. 185. o.

⁴¹ Spector: 184–185. o.

⁴² Wildenberg, Thomas: Midway: Sheer Luck or Better Doctrine? Megtalálható: http://www.history.navy.mil/library/online/sheerluck_midway.htm letöltés dátuma: 2012. 05. 15.

Dr. Szakály Sándor:

NÉPBÍRÓSÁGI ELJÁRÁSOK A MAGYAR KIRÁLYI HONVÉDSÉG ÉS CSENDŐRSÉG TAGJAI ELLEN 1945 UTÁN

A második világháború harcai még folytak, amikor a későbbi győztesek már bejelentették, hogy a folyó háború bűnöseit a háború befejezése után felelősségre fogják vonni, és felvázolták a háborús bűnökre és bűnösökre vonatkozó „jogi elképzeléseket” is. A jogalkalmazásban addig nem ismert és alkalmazott elveket fogalmaztak meg, nevezetesen azt, hogy visszamenőleges hatállyal alkottak olyan jogszabályokat, amelyek a felelősségre vonást lehetővé teszik.

Az 1944. december 21-én megalakult magyar Ideiglenes Nemzetgyűlés és a másnap létrejött Ideiglenes Nemzeti Kormány legfontosabb feladatának a szövetséges hatalmakkal megkötendő fegyverszünetet tekintette. 1945 januárjában küldöttség utazott Moszkvába a fegyverszüneti tárgyalások folytatására. A küldöttség tagjai voltak: Vörös János, az Ideiglenes Nemzeti Kormány honvédelmi minisztere, Gyöngyösi János, az Ideiglenes Nemzeti Kormány külügyminisztere és dr. Balogh István, az Ideiglenes Nemzeti Kormány miniszterelnökségi államtitkára.

A tárgyalások – amelyeket csak a legnagyobb jóindulattal lehet tárgyalásnak nevezni, hiszen a későbbi győztesek gyakorlatilag a fegyverszüneti szerződés kész szövegét tették az asztalra, melyet elfogadni és elutasítani lehetett, de „igazítani” nem – 1945. január 20-án eredményesen zárultak, és a magyar küldöttség aláírta a megállapodást. Ezen megállapodás 14. pontja kimondta, hogy „Magyarország közre fog működni a háborús bűncselekményekkel vádolt személyek letartóztatásában, az érdekelt kormányoknak való kiszolgáltatásában és az ítélezésben e személyek felett.” (1)

Hogy ebben az ítélezésben Magyarország, illetve annak hatóságai valóban részt vehessenek, szükséges volt meghozni azt a jogszabályt, ami ezt lehetővé teszi. Ez pedig nem volt más, mint az 1945. január 25-én megszületett és 1945. február 5-én hatályba is lépett 81/1945 M. E. számú rendelet (2), amely a népbíráskodásról rendelkezett, illetve az 1080/1945. M. E. számú rendelet (3), amely a köztisztviselők, közalkalmazottak 1945 előtti tevékenységének igazolására vonatkozó előírásokat tartalmazta.

E rendelet értelmében a volt Magyar Királyi Honvédség tagjai – rendfokozatra, állományviszonyra és állománycsoportra való tekintet

nélkül – kötelesek voltak igazolásukat kérni a honvédség által létrehozott igazolóbizottságoktól, illetve azon személyek, akik ellen feljelentések érkeztek, népbírósi eljárás alá kerültek.

Gyakorlatilag ugyanez a folyamat, eljárási rend vonatkozott a volt – a rendelet megjelenésekor még létező – Magyar Királyi Csendőrség tagjaira is, akik személyükben a honvédség hivatásos állományú tisztjeivel és tiszthelyeteseivel azonos jogállásúak voltak, de esetükben külön igazolóbizottságot állítottak fel, „A volt csendőrségi személyek igazolására alakult különleges igazolóbizottság” néven.

A Honvédelmi Minisztérium égisze alatt működő igazolóbizottságok határozatai ellen a Budapesti Népbírósi Igazolásfellebbezési Tanácsához lehetett fellebbezni, míg a csendőröknek nem volt jogorvoslati lehetőségük.

A magyar történelemben addig még nem volt példa arra, hogy a vesztesek oldalán a háborút befejező haderő tagjai ellen eljárásokat indítson az „új hatalom”, amely – talán kissé furcsa a megállapítás – létrejöttét annak köszönhetette, hogy az eljárás alá vont személyek „elveszítették” a háborút és ezzel járultak hozzá az „új hatalom” létrejöttéhez!

*

A népbíráskodás és az igazoló eljárások jogi minősítése nem feladata ezen írásnak, de talán nem felesleges utalni arra, hogy a 81/1945. M. E. számú és 1440/1945. M. E. számú rendelet – valamint két további miniszterelnöki rendelet – törvényerőre emelésével megalkotott 1945. évi VII. törvény (4) – az ún. „népbírósi törvény” – legtöbb paragrafusát a független Magyar Köztársaság Alkotmánybírósága az 1994. január 14-én kihirdetett 2/1994. (I. 14.) AB. számú határozatával mint alkotmányelleneseket hatályon kívül helyezte. A hatályon kívül helyezett népbírósi rendelet 11. § 1-4. és 6. valamint 13. § 1. és 3-7. pontja alapján 1945 után százakat ítélték halálra, hosszú időtartamú szabadságvesztésre. Valamint mellékbüntetésül hivatal- és állásvesztésre, vagyoneklobzásra, nyugdíjmegvonásra, politikai jogok gyakorlásától való eltiltásra stb. (A népbírósi rendelet 15. és 17. §-ában megfogalmazott cselekmények időközben elévültek.)

Még nem lépett hatályba a népbíráskodásról szóló miniszterelnöki rendelet – amelynek „magyarázatában” dr. Ries István, az Ideigle-

nes Nemzeti Kormány 1945. július 21-e és november 15-e között hivatalban lévő igazságügy-minisztere többek között így fogalmazott: „A felelősségre vonásnak kéréllhetetlennek és igazságosnak kell lennie, hogy érezzük: ezeknek a bűnöknek az elkövetői nem várhatnak igazságot, csak megtorlást...” és a bíróság „...nem lehet szakbíró. Abban részt kell venniük azoknak, akik az új demokratikus népi Magyarországot képviselik és annak felépítésén dolgoznak és dolgoznak” (5) –, amikor a Magyar Királyi Honvédség tagjai ellen a Budapesti Néptörvényszék már ítéletet hirdetett 1945. február 3-án. (6)

A dr. Major – korábban dr. tasnádi Major-Maróthy – Ákos volt magyar királyi honvéd hadbíró százados elnökletével meghozott ítéletben három személyt ítéltek halálra ún. „muszos perben”, köztük távollétében vitéz Haynal Alajos vezérőrnagyot. (7) A két halálra ítélt tiszthelyettesen az ítéletet az Oktogonnál – amit akkor frissiben Sztálin térnek neveztek el –, nagy tömeg jelenlétében, az ítélet kihirdetése után végrehajtották. (8) A Budapesti Néptörvényszék jogforrásként a hadra kelt seregbeli eljárásra vonatkozó jogszabályokat alkalmazta.

Az ezen ítélet meghozatalát követően a későbbiek során már a népbíraskodásról szóló rendeletek – majd törvény – alapján működött az „igazságszolgáltatás”, amit sokkal inkább nevezhetnénk „jogszolgáltatásnak”. Igazolhatja ezt a feltevést többek között a Népbíróságok Országos Tanácsa létrejöttével kapcsolatban annak egykori elnökének emlékezése, aki arról, hogy miként is lett azzá, így emlékezett: „Bűnügyi védő voltál – mondta neki 1945. február 22-én az Ideiglenes Nemzeti Kormány igazságügy-minisztere, dr. Valentiny Ágoston –, jártas az igazságügyi eljárás valamennyi területén. Magad is sértettje vagy az elmúlt időknek, tehát tudod azt is, miben áll a fájdalom, és hogy lehet azt kiegyenlíteni. Objektív gondolkodónak ismerlek, meg fogod tehát találni az igazságot, ami fedi a magyar nép érdekeit. Te leszel a Népbíróságok Országos Tanácsának vezetője.” (9)

*

A Népbíróságok Országos Tanácsa és a különböző szintű népbíróságok mellett, azokkal szinte azonos időben létrejött a Honvédelmi Minisztérium állandó igazolóbizottsága – tagjait a különböző politikai pártok és a szakszervezetek delegálták –, amely az eléjük kerülő kérelmek elbírálására volt hivatott. Az általuk meghozott határozat ellen a Budapesti Népbíróság Igazolásfellebbezési Tanácsához lehetett fellebbezéssel élni.

Az igazolási eljárások során tanúk és el-lentanúk véleménye, benyújtott írásbeli adatok alapján születtek meg a döntések. Az „igazolt”, „vezetői állásra alkalmatlan”, „megfeddi”, „rendfokozatától közigazgatási úton megfosztja”, a „visszaténylegítésből kizárja”, „nyugálományba helyezését rendeli el”, „visszaténylegítés esetén vezetői állásra alkalmatlan”, „rendfokozatát meghagyja” döntések sok ezer személy későbbi életlehetőségeit határozták meg.

A honvédség tagjaihoz hasonlóan a Magyar Királyi Csendőrség – 1945. május után már a volt csendőrség – tagjainak is igazolá-sukat kellett kérniük. Az ő igazolásukra alakult

különleges igazolóbizottság azonban – ellen-tétben a Honvédelmi Minisztérium felügyel-te igazolóbizottságokkal – csak „igazolt” és „nem igazolt” határozatot hozhatott, és a ha-tározat ellen fellebbezésnek helye nem volt. Az igazolt személyek száma igen alacsony volt, gyakorlatilag csak olyanok kapták meg az igazolt „minősítést”, akik fegyveresen fordultak szembe a korábbiakban fennálló hatalommal, illetve a fegyveres ellenállást segítették, vala-mint a rendszer üldözötteit mentették.

Az igazolási eljárások megkezdése előtt megindult azonban már az 1945 márciusa óta működő Honvédelmi Minisztérium Katona Po-litikai Osztálya, illetve az Államrendőrség Bu-dapesti Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztálya (később ÁVO [Államvédelmi Osztály], majd B. M. ÁVH [a Belügyminisztérium Állam-védelmi Hatósága], végül ÁVH [Államvédelmi Hatóság]) által azon személyek „összeírása”, akik ezen két szervezet szerint háborús bűn-ösöknek minősülnek.

Vörös János vezérezredes, az Ideiglenes Nemzeti Kormány honvédelmi minisztere – egyben a vezérkar főnöke is – az előterjesztett listák alapján hozta meg a döntéseit, melyek szerint az adott személyt – akár nyugálományú, akár tényleges állományú volt – „lefokozza és a honvédségből kicsapja”. E döntések 1945 júniusában–júliusában születtek meg, s a volt Magyar Királyi Honvédség volt tábornoki és tisztikarának számos tagját érintették. (10)

Nem ismeretes, hogy a Vörös János által aláírt határozatok ellen bármiféle jogorvos-lattal lehetett volna élni, de az sem, hogy mi-lyen jogszabály hatalmazta fel a honvédelmi miniszter, vezérkarfőnököt arra, hogy egykori tábornok- és tisztársai ellen ezen intézkedéseket meghozza. A tiszt, tábornoki rendfo-kozat „adományozása” államfői, „Legfelsőbb Hadúr”-i jog volt a két világháború közötti Ma-gyarországon, így értelemszerűen az attól való megfosztás is azon a szinten kellett volna hogy megtörténjen.

A legtöbb rendfokozatától így megfoszt-tott tábornok és tiszt azok közül került ki, akik 1944. október 16-a után is szolgáltak a hon-védségben, illetve elhagyva az ország területét „Nyugatra” távoztak, vagy a „listák” összeál-lítói őket háborús bűnösöknek nyilvánították. Nem készült ez idáig még pontos összeállítas a rendfokozatuktól így megfosztottaktól, de a második világháború éveit magyar katonai fel-ső vezetése tagjainak döntő többsége a „leg-jobb esetben is” elveszítette rendfokozatát. A miniszteri eljárás mellett voltak olyanok is – nem kevesen az 1930-as években már nyug-állományba került, többnyire 70. életévüket be-töltött személyek –, akik az igazolóbizottságok határozatai alapján veszítették el a rendfoko-zatukat, és a fellebbezésük eredménytelen maradt.

Az eljárások „sajátosságának” tekinthető az, hogy számos esetben már azok megindí-tása előtt születtek olyan határozatok, amelyek a majdani igazolóbizottsági eljárás eredmé-nyét vetítették előre. Vitéz Magasházy László nyugálományú vezérőrnagy nyugállásának beszüntetését javasolták – minden indoklás nélkül – már az igazolóbizottsági eljárás lefoly-tatása előtt. Magasházy László később népb-íróság elé került „1919-es tetteiért” és súlyos szabadságvesztés-büntetésre ítélték. (11)

Az így megszületett ítéletek természetesen magukkal hozták a mellékbüntetéseket is, ami a politikai jogok gyakorlásától meghatározott időre szóló eltiltást, állás- és/vagy hivatalvesztést, vagyonekobzást, nyugdíjmegvonást, a nyugdíjigény elvesztését jelentette.

A későbbiek során a „büntetés” egyik sajátos formája lett a kitelepítés, amely alapvető-en a Budapestről – de számos esetben vidéki nagyvárosból – a délkelet-magyarországi ki-sebb településekre, a tanyavilágba, a Horto-bágyra történő kitelepítést jelentette, de nem kevesen váltak internálttá. (12) A kitelepítet-tek – közöttük számosan voltak olyanok, akik 1945–1946-ban „igazolt”-nak nyilvánítottak – számára kényszerlakhelyet jelölt ki a kitele-pítési határozat.

A kutatások jelenlegi állása szerint azt tud-juk megfogalmazni, hogy az 1938 és 1945 kö-zötti magyar katonai felső vezetése tagjai közül számosan kerültek szovjet hadifogságba. A többségük 1947 és 1949 között a hadifogság-ból visszatért Magyarországra. Az ő igazolási eljárásuk akkor zajlott. A velük szemben foly-tatott eljárás hasonló volt a Magyarországon maradtakéval: lefokozások, hivatalvesztés, nyugdíjmegvonás, vagyonekobzás, népbír-ósági eljárás stb.

Az 1949-ig haza nem tértek közül az eddigi ismeretink szerint 18 főt ítéltek el a szovjet ka-tonai hatóságok, és közülük Bartha Endre ve-zérkari ezredest (13), Abt Ottó vezérőrnagyot (14) valamint Bakay Szilárd altábornagyot (15) ki is végezték. A többi elítélt közül 14 fő 25 évi, míg 1 fő 20 évi „javító, nevelő munka” büntetést kapott. (Az elítéltek szinte kivétel nélkül haza-térhettek 1955-ben, és a szovjet hatóságok az 1970-es évek közepétől szinte valamennyiük esetében kimondták a rehabilitálást az „elk-övetett bűncselekmények hiányában”).

A Magyarországon maradt, illetve az oda „nyugatról” visszatért katonai vezetők közül 79 személyt első fokon, illetve fellebbezés után „igazolt”-nak nyilvánítottak, míg hasonló számban kaptak „megfeddi”, „rendfokozatá-nak közigazgatási úton történő megfosztása”, „vezetői állásra alkalmatlan”, „ténylegesítésből kizárva” stb. minősítést.

Jellemző volt a nyugdíj összegének csök-kenése, majd 1948 után szinte kivétel nélkül annak megvonása a katonai és csendőri felső vezetők közé sorolt személyek esetében.

A Magyarországon lefolytatott népbírósá-gi – majd később katonai bírósági – eljárások során az eddigi ismereteink szerint több mint 80 olyan személy ellen hoztak ítéletet, akik a katonai és a csendőri vezetők közé tartoztak. (16) Két személyre – vitéz Csatáry József cím-zetes altábornagy és vitéz lófó kibédi Péterffy Jenő csendőr ezredest – vonatkozóan rendel-kezünk olyan adatokkal, melyek szerint őket a kihallgatások során agyonverték. Voltak olyan személyek – vitéz nemes Szinay Béla altábor-nagy és vitéz nemes Vadász István címzetes csendőr vezérőrnagy –, akik az államvédelem rendszeres zaklatásai következtében öngyil-kosságot követtek el, míg halálra ítélték és ki-végezték Beregfy Károly vezérezredest, vitéz Deák Ferenc vezérőrnagyot, dr. nemes Fábán Lajos vezérőrnagyot, vitéz patakfalvi Ferecny László csendőr alezredest, Hajnácskőy László csendőr ezredest, vitéz kishindi Hindy Iván vezérezredest, vitéz Jány Gusztáv nyugállo-

mányú vezérezredest, vitéz hodosi Karátszony László vezérőrnagyot, vitéz felsőtörjai Kozma István altábornagyot, Ládai István csendőr ezredest, vitéz László Dezső vezérezredest, Ruzsák Jenő címzetes vezérezredest, vitéz Sellyey Jenő vezérkari ezredest, Szilády Gyula csendőr ezredest, Sztójay Döme címzetes vezérezredest. A halálbüntetést kegyelemből életfogytig tartó szabadságvesztésre, illetve kényszermunkára változtatták András Sándor vezérőrnagy (1945 előtt vezérkari ezredest), vitéz Bély Alajos vezérezredest, vitéz Kuthy László vezérezredest (1945 előtt vezérkari ezredest), vitéz nagylaki Rátz Jenő vezérezredest, Stomm Marcel gróf, altábornagy, primor dálnoki Veress Lajos vezérezredest esetében.

A Magyarországon halálra ítélt vitéz Feketehalmy-Czeydner Ferenc vezérezredest és vitéz Grassy József altábornagyot kiadták a magyar hatóságok Jugoszláviának és őket ott (is) halálra ítélték és kivégezték. Kivégezték Jugoszláviában a Magyarországon életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt vitéz Szombat-helyi Ferenc vezérezredest is.

Távollétében ítélték halálra Werth Henrik vezérezredest és a korábban már említett vitéz Haynal Alajos vezérőrnagyot.

Életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték vitéz kisbarnaki Farkas Ferencet (távollétében), vitéz Hellebronth Vilmos altábornagyot, Littomericzky Oszkár vezérkari ezredest, steinloeweni Porzeizinsky György vezérkari al-ezredest, vitéz rimaszombati Szügyi Zoltán vezérőrnagyot, vitéz Tarnay Béla vezérőrnagyot, Ternegg Kálmán vezérezredest, vitéz nemes Vörös János vezérezredest, nemes Zsedényi Zoltán vezérőrnagyot.

Az ítéletek többségét a népbíróságok hozták meg, míg kisebb részben a katonai bíróságok ítélték. Szinte kivétel nélkül háborús és népellenes bűncselekményeket róttak fel a vádlottaknak, de voltak olyan perek is, amelyben a katonai vezetőket pl. az ún. „köztársaság-ellenes összeesküvés” vádjával állították a bíróság elé – András Sándor, vitéz báti Berkó István, dálnoki Veress Lajos –, később pedig a kémkedés, hazaárulás is „bekerült” a vádpontok közé (Kuthy László, Vörös János). Ugyanakkor tagadhatatlan, hogy voltak ítéletek, amelyek valós bűncselekmények alapján születtek meg.

*

Hogy az eddig felvázolt „kép” közérthetőbb legyen és bepillantást nyerhessünk a népbíróságot gyakorlatába, érdemes egy-egy konkrét esetet a korabeli források segítségével bemutatni.

Az első népbíróság elé állított katonai vezetők egyike vitéz Bély Alajos vezérezredest volt, aki 1944 őszén a Nemzetőrség parancsnoka volt; a nyilas-hungarista hatalomátvételt követően a németek letartóztatták és csak 1944. november 20-án helyezték szabadlábra. Azt követően bujkált, majd 1945. január 19-én jelentkezett Debrecenben az Ideiglenes Nemzeti Kormányánál szolgálattételre.

Mint egykori katonai attasé, aki több nyelven is – német, angol, francia, olasz, lengyel – kitűnően beszélt, számításba jött mint a majdani béketárgyalásokra küldendő magyar delegáció katonai szakértője. Bély sorsa azonban másként alakult. 1945. április 21-én előzetes letartóztatásba helyezték és a Buda-

pesti Népbíróság 1945. július 20-án meghozott ítéletével kötél által végrehajtandó halálbüntetésre ítélte, melyet vagyonelkobzással és állásvesztéssel mint mellékbüntetéssel súlyosbított. Az ítélet kihirdetését követően a bíróság kegyelmi tanáccsá alakult át, de nem ajánlotta kegyelemre Bély Alajost.

A Szociáldemokrata Párt által delegált népbíró, dr. Krebs Ernő elutasító álláspontját a következőképpen indokolta: „... az államédek azt kívánja, hogy az első háborús bűnös a legsúlyosabb büntetéssel sújtassék. Különösen áll ez a tétel, mert háborús bűnösök úgy szólva kivétel nélkül külföldön vannak. Azoknak részünkre való kiadása akadályokba ütközne akkor, ha az első felelősségre vont háborús bűnös a halálos ítélet után kegyelmet kapna”. (17)

Az ítéletet követően a Népbíróságok Országos Tanácsa 1945. július 26-án tárgyalta az ügyet és az első fokon hozott ítéletet megerősítette. Az 1945. július 30-i kegyelmi tanácskozás sem tartotta kegyelemre méltónak Bély Alajost, jöhet dr. Farkas Béla népbíró a maga „igen” szavazatát – kapjon kegyelmet Bély – többek között így indokolta: „... azért is ajánljuk kegyelemre, mert a bírói eljárás során a büntetőjogi eljárási szabályok olyan súlyos megsértésével állunk szemben /lásd a vezetőbíró előterjesztésében s az Országos Tanács tanácskozási jegyzőkönyvében foglaltakat/, mely a tényállás kellő tisztázását, ennek megfelelően az anyagi igazság felderítését is nagy fokban gátolta s az ilyen körülmények között hozott halálos ítélet végrehajtása később esetleg jövővetetlen”. (18)

A halálos ítéletet végül is az államfői jogokat gyakorló Nemzeti Főtanács 1945. augusztus 13-án kegyelemből életfogytig tartó kényszermunkára változtatta, míg mellékbüntetésül politikai jogai gyakorlásától tíz évre eltiltották és a tulajdonában álló két, egyharmad résznyi házat elkobozták.

Bély Alajos a Kozma utcai ún. „Gyűjtőfogházban” töltötte büntetését és 1946. december 22-én hunyt el „gyomordaganat és elmezsavar” következtében. A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága 1994. november 21-én az ellene emelt vádak alól felmentette. Rendfokozatát a Magyar Köztársaság elnöke 2005. május 1-jei hatállyal „posztumusz” helyreállította.

*

Werth Henrik nyugállományú vezérezredest, a magyar királyi Honvéd Vezérkar 1938. szeptember 29-e és 1941. szeptember 4-e közötti főnökét a Budapesti Népbíróság 1948. május 22-én meghozott ítéletével, távollétében főbüntetésül halálra, mellékbüntetésül vagyonelkobzásra, hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlásától történő eltiltásra ítélte. Az ítéletet a Népbíróságok Országos Tanácsa 1948. július 26-án megerősítette. Ennek ellenére a magyar igazságügyi hatóságok semmilyen lépést nem tettek Werth Henrik felkutatása érdekében. Azt feltételezték, hogy „Nyugaton bujkál”, miközben Werth Henrik 1945 februárjától a szovjet hatóságok őrizetében volt, előbb Magyarországon, utóbb a Szovjetunióban, ahol is 1952. május 28-án elhunyt. (19) Az ő elítéléséről is szolgáló népbírósági rendelet, illetve népbírósági törvény vonatkozó paragrafusainak – Werthet a népbírósági rendelet 11. §

1. pont 1. bekezdésében és a 2. pontban, a 4. pont 1. tételében és az 5. pont 3. tételében foglalt bűncselekmények elkövetésével vádolták – többségét a Magyar Köztársaság Alkotmánybírósága mint alkotmányelleneseket az 1994. január 1-jén kihirdetett 2/1994 (I. 14.) számú határozatával megsemmisítette. Ugyanakkor a korábbiakban e paragrafusok alapján kihirdetett ítéleteket hatályukban fenntartotta, azokat nem semmisítette meg.

*

Végezetül nézzünk meg röviden egy másik pert, amelynek vádlottja Stomm Marcel gróf, altábornagy volt, aki 1942. december 5-e és 1943. május 1-je között volt a szombathelyi magyar királyi III. honvéd hadtest parancsnoka, miközben 1943. február 3-ától már szovjet hadifogságban volt.

Stomm a keleti hadszíntéren a magyar királyi 2. honvéd hadsereg III. hadtestének parancsnokaként került 1943. február 3-án szovjet hadifogságba. Súlyos fagyási sérülései következtében mind a két lábát amputálni kellett térdtől lefelé. A hadifogságban a szovjet hatóságok igyekeztek rábírní őt egy ún. „magyar légió” vezetésére, de legalábbis annak a szervezéséhez nevének „odaadására”.

A különböző tárgyalások ellenére – a hadifogságban lévő katonai vezetők, a Szovjetunióban lévő magyar kommunisták ellentétei, az ellenérdekelte emigráns csehszlovák kormány stb. – a légió nem jött létre. A nyilas-hungarista hatalomátvétel után azonban a Gerő Ernő és Vas Zoltán által megfogalmazott nyilatkozathoz „adta a nevét” Stomm Marcel, a szintén hadifogságban lévő tábornoktársával, dr. nemes Deseő László vezérőrnaggal együtt. E nyilatkozat a magyar honvédség tagjait a nyilasokkal, németekkel való szembe fordulásra szólította fel. (20)

Stomm Marcel 1951. május 16-ig volt szovjet hadifogságban. Hazaszállítását követően 1951. július 9-étől előzetes letartóztatásba került és a Budapesti Központi Katonai Ügyesség 1951. augusztus 22-én vádiratot nyújtott be ellene, háborús bűncselekményekkel vádolva őt, többek között azért, mert 1943 január-februárjában „...nem az egyedüli helyes megoldást: a feltétlen megadást választotta, hanem elrendelte a hadtest visszavonulását”. (21)

A Budapesti Katonai Törvényszék az 1951. október 11-i tárgyaláson „folytatólagosan elkövetett háborús bűntettben” találta bűnösnek és ezért őt „kötél által végrehajtandó halálra”, mint főbüntetésre, továbbá mellékbüntetésül lefokozásra és vagyonelkobzásra ítélte. A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa az ítéletet kegyelemből életfogytig tartó szabadságvesztésre változtatta 1952. április 9-én. (Stomm Marcel addig a siralomházban volt.) Az ügyben perújrafelvételt sikerült elérnie az elítéltnak, és az új ítélet 12 évi szabadságvesztésről „szólt”. Stomm Marcel végül is 1954. augusztus 6-án szabadult a váci büntetés-végrehajtási intézetből.

Az ellene hozott ítéletet 1989. május 30-án hatályon kívül helyezték, és a Magyar Köztársaság elnöke 1993. március 15-i hatállyal altábornagyi rendfokozatát helyreállította és „posztumusz” vezérezredesté nevezte ki. Tette ezt azzal a Stomm Marcellel, aki különböző helyekre beadott kérvényei ellenére sem volt

„méltó arra”, hogy 1954-es szabadulását követően nyugellátásban részesüljön.

Peréhez és a korabeli „igazságszolgáltatás” működéséhez érdekes adalékul szolgálhat az Államvédelmi Hatóság vezetőjének, Péter Gábor altábornagynak, az 1951. október 11-ei tárgyaláson kihirdetett halálos ítélet után 1951. november 21-én keltezett feljegyzése, melyben Stomm Marcel vallomásához fűzött megjegyzéseket:

„Ebből a feljegyzésből is kitűnik Stomm Marcell (sic!) gazembersége.

Elismeri, hogy saját elhatározásából jogtalanul egy statárium rendeletet adott ki.

Elismeri, hogy Novák vezérezredes a csetnikek felszámolásakor neki teljesen szabad kezét adott.

Elismeri, hogy rendészeti szempontból az összes fegyveres erők, melyek a városban tartózkodtak, a parancsnoksága alá tartoztak.

Elismeri, hogy a csetnik harc összes áldozatainak száma kb. 80-90 fő volt, amelyből tudomása szerint a polgári lakosságból csak 2 áldozat volt.

Elismeri, hogy az igazoltatások során előállított személyek közül az egyik rendőrtiszt 5 főt kiemelt és a Városháza előtt, elrettentő példaként sajátkezűleg agyonlőtt.

Végül elismeri, hogy a Szabadkán kifejtett tevékenységéért kitüntették a Magyar Érdemrend Középkeresztjével.

Mégis ha az ember figyelmesen elolvassa ezt a jegyzőkönyvet, akkor lépten-nyomon találkozik Stomm Marcell (sic!) aljas, csirkefogó gazemberségével. Mert ahelyett, hogy beismerné, hogy az ő egyenes utasítására ennyi és ennyi embert vettek őrizetbe és végeztek ki, köntörfalaz, szépítget és csúszo-mászómódra igyekszik a felelősség alól kibújni. Ezért külön akasztófát érdemel. Mégis mielőtt felakasztjuk, arra vonatkozólag még egyszer ki kell hallgatni és azokról a részokról, amelyeket elismer élesebben és konkrétan felvenni tőle jegyzőkönyvet.” (22)

Stomm Marcellt végül is – Péter Gábor véleménye ellenére – nem akasztották fel. Ő és a magyar katonai felső vezetés tagjainak 1945 után elítéltei szinte kivétel nélkül jogorvoslatban részesültek az 1980-as évek második felétől benyújtott jogorvoslati kérelmek alapján. Volt akinek „csak” az ítéletet semmisítették meg és volt, aki az elvesztett rendfokozatát is visszakarta.

Az elítéltek többségének katonai tisztessége, becsülete helyreállt. Az utódok és az utókor tisztességgel hajthat fejet tevékenységük előtt.

(1). Halmosy Dénes: Nemzetközi szerződések 1918–1945. A két világháború közötti korszak és a második világháború legfontosabb külpolitikai szerződései. Második, átdolgozott és bővített kiadás. Bp. 1983. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó – Gondolat Könyvkiadó. 588. old.

(2). A rendelet szövegét lásd: Magyar Közlöny (Debrecen) 1945. 3. szám (1945. február 5.)

(3). Az igazolásokról a 15/1945. számú Miniszterelnöki Rendelet intézkedett (1945. január 4.), amely megjelent a Magyar Közlöny (Debrecen) 1945. január 10-i számában. Ez a rendelet azonban nem került a gyakorlatban alkalmazásra. Az igazolások végül is a 10806/1945. M. E. számú rendelet alapján indultak meg. A rendelet szövegét lásd: Magyar Közlöny 1945. május 2.

(4). Az 1945. évi VII. törvénycikk szövegét lásd: <http://www.1000evhu> (2011. szeptember 18-i letöltés.)

(5). Ries szövege „A Népbíraskodásról szóló 81/1945. M. E. számú és azt kiegészítő 1440/1945. M. E. számú rendelet szövege és magyarázata (Összeállította: Dr. Ries István. Bp. 1945. Politzer Zsigmond és fia Könyvkereskedés) című kötet bevezetőjében olvasható.

(6). Az első ún. „népbírósági tárgyalás” volt,

(7). Haynal (Hajal) Alajos, vitéz nemes (Újpest, 1890. január 28. – Buenos Aires /Argentína/, 1963. október 21.), hivatásos katonatiszt. Legmagasabb rendfokozata vezérőrnagy. A Budapesti Néptörvényszék (sic!) 1945. február 3-án – távollétében – kötélt által végrehajtandó halálbüntetésre és politikai jogai 10 esztendőre történő felfüggesztésére ítélte az ún. „muszos” perben, melynek I. rendű vádlottja volt. A vád szerint 1942 őszén mint a magyar királyi 22. honvéd gyalogezred parancsnoka a 401. különleges munkásszázad tagjai közül többet kivégeztetett. Belügyminisztérium Központi Irattára V-129605 (Murray Lipót és társai Nb. 99/1945.) /Az iratanyagot a szerző még a Belügyminisztérium Központi Irattárában kutatta, ezért az ottani és akkor jelzet. / Haynal Alajos életútjára röviden lásd: Szakály Sándor: A magyar katonai felső vezetés 1938–1945. Lexikon és Adattár. Második, javított, kiegészített kiadás. Bp. 2003. Ister Kiadó. 130. old. (A továbbiakban: Szakály 2003.)

(8). Az ítéletet Rotyis Péter tartalékos főtörzsörmesteren és Szívós Sándor tartalékos szakaszvezetőn hajtották végre az adott időpontban. Személyükre vonatkozóan közelebbi adatokat nem sikerült találni. Elítélésükről és az ítélet végrehajtásáról lásd: Major Ákos: Népbíraskodás forradalmi törvényesség. Egy népbíró visszaemlékezései. Sajtó alá rendezte és az előszót írta: Zinner Tibor. Bp. 1988. Minerva (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó) 121–126. old.

(9). Zinner Tibor – Róna Péter: Szalasiék bilincsbén. I. kötet. A Hűség Házától az Andrássy út 60-ig. Bp. 1986. Lapkiadó Vállalat. 64–65. old.

(10). A Vörös János a rendeleteket 1945. szeptember 20-án írta alá és azok az 1945. évi 18. számú Honvédségi Közlönyben (1945. október 1.) jelentek meg. (170–171. old.) Az 1945. június 19-i, 1945. június 20-i, 1945. június 27-i, 1945. július 4-i és 1945. július 8-i rendeletek,

összesen 85 honvéd és csendőrtábornokot, törzstisztest, főtisztest érintettek, állományviszonyra való tekintet nélkül.

(11). Magasházy László, vitéz (Sárkeresztúr, 1879. január 7. – Szentes, 1959. október 5.), hivatásos katonatiszt, legmagasabb rendfokozata vezérőrnagy. 1945-ben letartóztatták. A honvédelmi miniszter – még az igazolási eljárás megindulása előtt! – 1945. március 28-án nyugellátásának megvonását javasolta. Hadtörténelmi Levéltár Honvédelmi Minisztérium 1945/Általános 3110. A Budapesti Népbíróság 1948. október 30-án életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítélte, alapvetően „1919-es tettei miatt”. 1956-ban szabadult. A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága 1995. június 26-án az ellene emelt vádak alól felmentette.

(12). A „volt kizsákmányolók” Budapestről történő kitelepítéséről szóló rendelet 1951. június 17-én jelent meg. A rendelet következtében a családtagokkal együtt több ezer személyt távollítottak el Budapestről. Ingatlanjaiktól és részben ingóságaitól is megfosztva őket. Egy dátum nélküli – másolatban a szerző tulajdonában lévő – „ZÁRÓJELENTÉS a nem kívánatos elemek Budapestről történt kitelepítéséről. /: 1951. V. 21. – 1951. VII. 18. /: címet viselő összeállítás szerint 190 tábornok, 82 tábornok özvegye, 1012 honvéd törzstiszt, 405 honvéd törzstiszt özvegye valamint 88 csendőrtiszt és 10 csendőrtiszt özvegye – mint családfo – és családtagjaik kerültek kitelepítésre Budapestről.

(13). Bartha Endre vezérkari ezredest 1952. április 18-án végezték ki a Szovjetunióban. 1990 után rehabilitálták. Életútjára röviden, lásd: Szakály 2003. i. m. 43–44. old.

(14). Abt Ottó vezérőrnagyot a szovjet katonai bíróság Budapesten ítélte halálra és 1946. szeptember 10-én ugyanott ki is végezték. 1991. október 18-án rehabilitálták. A Magyar Köztársaság elnöke 1992. szeptember 26-án kelt határozatával vezérőrnagyi rendfokozatát helyreállította és posztumusz altábornaggyá nevezte ki.

(15). Vitéz Bakay Szilárd altábornagyot a szovjet katonai bíróság mint „háborús bűnöst” halálra ítélte és 1947. március 17-én Sopronban kivégezték. A Magyar Köztársaság elnöke 1991. március 18-án posztumusz vezérezredessé kinevezte. 1992. szeptember 22-én a szovjet hatóságok rehabilitálták.

(16). A későbbiekben felsorolt személyek életútjára és a velük szemben kiszabott büntetésekre vonatkozóan is lásd: Szakály 2003. i. m.

(17). Belügyminisztérium Központi Irattára V-119950 Bély Alajos ügye. Nb. VII. 1509/1945. /A jelzetre vonatkozóan a (7) számú jegyzetben tett megállapítás érvényes./

(18). Uo.

(19). Werth életútjára röviden lásd: Szakály 2003. i. m. 374. old. Pályafutásának értékelésére, perére vonatkozóan lásd: Dombrády Lóránd: Werth Henrik, akiről nem beszélünk. (Bp.) 2005. Argumentum Kiadó.

(20). A felhívás szövegét közli: Szakály Sándor: Stomm Marcel és a „Magyar légio”. Mozgó Világ, 1984. 6. szám.

(21). Hadtörténelmi Levéltár Kb. 3062/1951. (Stomm Marcel anyaga).

(22). Hadtörténelmi Levéltár Filmtár 1729. doboz. Stomm Marcel anyaga.

A Honvéd Altiszti Folyóirat a világhálón

www.parbeszed.hm.gov.hu
www.honvedelem.hu

Dr. Fekets Zoltán őrnagy:

AZ 5,56 MM-ES STG77 GÉPKARABÉLY A FELHASZNÁLÓ SZEMÉVEL

Az elmúlt évtizedekben a Magyar Honvédségben történtek ugyan technikai fejlesztések, de azt a tényt sajnos le kell szögeznünk, hogy a fegyveres harc meghatározó terhet vállaló gyalogos (lövész-) katona fegyverzetében érdemi változás nem történt. A jelenleg rendszerben lévő kézfegyvereink döntően az 1960-as évek technikai színvonalát képviselik. A fegyverek között találhatóak ugyan később gyártott példányok (7,62 mm-es AK-63 gépkarabély, 9x19 mm-es 96M P9RC pisztoly), ám ezek tulajdonképpen ugyanúgy a korábbi konstrukciók 1990-es években készült változatai.¹ A jelenleg is zajló (?) gépkarabély-modernizációs program eredményeit lövészszelegetéseink az afganisztáni műveletekben részt vevők kivételével érdemben még nem érzékelik. Úgy vélem, hogy lövészkatonáink fegyverzetének korszerűsítésével – viszonylag csekély anyagi ráfordítással – lövészszelegetéseink harcértéke növelhető lenne. Tanulmányomban egyfajta kitekintést kívánok adni arra vonatkozólag: véleményem szerint milyen az a technikai színvonal, ami a XXI. századi modern haderőkben egyfajta minimumnak számítana.

2010 novembere és 2011 júniusa között az EUFOR ALTHEA² műveletének keretében a Szarajevóban állomásozó Többnemzeti Zászlóalj parancsnokhelyetteseként/törzsfőnökeként teljesítettem szolgálatot. A zászlóaljat három nemzet – Ausztria, Magyarország, Törökország – katonái alkották. Beosztásomból adódóan valamennyi nemzet felszerelését, fegyverzetét volt alkalmam megismerni. Tanulmányomban az Osztrák Szövetségi Haderő (Bundesheer) által rendszeresített 5,56 mm-es StG77 gépkarabélyt (továbbiakban StG77) és a Taktische Leser-Licht-Modul-t (taktikai lézermódul, továbbiakban TLLM) kívánom bemutatni. Írásommal nem célozom a Magyar Honvédségben rendszerben álló gépkarabélyok váltótípusának megnevezése. Új fegyverrendszer rendszeresítése nem alapulhat egyes személyek szubjektív tapasztalatain, véleményén. Szándékom a Magyar Honvédségben kevésbé ismert StG77 gépkarabély bemutatása, az érdeklődő olvasó szakmai ismereteinek bővítése.

1. Az StG77 A1 gépkarabély 5,56 mm űrméretű gázdugattyús rendszerű kézi lőfegyver. A fegyver adogatása 30 löszert befogadó tárból történik. Hatásos lőtávolsága 300 m. A fegyver egyes- és sorozatlövés leadására alkalmas.

2. Technikai adatok:

Hossz:	80 cm;
Fegyver tömege töltött tárral:	4,1 kg;
Maximális lőtávolsága:	2700 m;
Lövedék kezdősebessége:	990 m/s;
Elméleti tűzgyorsasága:	700 lövés/perc.

3. A fegyver fő részei: Cső; tok; zárszerkezet; gázdugattyú-szerkezet; irányzószerveket; tusaszerkezet.

4. Tartozékok: 5 db tár fegyverenként; hordeveder; tártáska; vaklőszerszerelék; fegyvertisztító felszerelés; csővédő kupak; optikai irányzék védőhuzata.

5. Rendszeresített löszerek: 5,56 mm-es fémköpenyes löszér (S-lövedék); 5,56 mm-es fényjelző lövedék (L-lövedék); 5,56 mm-es vaklőszer (K-lövedék); 5,56 mm-es gyakorló löszér (Ex-lövedék).

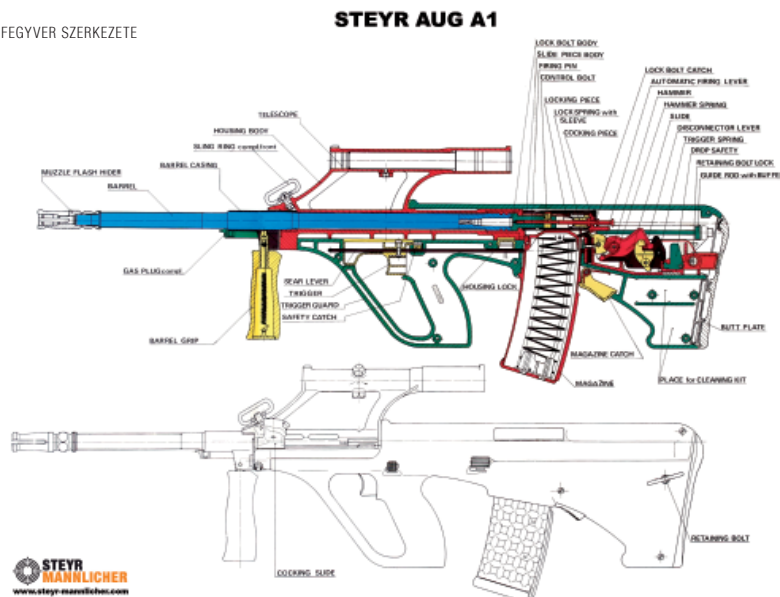
6. Az optikai irányzék: Az optikai irányzék látómezeje 150 vonást fed le. Ez az érték 300 méteren 45 méteres, 200 méteren 30 méteres, 100 méteren 15 méteres látómezőnek felel meg. Az optikai irányzék nagyítása 1,5-szeres. Az optikai irányzékban található gyűrű (irányzójel) belső gyűrűje 6 vonást fed le. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy az irányzójel belső gyűrűjét egy 300 méterre álló 180 cm magas személy tölti ki. Az irányzójel külső gyűrűje 12 vonásnak felel meg.

A gyártó hivatalos jellemzése a fegyverről: 5,56 mm-es Stg77 gépkarabély

Gyártó ország:	Ausztria;
Űrméret:	5,56 mm;
Működési rendszer:	közvetlen gázelveles forgózár;
Teljes hossz:	790 mm;
Cső hossza:	508 mm;
Üres tömeg:	3,6 kg;
Huzagszám:	6/jobb;
Tár befogadóképessége:	30 db löszér;
Lövedék kezdősebessége:	970 m/sec;
Tűzgyorsaság:	680 lövés/perc;
Hatásos lőtávolság:	300 m.

A hivatalos szolgálati kiadvány és a gyártó által közölt adatok között lényegi különbségek nem mutatkoznak, ezért a továbbiakban az osztrák hadsereg szolgálati kiadványában közölteket fogadom el hiteles adatként.

A FEGYVER SZERKEZETE

STEYR
MANNLICHER
www.steyr-mannlicher.com

Az StG77 GÉPKARABÉLY

A FEGYVER RÖVID JELLEMZÉSE

Az StG77 gépkarabély az osztrák Steyr Mannlicher AG fegyvergyár terméke, melynek másik közismert elnevezése AUG (Armee Universal Gewehr, magyarul univerzális katonai puska).

A fegyver rövid jellemzését az Osztrák Szövetségi Haderő hatályos szolgálati kiadványa alapján készítettem el.³

	Szolgálati kiadvány	Gyári adat
Fegyver űrmérete		5,56 mm
Hossza	80 cm	790 mm
Cső hossza		508 mm
Fegyver tömege töltött tárral	4,1 kg	
Fegyver üres tömege		3,6 kg
Maximális lőtávolsága	2700 m	
Hatásos lőtávolsága		300 m
Lövedék kezdősebessége	990 m/s	970 m/s
Elméleti tűzgyorsasága	700 lövés/perc	680 lövés/perc

A GÉPKARABÉLY RÖVID TÖRTÉNETE

Mint a fegyver típusjelzése – Sturm Gewehr 77, rohampuska⁴ 77– is jelzi, a fegyver konstrukciója nem tekinthető újnak, mivel az Osztrák Szövetségi Haderőben 1978-ban (!) lépett szolgálatba. Rendszeresítésének kezdetén a fegyver forradalmian újnak számított. A fegyverben számos műanyag alkatrész, szerkezeti elem található. Műanyagból készült a fegyver „tokja”, az elsütőszerkezet több eleme is. A fegyver kifejlesztésének kezdete az 1970-es évek elejére nyúlik vissza, amikor is az osztrák haderőben az FN-FAL automata puska hazai (osztrák) változata állt rendszerben StG58 típusjellel. Az Amerikai Egyesült Államok új 5,56 mm-es fegyver-lőszer kombinációja felkeltette az osztrák szakemberek figyelmét. Az új amerikai M16-os gépkarabély azonban az osztrák döntéshozók szerint nem volt elég megbízható, ezért a korántsem egyszerű utat, az új fegyver fejlesztését választották. Az első exportsiker idején – Tunézia rendszeresítette a fegyvert – még nem is volt teljes mértékben befejezettek tekinthető. Ez volt az első lépés az StG77 karabély piaci sikere felé.⁵ Rendszeresítése óta több különböző változat készült a fegyverből; a fő eltérés általában a fegyvercső hosszában van.⁶ A fegyverből készült nehezebb csővel és villaállvánnyal ellátott golyószóró változat is, ez a típus azonban nem terjedt el. Vannak kizárólag félautomata (csak egyeslövés leadására alkalmas öntöltő) sportváltozatai, melyek hazánkban is beszerezhetőek. Létezik a normál, fixen beépített optikai irányzék helyett NATO STANAG 23247 szerinti „Picatinny” sínrendszerrel felszerelt típus, melyre a felhasználó igényeinek megfelelő optikai irányzék illeszthető. A gyártótól kapott információk alapján a fegyver legújabb változata az AUG A3 SF megnevezésű, melyet a közelmúltban Csádban is bevetettek.

TAPASZTALATOK FELHASZNÁLÓI SZEMMEL

A továbbiakban a fegyverrel kapcsolatos tapasztalataimat ismertetem. E tapasztalatokat az osztrák lökiképzési program alapján végrehajtott lögyakorlatok során szereztem, illetve sikerült tanulmányoznom a fegyvert műveleti feladatok végrehajtása során, ekkor azonban fegyverhasználatra nem került sor.

Mint arra korábban már utaltam, a fegyver egyik fő jellegzetessége, hogy számos szerkezeti eleme nagy szilárdságú műanyagból készült. További sajátossága az úgynevezett „bullpup” felépítés. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a fegyver számos szerkezeti elemét

a tusában helyezték el. Ezzel a felépítéssel elérhető, hogy azonos csőhossz mellett rövidebb fegyvert építsünk, illetve a hagyományos felépítésű kézfegyverek hosszát alapul véve megnövelt csőhosszúságú fegyver alakítható ki. A „bullpup” rendszert más fegyverek is alkalmazzák, mint például az Egyesült Királyság által alkalmazott SA-80 gépkarabély, a francia FA-MAS gépkarabély vagy a magyar 7,62 mm x51-es „Szép” mesterlövészpuska.

A „bullpup” rendszer alkalmazásáról nagyon sok vélemény, tanulmány látott napvilágot. Ezek valóság tartalmának megítélése jelen tanulmány keretein túlmutat. Az StG77-tel kapcsolatos konstruktóri munka során nagy hangsúlyt helyeztek annak felhasználóbarát kialakítására. Az alkalmazó országok nagy száma, valamint az a tény, hogy az Alpoktól Ausztráliáig használják a fegyvert, a legjobb bizonyíték az elégedettségre.

A „bullpup” rendszer azonban hátrányosan érinti a Föld legnagyobb „kisebbségét”, a balkezeseket⁸. Mivel magam is balkezes vagyok, igen fontosnak tartom, hogy balkezes szempontból is ismertessem véleményemet. Amíg egy hagyományos fegyvernél általában nem okoz gondot a balkezes használat, addig a „bullpup” rendszerű fegyvereknél, amennyiben nem balkezes kialakítású fegyverről van szó, nem megoldott. A fegyver sajátosságai miatt a hüvelykivetés a tokszerkezetből (ami egyben a hagyományos értelemben vett válltámasz) történik, ez pedig azt jelenti, hogy egy balkezes lövész esetén jobbkezes fegyvert használva az üres töltényhüvelyeket a fegyver a lövész arcába vágja. A problémára két megoldás létezik. Balkezes kialakítású fegyverek gyártása balkezes felhasználók számára, illetve a számomra legefogadhatatlanabb megoldás, megtanulni a fegyverrel löni jobbkezesként.⁹ Az első megoldásra a korábbiakban volt példa az Osztrák Szövetségi Haderőben. A korábban elfogadott gyakorlat szerint a teljes legyártott és rendszerbe állított gépkarabélymennyiség 10%-a (az általános statisztikai adatok alapján) balkezes kialakítású volt, balkezes lövészek számára. A mai új gyártású fegyverek – az ellátás egyszerűsítésének következtében – már csak jobbkezes kialakításúak, ezért a balkezes lövésznek az osztrák hadseregben meg kell tanulni löni jobbkezesként. Sajnos a rendszeresítési, mérnöki, gyártási döntéseket jobbkezesek hozzák, ezért úgy gondolják, a balkezes lövész számára a feladat csupán annyi, hogy a jobb vállgödörbe szorítja a fegyvert és lő. A valóság azonban ennél sokkal bonyolultabb. Röviden összefoglalva elmondható: egy balkezes lövész

kiképezhető jobbkezes fegyverhasználatra, de ez soha nem lesz olyan hatékony, mintha egy balkezes fegyvert használna.

Megemlítem, hogy a legújabb izraeli gépkarabély¹⁰ fejlesztésénél, mely szintén „bullpup” rendszerű, nem volt kérdéses, hogy balkezes katonák balkezes fegyverként használhassák a gépkarabélyt.

Egyes vélemények szerint a „bullpup” rendszerű fegyverekkel közelről leadott, ösztönös lövések jellemzően célt tévesztenek, a találatok a cél fölött jelennek meg. A „bullpup” rendszer megítélése nem könnyű feladat. Érdekes tény, hogy a fegyvergyártás nagyjai (Belgium – FN, Svájc – SIG, Németország – HK, Amerikai Egyesült Államok – Colt) nem készítettek „bullpup” rendszerű fegyvert.

CÉLZÁS OPTIKAI IRÁNYZÉKKAL

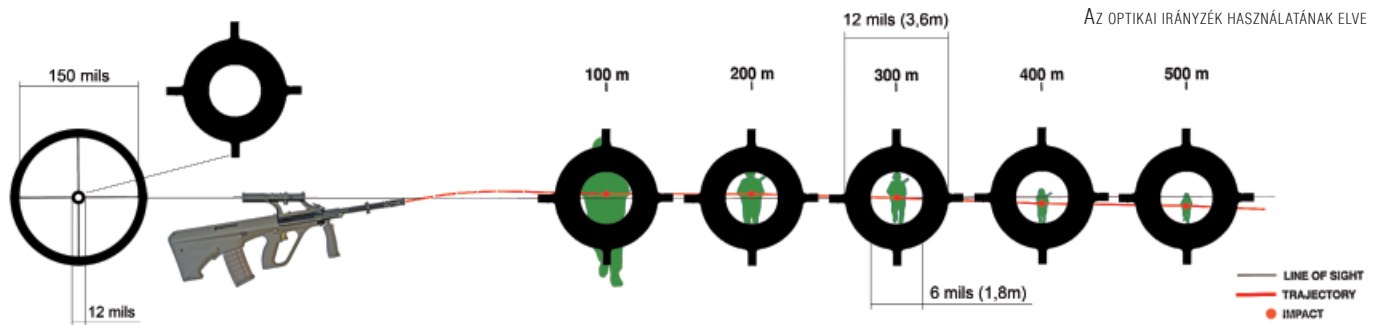
A fegyver sajátos ismérvei azonban a „bullpup” rendszerrel még nem értek véget. Az StG77 gépkarabélyt széria-felszerelésként optikai irányzékkel szerelték fel. Ne felejtjük el a fegyver 1978-ban állt rendszerbe. Csak összehasonlítás kedvéért: ebben az időszakban az akkori Magyar Néphadseregben nyíltíves csapóirányzékkel felszerelt gépkarabélyok álltak rendszerben.

MIND NAGYOBB TÉRT NYERÉK A KÜLÖNBÖZŐ (ELEKTRO)OPTIKAI IRÁNYZÓBERENDEZÉSEK

Az StG77 optikai irányzékának bemutatása előtt a különböző (elektro)optikai irányzóberendezések alkalmazásának jelentőségére kívánok rávilágítani. Anélkül hogy a löelméletből ismerős röppálya taglalásával foglalkoznék, abból indulok ki, hogy az olvasó tisztában van a röppálya elemeivel, főbb sajátosságaival. Minden löfegyvert használó számára ismert tény, hogy a lőtávolság változásával, amennyiben azonos célra lövünk azonos irányzékállásnál, a találatok eltérő magasságban jelennek meg a célban. Erre a jelenségre kiváló példa a mindenki által ismert és végrehajtott alaplögyakorlat. A lögyakorlat lényege, hogy alapirányzékkel, mely megfelel a 3-as irányzéknek, a 4. számú körös mellalak alsó széle közepét célozva, kihaszalva a röppálya sajátosságait, 10-es találatokat érjünk el. Ezt megvalósíthatjuk úgy is, hogy a fegyvert 1-es irányzékra állítva, a cél közepét megcélozva hajtjuk végre a lögyakorlatot.

Az irányzékállítás problémájának elkerülésére kézenfekvő megoldás lehetne a röppálya „kilapítása”, amikor is a lövedék által megtett út egy tökéletes egyenes lenne. Ha a röppályát teljesen „kilapítani” nem is lehetséges, az ideális vízszintes vonalhoz közelíteni tudjuk a

AZ OPTIKAI IRÁNYZÉK HASZNÁLATÁNAK ELVE

lövédék útját a levegőben. Amennyiben ilyen röppályájú lövedéket használunk, jelentősen csökkenthetjük a hibás irányzékválasztásból eredő hibákat. Az StG77 karabély által használt 5,56 mm-es NATO-töltény nagyban hozzájárul ahhoz, hogy az igen egyszerű optikai irányzószerszemet elengedhetetlen legyen a határos lőtávolságon belül.

Az optikai irányzóberendezések nagyon lassan nyertek létjogosultságot, mivel sokáig tartotta magát az a nézet, hogy sérülékenyek és „hamis biztonságérzetet” adnak a katonáknak. Az StG77 gépkarabélyt a gyár optikai irányzókkal kívánta gyártani, azonban a korosodó bürokraták a hagyományos nyílt irányzék mellett törtek lándzsát. Az összehasonlító lövészetek egyértelműen az optikai irányzék létjogosultságát igazolták. Ettől függetlenül az StG77 gépkarabély irányzékán található egy szükségirányzék az optikai irányzék meghibásodásának esetére, melynek felszerelése követelmény volt a rendszeresítést engedélyező részéről.

A célzást mint folyamatot nagyon leegyszerűsítve: célzás közben a fegyver csőtengelyét olyan irányba hozzuk, hogy a fegyverből kilőtt lövedék röppályája a célon haladjon át. A legismertebb irányzék talán a nyíltíves csapóirányzék. Ilyen irányzékok találhatóak kézfegyvereinkben. A célzás lényege pedig abban áll, hogy a nézőke és célgömb rendezésével¹¹ a fegyvert olyan térbeli helyzetbe hozzuk, hogy a fegyverből kilőtt lövedék találkozzon a céllal. A fenti gondolatmenet alapján leszögezhetjük, a célzás során, amennyiben nyíltíves csapóirányzékot alkalmazunk, négy pontot kell figyelembe vennünk. Az első a szemünk, a második a nézőke, a harmadik a célgömb, míg a negyedik pont a célon megválasztott célpont.¹² Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy egyszerre három pontot kellene élesen látnunk. Aki lőtt már ilyen irányzókkal felszerelt fegyverrel, az tudja, hogy a három pontot egy időben nem lehet élesen látni. A három pont közül a lövész valamelyik pontra jobban ráfókuszál, mint a másik kettőre, ezt az egy pontot látja élesen, a másik kettőt homályosabban. Ideális esetben a célgömbre koncentrálnak, a nézőkét és a célpontot kevésbé élesen látjuk. Amennyiben nem csupán pár lövést adunk le évente, hanem naponta akár több százat is, bizony nagy igénybevételnek tesszük ki a szemünket, illetve az agyunkat, mivel az agyunkkal látunk.

A nyíltíves csapóirányzókkal történő célzás áttekintése után nézzük meg, hogyan történik a célzás az optikai irányzókkal. A szemünk mint tényező értelemszerűen továbbra is megmarad, az igazán nagy különbség azután következik. Az StG77 gépkarabély példájánál maradván: az irányzóberendezésben egy gyű-

rűt (irányzójel) látunk. Ez az egy gyűrű mutatja azt a területet, ahová a lövéseink becsapódnak. Tehát nem a nézőke és célgömb segítségével hozzuk olyan állapotba a fegyvert, hogy eltaláljuk a célt, hanem eleve azt látjuk, hová fognak lövéseink becsapódni. Hogy ez a terület kezelhető maradjon, szükségünk van megfelelő pontosságú fegyverre, és – mint korábban kifejtettem – nagy kezdősebességű lövedékre. A következő pont értelemszerűen itt is a célpont, tehát az a pont, amit megcélzunk, jelen példánkban ahová a gyűrűt illesztjük. Azt gondolhatjuk, hogy ugyan eredmény a célzásban részt vevő elemek csökkentése, ám az nem jelentős. Ha így gondolkodunk, nagyot tévedünk. Valóban csak egy elemet iktattunk ki a rendszerből, de közben megjelenik az ilyen jellegű irányzék nagy előnye, hogy az irányzójel és a célpont „egy helyen látszik”. Magyarul az irányzójelre és a célpontra egyszerre tudunk koncentrálni. Ezáltal a célzás folyamata jóval gyorsabbá válik, mivel megfelelően beszabályozott fegyver esetében, amennyiben az irányzójel a célon van, a találat garantált. Ezzel szemben a nyíltíves csapóirányzék esetében első lépésként az irányzékot rendezni kell, és a találat nem garantált, mivel amennyiben hibásan állítottunk irányzékot, a kilőtt lövedék tökéletes célzás esetén is a cél előtt vagy mögött csapódhat be. A fentiek alapján, úgy vélem, kijelenthető: a XXI. században az optikai irányzékok használata a lövész(gyalogos)kötélekek fegyverein a szükséges minimumnak tekinthető. Természetesen az StG77 karabély irányzéka sem hibátlan. Amennyiben hagyományos módon egy szemmel célozva használjuk, a perifériás látómezőnk nagyon beszűkül, mivel csak az optikai irányzókkal célzunk. Ezért az osztrák haderőben a kiképzés során nagy hangsúlyt fektetnek a két szemmel történő célzás elsajátítására.

A gyalogság optikai irányzékainak döntő hányadát napjainkban a „Red Dot” jellegű irányzékok jelentik. Ezek hasonló elven működnek, mint az StG77 gépkarabély gyűrűs optikai irányzéka. A „távcsőben” (melynek zömében nincs nagyítás, vagy annak mértéke csak minimális) a kezdeti időszakban piros, napjainkban egyre inkább zöld pontot, irányzójelet lát a lövész. Ez a pont mutatja meg, hogy a találatok hol fognak elhelyezkedni. A röppályá alapvető sajátosságai itt is érvényesülnek, tehát az irányzójel nem a teljes röppályán jelöli a lövedék becsapódását, hanem csak azon a távolságon, melyre a fegyvert beszabályozták, majd belőtték. Egy lapos röppályájú lövedék esetén, megfelelően megválasztott belövési távolságnál, a fegyver biztosítja az elvárt pontosságot. Természetesen léteznek olyan „Red

Dot” irányzékok, melyekben az irányzójel a távolság függvényében állítható, ezáltal eltérő lőtávolságokon is eredményesen alkalmazható. Ismételten fel kívánom azonban hívni a figyelmet: megfelelő fegyver-lőszer kombináció esetén, megfelelő lőtávolságra beállított fegyvernél harc közben nincs szükség az irányzék állítására, mivel a találatok a célon fognak mutatkozni. Természetesen ezzel a módszerrel nem lehetne olimpiát nyerni, de nem is ez a cél.

Az StG77 gépkarabély optikai irányzékát alkalmazva a célzás folyamata az irányzójel célra történő illesztésével történik. A gyűrű mérete 100 m-en egy mellalakot fed le, 300 m-en pedig egy álló alakot. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy háromszáz méteren belül, nagy biztonsággal első lövéssel találatot érhetünk el. Ennek jelentőségét, úgy érzem, nem kell külön magyarázni. Tisztában vagyok azzal, hogy ez a lőtávolság sokak szerint alacsony, és a nyíltíves csapóirányzék előnyös tulajdonságait hangoztatják az ilyen jellegű irányzókkal kapcsolatban. A kétkedők megnyugtatására elmondom: sikerült „összehasonlító” lövészet keretében megvizsgálnom az eltérő irányzókkal felszerelt különböző fegyvereket. Az eredmény a mi szempontunkból lesújtó. Kijelenthető: az optikai irányzék lényegesen jobban szerepelt lőtéri körülmények között, mint a nyíltíves csapóirányzék. Az StG77 gépkarabélyon elhelyezett optikai irányzék gyakorlatilag feleslegessé teszi a magyar fogalmak szerinti „hagyományos” lökiképzés bizonyos elemeinek oktatását is. A csapott célgömb rendezését, illetve ehhez hasonló tevékenységet nem kell oktatni és gyakoroltatni, mivel, mint arra korábban már utaltam, a célzás folyamata egyenlő az irányzójel (esetünkben az optikai irányzékban látható gyűrű) célra helyezésével.

ÉRDEKES MŰSZAKI MEGOLDÁSOK

Az StG77 gépkarabély azonban még rejtget érdekes műszaki megoldásokat. A fegyveren ugyanis nem található hagyományos tűzváltószerszerezet. A fegyver tűzváltószerszerezete maga az elsütőbillentyű. A kibiztosított és csőre töltött fegyver elsütőbillentyűjét hátrahúzva a fegyver leadja az első lövést; amennyiben az elsütőbillentyűt tovább húzzuk hátrafelé, a fegyver sorozatot lő. Tehát a fegyver kibiztosítás után képes egyes- és sorozatlövés leadására attól függően, mennyire húzza hátra a lövész az elsütőbillentyűt. A fenti megoldás elviekben igen hasznosnak tekinthető. Az elv gyakorlati alkalmazása azonban ennyire már nem egyszerű. A lövészetek alkalmával nem egy esetben fordult elő, hogy az egyeslövéssekkel végrehajtandó feladatok során a lövő

ujja „erősebb” volt, mint kellett volna, ezért sorozatokat lőtt. Éles feladat végrehajtása közben ez talán annyira nem jelent problémát, kizárólag a lőszer fogy el hamarabb, de lőgyakorlatok, ellenőrző lőgyakorlatok során kellően ki nem képzett katonák esetén megtörténhet, hogy nem marad elegendő lőszer valamennyi feladat végrehajtására.

A fegyverben a kezelő számára fontos „extra” kiegészítők is helyet kaptak. Ezek közé tartozik a zárákasztó. A zárákasztó funkcióját tekintve gyakorlatilag azonos a Magyar Honvédségben rendszerben álló 96M pisztoly (P9RC) szárákasztójával. A zárákasztó lényege, hogy a tárban található utolsó lőszer felhasználását követően a zár hátsó helyzetben megakad, egyrészt figyelmeztetve a lövést a tárcsere szükségességére, illetve a töltött tár behelyezését követően nem szükséges egy „teljes” töltőfogást végezni, elegendő a felhúzókart előreengedni, és a fegyver ismét tűzkész. Ide kapcsolódik a következő érdekes műszaki megoldás is. A fegyvert használók körében közismert, hogy csőretöltés során nem szabad előrekísérni a zárat, szánt, mivel az töltési hibát okozhat. Az ilyenfajta „hangos” csőretöltés azonban bizonyos harcászati helyzetekben nem előnyös. Az osztrák fegyver felhúzókarján található egy kis gomb, mely a fenti problémára kínál megoldási lehetőséget. Amennyiben a csőretöltést halkan kell elvégezni, a lövész a felhúzókart nem előre engedi, hanem előre kíséri, gyakorlatilag hangtalanul, majd a gombot lenyomva tartva tolja előre a felhúzókart és biztonságosan reteszeli a fegyvert. Apróságnak tűnhet ez a megoldás, de akár az életét is megóvhatja a fegyvert használónak.

A fegyver tárai természetesen átlátszó műanyagból készülnek, így a rendelkezésre álló lőszer mennyiség egy pillanat alatt ellenőrizhető. A táron további jelölések is láthatóak, így akár darabra pontosan képes a lövész a rendelkezésére álló lőszer mennyiség megállapítására. Ismereteim szerint a fegyver alapkivitelen nem képes üzemelni a szabványosnak tekinthető M16/M4 tárákkal. Ez a tény az utánpótlást nehezítheti meg, különösen a honi területektől távol végrehajtott feladatok során. A tárnak azonban egyéb hátrányos tulajdonságai is vannak. A műanyag tárák sérülékenyebbnek bizonyultak, mint az általunk megszokott fémtárák. A sérült tár alkalmazása pedig rendszeresen töltési hibákat okozott. A hibás tárák által kiváltott akadályok esetén a hiba elhárítása a fegyver részleges szét szerelését igényelte. Ez harchyezetben nem elfogadható. A fegyver rendszeresített műanyag tárait fogyóeszköznek kell tekinteni, és rendszeresen ellenőrizni, hiba esetén cserélni kell. A tárák élettartamáról nem rendelkezem adatokkal, de tényként leszögezhető, hogy a fegyver hadihasználatra való alkalmasságát nagyban befolyásolja. Tapasztalataim szerint a fegyver hibáit valamennyi esetben a hibás tár okozta.

A fegyverrel kapcsolatban elmondható, hogy viszonylagos elterjedtsége ellenére kevés kiegészítőt vásárolható hozzá. Míg az M4/M16, AK, VZ típusú fegyverekhez bőségesen beszerezhető különböző kiegészítők, ez nem mondható el az StG77 gépkarabélyról. Napjainkban a fent hivatkozott karabélyokhoz különböző tak-

tikai fegyverszíjak, lámpák, mellső markolatok szerezhetőek be, ezzel szemben az StG77 gépkarabélyt felhasználóik a rendszeresített formában – kiegészítők nélkül – használták.

A fegyver általános ismertetésével kapcsolatban azonban azt is le kell szögezni: az StG77 a Kalasnyikov-rendszerű fegyvernél jóval bonyolultabb. A fegyver szét- és összeszerelése nagyobb odafigyelést igényel, számos apró csapot, alkatrészt tartalmaz. Ez a tény is rávilágít, egy esetleges kézfegyvercseré esetén igen nagy hangsúlyt kell fektetni a kiképzésre. Kiképzett kezelő kezében a fegyver halálosan pontos, nagy valószínűséggel az első lövéssel képes a hatásos lőtávolságon belül megjelenő célok megsemmisítésére.

LÖVÉSZET AZ STG77-TEL

Abban a szerencsében volt részem, hogy beosztásomból adódóan az átlagosnál több időt tölthettem el az StG77 gépkarabéllyal való ismerkedéssel, és a lőgyakorlatok végrehajtása során is elegendő idő állt rendelkezésemre. Összességében elmondhatom: kb. 100-120 lövés leadása után sikerült megszokni a jobbkezes használatot, és képes voltam átlagos szinten használni a fegyvert. A legnagyobb problémám a domináns szem kiiktatásával volt. A nem domináns szemmel való célzás azok számára, akik soha nem találkoztak ilyen helyzettel, igen zavaró.

A fegyver lövés közbeni viselkedése nagyon kiegyensúlyozott. Mint korábban már említettem, a kezelőszervek kézre állnak. Egy gyakorlott lövész számára a lőgyakorlatok végrehajtása nem okoz gondot. Meg kell említenem azonban azt is, hogy a fegyver nem csodaszer. A kevésbé kiképzett katonák „képesek voltak” nem megfelelő eredményt elérni az StG77-tel.

Említésre méltó az StG77 gépkarabélyra kidolgozott lökiképzési rendszer is. Az osztrák (fegyveres összeütközést alapvetően elutasító) politikai felfogás következtében a katonák nem hajtanak végre lőgyakorlatokat személyeket szimbolizáló lólapokra, célokra. Ezért a cél valamennyi esetben egy A4-es méretű lapon elférő ovális vonallal határolt terület. A lőgyakorlatok során azt értékeli, hogy a lövések az ovális célterületen belül csapódnak-e be. Amennyiben igen (a szórás kép megfelelő), a lövész eredményesen hajtotta végre a lövést, mivel azt jelenti, hogy 100 m-en képes a mellalal, 300 m-en az állóalak-méretű cél leküzdésére. Mivel a lőgyakorlaton a szórás kép nagyságának mérése történik, nincs szükség a célok nagy távolságra történő kihelyezésére. A lőtávolság 10-25 m között változott. Értelem szerűen a lőtér berendezése is egyszerűbb (A4-es méretű táblákat kell maximum 25 méterre kihelyezni), és a találatok értékelése miatt sem kell nagy távolságokat gyalogolni. Ismételt hangsúlyozom, az egyszerűnek tűnő lőgyakorlatok nem jelentik azt, hogy a lövést nem kell gyakorolni. A lövést alapelemeit gyakorolni kell, nem csodafegyverről van szó, melyet bárki képes gyakorlás nélkül sikeresen alkalmazni.

Röviden összefoglalva: az optikai irányzékkel felszerelt „bullpup” elrendezésű StG77 gépkarabély használata gyakorlatilag lehetővé teszi a cél leküzdését az első lövéssel. Balkezes lövész, amennyiben jobbkezes fegyvert

A TLLM NÉGY ÜZEMMÓDBAN KÉPES MŰKÖDNI

kénytelen használni, megfelelő kiképzéssel átlagos szinten képessé tehető a „bullpup” rendszer használatára. Jőmagam optimális megoldásnak a balkezesek részére gyártott „bullpup”, illetve a kétkezes használatot eleve lehetővé tevő fegyver alkalmazását tekintem.

A TLLM-RENDSZERRŐL

Az StG77 gépkarabély áttekintése után tekintsük át a TLLM nevű rendszert, amely az StG77 gépkarabéllyal integráltan alkalmazható. A TLLM az Osztrák Szövetségi Haderő gyalogos (Jäger, Panzergrenadier, magyarul vadász, páncélgránátos) kötelékei számára rendszeresített éjjellátó, célfelderítést, célzást segítő eszköz. A TLLM az StG77 gépkarabély optikai irányzékán kialakított sínre szerelhető fel. A TLLM gyakorlatilag nem más, mint egy nagy fényerejű lámpa, egy lézerrányzék, valamint egy infrafényszóró kombinációja. A rendszer technikai részleteinek ismertetésétől eltekintve, a felhasználó szempontjából kívánom a TLLM-t bemutatni.

A rendszer a felhasználó által rövid időn felszerelhető, különleges szakértelmet nem igényel. A beszabályozás egy beszabályozó lappal könnyen elvégezhető. A TLLM négy üzemmódban képes működni; az üzemmódot a modulon elhelyezett üzemmódválasztóval tudjuk kiválasztani. Az üzemmódok a következők:

1. Lézerrányzék;
2. Lézerrányzék és látható fényű (normál) lámpa;
3. Szabad szemmel nem látható infrafényű irányzék;
4. Szabad szemmel nem látható infrafényű irányzék és infrafényszóró.

Az üzemmód kiválasztását követően a berendezés készenléti állapotban van; a kiválasztott üzemmód a mellső markolaton elhelyezett kapcsolóval aktiválható.

Az első üzemmódban az irányzék a különböző akciófilmekből jól ismert piros pontot vetíti ki. A piros pont jelöli azt a területet, ahová a lövedékek csapódnak fognak. Ez az eljárás a közeli lőtávolságra leadott pontos lövéseket nagymértékben segíti. Alkalmazása különösen éjszaka és rossz látási viszonyok között jelent segítséget. Természetesen hátrányai is vannak ennek az üzemmódnak, mivel csak rövid lőtávolságon alkalmazható, illetve erős napsütésben, világos háttér esetén a piros fény nehezebben észlelhető. Amennyiben ilyen helyzetben a lövész idejét arra vesztegeti, hogy a piros fényt keresi a hagyományos célzás helyett, életét, testi épségét kockáztatja.

A második üzemmód gyakorlatilag a lézerrányzék alkalmazását jelenti nagy fényerejű lámpával kiegészülve. A lámpa segít a cél felderítésében, illetve a piros színű fény megtalálásában, mivel az a hagyományos lámpa fénycsóvjának közepében fog megjelenni.

Volt alkalmam éjszaka, teljes sötétségben (holdfény sem volt) kipróbálni a rendszert. Elmondhatom, hogy a szabad szemmel nem látható célokat is sikerült felderíteni és megsemmisíteni. Általánosságban kijelenthető, hogy a feladatot végrehajtók lövéseinek 80-90%-a a célba csapódott. Balkezeseként pedig kifejezetten gyorsabban és egyszerűbben lehetett a célokat megsemmisíteni, mint a fegyver beépített optikai irányzékával.

A gyakorlás további részében áttértünk a TLLM 3-as és 4-es üzemmódjainak használatára. Ezek az üzemmódok lényegüket tekintve megegyeznek a korábban ismertetett üzemmódokkal. A fő különbséget az jelenti, hogy ekkor az emberi szem számára érzékelhető fény kibocsátására nem kerül sor. Ezekben az üzemmódokban a TLLM együttműködik a Bundesheerben (Osztrák Szövetségi Haderő) rendszeresített, sisakra erősíthető monokuláris éjjellátó műszerrel. A sisakra erősíthető műszer nagyon hasonlít a Magyar Honvédségben is megtalálható PVS-14 éjjellátó műszerhez.

Az infra üzemmódok használatához mindenképpen szükséges a sisakra erősíthető monokuláris éjjellátó műszer, mivel ennek hiányában a TLLM által kibocsátott infrafény emberi szemmel nem érzékelhető. Az éjjellátó műszer sisakra történő felszerelése egyszerű, a felhasználó igényeire alakítható. A sisakra szerelhető éjjellátó műszer semmiféle forradalmi újítást nem tartalmaz, ellenben egy nagyszerűen összeállított rendszer része. A figyelőműszert szemünk elé hajtva az automatikusan bekapcsol, és az infraeszközöknél már megszokott zöld színben látjuk a terepet. Aktiválva a TLLM kapcsolóját, üzemmódtól függően a szemünk elé hajtott éjszakai figyelőműszerben megtaláljuk a becsapódást jelző zöld lézerpontot. Amennyiben a figyelőműszer nem képes megfelelő minőségű kép előállítására, a TLLM-műszeren üzemmódot váltva aktiválhatjuk az infrafényszórót, megvilágítva a célterületet. Természetesen a becsapódást jelző zöld pont továbbra is látható.

Az StG77 gépkarabély, a TLLM, valamint az éjszakai figyelőműszer kombinációját használva valóban XXI. századi katonának érzetem magam. Az éjszakai sötétben a célok felderítése és megsemmisítése nem tűnt bonyolultabbnak, mint ugyanez a feladat egy számítógépes játékban.

ÖSSZEGZETT TAPASZTALATOK

Az StG77 gépkarabéllyal, valamint kiegészítő berendezéseivel szerzett tapasztalataimat összefoglalva elmondható: jelenleg a szükséges minimumot jelentik kézfegyverek terén. Konstrukciója kiforrott, megfelelő üzemeltetői tapasztalat áll rendelkezésre.

Pozitívumként elmondható a fegyver pontossága, éjszakai harcképessége, valamint jobbkezes felhasználó számára kiváló ergonómiaja. Valamint nem elhanyagolható a fegyver kiváló minősége sem.

Negatívumokként említhető a túlzott „műanyagsága” (az elsőtörszerkezetben alkalmazott műanyagok túlzott használata nem szerencsés), illetve a hadi változatok teljes jobbkezesége. Jelenleg a korszerű fegyverek teljesen kétkezesek (Tavor, FN SCAR).

Negatívumként nem, csupán „megfontolás-

ra érdemes kérdésnek” említeném az alkalmazott 5,56 mm-es NATO-lőszer használatát. Jelenleg a NATO-tagállamokban is megfigyelhető egyfajta visszatérés a jóval erősebb 7,62 mm-es NATO (.308 WIN) puskatöltényhez, melyhez egyes források szerint már sorozatlövés esetén is uralható lőfegyverek készülnek. Véleményem szerint a Magyar Honvédségben a 7,62 mm-es 43M karabélylőszer leváltása 5,56 mm-es NATO-karabélylőszerre jelenleg elhibázott lépés lenne. Az alkalmazott lőszer kérdésében meg kell említeni az 5,56 mm-es NATO-lőszer 5,45 mm-es szovjet/orsos megfelelőjét alkalmazó AK-verziókat. A mai orosz haderőben is megfigyelhető visszatérés a korábbi konstrukciójú 43M 7,62 mm-es lőszerhez.

Szintén megfontolásra érdemes kérdés a fegyver AK-változatokhoz képest bonyolultabb szerkezete és ebből adódó sérülékenysége. Ez nem a fegyver jó vagy rossz voltát jelenti, csupán azt, hogy véleményem szerint az AK-rendszerű fegyvertől eltérő fegyver tömeges rendszerbe állítása aránytalanul nagy terhet jelentene az átképzések, kiképzések terén, mely nem állna arányban az elérhető eredménnyel. Összességében a fent vázoltak miatt úgy vélem: az StG77 gépkarabély minden előnyös tulajdonsága ellenére sem alkalmas a Magyar Honvédségben történő tömeges rendszeresítésre. Véleményem szerint az elkövetkező évtizedben a meglévő kézfegyverek modernizált változatait lenne célszerű alkalmazni. Ezen időszak alatt a tapasztalatok függvényében

megválaszolható az a kérdés: van-e létjogosultsága a továbbiakban is a könnyű, kiskaliberű NATO-lőszernek? Így a típus- és kaliberváltás az akkori legkorszerűbb eszközökre történhet meg.

Felmerülhet a kérdés: ha összességében a Magyar Honvédségben történő alkalmazásra véleményem szerint nem alkalmas a fegyver, miért foglalkoztam vele, és alapvetően miért előnyös tulajdonságait hangsúlyoztam? A válasz igen egyszerű. Az StG77 gépkarabélyon és kiegészítőin mindazon funkciók és tulajdonságok megtalálhatóak, melyek egy modern kézfegyvertől elvárhatóak, és amelyek segítséget jelenthetnek egy Kalasnyikov-rendszerű, valóban modern fegyver megalkotásához. Jelenleg nem csak az egykori keleti blokk fegyveres erői használnak Kalasnyikov-rendszerű fegyvereket. Példaként említeném az izraeli Galil, illetve a finn Valmet gépkarabélyokat. A konstrukció ezen országokban való használata egyértelműen bizonyítja az abban rejlő lehetőségeket.

Zárszóként le kívánom szögezni: az StG77 gépkarabély kiváló fegyver, és az általa nyújtott szolgáltatások (optikai irányzék és az ebből fakadó magas találati valószínűség, éjjellátó berendezésekkel történő együttalkalmazhatóság lehetősége, éjszakai harcképesség) véleményem szerint a követendő minimumnak számít.

A cikkben szereplő képek a gyártótól kapott hivatalos fotók.

¹ Ez alól kivételt képez a Gepárd fegyvercsalád, a Szép mesterlővézpuska, valamint a korlátozott példányszámban rendelkezésre álló, Egyesült Államokból származó M2 nehézgéppuska, M4 karabély, valamint sörétes- és mesterlővézpuskák.

² Az EU katonai missziója Bosznia-Hercegovinában 2004 decembere óta van jelen a művelési területen a korábbi NATO-vezetésű SFOR-erők helyett. www.euforbih.org

³ Das Sturmgewehr 77A1 (StG77A1) VersNr. 7610-10056-0209.

⁴ A Sturmgewehr elnevezés a német katonai szaknyelvben a második világháború során jelent meg az átmeneti (köztes) lőszerrel tüzelő, sorozatlövésre is alkalmas fegyverek elnevezéseként. A magyar terminológia szerinti gépkarabély kategóriájú fegyverek tartoznak ide.

⁵ Rendszerben áll a következő országokban: Argentína, Ausztrália, Ausztria, Bolívia, Bulgária, Kamerun, Horvátország, Dzsibuti, Ecuador, Falkland-szigetek, Gambia, Indonézia, Írország, Olaszország, Luxemburg, Malajzia, Marokkó, Hollandia, Új-Zéland, Omán, Pakisztán, Pápua Új-Guinea, Szaúd-Arábia, Szerbia, Tajvan, Tunézia, Amerikai Egyesült Államok, Uruguay.

⁶ A gyártó cég négy eltérő csőhosszal gyártja a fegyvert (621 mm, 508 mm, 407 mm, 350 mm); ezek a csőhosszok gyakorlatilag a golyószóró (raj könnyű géppuska) kategóriától a géppisztoly kategóriáig fedik le a gyalogsági fegyvereket.

⁷ A NATO STANAG 2324 szabvány az amerikai MIL-STD-1913 szabványú „Picatinny sín” alkalmazást jelenti.

⁸ Hozzávetőleg 8 és 15% között mozog a fel-

nőtt lakosság körében a balkezesek száma. Tanulmányok szerint a férfiak körében gyakoribb a bal kéz domináns használata. Mivel az európai műszaki szabványok az eszközök jobb kézzel való kezelését feltételezik, a balkezesek jobb keze jelentősen ügyesebb, mint a jobbkezesek bal keze. Egyes eszközök bal kézzel történő használata akár veszélyes is lehet.

⁹ Balkezes, bal szemdominanciával rendelkező lövést nem minden esetben lehet megtanítani a fegyver jobbkezes használatára. Az osztrák kiképzőktől kapott információk szerint, akik nem képesek jobbkezes fegyverhasználatot elsajátítani, a hüvelykívetés problémáját a hüvelykívetés nyílás fölé ragasztott papírlappal oldották meg, így téve lehetővé a balkezes használatot.

¹⁰ A legújabb fejlesztésű izraeli gépkarabély az Izraeli Military Industries által gyártott 5,56 mm-es TAR-21 Tavor elnevezésű gépkarabély.

¹¹ Csapott célgömbbel úgy célunk, hogy a nézőke teljes szélességének közepébe vesszük a célgömb csúcsát úgy, hogy az a vízszintes irányú elvágólag legyen, majd ráül-tetjük a célpontra.

¹² Fontosnak tartom a cél és a célpont fogalmának elhatárolását, mivel az sokak számára – szakmai körökben – nem egyértelmű. A cél: akit, vagy amit el akarunk találni. A célpont pedig az a pont – ami lehet a célon, vagy akár extrém esetben a célon kívül –, amelyre a célzást végrehajtjuk. Tehát a célpont, amire célzunk; a cél pedig akit, vagy amit el akarunk találni. Az alapfogalom példájánál maradva: a cél a 4. számú körös mellalak, a célpont pedig a mellalak alsó széle közepe.

Dr. Harai Dénes ny. ezredes:

AZ ÓLOMKATONA MEGTÖRT LELKE

Írásom címe képzavar is lehetne, de ebben az esetben nem az, mert a korábbi pártállami időszak téveszmés profétái és okos örültjei gyakran produkáltak hasonló és fájdalmas „képzavarokat”. Gazsó L. Ferenc és Zelei Miklós: „Őrjítő mandragóra / Bevezetés a politikai pszichiátriába” című könyve tanulságos eseteleírásokkal szolgál e tekintetben, megvilágítja a hatalmi mechanizmusok működését.

A szerzőpáros a szovjet hagyományokból táplálkozó szenvedéstörténet önálló magyar fejezetét mutatják be könyvükben, mint Pákh Tibor írja: „Miként ezt részletesen kifejtettem a Moszkva pszichiátria hatásáról szóló tanulmányomban, az effajta diktatórikus rendszer minden állampolgárát hivatalos államigazgatási (titkosrendőri) módszerekkel is kötelezi törvénysértések és jogsértések elkövetésére. Az ily módon kényszerített állampolgárok mentesítve érzik magukat erkölcsi vagy hivatalbeli kötelezéseik alól, és végrehajtják az intézkedéseket, még ha azok ellentétesek is lelkiismeretük parancsaival.” Milyen volt e tekintetben a szovjet-orosz katonai modell?: „A kadétiskolában a növendékek kifütyültek egy tanárként működő tisztet. Először oly irgalmatlanul megvesszőzték őket, hogy az ítélet végrehajtásánál jelenlévő orvos egynéhányan az életéért nem akarta vállalni a felelősséget; aztán kizárták őket a nemesi rendből, közlegényekké degradálták és a Kaukázusba zsupolták” – írja D. Sz. Mereskovszkij orosz író.

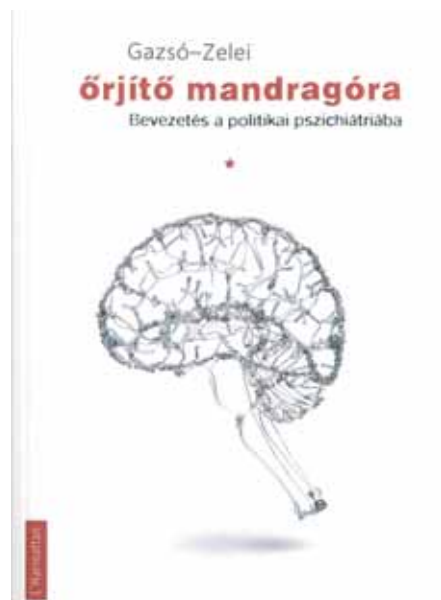
Ennek a modellnek a variációi működtek szerte a szocialista világban, kiegészülve a pszichológia, pedagógia és a gyógyszertervezés új eredményeivel. A „legfőbb érték az ember” valamint az „egyenlőség” pártszlogent gyakran felváltotta az erőszak elve, az ember lebecsülése, megalázása, megsemmisítése. A faszizmusban az állam teljes fegyveres apparátusával rátört az ellenségként kezelt zsidóságra. A szocializmus viszonyai között az állam teljes eszmei-ideológiai apparátusával rátört az ellenségnek – paranoiásnak, politikai téveszmésnek, skizofrénnek, ellenforradalmárnak, önértékelés-hiányosnak, örültnek – bélyegzett emberekre. Álljanak itt a könyv szereplőinek nevei: a pácienseké, akik behaltak, vagy akiknek sikerült túlélni a folyamatokat: Jakab Károly, Hajnóczy Péter, dr. Medve András, Pákh Tibor, Tóttósy Ernő, Sántha Kálmán, Vasvári Pál, Mikus Gyula, Tempfli József.

Történetük sok tanulságot hordoz, amit a szerzők sokrétűen mutatnak be. Felidézem volt bajtársunk, Tempfli József rokkantnyugdíjas

százados „téveszméit”: felvetette a munkásország és a határőrség feloszlását (1988), a bérhatárőrzés lehetőségét; megszervezte lakótelepén a kábeltévé-szolgáltatást; az afganisztáni háborúban megsérült, megrokkant orosz katonának tolokocsikat vásárolt és küldött. Az elmúlt évtizedek bizonyították ezen „anakronisztikusnak” minősített nézetek és tettek valóságát. A történelem igazolta, hogy a hamis proféták nézetei voltak anakronisztikusak. Látjuk, hogy napjainkban is vannak fiatalok, akiket arra nevelnek, hogy ugyanazt kell tovább vinni, amit a történelem már többször megbélyegzett.

A pszichiátriák és kiválasztott vezetők vagy szolgálataikért vezetővé tett pszichiáterek annak az egyszerű ténynek áldozatul, hogy a kommunista hatalom mindent eszközként használt, és az emberéletnek nem, vagy alig volt értéke. A kiválasztott fehérköpenyes végrehajtók nem mindig vették észre eszközlétüket, vagy elfojtották annak a gondolatát is. Mindez kialakította – az elszenvedők megfogalmazása szerint – a „szörnyű gépezetet”. Milyen igazságok álltak szemben a megírt történetekben? Az egyik oldalon a cenzorok, kihallgatók, a börtönök és a zártosztályok *paralitikus igazsága*; míg a másikon az egészséges értelem bizonyosságot sejtő és találó igazságai. A tudat és a lélek megszerkesztett, kinyilatkoztatásokra épülő hatalmi rendszerben nem volt helye az utóbbinak.

Az egyes életrajzokat mélyen átszővi a történelem, amelynek egyik szeletéről Konrád György a „Zsidókról” című könyvében (2011) azt írja: „Nem tartom ártatlannak a zsidókat sem. Közülük jó néhányan a háború után eszközei voltak az oroszoknak Közép-Európa fogságba ejtésében... És nem csak kihallgatók voltak, hanem kihallgatottak is... Közülünk sokkal többet öltek, mint ahányat a közülünk való gyilkosok öltek.” Valóban, a Gazsó – Zelei szerzőpáros könyvében megírt esetek sem az „erőszakmentes embervédelem” fontosságának dokumentumai. A történelem többjelentésű, sokféle interpretáció lehetőségét nyújtja, de nem feledkezhetünk meg arról, hogy ami az emberek egyik csoportjának „történelem”, a másoknak megaláztatás, ami az egyiknek „rend”, a másoknak börtön, zárt osztály volt. A 20. század intézményein keresztül – krízisek, háborúk, hadifogság, proletárdiktatúra, ÁVH, börtön, szigorított zárka, és a sor végén valahol a szuggesztív pedagógia, zárt intézetek, a politikai pszichiátria stb. – a *fizikai megnyomorodáshoz a szellemi, lelki megnyomo-*

rodást adta hozzá. Nem véletlen, hogy Fehér Ferenc „bestiárium”-ként határozza meg az ilyen berendezkedési formát, amely „...azon intézmények együttese, amelyek valamely adott civilizációban az embertelenséget létrehozták és végtelenítik, és az eszme szokások és intézmények által kitermelt emberek konglomerátuma együttesen joggal nevezhető «bestiáriumnak»”.

Összességében: „Ez a könyv már csak azért is kártékony, mert minden sora igaz” – ezt a cári hadügyminiszter mondta a titkosrendőrség főnökeinek, olvasható a „Viszsaélések a Kaukázusban” című könyvben (idézi Mereskovszkij). Ezzel a könyvvel is így vagyunk, de egy irodalmi fordulattal azt mondhatjuk, hogy ez a mű nem a múltnak szól, hanem a jövőnek. A magyar történelmi közelmúltban is van mitől félni. Általában nem beszélünk róla, de hasonló helyzetben voltak az amerikaiak is az '50-es '60-as években; ők a kommunistákat, a kommunista szimpatizánsokat üldözték, eltanulva a szovjet módszereket.

Hangsúlyozom, hogy természetesen az értékelt időszakban voltak pszichiátriái kezelésre szoruló valódi betegek is, akiket emberséges, szakmailag felkészült orvosok gyógyítottak. Az idegi, a pszichés valamint a szociális (társadalmi) kombinációi, sokrétű összefüggései differenciált feladványok az orvosoknak, ha nem az – akkor elvárt – politikai téveszmére egyszerűsítik a konkrét eseteket. Ezt a bonyolultságot jól illusztrálja napjainkban Anders Behring Breivik norvég tömeggyilkos esete is (77 halott), bár a nyilvánosságban nem kezelik nyíltan okait és szándékait.

A Gazsó-Zelei szerzőpáros kitérő könyve is hozzátartozik az 1949-ben elfogadott régi alkotmány valóságához. Ajánlom a könyvet az érdeklődő olvasóknak.

L'Harmattan Könyvkiadó, Budapest, 2012. Harmadik, javított és bővített kiadás. 197 oldal, 2500 Ft.

Tisztelt Szerzőink, Olvasóink!
A Honvédségi Szemle új e-mail címe:
hsz@hm.gov.hu

A HONVÉDELMI ÉS RENDÉSZETI BIZOTTSÁG A CIVIL KONTROLL „ZÁSZLÓSHAJÓJA”

Beszélgetés dr. Kocsis Mátéval, az Országgyűlés Honvédelmi és Rendészeti Bizottságának elnökével

A Parlament állandó bizottságai közül az Országgyűlés Honvédelmi és Rendészeti Bizottsága (HRB) 21 fős tagságával a nagy létszámú bizottságok közé sorolható. A szervezet a honlapján a következőképpen foglalja össze ars poeticáját: Egy társadalom életében a legfontosabb közös érték a rend és a biztonság, melynek két fő letéteményese a nemzeti haderő és a rendőrség. Ők azok, akik megteremtik hazánk és hétköznapi életünk biztonságát is. Ahhoz, hogy Magyarországon rend és biztonság legyen, szigorú törvényekre, azok következetes betartására és betartatására van szükség. E törvényalkotási munkához és a társadalmi, civil kontroll érvényesítéséhez kíván a magyar Országgyűlés Honvédelmi és Rendészeti Bizottsága hozzájárulni.

– Elnök úr, a Magyarország Alaptörvényében nevesített honvédelmi bizottság az Országgyűlésről szóló törvény szerint kötelezően létrehozandó bizottság.

– Az Országgyűlés szervezetének történeti kialakulása kezdetéig visszavezethetően működött a törvényhozásban az honvédelem, a véderő kérdéseivel foglalkozó állandó testület. A magyar Országgyűlés 1848-ban hozta létre a Honvédelmi Bizottmányt, melynek elnöke Kossuth Lajos volt. A Bizottmány működése során kormányzati hatáskörben szinte a semmiből teremtetete meg a nemzeti hadsereget. Feladataként határozta meg az ország függetlenségének biztosítását, és őrködni szándékolt hazánk területi integritása felett. Napjaink parlamenti demokráciájában a honvédelmi és rendészeti bizottság az Országgyűlés kezde-

ményező, javaslattevő, véleményező, ügődöntő és a honvédelemmel, rendszettel összefüggő kormányzati munka ellenőrzésében közreműködő szerve. Működése során az Alaptörvényben és más törvényekben, az Országgyűlésről szóló törvényben, a határozati házzsabályi rendelkezésekben, továbbá az Országgyűlés egyéb határozataiban megállapított hatáskörét gyakorolja.

– Ön 2009 óta Budapest VIII. kerületének a polgármestere. Emellett Józsefváros egyéni országgyűlési képviselője, alelnöke a Ferencvárosi Torna Clubnak és elnöke ebben a parlamenti ciklusban az Országgyűlés Honvédelmi és Rendészeti Bizottságának. Hogyan vezetett el az út idáig?

– Az első kettő adta magát, hiszen Józsefvárosban nőttem fel, itt jártam ki az iskoláimat, az általánostól az egyetemig. Szívügyemnek tekintem a kerület sorsát, így lettem először képviselő a kerületben, majd polgármester, polgármester, ezt követően pedig országgyűlési képviselő is. A Fradit szintén már régen a szívembe zártam, gyermekkorom óta ennek a patinás csapatnak drukkolok, függetlenül attól, hogy a szomszéd kerület ad otthont neki. Nagy megtiszteltetés volt számomra, amikor az FTC alelnökének megválasztottak. A honvédelmi és rendészeti bizottság elnöki posztjára való felkérés szintén megtisztelő volt, hiszen amellet, hogy fontos választott pozíció, az ezzel járó munka is nagyon közel áll hozzám. Józsefváros polgármestereként a rendszettel összefüggő feladatok, mondhatjuk, mindennapjaim részéhez tartoznak, mert bár sokat tettünk, komoly erőfeszítéssel, még mindig van mit javítani a kerület közbiztonságán és rendjén. Emellett Józsefváros olyan katonai hagyományokkal bír, amelyek óhatatlanul részévé válnak a kerületben élőknek, szűkebb pátriámnak. Elég csak az egykori Ludovika Akadémiát említeni, amely – a szunnyadó hagyományokat megerősítve – ma már újra a kerületben működik, a Nemzeti Közsolgálati Egyetem formájában. Így hát a HRB mindkét nagy feladatköre közel áll a szívemhez.

– Hogyan egyeztethetők össze a sokrétű feladatkörök egymással, és miként lehet mindegyik területen a maximumot hozni?

– Nagyon sok munkával. Ahogy régen katonaberekben mondták: a nap 24 órából és egy éjszakából áll. Reggel korán kezdek, és késő este fejezem be a munkát, hogy minden beleférjen. Meglehet, ez nem lenne elég, ha nem tekinteném egyfajta szolgálatnak az el-

vállalt feladataimat, ami komoly motivációt és lendületet tud adni. Nem utolsósorban pedig jó csapattal dolgozom. Munkatársaim képzett, jó szakemberek, akiknek a döntéselőkészítő munkájára támaszkodhatok.

– Melyek voltak azok az első gondolatok, amelyek megfogalmazódtak önben a HRB elnökévé való megválasztása, a feladat megkezdése előtt?

– Legfőképpen az, hogy ez egy nagyon felelősségteljes pozíció. A bizottság munkája, a civil kontroll vagy a törvényelőkészítő tevékenység akár közvetlenül is ráhatással lehet a társadalom széles spektrumára. Látható volt az is, hogy a parlamenti működés egyik fontos szegmense a HRB, és munkáját a médián keresztül a szélesebb közvélemény is figyelemmel kíséri. Felvillant bennem az is, hogy a HRB egy nagy létszámú, tapasztalt tagokból álló testület, amelyet fiatalon kezdek vezetni, hiszen akkor nem voltam még 30 éves. Fontosnak tartottam, hogy bizonyítsam rátermettségemet, ami nagyon sok felkészülést és odafigyelést igényelt és igényel ma is.

– A honvédelem ügyében melyek voltak azok a legfontosabb események, amelyeket kiemelne a bizottság munkájának elmúlt időszakából?

– Először szeretnék röviden kitérni a törvényalkotás folyamatára. Az Országgyűlés elé törvényjavaslatot a köztársasági elnök, a kormány, országgyűlési bizottság vagy országgyűlési képviselő terjeszthet be. Mind a négy esetben a benyújtott törvényjavaslat a Parlament általi elfogadása előtt átmegy a kijelölt szakbizottság, esetünkben a HRB szűrőjén. Azaz a bizottság az általános és a részletes vita során, végletesen megközelítve, az előterjesztést változatlanul hagyhatja, de teljesen át is írhatja. Ebből a szemszögből a törvényalkotási munka legfontosabb eseménye az új honvédelmi kódex (a 2011. évi CXCV. törvény) elfogadása volt, amely munkából nemcsak a kormány, a Parlament, hanem a HRB is alaposan kivette a részét. Fontossági szempontból ki kell emelnem a Hjt.-t, a Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról szóló törvényt, melynek elsődleges célja volt azon szabályok megteremtése, amelyek a Magyar Honvédség 2012–2021 közötti humánstratégiájára megvalósításának megkezdéséhez nélkülözhetetlenek. Sikeresen lezárult a Katonai Felderítő Hivatal és a Katonai Biztonsági Hivatal összevonásával létrejött Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat felállítás. A bizottság nagy szerepet

vállalt a Nemzeti Közszerződési Egyetem és az önkéntes tartalékos rendszer (ÖTR) létrehozásában, törvényi háttérnek megalkotásában. Mindezek mellett fontosnak tartom megemlíteni, hogy az elmúlt időszakban számos külföldi delegációt fogadott a bizottság. Jelentősnek tartom ezeket a párbeszédeteket, mert erősítik nemzetközi kapcsolatainkat, és betekintést nyerhetünk más államok honvédelemmel és rendszertel összefüggő parlamentáris tevékenységébe.

– A HRB az Országgyűlés kötelezően létrehozandó állandó bizottsága. A törvény-előkészítő és ellenőrző tevékenysége során kialakul-e munkakapcsolata más parlamenti bizottsággal?

– Ha röviden kívánok válaszolni, azt kell mondjam, nem, a HRB „uralja” a honvédelem teljes spektrumát a törvényhozás oldaláról. Ugyanakkor más megközelítésben tudni kell, hogy a honvédelem ügye általában több ágazatot, szakbizottságot is érinthet, ezért egy honvédelmi tárgyú törvényjavaslatot az Országgyűlés elnöke több bizottságnak is kiadhat tárgyalásra. Ebben a parlamenti ciklusban még nem, de az előző ciklusban többször előfordult, hogy a HRB együttes ülést tartott más bizottságokkal. Erre akkor szokott sor kerülni, ha több bizottság hatáskörét érintő, rendkívüli ügyről van szó. Ilyen volt például 2006-ban a HRB, a nemzetbiztonsági és az emberi jogi bizottság együttes ülése, amikor beszámoltatta a három bizottság az akkori rendőri és titkosszolgálati vezetést.

– Szót ejtettünk arról, hogy a HRB törvény-előkészítő és ellenőrző munkája miként hat a Magyar Honvédségre, de kérdés az is, hogy milyen a bizottság közvetlen kapcsolata a Magyar Honvédséggel.

– Két részre osztanám a bizottság és a Magyar Honvédség kapcsolatát: parlamenti munka és civil kontroll. Az előbbi alatt értendő, hogy a HRB az Országgyűlés kezdeményező, javaslattevő, véleményező, ügydöntő szerve, és közreműködik a honvédelemmel összefüggő kormányzati munka ellenőrzésében. Jogosultságai alapján a honvédelem területét érintő bármely kérdést megtárgyalhat, és abban állást foglalhat. Nem utolsósorban pedig a HRB-t alkotó parlamenti frakciók egy-egy képviselője mindig részt vesz a Honvédelmi Minisztérium által kezdeményezett ötpárti egyeztetéseken, ahol a nagyobb volumenű, honvédelmet érintő jogszabályok kerülnek napirendre még azelőtt, hogy a kormány benyújtaná azokat az Országgyűlésnek. A honvédelmi törvény mindezen túl teljes körű kötelezettséget is ró a honvédelmi miniszterre, mégpedig úgy, hogy a honvédelemért felelős miniszternek a honvédséget érintő valamennyi jogszabálytervezetet a HRB tagjai részére meg kell küldenie.

A civil kontroll több formában is megvalósul a bizottság tevékenysége során. Az Országgyűlésről szóló törvény értelmében a honvédelmi miniszter minden esztendőben eleget tesz meghallgatási kötelezettségének, ennek során a HRB előtt beszámol a Magyar Honvédség és a Honvédelmi Minisztérium előző évi tevékenységéről. Ezenkívül a HRB kinevezése előtt meghallgatja a honvédelminiszter-

ter-jelöltet, a vezérkarfőnök-jelöltet, a KNBSZ főigazgató-jelöltjét, és szavazással dönt a jelöltek alkalmasságáról. És nem utolsósorban a bizottság ellenőrzi a Magyar Honvédség működésével kapcsolatos törvények végrehajtását is. Ami a közvetlen kapcsolatokat illeti, nemcsak a bizottság elnöke, hanem valamennyi bizottsági tag számára fennáll az a lehetőség, hogy ne csak a Balaton utcát, a minisztériumot, hanem a csapatokat is felkeresse. Ez történhet egyénileg, de a bizottság kihelyezett ülésezése formájában is. A HRB legutóbb Kecskeméten, a Szentgyörgyi Dezső Repülőbázison, azt megelőzően Püspökszilágy lőtéren az önkéntes védelmi tartalékos állomány kiképzése kapcsán tartott kihelyezett ülést.

– A felsorolt kapcsolati formákon túl elnök úr még további szállal is kötődik a Magyar Honvédséghez. Budapest VIII. kerület polgármestereként, úgymond otthonadója a korábbi Ludovika Akadémia épületkomplexumnak. Ismereteim szerint nemcsak formális, hanem azon túlmutató, kölcsönös tiszteleten alapuló jó kapcsolat alakult ki ön és az MH Ludovika Zászlóalj parancsnoka között, ami kiterjed a zászlóalj személyi állományára is.

– Személy szerint nagy várákózással tekintetem a Ludovika Zászlóalj megalakulása elé. Számomra a Ludovika Zászlóalj képviseli azt az összetartozást, magas szakmai felkészültséget és emberséget, amire mindig is szükség van a Magyar Honvédségben. Ahogy már ön is említette, a kerület nagyon szoros együttműködésben áll a Ludovika Zászlóaljjal, társadalmi szerepvállalásuk igen jelentős, karitatív tevékenységük pedig mindenki számára követendő, példaértékű. Tavaly decemberben a Ludovika Zászlóalj összefogott az MH Támogató Dandárral és az akkor még Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemmel, és közösen szervezték meg jótékonyági akciójukat. Ennek keretében az első éves honvédtiszt-jelöltek mintegy 1200 adag ételt osztottak ki a rászorulóknak között. Ez erős összetartozásról és magas szociális érzékenységről tesz tanúbizonyságot. Ugyanezen hónapban a zászlóalj bekapcsolódott a katona nagycsaládok, valamint a Klauzál Lions Klub által támogatott gyermekek részére rendezett ünnepség és ajándékátadás szervezésébe és lebonyolításába. Mindezekért nagy hálával és köszönettel tartozik Józsefváros a Ludovika Zászlóaljnak!

Mit lehet tudni a Ludovika épület jövőjével kapcsolatban? Várható-e, hogy újra katonai objektumként szolgál?

– Orbán Viktor miniszterelnök úr is hangsúlyozta az egyetem tanévnyitó ünnepségén tartott beszédében, hogy a Ludovika Campus megújítása a rendszerváltás utáni időszak egyik legnagyobb városfejlesztési beruházása Budapesten. További cél, hogy a közeljövőben a Nemzeti Közszerződési Egyetem központja, több kar és könyvtár is az egykori Ludovika Akadémia épületében találjon otthonra.

– Visszatérve a HRB-hez, az Országgyűlés őszi ülészakara során melyek lesznek a bizottság legfontosabb – honvédelemmel összefüggő – napirendi pontjai, amelyeket tárgyalni fog?

– Elsőként utalnom kell arra, hogy a parlamenti ciklus első féléidejében, azaz az elmúlt két évben rendkívül intenzív törvényalkotási munkát tudhatunk magunk mögött. Megújítottuk és létrehoztuk a honvédelmi szféra legfontosabb törvényi szabályozásait. De még nem dőlhetünk hátra, van még tennivaló. Az Országgyűlés 2012. évi őszi ülészakara vonatkozó törvényalkotási program szerint a HRB elé kerül „a Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról” szóló törvényjavaslat, mely egy nagy terjedelmű szabályozás lesz. Ez év végén pedig benyújtásra kerül „a Magyar Köztársaság területén szolgálati céllal tartózkodó külföldi fegyveres erők, valamint a Magyar Köztársaság területén felállított nemzetközi katonai parancsnokságok és állományuk nyilvántartásáról, valamint jogállásukhoz kapcsolódó egyes rendelkezésekről” szóló 2011. évi XXXIV. törvény módosításáról” szóló törvényjavaslat. Ezen szabályozás indoka, hogy a törvény másfél éve lépett hatályba, és az azóta eltelt idő tapasztalatai, az újonnan jelentkező igények szükségessé tesznek kisebb módosításokat. Jómagam önálló indítványként benyújtottam a nemzetbiztonsági ellenőrzés új szabályairól szóló törvényjavaslatot. Most tárgyaljuk Magyarország 2013. évi költségvetését, ennek részeként a honvédelmi fejezet főszámaival, azt, hogy mekkora pénzügyi keretet tudunk jövőre honvédelmünkre fordítani. Végül, de nem utolsósorban az őszi ülészakara alatt is be kell majd terjesztenie a minisztériumnak beszámoló jelentéseket a HRB elé.

– Elnök úr, véleménye szerint melyek voltak a kormányzati ciklus legnagyobb kihívásai haderőnk jövőjére nézve, amelyeket sikerült orvosolni, és milyen fontos lépések állnak még előttünk?

– Az elmúlt időszak bővelkedett kihívásokban, megoldásra váró problémákban és szerencsére sikertörténetekben is. A „sikeres kihívások” közé tartozott az MH Honvédkórház létrehozása, a honvédség hadrendjébe illesztése; az önkéntes tartalékos rendszer kialakítása; a 3D radar Medinára történő telepítése; az MH Ludovika Zászlóalj megalakítása; a Honvédelmi Minisztérium bürokráciájának csökkentése; a két katonai titkosszolgálat összevonásával a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat megalakítása, és nem utolsósorban a Gripen repülőgépek bérleti szerződésének sikeres meghosszabbítása.

A következő időszak is eseménydúsnak ígérkezik. Az előttünk álló feladatok közé tartozik a HadiK-terv; a kibervédelmi elvek és eljárások kidolgozása és megvalósítása; nemzetközi szerepvállalásaink teljesítése; a rendelkezésre álló technikai eszközök folyamatos modernizációja és az ingatlangazdálkodás további racionalizálása. Fontos vállalást tett hazánk a 2015–2018-as időszakra nézve, hiszen egy négy hónapos turnusban a balti államok légtérének védelmét a Magyar Honvédség légierejének Gripen harci gépei fogják ellátni. Az önkéntes tartalékos rendszer feltöltése pedig folytatódni fog egészen addig, amíg el nem éri azt a 8 ezer fős létszámot, amelyet az országgyűlési határozat lehetővé tesz számára.

– Elnök úr, köszönöm az interjút.

Dr. Murinkó Attila mk. alezredes

VÁSÁROLJON KÖNYVEKET

*Kiemelt
ajánlataink*

A ZRÍNYI KIADÓTÓL!

3500 Ft

Babos László-Papp Tamás:
A MODERN KOR HÁBORÚI
ÉS CSATÁI

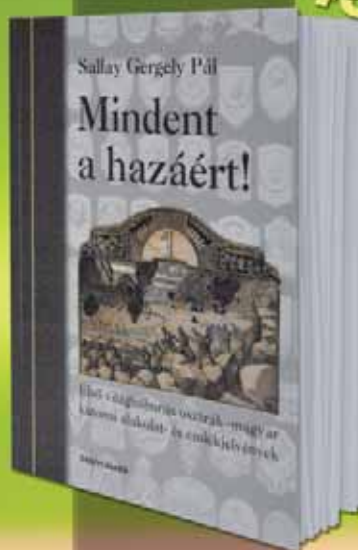
B/5 formátum * 288 oldal
keménykötés
ISBN 978 963 327 480 4
Kiadás éve: 2009

2990 Ft

M. Szabó Miklós:
SZUPERTITKOS ALAKULAT
Az MN 1480 hadművelési-harcászati
rakétadandár története (1963-1991)

B/5 formátum * 136 oldal
keménykötés
ISBN 978 963 327 496 5
Kiadás éve: 2010

4500 Ft

Sallay Gergely Pál:
MINDENT A HAZÁÉRT!
Első világháborús
osztrák-magyar katonai
alakulat- és emlékjelvények

182 oldal
keménykötés
ISBN 978 963 327 506 1
Kiadás éve: 2010

3995 Ft

Somogyi Győző:
A SZABADSGÁHARC KATO-
NÁI • MÁRIA TERÉZIA MA-
GYAR KATONÁI • MAGYAR
HADIZÁSZLÓK

A/4 formátum
152/116/124 oldal * kartonált
Kiadás éve: 2011 * Megjelent a
Cser Kiadó gondozásában

H o n v é d s é g i S z e m l e